

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ
χέρια αντιδέσεις!

Περιφερειακό
Παρατηρητήριο
Κοινωνικής Ένταξης
Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Έρευνα στα Κέντρα Κοινότητας (ΚΚ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Δεκέμβριος, 2025

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΟ

ΚΚ: Κέντρα Κοινότητας

ΣΠ: Στόχος Πολιτικής

ΔΟΜ: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης

ΔΥΠΑ: Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης

ΕΒΥΣ: Πρόγραμμα Επισιτιστικής Βοήθειας και Υλικής Στέρισης

Ε.ΓΠ.Σ.: Ενιαίο Γεωπληροφοριακό Σύστημα

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΜ: Εθνικό Μηχανισμό

ΕΣΔ: Εθνικό Σχέδιο Δράσης

ΕΣΔΔΠ: Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

ΕΣΚΕ: Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη (και Μείωση της Φτώχειας)

ΚΕΜ: Κέντρο Ένταξης Μεταναστών

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητική Οργάνωση

ΝΠΔΔ: Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου

ΟΑΕΔ: Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού

ΟΑΣΕ: Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΠΔΠ: Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο

ΠΕΣΚΕ: Περιφερειακή Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης

ΣΔΓ: Συνολικός Δείκτης Γονιμότητας

TAME: Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης

TEBA: Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Απόρους

TOMY: Τοπικές Μονάδες Υγείας

ΤΠΕ: Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών

χ.η.: Χωρίς ημερομηνία

AMIF: Asylum, Migration and Integration Fund

ESTIA: Emergency Support to Integration and Accommodation

SDGs: Sustainable Development Goals

SRSG: Special Representative of the Secretary-General

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees

WCAG: Web Content Accessibility Guidelines

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΟ.....	2
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	8
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	10
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	14
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	14
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	15
Κεφάλαιο 1. Σκοπός και Αναγκαιότητα του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των Κέντρων Κοινότητας (ΚΚ).....	18
1.1 Ο Ρόλος του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.....	18
1.1.1 Ο Μηχανισμός Συντονισμού Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Καινοτομίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας: Ο Σκοπός δημιουργίας και λειτουργίας του.....	18
1.1.2 Το Θεσμικό Πλαίσιο του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.....	18
1.1.3 Σκοπός και Αρμοδιότητες του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.....	19
1.1.4 Οργάνωση και Λειτουργία του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.....	21
1.1.5 Εργαλεία - Δείκτες Κοινωνικής Καινοτομίας.....	23
1.1.6 Χαρτογράφηση Κοινωνικών Δομών & Υπηρεσιών του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της ΠΔΕ.....	25
1.2 Σύνδεση του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Δυτική Ελλάδα» 2021-2027.....	26
1.2.1 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας 2021-2027.....	26
1.2.2 Το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ως Ενδεικτική Δράση στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Δυτική Ελλάδα» 2021-2027.....	31
1.2.3 Στόχος Πολιτικής 4 «Κοινωνική Ευρώπη» και Σύνδεση με τα Κέντρα Κοινότητας (ΚΚ) στο πλαίσιο του Προγράμματος «Δυτική Ελλάδα» 2021-2027.....	32
1.3 Η σημασία της μέτρησης ικανοποίησης στις δομές κοινωνικής προστασίας.....	36
1.4 Ο ρόλος των Κέντρων Κοινότητας ως βασικές δομές κοινωνικής προστασίας.....	41
1.4.1 Γενικά χαρακτηριστικά.....	41

1.4.2 Στόχευση πολιτικής.....	42
1.4.3 Βασικές αρχές λειτουργίας του Κέντρου Κοινότητας.....	43
1.4.4 Ωράριο λειτουργίας.....	44
1.4.5 Ωφελούμενοι.....	45
1.4.6 Παρεχόμενες Υπηρεσίες.....	46
1.4.7 Παραρτήματα και Κινητές Μονάδες.....	48
1.4.8 Διανομή τροφίμων-σίτιση.....	54
1.4.9 Στελέχωση Κέντρου Κοινότητας - Γενικά καθήκοντα και αρμοδιότητες του προσωπικού του Κέντρου Κοινότητας.....	54
1.4.10 Κέντρα Κοινότητας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	57
1.4.11 Ο ρόλος των Κέντρων Κοινότητας στη σύνδεση πολιτών με υπηρεσίες πρόνοιας, απασχόλησης, υγείας, εκπαίδευσης.....	58
Κεφάλαιο 2. Θεωρητικό και Πολιτικό Πλαίσιο και ο ρόλος της κοινωνικής προστασίας.....	60
2.1 Ο ρόλος της κοινωνικής προστασίας στην αντιμετώπιση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.....	60
2.2 Διεθνές και Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Κοινωνικής Πολιτικής.....	63
2.2.1 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων.....	63
2.2.2 Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+).....	67
2.2.3 Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	70
2.2.4 Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με επαρκές ελάχιστο εισόδημα που διασφαλίζει την ενεργό ένταξη {SWD(2022) 313 final}.....	73
2.2.5 Το νέο Ευρωπαϊκό Στρατηγικό Πλαίσιο για τους Ρομά 2021 – 2030.....	75
2.2.6 Η Σύσταση του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου 2021 για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά.....	80
2.2.7 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ ως το 2030 και Κοινωνική Ένταξη των Ρομά.....	82
2.2.10 Το νέο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά (COM/2020/620).....	84
2.2.9 Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Ένωση ισότητας: στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030 (COM/2021/101 final).....	86
2.2.10 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021 – 2030.....	87

2.2.11 Council of Europe Action Plan on Protecting Vulnerable Persons in the Context of Migration and Asylum in Europe (2021-2025) (2021) - Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ευάλωτων ατόμων στο πλαίσιο της μετανάστευσης και του ασύλου στην Ευρώπη (2021-2025) (2021).....	88
2.2.12 Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης, 17 Δεκεμβρίου 2020, των FRA και ΕΔΔΑ (Έκδοση 2020).....	90
2.2.13 Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union - Θεμελιώδη δικαιώματα των μεταναστών που βρίσκονται σε αντικοινωνική κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Υπηρεσία Εκδόσεων, 7 Απριλίου 2017 του FRA (2011).....	91
2.2.14 Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης της Ε.Ε.....	92
2.3 Εθνικό Θεσμικό Πλαίσιο: Νομοθεσία και Βασικές Κοινωνικές Δομές.....	97
2.3.1 Εθνικοί Νόμοι και Αποφάσεις για την κοινωνική προστασία των πολιτών.....	97
2.3.2 Εθνικά Σχέδια Δράσης και Στρατηγικές για την Κοινωνική προστασία των πολιτών.....	102
2.4 Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας - ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2014-2020	116
2.5 Θεσμικό και Κανονιστικό πλαίσιο των Κέντρων Κοινότητας.....	122
Κεφάλαιο 3. Υφιστάμενη Κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	125
3.1 Υφιστάμενη Κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	125
3.2 Κοινωνικοί δείκτες που αποτυπώνουν την υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	169
3.3 Χαρτογράφηση Κέντρων Κοινότητας και των Παραρτημάτων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	186
3.4 Συνοπτική παρουσίαση αποτελεσμάτων της μελέτης με τίτλο «Έρευνα σε στελέχη των Κέντρων Κοινότητας των Δήμων και της Περιφέρειας για τα προβλήματα των Ρομά: Περιγραφή Έρευνας, Στατιστικές Αναλύσεις και Συμπεράσματα» (2023).....	188
3.5 Ανεπάρκεια υφιστάμενων δεδομένων για τις δομές κοινωνικής προστασίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και αναγκαιότητα διεξαγωγής πρωτογενούς έρευνας.....	190
Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογικό Πλαίσιο Έρευνας.....	191
4.1 Πληθυσμός-στόχος.....	191
4.2 Δειγματοληψία και μέγεθος δείγματος.....	192
4.3 Εργαλεία συλλογής δεδομένων	192
4.4 Διαδικασία συλλογής δεδομένων και διασφάλιση ποιότητας.....	193
4.5 Μέθοδοι ανάλυσης.....	194

4.6 Κριτήρια αξιολόγησης.....	195
4.7 Δεοντολογία και προστασία δεδομένων.....	196
Κεφάλαιο 5. Αποτελέσματα.....	198
5.1 Εισαγωγή.....	198
5.2 Ωφελούμενοι Κέντρων Κοινότητας Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.....	199
Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα.....	236
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	239
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	240
Ελληνικές Πηγές.....	240
Διεθνείς Πηγές.....	244

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027”	30
Πίνακας 2: Στρατηγικός Στόχος, Προτεραιότητα και Ενδεικτική Δράση σχετική με το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης.....	31
Πίνακας 3: Κέντρα Κοινότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.	57
Πίνακας 4: Γενικοί και Ειδικοί στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ που συνδέονται άμεσα με την κοινωνική ένταξη των Ρομά.	82
Πίνακας 5: Αντιστοίχιση των ωφελουμένων της Περιφερειακής Στρατηγικής με τις βασικές κατηγορίες της Εθνικής Στρατηγικής.....	119
Πίνακας 6: Μόνιμος Πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανά Περιφερειακή Ενότητα και ανά Δήμο (2021).....	126
Πίνακας 7: Μόνιμος πληθυσμός του συνόλου της χώρας, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των Περιφερειακών Ενοτήτων που εντάσσονται σ’ αυτήν (2011-2021).....	127
Πίνακας 8: Πυκνότητα της Ελλάδας, της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των Περιφερειακών Ενοτήτων της (2021).....	128
Πίνακας 9: Δείκτης γήρανσης και δείκτης εξάρτησης για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις Περιφερειακές Ενότητες που εντάσσονται σ’ αυτήν (2021).	130
Πίνακας 10: Μόνιμος πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις Περιφερειακές Ενότητες που εντάσσονται σ’ αυτήν (2021).	131
Πίνακας 11: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις Περιφερειακές Ενότητες που εντάσσονται σ’ αυτήν (% , 2021).....	136
Πίνακας 12: Νοικοκυριά κατά μέγεθος και μέλη αυτών (2021).	140
Πίνακας 13: Μόνιμος Πληθυσμός κατά ομάδες υπηκοοτήτων εκτός Ελλάδας (% , 2021)....	142
Πίνακας 14: Μόνιμος πληθυσμός κατά επίπεδο εκπαίδευσης στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις ΠΕ που εντάσσονται σ’ αυτήν (% , 2021).....	145
Πίνακας 15: Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός, απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, άνεργοι στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στις ΠΕ που εντάσσονται σ’ αυτήν (2021).....	148
Πίνακας 16: Εγγεγραμμένοι άνεργοι ανά Περιφερειακή Ενότητα της Δυτικής Ελλάδας (2023).	151
Πίνακας 17: Περιοχές διαβίωσης ανά τύπο και αριθμό κατοίκων – Καταγραφή έτους 2021.	156

Πίνακας 18: Καταγραφή πληθυσμού και περιοχών διαβίωσης Ρομά ανά τύπο και Περιφέρεια (2021).....	157
Πίνακας 19: Καταγραφή πληθυσμού Ρομά ανά Περιφέρεια σε Οικισμούς και Διάσπαρτα (2021).....	157
Πίνακας 20: Ποσοστό περιοχών (Οικισμοί Τύπου I,II,III & Διάσπαρτα) με υποδομές (2021).	158
Πίνακας 21: Διαχρονική απεικόνιση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) σε επίπεδο Επικράτειας, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των ΠΕ μεταξύ των ετών 2018-2022* (σε εκ. ευρώ).....	167
Πίνακας 22: Προσδόκιμο ζωής στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες-από το 2020), στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2024, έτη).	170
Πίνακας 23: Συνολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020), στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2023).....	173
Πίνακας 24: Σύγκριση γεννήσεων και θανάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020) και στην Ελλάδα (2013-2024).....	176
Πίνακας 25: Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2022).....	179
Πίνακας 26: Μέση μηνιαία δαπάνη νοικοκυριού ανά Περιφέρεια (2023).....	181
Πίνακας 27: Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για την Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020), το σύνολο της χώρας και την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2020-2024).	184
Πίνακας 28: Κέντρα Κοινότητας και Παραρτήματα αυτών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.	186
Πίνακας 29: Ηλικιακή κατανομή δείγματος Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών	201
Πίνακας 30: Εκπαιδευτικό επίπεδο ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών	202
Πίνακας 31: Κατάσταση ασχολίας ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών.	203
Πίνακας 32: Οικογενειακή κατάσταση ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών.....	204
Πίνακας 33: Τύπος οικογένειας ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών	206
Πίνακας 34: Αριθμός παιδιών ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών	207

Πίνακας 35: Κατηγορίες ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών	208
Πίνακας 36: Δομή εξυπηρέτησης ωφελούμενων (Κέντρα Κοινότητας, Παραρτήματα Ρομά και Κέντρα Ένταξης Μεταναστών).....	209
Πίνακας 37: Συχνότητα λήψης υπηρεσιών ωφελούμενων από τα Κέντρα Κοινότητας.....	211
Πίνακας 38: Διάστημα εξυπηρέτησης ωφελούμενων από τα Κέντρα Κοινότητας.....	212
Πίνακας 39: Πηγή Πληροφόρησης για το Κέντρο Κοινότητας	213
Πίνακας 40: Συχνότητα λήψης υπηρεσιών για το Παράρτημα Ρομά.....	214
Πίνακας 41: Διάστημα εξυπηρέτησης από το Παράρτημα Ρομά.....	215
Πίνακας 42: Πηγή πληροφόρησης για το Παράρτημα Ρομά	216
Πίνακας 43: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις υπηρεσίες του Κέντρου Κοινότητας.....	219
Πίνακας 44: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τη λειτουργία του Κέντρου Κοινότητας βάσει κριτηρίων.....	222
Πίνακας 45: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις υπηρεσίες του Παραρτήματος Ρομά.....	225
Πίνακας 46: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τη λειτουργία του Παραρτήματος Ρομά βάσει κριτηρίων.....	228
Πίνακας 47: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις υπηρεσίες του Κέντρου Ένταξης Μεταναστών.....	232
Πίνακας 48: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις λειτουργίες του Κέντρου Ένταξης Μεταναστών βάσει κριτηρίων.....	233

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Χρονολογική σειρά εξέλιξης πληθυσμού Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.	126
Διάγραμμα 2: Ποσοστιαία κατανομή της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανά Περιφερειακή Ενότητα (% , 2021).....	127
Διάγραμμα 3: Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή των μόνιμων κατοίκων του συνόλου της χώρας (% , 2021).....	132
Διάγραμμα 4: Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή των μόνιμων κατοίκων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).....	132
Διάγραμμα 5: Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή των μόνιμων κατοίκων στην Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας (% , 2021).....	133
Διάγραμμα 6: Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή των μόνιμων κατοίκων στην Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας (% , 2021).....	133

Διάγραμμα 7: Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή των μόνιμων κατοίκων στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας (% , 2021).....	134
Διάγραμμα 8: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά φύλο για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις Περιφερειακές Ενότητες που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).....	134
Διάγραμμα 9: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για το σύνολο της χώρας (% , 2021).....	137
Διάγραμμα 10: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).....	137
Διάγραμμα 11: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για την ΠΕ Αχαΐας (% , 2021).....	138
Διάγραμμα 12: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για την ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας (% , 2021).....	139
Διάγραμμα 13: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για την ΠΕ Ηλείας (% , 2021).....	140
Διάγραμμα 14: Ποσοστό (%) νοικοκυριών κατά μέλη αυτών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2021).....	141
Διάγραμμα 15: Ποσοστό (%) νοικοκυριών κατά μέλη αυτών για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και για τις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (2021).....	141
Διάγραμμα 16: Μόνιμος πληθυσμός κατά ομάδες ιθαγένειας για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (2021).....	142
Διάγραμμα 17: Μόνιμος Πληθυσμός κατά ομάδες υπηκοοτήτων εκτός Ελλάδας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).....	143
Διάγραμμα 18: Μόνιμος πληθυσμός κατά επίπεδο εκπαίδευσης στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).....	146
Διάγραμμα 19: Μόνιμος πληθυσμός κατά επίπεδο εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).....	146
Διάγραμμα 20: Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).....	149
Διάγραμμα 21: Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).....	149
Διάγραμμα 22: Απασχολούμενοι και Άνεργοι στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).....	150
Διάγραμμα 23: Απασχολούμενοι και Άνεργοι στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).....	150

Διάγραμμα 24: Εγγεγραμμένοι άνεργοι στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2023).....	151
Διάγραμμα 25: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).	152
Διάγραμμα 26: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).....	152
Διάγραμμα 27: Ποσοστό (%) πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό στην Ελλάδα: 2015 – 2024.	153
Διάγραμμα 28: Ποσοστό (%) πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας, υλική και κοινωνική στέρηση και χαμηλή ένταση εργασίας (Ευρώπη 2030): 2015 – 2024.	154
Διάγραμμα 29: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, ανά Μεγάλη Γεωγραφική Περιοχή: 2024.....	155
Διάγραμμα 30: Τοποθεσία οικισμών και τύποι οικισμών στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας (2021).	163
Διάγραμμα 31: Στοιχεία πληθυσμού Ρομά για την ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας ανά Δήμο (2021).	163
Διάγραμμα 32: Τοποθεσία οικισμών και τύποι οικισμών στην ΠΕ Αχαΐας (2021).....	164
Διάγραμμα 33: Στοιχεία πληθυσμού Ρομά για την ΠΕ Αχαΐας ανά Δήμο (2021).	164
Διάγραμμα 34: Τοποθεσία οικισμών και τύποι οικισμών Ρομά στην ΠΕ Ηλείας (2021).	165
Διάγραμμα 35: Στοιχεία πληθυσμού Ρομά για την ΠΕ Ηλείας ανά Δήμο (2021).....	165
Διάγραμμα 36: Διαχρονική απεικόνιση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) σε επίπεδο Επικράτειας, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των ΠΕ μεταξύ των ετών 2018-2022* (σε εκ. ευρώ).	168
Διάγραμμα 37: Διαχρονική απεικόνιση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) των Περιφερειακών Ενοτήτων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας μεταξύ των ετών 2018-2022* (σε εκ. ευρώ).	168
Διάγραμμα 38: Προσδόκιμο ζωής στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες-από το 2020), στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2024, %).	171
Διάγραμμα 39: Προσδόκιμο ζωής στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2023, %).	171
Διάγραμμα 40: Συνολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες – από το 2020), στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	174
Διάγραμμα 41: Συνολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	174
Διάγραμμα 42: Σύγκριση γεννήσεων και θανάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες – από το 2020) (2013-2024).....	177
Διάγραμμα 43: Σύγκριση γεννήσεων και θανάτων στην Ελλάδα (2013-2024).....	177

Διάγραμμα 44: Σύγκριση γεννήσεων και θανάτων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2018-2023).....	178
Διάγραμμα 45: Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2022).....	180
Διάγραμμα 46: Μέση μηνιαία δαπάνη νοικοκυριού ανά Περιφέρεια (2023).....	182
Διάγραμμα 47: Εγγεγραμμένοι άνεργοι ανά ηλικιακή ομάδα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	183
Διάγραμμα 48: Ποσοστά εγγεγραμμένων ανέργων ανά ηλικιακή ομάδα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2023).....	183
Διάγραμμα 49: Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για την Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες – από το 2020), το σύνολο της χώρας και την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2020-2024).....	185
Διάγραμμα 50: Κατηγορία Κέντρων Κοινότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (%).	188
Διάγραμμα 51: Δήμος Κατοικίας ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών	199
Διάγραμμα 52: Φύλο ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών	200
Διάγραμμα 53: Ηλικιακή κατανομή δείγματος Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών	201
Διάγραμμα 54: Εκπαιδευτικό επίπεδο ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών	202
Διάγραμμα 55: Κατάσταση ασχολίας ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών.....	204
Διάγραμμα 56: Οικογενειακή κατάσταση ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών.....	205
Διάγραμμα 57: Οικογενειακή κατάσταση ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών.....	206
Διάγραμμα 58: Αριθμός παιδιών ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών	207
Διάγραμμα 59: Κατηγορίες ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών.	209
Διάγραμμα 60: Δομή εξυπηρέτησης ωφελούμενων (Κέντρα Κοινότητας, Παραρτήματα Ρομά και Κέντρα Ένταξης Μεταναστών)	210
Διάγραμμα 61: Συχνότητα λήψης υπηρεσιών ωφελούμενων από τα Κέντρα Κοινότητας..	211
Διάγραμμα 62: Διάστημα εξυπηρέτησης ωφελούμενων από τα Κέντρα Κοινότητας.....	212

Διάγραμμα 63: Πηγή Πληροφόρησης για το Κέντρο Κοινότητας	213
Διάγραμμα 64: Συχνότητα λήψης υπηρεσιών για το Παράρτημα Ρομά.....	215
Διάγραμμα 65: Διάστημα εξυπηρέτησης από το Παράρτημα Ρομά.....	215
Διάγραμμα 66: Πηγή πληροφόρησης για το Παράρτημα Ρομά.....	217
Διάγραμμα 67: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις υπηρεσίες του Κέντρου Κοινότητας ..	221
Διάγραμμα 68: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τη λειτουργία του Κέντρου Κοινότητας βάσει κριτηρίων.....	224
Διάγραμμα 69: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις υπηρεσίες του Παραρτήματος Ρομά.	227
Διάγραμμα 70: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τη λειτουργία του Παραρτήματος Ρομά βάσει κριτηρίων	231

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Χαρτογράφηση Κοινωνικών Δομών & Υπηρεσιών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	25
Εικόνα 2: Γεωχωρική απεικόνιση των Κοινωνικών Δομών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.	26
Εικόνα 3: Σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.	64
Εικόνα 4: Ομάδες Στόχου της ΕΣΚΕ 2021-2027.	103
Εικόνα 5: Οικισμοί Ρομά στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2021).....	162
Εικόνα 6: Οικισμοί Ρομά στην Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας (2021).	163
Εικόνα 7: Οικισμοί Ρομά στην Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας (2021).....	164
Εικόνα 8: Οικισμοί Ρομά στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας (2021).....	165

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Οργανόγραμμα της Γενικής Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας.	23
Σχήμα 2: Η νέα προσέγγιση του Στρατηγικού Πλαισίου της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά 2021-2030.....	75
Σχήμα 3: Οριζόντιοι και τομεακοί Στόχοι του Ευρωπαϊκού Στρατηγικού Πλαισίου για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά ως το 2030.	77
Σχήμα 4: Αντιστοίχιση Στρατηγικών Στόχων και Προτεραιοτήτων Περιφερειακής Στρατηγικής.	117

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κοινωνική πολιτική σε περιφερειακό επίπεδο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και στη μείωση των ανισοτήτων, καθώς φέρνει τις δημόσιες παρεμβάσεις πιο κοντά στις πραγματικές ανάγκες των πολιτών. Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα περιοχής όπου οι κοινωνικές προκλήσεις, όπως η ανεργία, η οικονομική επισφάλεια, η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός, παραμένουν έντονες και πολυδιάστατες. Το κοινωνικό περιβάλλον της Περιφέρειας αντανακλά την ανάγκη για ολοκληρωμένες και στοχευμένες πολιτικές κοινωνικής προστασίας, οι οποίες να στηρίζονται σε επιστημονικά τεκμηριωμένα δεδομένα και σε μηχανισμούς παρακολούθησης της εφαρμογής και της αποτελεσματικότητάς τους.

Σε αυτό το πλαίσιο, τα Κέντρα Κοινότητας (ΚΚ) έχουν καθιερωθεί ως βασικοί θεσμοί κοινωνικής προστασίας και πρωταρχικοί χώροι υποδοχής των πολιτών στο σύστημα πρόνοιας. Αποτελούν τη βασική πύλη πρόσβασης των ευάλωτων ομάδων σε υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας, πρόνοιας, ενημέρωσης, απασχόλησης, υγείας και εκπαίδευσης, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην αντιμετώπιση κοινωνικών ανισοτήτων. Η λειτουργία τους αποκτά ιδιαίτερη σημασία στη Δυτική Ελλάδα, όπου οι κοινωνικές προκλήσεις απαιτούν παρεμβάσεις που υπερβαίνουν την τυπική παροχή υπηρεσιών και συνοδεύονται από δράσεις ενεργοποίησης, ενδυνάμωσης και προώθησης της κοινωνικής ένταξης.

Η παρούσα μελέτη, με τίτλο «Έρευνα στα Κέντρα Κοινότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας» εντάσσεται στο έργο και στις αρμοδιότητες του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, το οποίο έχει ως αποστολή την παρακολούθηση και αξιολόγηση των κοινωνικών δομών, την καταγραφή των αναγκών των τοπικών κοινωνιών και την υποστήριξη του στρατηγικού σχεδιασμού των πολιτικών κοινωνικής προστασίας μέσα από την παραγωγή έγκυρων και τεκμηριωμένων δεδομένων. Το αντικείμενο της μελέτης “Έρευνα στα Κέντρα Κοινότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας” εστιάζει στη συνεργασία του Παρατηρητηρίου με τα υφιστάμενα και τα νέα Κέντρα Κοινότητας, καθώς και με τα Παραρτήματά τους, με στόχο την αποτίμηση του επιπέδου των υπηρεσιών που παρέχουν στους ωφελουμένους και τη συνολική συμβολή τους στην κοινωνική προστασία. Μέσω της χρήσης δομημένων ερωτηματολογίων επιχειρείται η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο η λειτουργία των ΚΚ επιτυγχάνει την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και συμβάλλει στην άμβλυνση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού. Παράλληλα, διερευνώνται οι οργανωτικές και λειτουργικές ανάγκες των δομών, τα προβλήματα που συναντώνται στη λειτουργία τους και ο βαθμός αποτελεσματικότητας του κοινωνικού έργου που επιτελούν.

Για τον σκοπό αυτό, η μελέτη αναπτύσσει πλήρη μεθοδολογία έρευνας, ενημερώνει τους φορείς υλοποίησης, καθορίζει σαφώς το δείγμα, τον πληθυσμό στόχο, τα στατιστικά χαρακτηριστικά της έρευνας και τις διαδικασίες επεξεργασίας των δεδομένων μέσω επιστημονικών εργαλείων ανάλυσης, όπως SPSS και Stata. Η αξιοποίηση τόσο ποσοτικής όσο και ποιοτικής μεθοδολογίας επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων που ερμηνεύουν όχι μόνο τα στατιστικά δεδομένα αλλά και τις αντιλήψεις, εμπειρίες και κίνητρα των κοινωνικών

υποκειμένων. Τα αποτελέσματα της έρευνας δεν περιορίζονται στη διατύπωση μιας γενικής εικόνας της λειτουργίας των ΚΚ, αλλά τροφοδοτούν με συγκεκριμένα, αξιόπιστα και αξιοποιήσιμα δεδομένα τις αρμόδιες Διευθύνσεις της Περιφέρειας (όπως τις Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας), την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος, καθώς και τις αρμόδιες Διευθύνσεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, ενισχύοντας τη δυνατότητά τους να σχεδιάζουν τεκμηριωμένες και αποτελεσματικές πολιτικές.

Η μελέτη αποσκοπεί στην πολυδιάστατη αποτίμηση της συμβολής των Κέντρων Κοινότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, τα οποία λειτουργούν ως βασικές τοπικές δομές κοινωνικής προστασίας και σημαντικά σημεία επαφής των πολιτών με το σύστημα πρόνοιας. Η διερεύνηση του κοινωνικού τους ρόλου περιλαμβάνει την εξέταση της συμβολής τους στην κοινωνική ένταξη και στη μείωση του αποκλεισμού, τη δυνατότητά τους να διευκολύνουν την πρόσβαση ευάλωτων ομάδων –όπως Ρομά, μετανάστες, άνεργοι, άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένοι και άστεγοι– σε κρίσιμες υπηρεσίες, καθώς και την εξέταση των συνεργειών που αναπτύσσουν με άλλους φορείς για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Εξετάζεται επίσης η εμπειρία των ωφελουμένων και των στελεχών, προκειμένου να αποτυπωθεί ο βαθμός ικανοποίησης, η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζονται στην καθημερινή λειτουργία των δομών. Η καταγραφή οργανωτικών και λειτουργικών αναγκών συνιστά σημαντική παράμετρο της μελέτης, καθώς επιτρέπει τον εντοπισμό αδυναμιών σε υποδομές, ανθρώπινο δυναμικό και διοικητικές διαδικασίες, προσφέροντας τεκμηριωμένες προτάσεις για τη βελτίωσή τους.

Ταυτόχρονα, η μελέτη υπογραμμίζει τον ρόλο των Κέντρων Κοινότητας ως κόμβων κοινωνικής καινοτομίας, οι οποίοι αξιοποιούν συνεργασίες με την τοπική αυτοδιοίκηση, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και την κεντρική διοίκηση για την ανάπτυξη βιώσιμων λύσεων κοινωνικής πολιτικής. Η ικανότητά τους να ενισχύουν την ανθεκτικότητα των τοπικών κοινοτήτων και να αντιμετωπίζουν σύνθετες κοινωνικές προκλήσεις καθιστά το έργο τους κρίσιμο στο πλαίσιο των περιφερειακών στρατηγικών κοινωνικής προστασίας.

Με αυτόν τον τρόπο, το έργο συμβάλλει ουσιαστικά στη δημιουργία ενός αξιόπιστου μηχανισμού αξιολόγησης και στρατηγικού σχεδιασμού για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, σε συνέργεια με το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ» 2021–2027. Η παρούσα Εισαγωγή, συνεπώς, θέτει τις βάσεις για την κατανόηση των στόχων, της αναγκαιότητας και της σημασίας της μελέτης, αναδεικνύοντας τη συμβολή της στην παραγωγή επιστημονικά τεκμηριωμένων παρεμβάσεων που ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και προάγουν την ισότιμη πρόσβαση των πολιτών σε αποτελεσματικές υπηρεσίες κοινωνικής πολιτικής.

Τα Κεφάλαια από τα οποία αποτελείται η μελέτη με τίτλο «Π3.5 Έρευνα στα Κέντρα Κοινότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας» είναι τα κατωτέρω:

Κεφάλαιο 1. Σκοπός και Αναγκαιότητα του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των Κέντρων Κοινότητας (ΚΚ)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ
ζήματα ανθίζεις!

Περιφερειακό
Πρόγραμμα
Κοινωνικής
Ενταξης
Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

ΕΡΕΥΝΑ στα Κέντρα Κοινότητας (ΚΚ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Κεφάλαιο 2. Θεωρητικό και Πολιτικό Πλαίσιο και ο ρόλος της κοινωνικής προστασίας

Κεφάλαιο 3. Υφιστάμενη Κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογικό Πλαίσιο Έρευνας

Κεφάλαιο 5. Αποτελέσματα

Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ΠΔΕ αλλάζει
Κοιτάζουμε μπροστά
| ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Κεφάλαιο 1. Σκοπός και Αναγκαιότητα του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των Κέντρων Κοινότητας (ΚΚ)

1.1 Ο Ρόλος του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

1.1.1 Ο Μηχανισμός Συντονισμού Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Καινοτομίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας: Ο Σκοπός δημιουργίας και λειτουργίας του¹

Η δημιουργία και λειτουργία του «Μηχανισμού Συντονισμού Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Καινοτομίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας» έχει ως στόχο την πρόληψη των μεταβαλλόμενων κοινωνικών αναγκών και τον σχεδιασμό δράσεων κοινωνικής καινοτομίας.

Ο Μηχανισμός εναρμονίζεται με τους στόχους της Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και αναμένεται να καταστεί ο επιχειρησιακός βραχίονας συντονισμού, παρακολούθησης, υποστήριξης και εφαρμογής της κοινωνικής πολιτικής, συμμετέχοντας στην υλοποίηση και τον προσδιορισμό των προτεραιοτήτων της, με βάση τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών. Θα παρέχει το πλαίσιο διοικητικής, τεχνικής και επιχειρησιακής οργάνωσης, διαμορφωμένο κατάλληλα (σε χωρική εμβέλεια, πόρους και μέσα) ώστε να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες κάθε θεσμικής απαίτησης που αφορά στα πεδία παρέμβασης.

Ο Μηχανισμός αναμένεται να συνεισφέρει άμεσα στην υποστήριξη του Εθνικού Μηχανισμού Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής καθώς και όποιων άλλων απαιτήσεων αφορούν στην παρακολούθηση και αξιολόγηση των εφαρμοζόμενων δράσεων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Βασικός στόχος του Μηχανισμού είναι η ανάπτυξη ενός περιφερειακού σημείου αναφοράς για τον συντονισμό, την πρόληψη, την παρέμβαση-υποστήριξη και τη δικτύωση-διασύνδεση των φορέων άσκησης κοινωνικής πολιτικής και των πολιτών με όλες τις κοινωνικές δράσεις και υπηρεσίες που υλοποιούνται στην Περιφέρεια.

1.1.2 Το Θεσμικό Πλαίσιο του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας²

Το Έργο «Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας» χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Δυτική Ελλάδα 2021 – 2027» με βάση

¹ Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Σκοπός. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/michanismos/skopos/>

² Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Θεσμικό Πλαίσιο. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/michanismos/thesmiko-plaisio/>

την Απόφαση Ένταξης με αρ. πρωτ. 252/19-01-2024 (ΑΔΑ: ΨΟ6Τ7Λ6-Η15) και έχει λάβει κωδικό MIS 6004353.

Το Έργο εντάσσεται στην Πράξη: «Μηχανισμός Συντονισμού Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Καινοτομίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας» και χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους μέσω του Π.Δ.Ε. και πιο συγκεκριμένα από Πιστώσεις του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (αριθ. ενάριθ. έργου 2024ΕΠ00170001).

Η λειτουργία του Μηχανισμού καθορίζεται από το Ν.4445/2016 (ΦΕΚ Α' 236/19.12.2016) «Εθνικός Μηχανισμός Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής, ρυθμίσεις για την κοινωνική αλληλεγγύη και εφαρμοστικές διατάξεις του ν. 4387/2016 (Α' 85) και άλλες διατάξεις, όπως κωδικοποιήθηκε με το Ν.4829/202».»

1.1.3 Σκοπός και Αρμοδιότητες του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας³

1.1.3.1 Σκοπός και Αρμοδιότητες

Βασική αρμοδιότητα του Παρατηρητηρίου αποτελεί η εκπόνηση μελετών για τη μέτρηση της φτώχειας, τη διερεύνηση των διαστάσεων της και την εκτίμηση του αντικτύπου των εισοδηματικών ελλείψεων στον κοινωνικό ιστό και στην ποιότητα ζωής του πληθυσμού της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Το Παρατηρητήριο επιδιώκει τη συμμετοχή όλων των δημόσιων υπηρεσιών και των ιδιωτικών φορέων παροχής κοινωνικής φροντίδας για την υλοποίηση οριζόντιων δράσεων, στις οποίες θα περιλαμβάνεται και η στήριξη των ευπαθών ομάδων.

Άλλες αρμοδιότητες του Παρατηρητηρίου είναι:

- Η διενέργεια κοινωνικών ερευνών για τον σχεδιασμό προγραμμάτων με στόχο την κάλυψη των αναγκών του ευρύτερου πληθυσμού
- Η συμμετοχή σε διαπεριφερειακά, διακρατικά και διεθνή δίκτυα για την ανταλλαγή τεχνογνωσίας, τον εντοπισμό και την προώθηση των προτεραιοτήτων κοινωνικής πολιτικής της ΠΔΕ
- Η σύνταξη και παρακολούθηση της ΠΕ.Σ.Κ.Ε.
- Ο συντονισμός των Δήμων εντός των ορίων της οικείας Περιφέρειας σε θέματα κοινωνικής αλληλεγγύης και τη μέριμνα για την εφαρμογή οριζόντιων μέτρων πολιτικής και η ανάπτυξη παρεμβάσεων στο πλαίσιο αντιμετώπισης ειδικών τοπικών αναγκών

³ Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Σκοπός-Αρμοδιότητες. Ανακτήθηκε <https://socialpolicy-pde.gr/perifereiako-paratiritirio-koinonikis-entaxis/skopos-armodiotites/>

- Η δικτύωση όμορων Δήμων με σκοπό την αντιμετώπιση κοινών αναγκών και η δικτύωση των φορέων υλοποίησης προνοιακών παρεμβάσεων και κοινωνικών υπηρεσιών
- Η διαβίβαση στοιχείων, δεδομένων και πληροφοριών προς το Ε.Γ.Π.Σ. του Εθνικού Μηχανισμού
- Η παρακολούθηση και καταγραφή κοινωνικών φαινομένων (όπως ακραία φτώχεια, υπερχρεωμένα νοικοκυριά) και η αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων, ιδιαίτερα των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων

Η δημιουργία και λειτουργία του «Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας» αποσκοπεί στη συστηματική συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση κοινωνικών δεδομένων με στόχο την τεκμηρίωση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και την υποστήριξη του σχεδιασμού και της υλοποίησης παρεμβάσεων κοινωνικής πολιτικής.

Το Παρατηρητήριο λειτουργεί ως βασικός πυλώνας υποστήριξης της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας, παρέχοντας αξιόπιστη πληροφόρηση σχετικά με τις κοινωνικές ανισότητες, τις ευάλωτες ομάδες και τις εξελίξεις στο κοινωνικό πεδίο. Μέσω της παρακολούθησης δεικτών και της αξιολόγησης δράσεων, ενισχύει τη στοχευμένη και αποτελεσματική χάραξη πολιτικής, βασισμένη σε πραγματικά δεδομένα.

Το Παρατηρητήριο συνδέεται οργανικά με τον Εθνικό Μηχανισμό Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής και λειτουργεί συμπληρωματικά προς τις δράσεις του, συμβάλλοντας στην παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης των μέτρων κοινωνικής ένταξης σε περιφερειακό επίπεδο.

Κεντρικός στόχος του Παρατηρητηρίου είναι η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος γνώσης και πληροφόρησης που θα στηρίζει τη λήψη αποφάσεων, θα εντοπίζει κοινωνικές ανάγκες και θα ενισχύει τη διαφάνεια και τη λογοδοσία στην εφαρμογή κοινωνικών πολιτικών. Παράλληλα, λειτουργεί ως κόμβος συνεργασίας μεταξύ φορέων και υπηρεσιών κοινωνικής πολιτικής, διευκολύνοντας τη διασύνδεση, τη συνεργασία και την ανταλλαγή καλών πρακτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

1.1.3.2 Ομάδες στόχου/Ωφελοούμενοι

Ως επωφελοούμενοι του έργου ορίζονται όλοι οι πολίτες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας με έμφαση στα άτομα και τις οικογένειες που απειλούνται ή έχουν εγκλωβισθεί σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού:

- πρόσωπα σε συνθήκες ακραίας φτώχειας, εξαιτίας της έλλειψης πόρων που θα εξασφάλιζαν την κάλυψη κύριων αναγκών (διατροφή, στέγαση, υγιεινή, θέρμανση κλπ.),
- παιδιά ηλικίας 0-17 ετών που απειλούνται ή έχουν εγκλωβισθεί σε καταστάσεις αποκλεισμού,

- πρόσωπα με αυξημένους κινδύνους φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού

Απώτερος σκοπός είναι η διαμόρφωση και η εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών ανακούφισης από τις συνέπειες της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά και η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της αλληλεγγύης.

1.1.3.3 Επιχειρησιακοί στόχοι

Οι Επιχειρησιακοί Στόχοι του Μηχανισμού είναι:

1.1.4 Οργάνωση και Λειτουργία του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας⁴

1.1.4.1 Λειτουργία

Στην έδρα κάθε Περιφέρειας συστήνεται Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης.

Η υποστήριξη λειτουργίας του Παρατηρητηρίου θα παρέχεται στη Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας Π.Ε. Αχαΐας, με χωρική αρμοδιότητα σε όλη την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Η λειτουργία του Παρατηρητηρίου αποσκοπεί:

1. Στην αποτελεσματική παρακολούθηση και τον συντονισμό των στόχων οι οποίοι εξειδικεύονται στο πλαίσιο της Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης (ΠΕ.Σ.Κ.Ε.).

⁴ Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Οργάνωση και Λειτουργία. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/perifereiako-paratiritirio-koinonikis-entaxis/organosi-kai-leitoyrgia/>

2. Στην ανάδειξη των τοπικών αναγκών σε θέματα πολιτικών κοινωνικής προστασίας, πρόνοιας και αλληλεγγύης.
3. Στη διαβίβαση στοιχείων και πληροφοριών στο Ενιαίο Γεωπληροφοριακό Σύστημα (Ε.Γ.Π.Σ.) του Εθνικού Μηχανισμού.
4. Στην αποτύπωση και χαρτογράφηση των χωρικών διαστάσεων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

1.1.4.2 Κοινωνική ένταξη

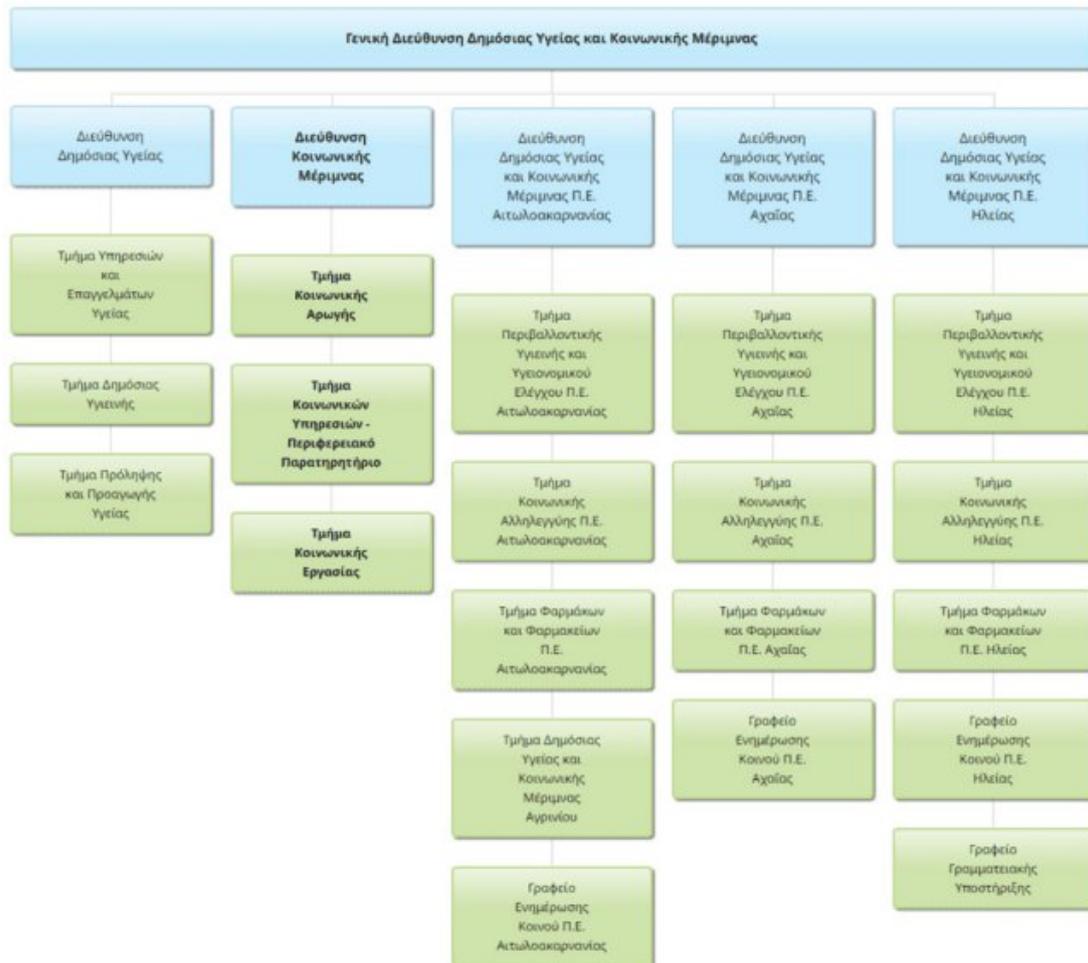
Ως πυλώνας της κοινωνικής ένταξης σε αυτοδιοικητικό επίπεδο, το Παρατηρητήριο προωθεί τις ακόλουθες δράσεις:

1. Την εκπόνηση ετήσιας Περιφερειακής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης, για τη διαπίστωση των επιπτώσεων συγκεκριμένων πολιτικών στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.
2. Την ανάπτυξη και εφαρμογή εργαλείων και δεικτών παρακολούθησης των διαδικασιών κοινωνικής ένταξης των ωφελούμενων της ΠΕ.Σ.Κ.Ε., ιδίως σε ζητήματα που άπτονται της ένταξης στην αγορά εργασίας και της ανάπτυξης οικονομικής δραστηριότητας.
3. Την παρακολούθηση και καταγραφή κοινωνικών φαινομένων και την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων, ιδιαίτερα των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων.
4. Τη δημιουργία διαδικτυακής πύλης για την καταγραφή της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, τη συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση συγκεντρωτικών στοιχείων στατιστικού χαρακτήρα και αναφορών κοινωνικών φαινομένων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, καθώς και δράσεων της περιφερειακής στρατηγικής.

1.1.4.3 Οργανόγραμμα

Το παρακάτω σχήμα απεικονίζει το Οργανόγραμμα της Γενικής Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας, στην οποία εντάσσεται και το Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών-Περιφερειακό Παρατηρητήριο.

Σχήμα 1: Οργανόγραμμα της Γενικής Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας.

Πηγή: <https://socialpolicy-pde.gr/perifereiako-paratiritirio-koinonikis-entaxis/organosi-kai-leitoyrgia/>

1.1.5 Εργαλεία – Δείκτες Κοινωνικής Καινοτομίας⁵

Στις δράσεις του έργου «Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας» συμπεριλαμβάνεται η ανάπτυξη μεθοδολογιών και εργαλείων Κοινωνικής Καινοτομίας για τον σχεδιασμό νέων δράσεων κοινωνικής πολιτικής σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο.

Αυτές οι μεθοδολογίες/εργαλεία είναι τα εξής:

- **Εργαλείο μέτρησης κοινωνικού αντίκτυπου**

Η αξιολόγηση του κοινωνικού αντίκτυπου αποτελεί εργαλείο μέτρησης της κοινωνικής αξίας που παράγεται μέσα από τις παρεμβάσεις των κοινωνικών δομών. Η αξιολόγηση του κοινωνικού αντίκτυπου συνεισφέρει άμεσα στη λειτουργία των κοινωνικών δομών καθώς αποτελεί μια καινοτόμα διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης. Το εν λόγω εργαλείο θα

⁵ Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Εργαλεία – Δείκτες Κοινωνικής Καινοτομίας. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/draseis/ergaleia-deiktes-koinonikis-kainotomias/>

διατεθεί οριζόντια στους κοινωνικούς φορείς - δομές και υπηρεσίες που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

- **Αξιολόγηση λειτουργίας κοινωνικών δομών**

Η ανάπτυξη ενός μοντέλου αξιολόγησης των κοινωνικών δομών θα αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για την άσκηση της περιφερειακής κοινωνικής πολιτικής. Ως «Κοινωνικές Δομές» εξετάζονται οι εξής Κατηγορίες Δομών: Κέντρα Κοινότητας, Δομές Παροχής Βασικών Αγαθών, Δομές Αστέγων, Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΚΗΦΗ), Κέντρα Διημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας για Άτομα με Αναπηρία (ΚΔΗΦ).

Ως ειδικότεροι στόχοι της Αξιολόγησης των Κοινωνικών Δομών τίθενται οι εξής:

- > Να αναγνωρίσει πόσο αποδοτικές, ή μη είναι οι παρεμβάσεις ως προς τον τρόπο χρήσης των πόρων.
- > Να αναλύσει αν επιτεύχθηκαν τα επιθυμητά αποτελέσματα, καθώς και να εντοπίσει τους λόγους για τους οποίους αυτά επιτεύχθηκαν ή δεν επιτεύχθηκαν.
- > Να εκτιμήσει κατά πόσο έχουν προστιθέμενη αξία οι αξιολογούμενες παρεμβάσεις.
- > Να εντοπίσει τα σημεία του προγραμματισμού, που ενδεχομένως χρειάζονται αναπροσανατολισμό προκειμένου να επιτευχθεί η επίτευξη των στόχων.
- > Να υποστηρίξει τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη βελτίωση, ή αναθεώρηση των παρεμβάσεων.
- > Να υποστηρίξει τη λήψη αποφάσεων για εναλλακτικές παρεμβάσεις.
- > Να καθοδηγήσει το σχεδιασμό νέων παρεμβάσεων.

- **Εργαλείο υλοποίησης Δημόσιων Συμβάσεων Αναφοράς**

Οι Κοινωνικά Υπεύθυνες Δημόσιες Συμβάσεις αποτελούν εργαλείο κοινωνικής πολιτικής για την επίτευξη δευτερευουσών κοινωνικών στόχων. Υποστηρίζονται από την ενωσιακή και εθνική νομοθεσία (Ν.4412/2016) για τις δημόσιες αγορές και είναι μέρος της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για τις δημόσιες συμβάσεις. Με τον όρο Κοινωνικά Υπεύθυνες Δημόσιες Συμβάσεις νοούνται οι συμβάσεις που συνάπτουν οι δημόσιοι φορείς και οι οποίες συμπεριλαμβάνουν κοινωνικές πτυχές σε κάποια από τα διακριτά τμήματα της διαγωνιστικής διαδικασίας. Το εν λόγω εργαλείο αφορά την εκπόνηση σχεδίου δράσης για την εφαρμογή των κοινωνικά υπεύθυνων δημόσιων συμβάσεων.

- **Χρηματοδοτικό εργαλείο Κοινωνικών Ομολογών**

Στο πλαίσιο του έργου θα αναπτυχθεί καινοτόμο σε εθνικό επίπεδο χρηματοδοτικό εργαλείο (χρηματοοικονομικό εργαλείο) βασιζόμενο στα συμβόλαια χρηματοδότησης με βάση τα κοινωνικά αποτελέσματα. Το εργαλείο θα απευθύνεται σε φορείς της κοινωνίας των πολιτών που επιθυμούν να χρηματοδοτηθούν μέσα από την επίτευξη ενός κοινωνικού αποτελέσματος.

- **Εργαλείο ενδυνάμωσης φορέων & Στελεχών**

Το εν λόγω εργαλείο αφορά την ενίσχυση/δημιουργία ικανοτήτων (Capacity Building), ως μία διαδικασία βελτίωσης κι ενδυνάμωσης ενός οργανισμού και των στελεχών του, προκειμένου να γίνει αποτελεσματικότερος, να αποκομίσει μεγαλύτερο κοινωνικό όφελος, βιωσιμότητα και να επιτύχει τους στόχους του σε βάθος χρόνου. Το οριζόντιο αυτό εργαλείο θα σχεδιαστεί βάσει προσεγγίσεων που χρησιμοποιούνται για την ενδυνάμωση των οργανισμών που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες σε διεθνές επίπεδο.

1.1.6 Χαρτογράφηση Κοινωνικών Δομών & Υπηρεσιών του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της ΠΔΕ

Οι Κοινωνικές Δομές και Υπηρεσίες που υλοποιούνται στο πλαίσιο του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας για το 2021-2027 έχουν ταξινομηθεί στις παρακάτω κατηγορίες:

▪ Παιδιά και οικογένεια - 110 Δομές	▪ Άτομα με αναπηρία (ΑΜΕΑ) - 156 Δομές	▪ Τρίτη ηλικία - 126 Δομές	▪ Ρομά - 94 Δομές
▪ Άνεργοι - 76 Δομές	▪ Χρήστες και πρώην χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών - 89 Δομές	▪ Ψυχική υγεία - 108 Δομές	▪ Κακοποίηση - 91 Δομές
▪ Πρόσφυγες - Μετανάστες - 70 Δομές	▪ Άστεγοι - 71 Δομές	▪ Γραμμές SOS - Ζωής - 25 Γραμμές	▪ Νέοι/Φοιτητές - 8 Δομές

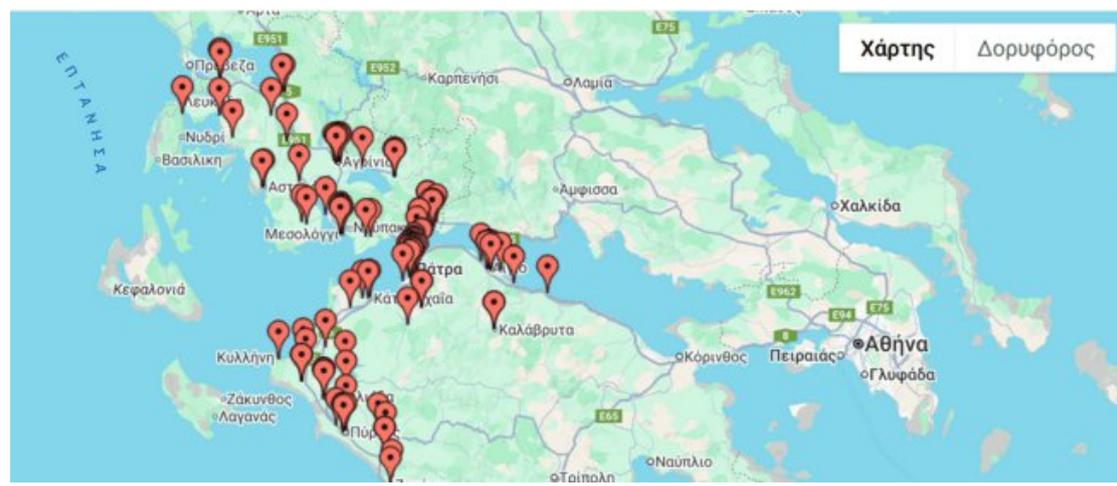
Εικόνα 1: Χαρτογράφηση Κοινωνικών Δομών & Υπηρεσιών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Πηγή: <https://socialpolicy-pde.gr/domes-pde/chartografisi-koinonikon-domon-k-ypiresion/>

Εικόνα 2: Γεωχωρική απεικόνιση των Κοινωνικών Δομών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Πηγή: <https://socialpolicy-pde.gr/perifereiako-paratitirio-koinonikis-entaxis/organosi-kai-leitoyrgia/>

1.2 Σύνδεση του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Δυτική Ελλάδα» 2021–2027

1.2.1 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας 2021–2027⁶

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027» έχει συνολικό προϋπολογισμό Δημόσιας Δαπάνης 628.5 εκ. € και συνολική ενωσιακή στήριξη 534.2 εκ. €. Εγκρίθηκε στις

⁶ Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027». Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027”. Ανακτήθηκε από: <https://dytikiellada.gr/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%B1-%CE%B4%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%B8/> & <https://dytikiellada.gr/wp-content/uploads/2022/09/sfc2021-PRG-2021EL16FFPR010-1.2.pdf>

5/9/2022 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (αρ. απόφασης C(2022) 6504 final) το σχέδιο του υποβληθέντος Επιχειρησιακού Προγράμματος ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027.

Το αναπτυξιακό όραμα της ΠΔΕ συνοψίζεται στην υλοποίηση μιας ολιστικής στρατηγικής για τον μετασχηματισμό της σε μία δίκαιη, έξυπνη και αποτελεσματική ευρωπαϊκή Περιφέρεια, που θα αποτελεί υπερτοπικό κόμβο τεχνολογίας, καινοτομίας, έρευνας και δημιουργικότητας, υπόδειγμα κοινωνικής αλληλεγγύης και συνοχής, τόπο ανάδειξης ολυμπισμού, εθελοντισμού και πολιτισμού.

Πρωταρχική επιδίωξη για την ΠΔΕ είναι να καταστεί φορέας λήψης αποφάσεων και υλοποίησης δίκαιων κοινωνικά και χωροταξικά πολιτικών, με αξιοποίηση των διαθέσιμων τεχνολογικών εργαλείων και βελτίωση της διοικητικής ετοιμότητάς της. Κορυφαία προτεραιότητα η διασφάλιση της συνοχής σε όλους τους τομείς. Επιπλέον, η ΠΔΕ οραματίζεται να καταστεί κόμβος τεχνολογίας, καινοτομίας και δημιουργικότητας, αξιοποιώντας ισχυρά χαρακτηριστικά όπως το υφιστάμενο ερευνητικό και παραγωγικό δυναμικό, τη δημιουργική βιομηχανία και τις αρχές και εργαλεία της 4ης βιομηχανικής επανάστασης.

Παράλληλα, το όραμα της ΠΔΕ έχει έντονη κοινωνική διάσταση, ενσωματώνοντας την ανάγκη για άρση των αδικιών και υποχώρηση των προβλημάτων με κοινωνικό χαρακτήρα που μπορεί να οδηγούν ομάδες πολιτών σε κοινωνικό αποκλεισμό. Η ΠΔΕ πρέπει να επενδύσει στην περιφερειακή σύγκλιση μέσα από την άμβλυνση των ανισοτήτων, καθώς και μέσα από τη διαμόρφωση κοινής περιφερειακής συνείδησης.

Θα διασφαλιστεί συστηματική και πολυεπίπεδη συνεργασία με τους εκπροσώπους των ΑμεΑ στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης, σε όλα τα στάδια σχεδιασμού και υλοποίησης των παρεμβάσεων, ενώ θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις σε συμφωνία με το περιεχόμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρία, και των αρχών της ισότητας των φύλων και των μη διακρίσεων ενώ ταυτόχρονα θα λαμβάνονται υπόψη οι υπάρχουσες εθνικές στρατηγικές και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα ΑμεΑ. Επίσης, η Διαχειριστική Αρχή του προγράμματος θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 2021-2027. Ο σχεδιασμός της ΠΔΕ ενσωματώνει την εμπειρία από τη διαχείριση της προηγούμενης ΠΠ, ενώ σε επίπεδο προτεραιοτήτων και δράσεων συνδέεται άμεσα με τους στρατηγικούς και επιχειρησιακούς σχεδιασμούς σε επιμέρους τομείς που προωθούνται και υλοποιούνται σε κεντρικό επίπεδο, από τα εκάστοτε αρμόδια Υπουργεία και φορείς.

Λαμβάνοντας υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής, το Πρόγραμμα δεσμεύεται να λαμβάνει υπόψη την αρχή «μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης» στις παρεμβάσεις όλων των Στόχων Πολιτικής. Η αρχή θα εφαρμόζεται κατά την υλοποίηση των Προγραμμάτων στη βάση οδηγιών της ΕΑΣ.

Οι Στρατηγικοί Στόχοι του Προγράμματος είναι οι ακόλουθοι:

Σ.Σ. 1 «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στην παραγωγή, ενδυνάμωση της επιχειρηματικότητας με όρους καινοτομίας, εξωστρέφειας και ψηφιακής ενίσχυσης»

Ο εν λόγω ΣΣ συνδέεται με τον ΣΠ1 και θέτει ως κύριες προτεραιότητες για την ΠΔΕ τη συστηματική αύξηση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας και τη στενότερη σύνδεση της παραγωγής με την τεχνολογία και την καινοτομία. Η συστηματική εφαρμογή της διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης σε περιφερειακό επίπεδο, η αλληλεπίδραση της ΕΣΕΕ με την περιφερειακή απόληξή της και η διαρκής αμφίδρομη επικοινωνία με τους παραγωγικούς και ερευνητικούς φορείς θα αναδείξει και θα εξειδικεύσει τις ανάγκες και ευκαιρίες για συνεργασία ερευνητικής κοινότητας και επιχειρήσεων, τον ψηφιακό μετασχηματισμό του δημοσίου τομέα και της οικονομίας, την ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, την ενθάρρυνση της νεοφυούς και εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Οι δράσεις στο πλαίσιο του ΣΣ1 συνδέονται με στρατηγικές σε εθνικό επίπεδο, όπως η Εθνική Στρατηγική Ψηφιακού Μετασχηματισμού, καθώς και με δράσεις σε εθνικό επίπεδο στο πλαίσιο του Προγράμματος Πλαισίου HORIZON EUROPE, της Στρατηγικής για τον Ενιαίο Χώρο Έρευνας (ERA), του Μηχανισμού «Συνδέοντας την Ευρώπη», της Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Γαλάζια Οικονομία και την προώθηση της γαλάζιας ανάπτυξης, σύμφωνα με τις προτεραιότητες της Ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με μια νέα προσέγγιση για τη βιώσιμη γαλάζια οικονομία στην ΕΕ - Μετασχηματισμός της γαλάζιας οικονομίας της ΕΕ για ένα βιώσιμο μέλλον, καθώς άλλωστε αποτελεί και πυλώνα προτεραιότητας για την Ελλάδα Παράλληλα, στοχευμένες δράσεις υποστήριξης του τοπικού επιχειρηματικού οικοσυστήματος θα βοηθήσουν στην ταχύτερη διεύθυνση των επιχειρήσεων σε διεθνείς αγορές.

Σ.Σ. 2 «Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, αντιμετώπιση και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, ενίσχυση της ενεργειακής αυτάρκειας και της κυκλικής οικονομίας»

Ο εν λόγω ΣΣ συνδέεται με τον ΣΠ2 και θέτει ως κύριες προτεραιότητες για την ΠΔΕ την ορθολογική διαχείριση, προστασία και διαχείριση του πλούσιου, μοναδικού φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας της ΠΔΕ, τη σταδιακή μετατροπή της σε ενεργειακό κόμβο και την επίτευξη απόλυτης παραγωγικής εξυπηρέτησης των ενεργειακών απαιτήσεων, σε επίπεδο οικιακής και επιχειρηματικής κατανάλωσης, με έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος, την ενίσχυση της ανακύκλωσης, την εφαρμογή των αρχών της κυκλικής οικονομίας και της διαχείρισης των απορριμμάτων, την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και των φυσικών καταστροφών.

Σ.Σ. 3 «Ενίσχυση της κινητικότητας στην Περιφέρεια»

Ο εν λόγω ΣΣ υπηρετεί τον ΣΠ3 και θέτει ως κύριες προτεραιότητες την ολοκλήρωση των αναγκαίων μεταφορικών υποδομών που θα διασφαλίσουν την απρόσκοπτη κινητικότητα ενδοπεριφερειακά και διαπεριφερειακά, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη διαμόρφωση ασφαλούς και βιώσιμου συστήματος μεταφορών, και τη στήριξη της πολυτροπικής ανάπτυξης των μεταφορών. Σε συμπληρωματικότητα με πόρους άλλων ταμείων ή/και ιδιωτικές επενδύσεις, προωθούνται συμπληρωματικές παρεμβάσεις για αναβάθμιση των υποδομών εφοδιαστικής

αλυσίδας και η λειτουργία υδατοδρομιών για περαιτέρω προώθηση της πολυτροπικής κινητικότητας.

Σ.Σ. 4 «Ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής στην Περιφέρεια»

Ο εν λόγω ΣΣ υπηρετεί τον ΣΠ4 και προωθεί δράσεις στο ανθρώπινο δυναμικό και τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες και αγαθά, καθώς και στην κοινωνική ένταξη. Θέτει ως κύριες προτεραιότητες την ανάληψη μέτρων αντιμετώπισης των επιπτώσεων της πανδημίας, τη βελτίωση της προσβασιμότητας, αποτελεσματικότητας και ανθεκτικότητας του συστήματος υγείας και πρόνοιας, την αντιμετώπιση του φαινομένου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, την παροχή ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας και σε κοινωνικές υπηρεσίες και την ανάληψη ειδικών δράσεων για ευάλωτες ομάδες. Επίσης, επιδιώκεται η προώθηση της ΔΒΜ και η αναβάθμιση των υποδομών εκπαίδευσης. Σημαντική κρίνεται η ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του αειφόρου τουρισμού στην κοινωνική ένταξη και συνοχή.

Σ.Σ. 5 «Ενίσχυση της βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης μέσα από ολοκληρωμένες παρεμβάσεις»

Ο εν λόγω ΣΣ συνδέεται με τον ΣΠ5 και θέτει ως κύριες προτεραιότητες για την ΠΔΕ την ανάδειξη των στρατηγικών της πλεονεκτημάτων σε διεθνές επίπεδο, την εξωστρέφεια και την ανταγωνιστικότητά της, τη βιώσιμη αστική και οικιστική της ανάδειξη και την προστασία και ανάδειξη του περιβαλλοντικού και πολιτιστικού της πλούτου.

Σε συνεργασία με τις Εθνικές Αρχές, οι διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων θα υποστηριχθούν από δράσεις όπως η εκπαίδευση δημόσιων φορέων δικαιούχων του ΕΣΠΑ και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, για την καλύτερη αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης και την περαιτέρω προώθηση της καινοτομίας σε δημόσιες συμβάσεις.

Για την επίτευξη των παραπάνω στρατηγικών στόχων, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα αναλύεται σε 8 Προτεραιότητες, που καλύπτουν 5 Στόχους Πολιτικής ως ακολούθως:

Πίνακας 1: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027”.

Στόχος Πολιτικής	Προτεραιότητα	Ταμείο	Ενωσιακή Στήριξη	Εθνική Συνεισφορά	Συνολική Δημόσια Δαπάνη
1	1	ΕΤΠΑ	60.183.782 €	10.620.668 €	70.804.450 €
2	2	ΕΤΠΑ	107.838.320 €	19.030.292 €	126.868.612 €
3	3	ΕΤΠΑ	47.634.874 €	8.406.155 €	56.041.029 €
4	4A	ΕΤΠΑ	78.269.747 €	13.812.309 €	92.082.056 €
4	4B	ΕΚΤ+	135.523.143 €	23.915.849 €	159.438.992 €
5	5	ΕΤΠΑ	95.663.025 €	16.881.711 €	112.544.736 €
Τεχνική Βοήθεια	6	ΕΤΠΑ	6.199.685 €	1.094.063 €	7.293.748 €
Τεχνική Βοήθεια	7	ΕΚΤ+	2.867.542 €	506.037 €	3.373.579 €
	Σύνολο	ΕΤΠΑ	395.789.433 €	69.845.198 €	465.634.631 €
	Σύνολο	ΕΚΤ+	138.390.685 €	24.421.886 €	162.812.571 €
		Γενικό σύνολο	534.180.118 €	94.267.084 €	628.447.202 €

Πηγή:

<https://dytikiellada.gr/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B4%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB/>

7 % C E % B 5 % C E % B 9 % C F % 8 1 % C E % B 7 % C F % 8 3 % C E % B 9 % C E % B 1 % C E % B A % C F % 8 C - % C F % 8 0 % C F % 8 1 % C F % 8 C % C E % B 3 % C F % 8 1 % C E % B 1 % C E % B C % C E % B C % C E % B C % C E % B 1 - % C E % B 4 % C F % 8 5 % C F % 8 4 % C E % B 9 % C E % B A % C E % B 7 - % C E % B 5 % C E % B B % C E % B B /

1.2.2 Το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ως Ενδεικτική Δράση στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Δυτική Ελλάδα» 2021-2027

Στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Δυτική Ελλάδα 2021-2027» γίνονται δύο αναφορές στο Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης, οι οποίες παρατίθενται παρακάτω:

Α) Η ακόλουθη Ενδεικτική Δράση προτάθηκε για υλοποίηση στο πλαίσιο του Στρατηγικού Στόχου 4 «Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής στην Περιφέρεια» και αφορά στο Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας:

Πίνακας 2: Στρατηγικός Στόχος, Προτεραιότητα και Ενδεικτική Δράση σχετική με το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης.

Στρατηγικός Στόχος	Συγκεκριμένος στόχος ή αποκλειστική προτεραιότητα	Ενδεικτικές Δράσεις
ΣΣ 4	ESO4.11. Ενίσχυση της ίσης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων υπηρεσιών που προωθούν την πρόσβαση στη στέγαση και την ατομοκεντρική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης, εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, με ιδιαίτερη έμφαση στα παιδιά και τις μειονεκτούσες ομάδες· βελτίωση της προσβασιμότητας, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, της αποτελεσματικότητας και της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και των υπηρεσιών μακροχρόνιας περίθαλψης	Τύπος Δράσης 4B.ια.7: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης: Λειτουργία Παρατηρητηρίου Κοιν. Ένταξης στην ΠΔΕ για την παρακολούθηση & καταπολέμηση της φτώχειας & του κοινωνικού αποκλεισμού, σύμφωνα & με την ΕΣΚΕ 21-27

Πηγή:

<https://dytikiellada.gr/wp-content/uploads/2025/06/%CE%A3%CE%9C%CE%A0%CE%95-%CE%94%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-2021-2027.pdf>

Β) ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ «ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027»

ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΕΠ «ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027»

Θέση της Περιφέρειας ανά Στόχο Πολιτικής της περιόδου 2021-2027

ΣΠ 4 «Κοινωνική Ευρώπη» - Αγορά Εργασίας - Κοινωνικός Αποκλεισμός

Με βάση την Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη & Καταπολέμηση της Φτώχειας (ΠΕΣΚΕ) και σε συνδυασμό με το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης, πραγματοποιείται διάγνωση κοινωνικών αναγκών και σχεδιασμός πολιτικών. Για τον συντονισμό των πολιτικών λειτουργεί Μηχανισμός Συντονισμού Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Καινοτομίας.

Για την καταπολέμηση του φαινομένου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού την ΠΠ 2014-2020 χρηματοδοτήθηκαν δράσεις επισιτιστικής βοήθειας και καταπολέμησης της υλικής στέρησης (διανομή τροφίμων και βασικών υλικών αγαθών, λειτουργία κοινωνικών δομών (Κέντρα Κοινότητας και Ένταξης, δομές σίτισης - στέγασης), ενίσχυση υποδομών μονάδων κοινωνικής φροντίδας. Παράλληλα υλοποιήθηκαν παρεμβάσεις για την κοινωνική και εργασιακή ένταξη των Ρομά, ενώ η εν λόγω ομάδα επωφελείται από τις υπηρεσίες που παρέχουν τα Κέντρα Κοινότητας.

Σε ό,τι αφορά στην ισότητα των ευκαιριών, στην ΠΠ 2014-2020 χρηματοδοτήθηκαν παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών (Συμβουλευτικά Κέντρα και Ξενώνες Φιλοξενίας), καθώς και παρεμβάσεις για τα ΑμεΑ (Στέγες υποστηριζόμενης διαβίωσης, Κέντρα Δημέρευσης - Ημερήσιας Φροντίδας, εκπαιδευτική υποστήριξη για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες).

1.2.3 Στόχος Πολιτικής 4 «Κοινωνική Ευρώπη» και Σύνδεση με τα Κέντρα Κοινότητας (ΚΚ) στο πλαίσιο του Προγράμματος «Δυτική Ελλάδα» 2021-2027

Η ευρωπαϊκή αναπτυξιακή πολιτική, που περιγράφεται μέσα από κανονιστικά κείμενα, καθοδηγείται από πέντε κύριους στόχους την περίοδο 2021-2027:

- μια Εξυπνότερη Ευρώπη, μέσω της καινοτομίας, της ψηφιοποίησης, του οικονομικού μετασχηματισμού και της στήριξης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
- μια Πιο Πράσινη Ευρώπη χωρίς εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, που εφαρμόζει τη συμφωνία του Παρισιού και επενδύει στην ενεργειακή μετάβαση, στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής
- μια Πιο Συνδεδεμένη Ευρώπη, με στρατηγικά δίκτυα μεταφορών και ψηφιακά δίκτυα
- μια Πιο Κοινωνική Ευρώπη, που υλοποιεί τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και στηρίζει την ποιοτική απασχόληση, την εκπαίδευση, τις δεξιότητες, την κοινωνική ένταξη και την ίση πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη
- μια Ευρώπη Πιο Κοντά στους Πολίτες, με τη στήριξη των αναπτυξιακών στρατηγικών που καταρτίζονται σε τοπικό επίπεδο και της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης σε όλη την ΕΕ.

Σε εθνικό επίπεδο οι προτεραιότητες που τίθενται, βάσει των παραπάνω Στόχων Πολιτικής, διαμορφώνονται ως εξής:

- ΣΠ1 «Μια εξυπνότερη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού»: Κεντρικός στόχος για την ελληνική οικονομία είναι η συστηματική αύξηση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας (δηλαδή της σχετικής συμμετοχής των διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών στο εθνικό προϊόν) καθώς και η στενότερη σύνδεση της παραγωγής με την τεχνολογία και την καινοτομία. Η στροφή της οικονομίας προς αυτή την κατεύθυνση θα

πραγματοποιηθεί με τρόπο συμβατό με τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους της χώρας.

- ΣΠ2 «Μια πιο πράσινη χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και ανθεκτική Ευρώπη μέσω της προώθησης της καθαρής και δίκαιης ενεργειακής μετάβασης, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων»: Οι κύριες επιλογές πολιτικής στον τομέα της ενέργειας αφορούν τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης σε όλους τους τομείς, την προώθηση της αυτονομίας με χρήση των ΑΠΕ για αυτοπαραγωγή και συστημάτων αποθήκευσης, τη χρήση ΑΠΕ για θέρμανση/ψύξη, την μετάβαση των νησιών σε καθαρές μορφές ενέργειας, την ενίσχυση διασυνδεδεμένων έργων διασύνδεσης, την αναβάθμιση δικτύων μεταφοράς και διανομής, την ανάπτυξη κέντρων ενεργειακού ελέγχου και «έξυπνων» ενεργειακών συστημάτων και αποθήκευση σε τοπικό επίπεδο, την προώθηση πρακτικών αλιείας χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.
- ΣΠ3 «Μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων ΤΠΕ»: Στοχεύοντας στον οικονομικό/ ψηφιακό μετασχηματισμό ενισχύεται η συνδεσιμότητα με ευρυζωνική πρόσβαση υψηλών ταχυτήτων και στηρίζεται ανάπτυξη προσβάσιμων, υψηλής ποιότητας, πολυτροπικών, ανθεκτικών στην κλιματική αλλαγή, έξυπνων και βιώσιμων υποδομών και συστημάτων μεταφορών.
- ΣΠ4 «Μια πιο κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων»: Κεντρική επιδίωξη των παρεμβάσεων στον ΣΠ4 είναι μια πιο κοινωνική Ελλάδα μέσω της επένδυσης στο ανθρώπινο δυναμικό και της διασφάλισης ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες και αγαθά.
- ΣΠ5 «Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες της, μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών»: Οι ολοκληρωμένες χωρικές στρατηγικές με την αξιοποίηση των χωρικών εργαλείων Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ) και ΤΑΠΤοΚ θα εφαρμοστούν σε περιοχές που θα πληρούν κατ' ελάχιστο τα κριτήρια που θα προσδιοριστούν από τις εθνικές αρχές και θα αναφερθούν στα Προγράμματα.
- Ειδικός Στόχος για το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης: Η δίκαιη αναπτυξιακή μετάβαση των λιγνιτικών περιοχών, εδράζεται, κατ' εφαρμογή σχετικού σχεδίου δράσης, σε πέντε πυλώνες: καθαρή ενέργεια, έξυπνη αγροτική παραγωγή, βιώσιμος τουρισμός, βιοτεχνία-βιομηχανία-εμπόριο και τεχνολογία/εκπαίδευση. Οι προγραμματιζόμενες δράσεις/ επενδύσεις θα είναι σε συμφωνία με τα εδαφικά σχέδια μετάβασης, τα οποία θα παρέχουν λεπτομερή στοιχεία για τις ανάγκες οικονομικής διαφοροποίησης, απόκτησης νέων δεξιοτήτων και περιβαλλοντικής αποκατάστασης.

Ο ΣΠ 4, ο οποίος σχετίζεται πλήρως με το περιεχόμενο της παρούσας μελέτης, κάνει συγκεκριμένη αναφορά στα Κέντρα Κοινότητας για την ΠΠ 2014-2020, όπως φαίνεται παρακάτω:

ΣΠ 4 «Κοινωνική Ευρώπη»

Αγορά Εργασίας - Κοινωνικός Αποκλεισμός

Η ΠΔΕ αντιμετωπίζει σοβαρά κοινωνικά προβλήματα καθώς το 2018 σχεδόν το 7% του πληθυσμού δεν είχε πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, το 71,6% των ανέργων ήταν μακροχρόνια άνεργοι και το 12,6% των νέων στην ηλικιακή ομάδα 15-24 βρίσκονταν εκτός της εκπαίδευσης ή της αγοράς εργασίας. Επίσης, η γήρανση είναι ένα σημαντικό ζήτημα καθώς το μερίδιο του πληθυσμού στην ΠΔΕ άνω των 70 ετών είναι υψηλότερο σε σύγκριση με το ελληνικό ή το ευρωπαϊκό επίπεδο και έχει αυξηθεί σημαντικά (2,6%) κατά τη διάρκεια της κρίσης. Επιπλέον, το ποσοστό του πληθυσμού που κινδυνεύει από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό είναι 44,6% (στοιχεία 2018) και είναι το μεγαλύτερο που καταγράφεται συγκριτικά με τις άλλες Περιφέρειες, ενώ το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας ανέρχεται σε 31,8% (OECD, 2020b). Αντίστοιχα, το 2018 το ποσοστό υλικής στέρησης στη Δυτική Ελλάδα ανέρχεται σε 28%, είναι το μεγαλύτερο μεταξύ των Περιφερειών και είναι υψηλότερο από αυτό που καταγράφεται σε επίπεδο χώρας (16,7%). Ακόμα, καταγράφεται σημαντική πληθυσμιακή συγκέντρωση των Ρομά (RCM, 2018).

Με τη συμβολή της ΠΠ 2014-2020, υποστηρίχθηκε η λειτουργία Περιφερειακού Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών Αγοράς Εργασίας, η υλοποίηση ενεργητικών πολιτικών, όπως επιδοτούμενη απασχόληση ανέργων, στήριξη της αυταπασχόλησης και πλέγμα δράσεων επαγγελματικής συμβουλευτικής, συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και πιστοποίησης προσόντων κλπ. Σημαντική είναι η συμβολή των δράσεων εναρμόνισης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής στη διατήρηση της απασχόλησης, την εύρεση εργασίας, και τη συμμετοχή των ωφελούμενων (κυρίως γυναικών) σε προγράμματα εκπαίδευσης/ κατάρτισης.

Με βάση την Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη & Καταπολέμηση της Φτώχειας (ΠΕΣΚΕ) και σε συνδυασμό με το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης, πραγματοποιείται διάγνωση κοινωνικών αναγκών και σχεδιασμός πολιτικών. Για τον συντονισμό των πολιτικών λειτουργεί Μηχανισμός Συντονισμού Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Καινοτομίας.

Για την καταπολέμηση του φαινομένου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού την ΠΠ 2014-2020 χρηματοδοτήθηκαν δράσεις επισιτιστικής βοήθειας και καταπολέμησης της υλικής στέρησης (διανομή τροφίμων και βασικών υλικών αγαθών, λειτουργία κοινωνικών δομών (**Κέντρα Κοινότητας** και Ένταξης, δομές σίτισης - στέγασης), ενίσχυση υποδομών μονάδων κοινωνικής φροντίδας. Παράλληλα υλοποιήθηκαν παρεμβάσεις για την κοινωνική και εργασιακή ένταξη των Ρομά, ενώ η εν λόγω ομάδα επωφελείται από τις υπηρεσίες που παρέχουν τα **Κέντρα Κοινότητας**.

Σε ό,τι αφορά στην ισότητα των ευκαιριών, στην ΠΠ 2014-2020 χρηματοδοτήθηκαν παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών (Συμβουλευτικά Κέντρα και Ξενώνες Φιλοξενίας), καθώς και παρεμβάσεις για τα ΑμεΑ (Στέγες υποστηριζόμενης διαβίωσης, Κέντρα Δημέρευσης - Ημερήσιας Φροντίδας,

εκπαιδευτική υποστήριξη για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες).

Υγεία - Πρόνοια

Στην ΠΔΕ λειτουργούν 11 Νοσοκομεία και 35 Μονάδες Υγείας. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Υγείας, το 2018 οι επισκέψεις εξωτερικών ασθενών σε αυτά ανήλθαν σε 1,9 εκ, που δείχνει τον υψηλό βαθμό αναγκών παροχής υπηρεσιών υγείας. Το πλήθος, η στελέχωση και η γεωγραφική διασπορά δομών υγείας και πρόνοιας δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών, ενώ υπάρχει απουσία επαρκών δομών για ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού.

Οι δομές υγείας και πρόνοιας της ΠΔΕ, λόγω της πανδημίας κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν μια πρωτόγνωρη αύξηση ζήτησης των υπηρεσιών τους, ενώ ταυτόχρονα έπρεπε να αντιμετωπίσουν τις διαρκείς και πάγιες ανάγκες των πολιτών.

Με τη συμβολή των ΕΔΕΤ 2014-2020 πραγματοποιήθηκε αναβάθμιση κτιριακών εγκαταστάσεων και εξοπλισμού νοσοκομειακών μονάδων, καθώς και ολοκλήρωση του Νοσοκομείου Πατρών «Αγ. Ανδρέας». Παράλληλα, χρηματοδοτήθηκε η λειτουργία Τοπικών Ομάδων Υγείας (ΤΟΜΥ), η ανάπτυξη δράσεων για την ψυχική υγεία και την αντιμετώπιση των εξαρτήσεων.

Εκπαίδευση - Διά βίου μάθηση

Η ΠΔΕ εμφανίζει σημαντική συγκέντρωση μαθητικού πληθυσμού και φοιτητών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ικανοποιητική συμμετοχή στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και χαμηλή συμμετοχή στη Δια Βίου Μάθηση (ΔΒΜ), ενώ διαθέτει υψηλής στάθμης πανεπιστημιακές σχολές και Ερευνητικά Ινστιτούτα. Αν και η μαθητική διαρροή είναι περιορισμένη σε σχέση με τον εθνικό κι ευρωπαϊκό ΜΟ, η ΠΔΕ κατατάσσεται στην 5η θέση μεταξύ των ελληνικών περιφερειών εάν ληφθεί υπόψη και η φοιτητική διαρροή (ΙΕΠ, 2019). Σε ό,τι αφορά την επαγγελματική κατάρτιση καταλαμβάνει την 5η θέση μεταξύ των περιφερειών, ενώ καταγράφεται σημαντική υστέρηση συμμετοχής σε προγράμματα ΔΒΜ και πτωτική τάση συμμετοχής. Μόλις το 1,8% των ενηλίκων (25-64 ετών) συμμετέχουν στη ΔΒΜ, όταν τα αντίστοιχα ποσοστά σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο ανέρχονται σε 2,9% και 9% αντίστοιχα.

Συμβολή του τουρισμού και του πολιτισμού στην κοινωνική συνοχή

Στην ΠΔΕ ο τουρισμός και ο πολιτισμός έχουν σημαντικό μερίδιο απασχόλησης, ωστόσο οι συνέπειες της πανδημίας σε ορισμένες περιοχές που βασίζονται στον τουρισμό ήταν ιδιαίτερα επιβαρυντικές. Ομοίως, στον πολιτιστικό τομέα η πανδημία επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη, αυξάνει την ανεργία πιέζοντας νέους, τοπικούς καλλιτέχνες και μικρές επιχειρήσεις.

Κύριες προκλήσεις για την νέα ΠΠ αποτελούν:

- ✓ Η άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων σε παιδεία, υγεία, απασχόληση, κοινωνικές υπηρεσίες κλπ.

- ✓ Η βελτίωση των συνθηκών ένταξης και παραμονής στην αγορά εργασίας, η ενίσχυση προσόντων και δεξιοτήτων των ανέργων και εργαζομένων
- ✓ Η ανάληψη ειδικών δράσεων για ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού
- ✓ Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση πολιτικών για την προστασία των ανηλίκων που βρίσκονται σε δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης ή κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό
- ✓ Η ενίσχυση των δράσεων για την αποϊδρυματοποίηση ΑμεΑ
- ✓ Η λήψη μέτρων για εξάλειψη της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού
- ✓ Η υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων δράσης για την ενεργό και υγιή γήρανση που θα αυξήσουν τη συμμετοχή των μεγαλύτερων ηλικιών στην κοινωνική και οικονομική ζωή
- ✓ Η προώθηση της διά βίου μάθησης και η παρακίνηση του ενήλικου πληθυσμού για τη συμμετοχή σε σχετικές δράσεις
- ✓ Η περαιτέρω αναβάθμιση των υποδομών εκπαίδευσης, υγείας και πρόνοιας
- ✓ Η ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του αειφόρου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία.

1.3 Η σημασία της μέτρησης ικανοποίησης στις δομές κοινωνικής προστασίας

Η μέτρηση της ικανοποίησης των ωφελούμενων από τις κοινωνικές υπηρεσίες αποτελεί κρίσιμο εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού και αξιολόγησης των κοινωνικών πολιτικών. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, η συστηματική συλλογή ανατροφοδότησης από τους χρήστες των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για τη βελτίωση της παροχής υπηρεσιών. Έρευνες δείχνουν ότι η μέτρηση της ικανοποίησης λειτουργεί ως άμεσος δείκτης απόδοσης: επιτρέπει στους φορείς να αξιολογούν σε ποιο βαθμό οι υπηρεσίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις προσδοκίες των πολιτών, και να εντοπίζουν πεδία όπου απαιτούνται βελτιώσεις.⁷

Δεν είναι τυχαίο ότι η ενίσχυση της ικανοποίησης των χρηστών συμπεριλαμβάνεται στους στόχους πολλών ανεπτυγμένων κρατών και παρακολουθείται ως δείκτης αποτελεσματικότητας και λογοδοσίας (π.χ. στον Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης 16 του ΟΗΕ για συμπεριληπτικούς θεσμούς).⁸

Στην Ελλάδα, η σημασία αυτής της προσέγγισης αποτυπώνεται πλέον και θεσμικά: πρόσφατη Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ 22127/2025) θεσπίζει ειδική «Ηλεκτρονική εφαρμογή για

⁷ Baredes, B. (2022). Serving citizens: Measuring the performance of services for a better user experience. OECD Working Papers on Public Governance, No. 52. Ανακτήθηκε από: https://www.oecd.org/en/publications/serving-citizens_65223af7-en.html#:~:text=Measuring%20the%20performance%20of%20services,additional%20measures%20are%20needed%20to

⁸ Baredes, B. (2022). Serving citizens: Measuring the performance of services for a better user experience. OECD Working Papers on Public Governance, No. 52. Ανακτήθηκε από: https://www.oecd.org/en/publications/serving-citizens_65223af7-en.html#:~:text=Measuring%20the%20performance%20of%20services,additional%20measures%20are%20needed%20to

τη μέτρηση της ικανοποίησης των πολιτών από υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς της Δημόσιας Διοίκησης» (ΦΕΚ 1997/Β'/24-4-2025) με σκοπό τη βελτίωση των συναλλαγών των πολιτών με τη δημόσια διοίκηση και η άρση δυσλειτουργιών της, μέσω της μέτρησης της ικανοποίησης από τις υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς της Δημόσιας Διοίκησης (Άρθρο 1).⁹

Η εξέλιξη αυτή υπογραμμίζει τη στροφή της δημόσιας διοίκησης προς μια πιο ανθρωποκεντρική και αποδοτική διαχείριση των κοινωνικών υπηρεσιών, όπου η φωνή του ωφελομένου έχει κεντρικό ρόλο. Διεθνείς καλές πρακτικές καταδεικνύουν ότι η ενσωμάτωση της φωνής των ωφελομένων βελτιώνει αισθητά τον σχεδιασμό των υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας. Στη Σουηδία, για παράδειγμα, εφαρμόζεται εδώ και χρόνια ένα συστηματικό ετήσιο σύστημα ερευνών ικανοποίησης: η Εθνική Υπηρεσία Υγείας και Πρόνοιας αποστέλλει ερωτηματολόγια σε όλους τους φιλοξενούμενους δομών φροντίδας (όπως οι οίκοι ευγηρίας) προκειμένου να αξιολογηθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες.¹⁰

Τα δεδομένα αυτά αξιοποιούνται τόσο από τις τοπικές αρχές όσο και από ερευνητές, με μελέτες να αναδεικνύουν τη σημασία παραγόντων όπως ο σεβασμός προς τον ωφελοόμενο και η πρόσβασή του στην ενημέρωση, ως καθοριστικών για υψηλότερα επίπεδα ικανοποίησης.

Αντίστοιχα, στην Ισπανία, οι φορείς κοινωνικής πρόνοιας έχουν εντάξει τη συμμετοχή των χρηστών ως θεμελιώδη αρχή για τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών. Σε τοπικό επίπεδο, πολλοί δήμοι διεξάγουν τακτικά έρευνες ικανοποίησης προκειμένου να προσαρμόζουν τις κοινωνικές τους υπηρεσίες στις ανάγκες των πολιτών. Παράλληλα, σε εθνικό επίπεδο, η Asociación Estatal de Directoras y Gerentes de Servicios Sociales (Ένωση Διευθυντών και Διαχειριστών Κοινωνικών Υπηρεσιών) έχει αναπτύξει τον Δείκτη Δικαιωμάτων-Επένδυσης-Κάλυψης (REC), ένα ανεξάρτητο εργαλείο αξιολόγησης που αποτυπώνει την ποιότητα και την επάρκεια των κοινωνικών υπηρεσιών στις διάφορες αυτόνομες κοινότητες.¹¹ Η πρωτοβουλία αυτή, που σχεδιάστηκε από στελέχη κοινωνικών υπηρεσιών στην Ισπανία, καταδεικνύει τη βούληση να ενσωματωθεί η οπτική των ωφελομένων στον τρόπο αξιολόγησης και χρηματοδότησης των υπηρεσιών πρόνοιας σε όλη την Ευρώπη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε έρευνες ικανοποίησης στην Ισπανία τονίζεται πως η συμμετοχικότητα των πολιτών θεωρείται προαπαιτούμενο για ποιοτικές κοινωνικές

⁹ Απόφαση υπ' αριθμ. 22127. (2025). Ηλεκτρονική εφαρμογή για τη μέτρηση της ικανοποίησης των πολιτών από υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς της Δημόσιας Διοίκησης. ΦΕΚ 1997/Β'/2025. Ανακτήθηκε από: <https://search.et.gr/el/fek/?fekId=780514>

¹⁰ Lundgren, D. et al. (2019). Small is beautiful? Explaining resident satisfaction in Swedish nursing home care. BMC Health Services Research, 19(861). Ανακτήθηκε από: <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-019-4694-9#:~:text=In%20Sweden%2C%20there%20is%20good,such%20as%20staffing%20and%20budget>

¹¹ Asociación Estatal de Directoras y Gerentes de Servicios Sociales (2024). Índice DEC 2023: Derechos, Economía, Cobertura. Informe anual sobre el desarrollo de los servicios sociales en España. Madrid.

υπηρεσίες, συνδέοντας έτσι άμεσα τη φωνή του ωφελούμενου με τη συνεχή βελτίωση της φροντίδας.

Ένα ακόμη παράδειγμα από την Ιταλία είναι η πρωτοβουλία «Mettiamoci la Faccia» («Ας βάλουμε το πρόσωπό μας»), που ξεκίνησε το 2009 από το Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης και Καινοτομίας. Στόχος της ήταν η άμεση αποτύπωση της ικανοποίησης των πολιτών από τις δημόσιες υπηρεσίες μέσω ενός απλού και φιλικού συστήματος αξιολόγησης με emoticons (χαμογελαστό, ουδέτερο, λυπημένο). Οι αξιολογήσεις καταγράφονταν σε πραγματικό χρόνο μέσω οθονών αφής και ψηφιακών εφαρμογών, ενώ τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα δημοσιοποιούνταν άμεσα στο διαδίκτυο, προσφέροντας διαφάνεια και άμεση λογοδοσία.

Η πρωτοβουλία γνώρισε γρήγορη εξάπλωση: μέχρι το 2012 είχαν συμμετάσχει πάνω από 1.000 δημόσιοι οργανισμοί και είχαν καταγραφεί περισσότερες από 17 εκατομμύρια αξιολογήσεις, με περίπου 80% των πολιτών να δηλώνουν ικανοποίηση. Τα δεδομένα αξιοποιήθηκαν ενεργά, οδηγώντας σε βελτιώσεις διαδικασιών και, σε ορισμένες περιπτώσεις, χρησιμοποιήθηκαν ως δείκτες απόδοσης για το προσωπικό. Έτσι, το Mettiamoci la Faccia συνέβαλε ουσιαστικά στην ενίσχυση της συμμετοχικότητας και στη διαμόρφωση μιας πιο διαφανούς και λογοδοτούσας δημόσιας διοίκησης.¹²¹³

Τα παραδείγματα αυτά αναδεικνύουν μια γενικότερη ευρωπαϊκή τάση: οι υπηρεσίες σχεδιάζονται πλέον με τον χρήστη, για τον χρήστη, αξιοποιώντας τις εμπειρίες του ως πολύτιμη πηγή για μεταρρυθμίσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι βασικοί στόχοι της μέτρησης της ικανοποίησης από δομές κοινωνικής προστασίας μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- **Ανάδειξη εμπειριών και αναγκών των ωφελούμενων:** Μέσω των ερευνών οι ίδιοι οι ωφελούμενοι περιγράφουν την εμπειρία τους από τις δομές (π.χ. ΚΔΑΠ, ΚΗΦΗ, Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης κ.λπ.), φέρνοντας στο φως τυχόν ανάγκες που δεν καλύπτονται. Συχνά, ζητήματα που παραμένουν αόρατα στους παρόχους –όπως λεπτομέρειες στην ποιότητα εξυπηρέτησης, στην προσβασιμότητα ή σε συμπληρωματικές υπηρεσίες– αναδεικνύονται από τις απαντήσεις των ωφελούμενων. Έτσι, η μέτρηση λειτουργεί ως μηχανισμός εντοπισμού κενών στην υφιστάμενη υποστήριξη, επιτρέποντας την προσαρμογή των προγραμμάτων ώστε να ανταποκρίνονται πληρέστερα στο εύρος των κοινωνικών αναγκών.
- **Διασφάλιση και βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών:** Η ικανοποίηση αποτελεί έναν από τους πιο άμεσους δείκτες της αντιλαμβανόμενης ποιότητας. Υψηλά ποσοστά ικανοποίησης υποδηλώνουν ότι οι υπηρεσίες ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στους στόχους τους, ενώ χαμηλότερα ποσοστά σηματοδοτούν την

¹² OECD Observatory of Public Sector Innovation (OPSI). (2014). Show Your Face (Mettiamoci la Faccia). Case study. Ανακτήθηκε από: <https://oecd-opsi.org/innovations/show-your-face/>

¹³ Meneguzzo, M., Fiorani, G., & Lega, F. (2011). Evaluation and Transparency in PA Modernization: Monitoring the Main Mechanisms in Italy and Romania. In: Ongaro, E. (ed.), Public Management Reform and Modernization: Trajectories of Administrative Change in Italy, France, Greece, Portugal and Spain. Edward Elgar.

ανάγκη για παρεμβάσεις. Ως εκ τούτου, η τακτική μέτρηση της ικανοποίησης εντάσσεται στις πρακτικές διασφάλισης ποιότητας και αξιολόγησης αποδοτικότητας των κοινωνικών δομών. Επιπλέον, μέσω της σύγκρισης αποτελεσμάτων σε βάθος χρόνου, οι αρμόδιοι μπορούν να παρακολουθούν τάσεις βελτίωσης ή οπισθοδρόμησης και να τεκμηριώνουν τις αποφάσεις για αλλαγές ή ενίσχυση πόρων στις αντίστοιχες υπηρεσίες.

- **Ενίσχυση της συμμετοχικότητας και της λογοδοσίας:** Δίνοντας βήμα στους ωφελούμενους να αξιολογήσουν τις υπηρεσίες, ενθαρρύνεται η ενεργός συμμετοχή τους στη διαμόρφωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Οι πολίτες από παθητικοί δέκτες μετατρέπονται σε συνδιαμορφωτές - η “φωνή” τους λαμβάνεται υπόψη στον σχεδιασμό. Αυτό ενδυναμώνει τη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτών και φορέων πρόνοιας και προωθεί τη διαφάνεια και λογοδοσία: οι δημόσιοι φορείς καλούνται να εξηγούν πώς τα ευρήματα των ερευνών αξιοποιούνται για βελτιώσεις. Με τον τρόπο αυτό, καλλιεργείται μια κουλτούρα συμμετοχής όπου οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας νομιμοποιούνται μέσα από τη συνεχή διάδραση με την κοινωνία των πολιτών.
- **Ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και καινοτομίας:** Η ικανοποίηση από τις κοινωνικές δομές συνδέεται άμεσα με το αίσθημα ένταξης των ευάλωτων ομάδων στην κοινωνία. Όταν οι ωφελούμενοι αισθάνονται ότι οι ανάγκες τους ακούγονται και ικανοποιούνται, ενισχύεται το αίσθημα ότι αποτελούν ισότιμα μέλη της κοινότητας. Στην περίπτωση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, για παράδειγμα, διαπιστώθηκε ότι πολλές από τις κοινωνικές δομές λειτουργούν ως “κοινότητες αποδοχής”, όπου οι ωφελούμενοι βιώνουν σεβασμό και συμμετοχή - γεγονός κομβικό για την κοινωνική συνοχή, καθώς αποτρέπει τη δημιουργία «πολιτών δύο ταχυτήτων» ή περιθωριοποιημένων θυλάκων. Παράλληλα, η συστηματική συγκέντρωση προτάσεων από τους χρήστες μπορεί να τροφοδοτήσει κοινωνικές καινοτομίες: νέες ιδέες για υπηρεσίες ή προγράμματα συχνά προέρχονται από τους ίδιους τους ωφελούμενους, οδηγώντας σε καινοτόμες λύσεις οι οποίες ανταποκρίνονται καλύτερα στις εξελισσόμενες κοινωνικές προκλήσεις.

Η περίπτωση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ) αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής των παραπάνω αρχών σε περιφερειακό επίπεδο. Μέσω του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης, η ΠΔΕ έχει θέσει σε προτεραιότητα την τεκμηριωμένη χαρτογράφηση των κοινωνικών ζητημάτων και την αποτύπωση της εμπειρίας των ωφελούμενων από τις τοπικές δομές πρόνοιας. Το Παρατηρητήριο δημιουργήθηκε ακριβώς με σκοπό τη συστηματική συλλογή και ανάλυση κοινωνικών δεδομένων, έτσι ώστε οι πολιτικές κοινωνικής ένταξης να στηρίζονται σε πραγματικά στοιχεία και τεκμήρια.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η παρούσα έρευνα ικανοποίησης: λειτουργεί ως εργαλείο που παρέχει αξιόπιστη πληροφόρηση για τις κοινωνικές ανισότητες και τις ανάγκες των ευάλωτων ομάδων στην περιοχή, ενδυναμώνοντας τον στοχευμένο σχεδιασμό παρεμβάσεων από την Περιφέρεια. Για παράδειγμα, τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν

να κατευθύνουν την Περιφέρεια στο πού απαιτούνται πρόσθετες δράσεις (π.χ. σε ποιον νομό ή σε ποιον τύπο δομής παρουσιάζεται χαμηλότερη ικανοποίηση), ή να αναδείξουν οριζόντια ζητήματα όπως η προσβασιμότητα, η ποιότητα του προσωπικού ή η συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών.

Επιπλέον, η διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας στην ΠΔΕ ενισχύει τη συνεργασία σε πολλαπλά επίπεδα διακυβέρνησης: το Παρατηρητήριο λειτουργεί συμπληρωματικά προς τον Εθνικό Μηχανισμό Συντονισμού για την Κοινωνική Ένταξη, διαβιβάζοντας τα ευρήματα στο κεντρικό σύστημα παρακολούθησης και συμβάλλοντας έτσι στην εθνική αξιολόγηση των μέτρων κοινωνικής ένταξης. Με αυτό τον τρόπο, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας συνδέει τα τοπικά δεδομένα με τις εθνικές πολιτικές, διασφαλίζοντας ότι οι φωνές των ωφελούμενων της περιοχής συμμετέχουν ενεργά στη μεγαλύτερη εικόνα του σχεδιασμού κοινωνικής πολιτικής.

Τέλος, αξίζει να τονιστεί ότι η μέτρηση της ικανοποίησης από τις κοινωνικές δομές συνάδει απόλυτα με τις ευρωπαϊκές στρατηγικές και προτεραιότητες. Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων – το θεμελιώδες πλαίσιο αρχών της ΕΕ για δίκαιες και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες – περιλαμβάνει ρητά το δικαίωμα πρόσβασης σε ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες για όλους τους πολίτες. Η αρχή αυτή συνεπάγεται ότι οι υπηρεσίες δεν πρέπει μόνο να υπάρχουν αλλά και να λειτουργούν αποδοτικά και ανθρώπινα, κάτι που στην πράξη απαιτεί τη συνεχή αξιολόγηση της ποιότητας τους μέσα από την εμπειρία των χρηστών.

Επιπλέον, το χρηματοδοτικό εργαλείο της ΕΕ για την κοινωνική πολιτική, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+), υποστηρίζει ενεργά δράσεις κοινωνικής καινοτομίας και βελτίωσης των κοινωνικών υπηρεσιών, χρηματοδοτώντας μεταξύ άλλων την ανάπτυξη δομών και προγραμμάτων για ευάλωτες ομάδες. Μέσω του ΕΚΤ+ 2021-2027, έχουν διατεθεί σημαντικοί πόροι στις ελληνικές Περιφέρειες (π.χ. μέσω του Προγράμματος «Δυτική Ελλάδα» 2021-2027) για την αναβάθμιση της κοινωνικής φροντίδας και την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητάς της. Οι ευρωπαϊκές αυτές στρατηγικές ουσιαστικά θεσμοθετούν την αξιολόγηση με βάση αποτελέσματα (results-based evaluation), ωθώντας τα κράτη και τις περιφέρειες να μετρούν τον κοινωνικό αντίκτυπο των πολιτικών τους και να ενσωματώνουν τη φωνή των πολιτών στον κύκλο πολιτικής.

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, μέσω του Παρατηρητηρίου και της παρούσας έρευνας ικανοποίησης, ανταποκρίνεται ακριβώς σε αυτό το κάλεσμα: συμβάλλει στη δημιουργία μιας πιο συμμετοχικής, αποτελεσματικής και κοινωνικά δίκαιης πολιτικής, σε πλήρη εναρμόνιση με τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για κοινωνική συνοχή και την αξιοποίηση κάθε διαθέσιμου εργαλείου (ΕΠΚΔ, ΕΚΤ+ κ.ά.) προς όφελος των πολιτών.

1.4 Ο ρόλος των Κέντρων Κοινότητας ως βασικές δομές κοινωνικής προστασίας¹⁴¹⁵¹⁶

1.4.1 Γενικά χαρακτηριστικά

Τα Κέντρα Κοινότητας είναι δομές που σχεδιάστηκαν από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ιδρύθηκαν σε Δήμους και χρηματοδοτούνταν από το ΕΣΠΑ 2014-2020.

Η δράση συνεχίζει την χρηματοδότησή της κατά την προγραμματική περίοδο 2021-2027 από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ στο πλαίσιο των 13 Περιφερειακών Προγραμμάτων και πιο συγκεκριμένα του Ειδικού Στόχου 4.11 «Ενίσχυση της ισότιμης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες, περιλαμβανομένων υπηρεσιών που προάγουν την πρόσβαση σε στέγαση και υπηρεσιών φροντίδας με επίκεντρο τον άνθρωπο, συμπεριλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης, εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, με έμφαση στα παιδιά και στις μειονεκτούσες ομάδες, βελτίωση της προσβασιμότητας, μεταξύ άλλων για τα άτομα με αναπηρίες, της αποτελεσματικότητας και της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και των υπηρεσιών μακροχρόνιας περίθαλψης».

Το Κέντρο Κοινότητας είναι το πρώτο σημείο επαφής του πολίτη με την κοινωνική υπηρεσία του κάθε Δήμου. Από εκεί ο πολίτης ενημερώνεται για όλα τα επιδόματα που δικαιούται, όλους τους φορείς, υπηρεσίες και προγράμματα που του παρέχουν κοινωνική φροντίδα οποιαδήποτε μορφής, σε επίπεδο Δήμου, Περιφέρειας ή επικράτειας.

Στο Κέντρο Κοινότητας του κάθε Δήμου μπορούν να απευθύνονται όλοι οι πολίτες της περιοχής οι οποίοι αντιμετωπίζουν κάποιο κοινωνικό πρόβλημα οι ίδιοι ή μέλη της οικογένειάς τους (ανεργία, οικονομική αδυναμία, έλλειψη στέγης, προβλήματα διαβίωσης λόγω αναπηρίας ή γήρατος) και χρειάζονται τη συνδρομή της Πολιτείας.

Συγχρόνως τα Κέντρα Κοινότητας παρέχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής υποστήριξης σε θέματα όπως η προσέγγιση της τοπικής αγοράς για εύρεση εργασίας, η δημιουργία ευκαιριών για νέους ώστε να ξεκινήσουν την επαγγελματική τους ζωή, προβλήματα ενδοοικογενειακής βίας η οικογενειακών δυσαρμονιών, ζητήματα νομικού χαρακτήρα, μαθησιακή στήριξη παιδιών και εφήβων, διοργάνωση τοπικών εκδηλώσεων με επιμορφωτικό, ενημερωτικό και κοινωνικό περιεχόμενο.

¹⁴ Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Κέντρα Κοινότητας. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/subject/kentro-koinotitas/>

¹⁵ Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. χ.η. Κέντρο Κοινότητας. Ανακτήθηκε από: <https://www.kentrakoinotitas.gr/>

¹⁶ Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών - Γενική Γραμματεία ΕΣΠΑ. (2024). Ηλεκτρονική βιβλιοθήκη: Οδηγός Εφαρμογής και Λειτουργίας Κέντρων Κοινότητας - 2024. Ανακτήθηκε από: <https://www.espa.gr/el/Pages/eLibraryFS.aspx?item=2606>

Πολλά Κέντρα Κοινότητας ορεινών ή νησιωτικών Δήμων διαθέτουν και κινητή μονάδα που εξυπηρετεί τους πολίτες των πιο απομακρυσμένων περιοχών οι οποίοι δεν χρειάζεται έτσι να μετακινηθούν στην έδρα του Δήμου.

Στα Κέντρα Κοινότητας με παραρτήματα για Ρομά και Μετανάστες οι αντίστοιχοι πληθυσμοί μπορούν να απευθύνονται για πιο εξειδικευμένες υπηρεσίες οι οποίες έχουν σχέση με τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν με στόχο την αναβάθμιση του βιοτικού τους επιπέδου και την πλήρη κοινωνική τους ένταξη.

Τα Κέντρα Κοινότητας, επομένως, είναι οι αισθητήρες κάθε Δήμου για όλες τις υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας που χρειάζεται ο πολίτης.

1.4.2 Στόχευση πολιτικής

Τα Κέντρα Κοινότητας αποτελούν μια εμβληματική δράση που θεσμοθετήθηκε με τον Ν. 4368 (ΦΕΚ Α'21 /21.02.2016) και την Κοινή Υπουργική Απόφαση που ορίζει τις ελάχιστες προδιαγραφές λειτουργίας τους (ΦΕΚ 854 Β'/30.03.2016), όπως αυτή τροποποιήθηκε το 2019 (ΦΕΚ 1344 Β'/19.04.2019) και το 2023 (ΦΕΚ 3322 Β'/19.05.2023).

Τα Κέντρα Κοινότητας με τα Παραρτήματα και τις Κινητές Μονάδες τους, αποτελούν βασικό «πυρήνα» διευρυμένων υπηρεσιών τύπου “Υπηρεσία μίας στάσης” και λειτουργούν ως δομές συμπληρωματικές των Κοινωνικών Υπηρεσιών των αντίστοιχων ΟΤΑ α' βαθμού και εποπτεύονται από αυτές.

Με τη λειτουργία τους επιδιώκεται η υποστήριξη των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' βαθμού στην εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής προστασίας και στην ανάπτυξη ενός τοπικού σημείου αναφοράς για την υποδοχή, εξυπηρέτηση και διασύνδεση των πολιτών με όλα τα Κοινωνικά Προγράμματα και Υπηρεσίες που υλοποιούνται στην περιοχή λειτουργίας τους.

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των Κέντρων Κοινότητας εντάσσεται στον Εθνικό Μηχανισμό Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής (ΕΜ), ο οποίος συντονίζει τις πολιτικές κοινωνικής ένταξης, παρακολουθεί και αξιολογεί την εφαρμογή τους, προσδιορίζει τις προτεραιότητες, με βάση τις εκάστοτε ανάγκες, ώστε να ενισχύει την αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα του συστήματος κοινωνικής προστασίας.

Ο ΕΜ συνδέεται επίσης με την Τοπική Αυτοδιοίκηση Α' και Β' βαθμού και συγκεκριμένα σε:

- α) Περιφερειακό επίπεδο: με τις Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας, τα Περιφερειακά Παρατηρητήρια Κοινωνικής Ένταξης, τις Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης των Περιφερειακών Προγραμμάτων και β) επίπεδο ΟΤΑ Α' Βαθμού: με τις Κοινωνικές Υπηρεσίες και τα Κέντρα Κοινότητας.

Η παρακολούθηση, γίνεται σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, με τη λειτουργία του Ενιαίου Γεωπληροφοριακού Συστήματος (Ε.Γ.Π.Σ.), που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του ΕΜ, και με την καθιέρωση συστήματος δεικτών. Οι δείκτες αυτοί, θα επιτρέπουν την συστηματική παρακολούθηση της προόδου υλοποίησης κάθε προτεραιότητας της Εθνικής

Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης (ΕΣΚΕ) και της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των επιμέρους παρεμβάσεων σε θέματα καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, συμβάλλοντας έτσι στην αξιολόγησή τους.

Το Ενιαίο Γεωπληροφοριακό Σύστημα είναι ο βασικός άξονας στήριξης της όλης προσπάθειας. Στο Ε.Γ.Π.Σ. τηρούνται τρία ενιαία μητρώα: το Μητρώο Ωφελούμενων, το Μητρώο Φορέων (παρόχων υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας) και το Μητρώο Επιδομάτων και Προγραμμάτων, ενώ κατά την πλήρη ανάπτυξη και λειτουργία του θα διασυνδέεται με τα υφιστάμενα πληροφοριακά συστήματα των φορέων και υπηρεσιών.

Η δημιουργία των Κέντρων Κοινότητας έχει ως στόχο να συμβάλλει στην αντιμετώπιση της απουσίας ολοκληρωμένης προσέγγισης σχεδιασμού και εφαρμογής της κοινωνικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο, στην αντιμετώπιση της αποσπασματικότητας των δράσεων μεμονωμένων φορέων χωρίς κεντρικό σχεδιασμό και της άνιση χωρικής κατανομής των κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών στους Δήμους.

1.4.3 Βασικές αρχές λειτουργίας του Κέντρου Κοινότητας

Η λειτουργία του Κέντρου Κοινότητας (Κ.Κ.) περιλαμβάνει υποχρεωτικά 2 κεντρικούς άξονες:

1. Υποδοχή -Ενημέρωση - Υποστήριξη των πολιτών &
2. Συνεργασία με Υπηρεσίες και Δομές.

Το Κέντρο Κοινότητας ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες του πληθυσμού της περιοχής, δύναται να παρέχει:

3. Υπηρεσίες που θα αποσκοπούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και θα διασφαλίζουν την κοινωνική ένταξη των ωφελουμένων.

Τα Κέντρα Κοινότητας είναι δομές οι οποίες παρέχουν ολιστική υποστήριξη στους κατοίκους του οικείων Δήμων, μέσα από την παροχή ενός συνολικού πλέγματος υπηρεσιών με στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και κάθε μορφής διακρίσεων καθώς και την προώθηση στην απασχόληση.

Επιπρόσθετα, τα Κ.Κ. δύναται να λειτουργούν και ως χώροι όπου συγκεντρώνεται η κοινότητα για ομαδικές δραστηριότητες, θέματα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Το Κέντρο Κοινότητας προσφέρει πληροφόρηση, υπηρεσίες συμβουλευτικής, υπηρεσίες προώθησης στην απασχόληση, συμβάλει στην ανάπτυξη πολιτισμικών και διαπολιτισμικών δραστηριοτήτων, στην προώθηση της προσωπικής και κοινωνικής ευημερίας, στην υποστήριξη παιδιών και ηλικιωμένων και γενικά στην ανάπτυξη δράσεων κοινωνικής αρωγής και συμπαράστασης. Μέσω του Κέντρου δύναται να οργανωθεί η κοινότητα για τοπική αναπτυξιακή και κοινωνική δράση στους τομείς της υγείας, εκπαίδευσης, απασχόλησης, ψυχαγωγίας.

Ο στόχος της συγκεκριμένης δομής είναι διττός:

- ✓ παρέχει ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών και άλλων υπηρεσιών ώστε να αποφευχθεί η διασπορά πόρων και να επιτευχθεί η ολιστική παρέμβαση σε πολλές ομάδες πληθυσμού,
- ✓ υποστηρίζει την Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας / Κοινωνική Υπηρεσία του οικείου Δήμου.

Το Κέντρο μέσω παραπομπών διασυνδέει τα ωφελούμενα άτομα με επιμέρους φορείς και υπηρεσίες (υπηρεσίες ΟΤΑ, δημόσιες υπηρεσίες, εθελοντικές οργανώσεις, οργανισμούς κοινωνικού χαρακτήρα, οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών, διεθνείς οργανισμούς, κ.λπ.) για την εξυπηρέτηση των αναγκών τους, συμβάλλοντας έτσι στην αξιοποίηση των εν λόγω φορέων και υπηρεσιών.

Με στόχο την επίτευξη των ανωτέρω, οι βασικές αρχές και η φιλοσοφία της λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας βασίζονται:

à στην εξατομικευμένη προσέγγιση, αρχικά χαρτογραφώντας τα απαραίτητα βήματα για την πορεία του ωφελούμενου προς την κοινωνική ένταξη ή/και την απασχόληση και στη συνέχεια υποστηρίζοντας και παρακολουθώντας τη διαδικασία αυτή,

à στη σύνδεση με δημοτικές, τοπικές, περιφερειακές και υπερτοπικές (π.χ. κεντρικές) Υπηρεσίες που συμβάλλουν στην κοινωνική προστασία, την κοινωνική ένταξη και την προώθηση στην απασχόληση των ωφελούμενων,

à στην ανάπτυξη διαδικασιών συνεργασίας με κάθε αρμόδιο φορέα και υπηρεσία,

à στη δημιουργία δικτύων (και εν γένει, στη δικτύωση) μεταξύ του Κέντρου Κοινότητας και φορέων που υλοποιούν δράσεις ή ενέργειες σχετικές με το αντικείμενο για τη διασφάλιση, σε τοπικό επίπεδο, της ολιστικής προσέγγισης.

1.4.4 Ωράριο λειτουργίας

Τα Κέντρα Κοινότητας και τα Παραρτήματα αυτών λειτουργούν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, επί οκταώρου βάσεως πέντε ημέρες την εβδομάδα (Δευτέρα έως Παρασκευή). Το ωράριο ημερήσιας λειτουργίας, κατά την κρίση του οικείου ΟΤΑ α' βαθμού και με βάση τις δυνατότητές του σε ανθρώπινο δυναμικό, δύναται να εκτείνεται και πέραν της 17:00, προκειμένου να εξυπηρετεί τους πολίτες στο μεγαλύτερο δυνατό χρονικό εύρος.

Το ακριβές ωράριο του Κέντρου Κοινότητας καθορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας και βάσει των αναγκών και των ιδιομορφιών του κάθε Δήμου. Κρίνεται σκόπιμο να υπάρχει μία ευελιξία στο ωράριο, ειδικά σε περιπτώσεις που λειτουργούν παραρτήματα, προκειμένου να είναι δυνατή η ανάπτυξη δραστηριοτήτων όπως π.χ. δημιουργική απασχόληση, σύσταση ομάδων κινητοποίησης του πληθυσμού, ημερίδες ή λοιπές απογευματινές δραστηριότητες.

Στην περίπτωση εφαρμογής διευρυμένου ωραρίου λαμβάνεται μέριμνα έγκαιρου προγραμματισμού των προβλεπόμενων βαρδιών του απασχολούμενου προσωπικού και αντίστοιχης ενημέρωσής του.

Τα Κέντρα διακόπτουν την λειτουργία τους κατά τις επίσημες αργίες και κατά τις αργίες λόγω εορτασμού εθνικού ή τοπικού γεγονότος ή εορτασμού του Πολιούχου Αγίου του Δήμου.

1.4.5 Ωφελούμενοι

Ως ωφελούμενο ορίζεται το άτομο που κάνει συστηματική χρήση των υπηρεσιών και παροχών των Κέντρων Κοινότητας και των παραρτημάτων αυτών, διαθέτει ΑΜΚΑ ή Π.Α.Α.Υ.Π.Α. και έχει καταγραφεί στο ηλεκτρονικό πληροφοριακό σύστημα (Εθνικό Μητρώο Ωφελούμενων).

Νέο ωφελούμενο άτομο είναι αυτό που προσέρχεται για πρώτη φορά στο Κ.Κ. με συγκεκριμένο αίτημα (π.χ. υποστήριξη για υποβολή ηλεκτρονικού αιτήματος επιδόματος, κοινωνική, ψυχολογική, συμβουλευτική υποστήριξη, κλπ.) και το στέλεχος του Κ.Κ. απασχολείται μαζί του τουλάχιστον για 15 λεπτά. Δεν καταχωρείται ως ωφελούμενο άτομο αυτό που προσήλθε στο Κ.Κ. για να κλείσει ραντεβού ή να λάβει σύντομες πληροφορίες/ενημέρωση /παραπομπή ή συμμετείχε σε δράση δημοσιότητας του Κ.Κ..

Ειδικότερα, ωφελούμενοι των Κ.Κ είναι τα άτομα που διαβιούν στην περιοχή παρέμβασης των Κέντρων Κοινότητας, και κατά προτεραιότητα, άτομα και οικογένειες που διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας ή διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, παιδιά που βιώνουν καταστάσεις αποκλεισμού, ηλικιωμένοι, ωφελούμενοι του Προγράμματος «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα», καθώς και νόμιμα διαμένοντες μετανάστες, αιτούντες/δικαιούχοι διεθνούς και προσωρινής προστασίας, άτομα με αναπηρία, Ρομά και γενικότερα ευπαθείς ομάδες πληθυσμού.

Σημειώνεται ότι ως ωφελούμενοι των ΚΕΜ νοούνται:

1. Οι νόμιμα διαμένοντες πολίτες τρίτης χώρας ή ανιθαγενείς, οι αιτούντες και οι δικαιούχοι διεθνούς και προσωρινής προστασίας, κάτοχοι όλων των τύπων αδειών διαμονής, σύμφωνα με τους Ν. 5038/2023 και Ν. 4939/2022.
2. Η τοπική κοινωνία: η κοινωνία μιας γεωγραφικής και διοικητικής ενότητας (Δήμου) στην οποία διαβιούν μόνιμα ή προσωρινά οι ως άνω αναφερόμενοι (σημείο 1) ωφελούμενοι.

Εξυπακούεται ότι οι παραπάνω αναφερόμενοι ωφελούμενοι των ΚΕΜ είναι και ωφελούμενοι των ΚΚ, ενώ σε περιπτώσεις που δεν έχει συσταθεί Παράρτημα ΚΕΜ, οι σχετικές υπηρεσίες παρέχονται από την κεντρική δομή του Κ.Κ.

Επίσης, το Κέντρο Κοινότητας, στο πλαίσιο της «Εγγύησης για το Παιδί», δύναται να εξυπηρετεί και να υποστηρίζει παιδιά και εφήβους σε θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού, μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και γενικότερα κάθε μέλος νοικοκυριού που προσέρχεται ζητώντας να λάβει τις προσφερόμενες υπηρεσίες. Στις περιπτώσεις που υπάρχει αίτημα συμβουλευτικής υποστήριξης παιδιών καταχωρείται ο γονέας/κηδεμόνας και όχι τα παιδιά.

Ανάλογα με τις ιδιαίτερες τοπικές ανάγκες και περιστάσεις, η δράση κάθε Κέντρου Κοινότητας δύναται να εστιάζει περισσότερο σε μια ή περισσότερες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, χωρίς ωστόσο να αποκλείονται οι υπόλοιπες.

Η εξυπηρέτηση των ωφελούμενων γίνεται μέσω ηλεκτρονικού συστήματος καταγραφής το οποίο θα διασυνδέεται με τα αντίστοιχα συστήματα συνεργαζόμενων φορέων και υπηρεσιών που εφαρμόζουν προγράμματα σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο. Η συλλογή των δεδομένων που αφορούν στους ωφελούμενους, στη λειτουργία των Κέντρων Κοινότητας και στις παρεχόμενες υπηρεσίες προς τα ωφελούμενα άτομα, από την έναρξη μέχρι και τη λήξη της χρηματοδότησης πραγματοποιείται από το Κέντρο Κοινότητας. Όλα τα Κέντρα Κοινότητας έχουν πρόσβαση στο ενιαίο σύστημα καταχώρησης των στοιχείων των ωφελούμενων (Ε. ΓΠ. Σ.).

1.4.6 Παρεχόμενες Υπηρεσίες

Οι αρμοδιότητες του Κέντρου Κοινότητας, ανά άξονα λειτουργίας, είναι:

A. Υποδοχή -Ενημέρωση - Υποστήριξη των πολιτών

- Πληροφόρηση για ή/και παραπομπή των πολιτών σε προγράμματα πρόνοιας και κοινωνικής ένταξης που υλοποιούνται σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο (πχ. Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, προγράμματα για τη στήριξη όσων διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας (Επισιτιστικής βοήθειας & Υλικής στέρισης) ή διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, κοινωνικές δομές και υπηρεσίες που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ/ΕΚΤ+, προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Δια Βίου Μάθησης και Νεολαίας κ.α.)
- Υποστήριξη των πολιτών για την ένταξή τους στα προαναφερόμενα προγράμματα και με ιδιαίτερη έμφαση στην παροχή υποστήριξης κατά τη διαδικασία υποβολής της Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα», τα προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης των Ατόμων με Αναπηρία/ίες, προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης οικογενειών, επίδομα παιδιού, επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων, επιδότηση ενοικίου και λοιπά στεγαστικά προγράμματα, κ.α. Τα στελέχη των Κέντρων Κοινότητας φροντίζουν τόσο για την ορθή συμπλήρωση των αιτήσεων, όσο και για την προσκόμιση και παραλαβή των κατά περίπτωση απαραίτητων συνοδευτικών εγγράφων και δικαιολογητικών.

B. Συνεργασία με Υπηρεσίες και Δομές

- Συνεργασία και παραπομπή αιτημάτων σε άλλες δομές και υπηρεσίες που παρέχονται στα γεωγραφικά όρια της περιοχής λειτουργίας του Κέντρου Κοινότητας, π.χ. Κοινωνικοί Ξενώνες Αστέγων, Ξενώνες Κακοποιημένων Γυναικών και Θυμάτων διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, Κοινωνικά Φροντιστήρια, Δομές Ψυχικής Υγείας, Δομές για άτομα με αναπηρία, Βρεφονηπιακοί και Παιδικοί Σταθμοί, Προγράμματα για ηλικιωμένους, Προγράμματα για Ρομά, Προγράμματα για νόμιμα

διαμένοντες μετανάστες, αιτούντες/δικαιούχους διεθνούς και προσωρινής προστασίας κλπ.

- Συνεργασία και παραπομπή αιτημάτων: α) σε υπηρεσίες απασχόλησης (π.χ. ΔΥΠΑ) για την ένταξη των ωφελούμενων σε προγράμματα κατάρτισης, δράσεις απασχόλησης, επιμορφωτικά σεμινάρια καθώς φυσικά και σε θέσεις εργασίας και β) σε φορείς αρμόδιους για την εφαρμογή προγραμμάτων της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας.
- Συνεργασία με την τοπική αγορά εργασίας με στόχο την ένταξη των ανέργων. Στόχος είναι η ανάπτυξη επαφών και τακτικής επικοινωνίας με φορείς εκπροσώπησης των εργοδοτών και των εργαζομένων (π.χ. Επιμελητήρια, ενώσεις και ομοσπονδίες εργαζομένων, συλλόγους επιχειρήσεων ή επιχειρηματικών ομάδων, κ.λπ.). Τα Κ.Κ. συνεργάζονται κυρίως με τα Γραφεία Προώθησης Απασχόλησης των Δήμων (όταν αυτά υφίστανται) για την ανάπτυξη των σχετικών συνεργειών.

Σημειώνεται ότι ο στόχος της εν λόγω ενέργειας δεν είναι η υποκατάσταση της λειτουργίας της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ), αλλά κυρίως:

- ✓ η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του κόσμου των επιχειρήσεων για την αναγκαιότητα αντιμετώπισης της ανεργίας στην περιοχή / Δήμο και την ύπαρξη συγκεκριμένης δυναμικής όσον αφορά την προσφορά εργατικού δυναμικού και ειδικοτήτων
- ✓ η σύγκλιση του κόσμου των επιχειρήσεων με αυτή των ανέργων μέσα από τη συμμετοχή σε κοινές δραστηριότητες (π.χ. ημερίδες).

Γ. Παροχή Υπηρεσιών που θα αποσκοπούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και θα διασφαλίζουν την κοινωνική ένταξη των ωφελούμενων

Ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες του πληθυσμού της περιοχής, τα Κέντρα Κοινότητας δύνανται να παρέχουν υπηρεσίες που θα αποσκοπούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και θα διασφαλίζουν την κοινωνική ένταξη των ωφελούμενων. Ενδεικτικώς αναφέρονται οι κάτωθι υπηρεσίες:

- Παροχή γενικής συμβουλευτικής υποστήριξης για την ένταξη στην αγορά εργασίας, υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού κ.α.
- Παροχή συμβουλευτικής ψυχοκοινωνικής στήριξης σε παιδιά, οικογένειες, ενήλικες και ηλικιωμένους και εφαρμογή μεθοδολογίας και εργαλείων στήριξης της ευάλωτης οικογένειας σε επίπεδο κοινότητας.
- Παροχή πληροφόρησης αναφορικά με ζητήματα στέγασης και παραπομπή σε υλοποιούμενα στεγαστικά προγράμματα.
- Ανάπτυξη δράσεων δημιουργικής απασχόλησης και μαθησιακής στήριξης παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας, σε συνέργεια με τα προγράμματα εκπαίδευσης που υλοποιούνται (εκπαιδευτικές δραστηριότητες, μαθησιακή υποστήριξη, παροχή γευμάτων, υποστήριξη σχολικού περιβάλλοντος κ.α.)
- Παροχή πληροφόρησης αναφορικά με προγράμματα για συνδρομή στη δημιουργία ευκαιριών για νέους, π.χ. επαγγελματικός προσανατολισμός για εφήβους, βελτίωση

δεξιοτήτων, πολιτισμικές και διαπολιτισμικές δραστηριότητες, προγράμματα νεανικής συμμετοχής και στήριξης, σε συνεργασία με το Συνήγορο του Παιδιού και άλλες υπηρεσίες και δομές.

- Διοργάνωση δράσεων ευαισθητοποίησης και εκδηλώσεων με επιμορφωτικό, επικοινωνιακό, κοινωνικό και διαπολιτισμικό περιεχόμενο όπως: οργάνωση ομάδων γειτονιάς για την ανάληψη κοινοτικών πρωτοβουλιών και την ενεργοποίηση των πολιτών, διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων προληπτικής ιατρικής και συνθηκών υγιεινής διαβίωσης, δράσεις εμβολιασμού σε συνέργεια με αρμόδιους φορείς, δικτύωση με φορείς της τοπικής κοινωνίας (σχολεία, πολιτιστικοί σύλλογοι, επαγγελματικοί φορείς, φορείς κοινωνίας πολιτών, διεθνείς οργανισμοί κ.λπ.) για μεικτές πρωτοβουλίες δράσεων για την τοπική ανάπτυξη, την καταπολέμηση της σχολικής διαρροής κ.α.
- Διοργάνωση μεικτών δράσεων για την κοινωνικοποίηση και την κοινωνική ένταξη, ειδικότερα (αλλά όχι αποκλειστικά) για μαθητές με αναπηρία, παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, Ρομά, παιδιά με μεταναστευτικό/προσφυγικό υπόβαθρο.
- Παροχή ενημερωτικής συνδρομής για νομικά θέματα ή ζητήματα σε σχέση με τις παρεχόμενες δυνατότητες, όργανα, διαδικασίες κ.λπ.
- Συγκέντρωση και διανομή βασικών αγαθών.
- Ανάπτυξη Δικτύου Εθελοντισμού που είτε θα συνδράμει το προσωπικό του Κέντρου Κοινότητας κατά περίπτωση, πάντοτε υπό την εποπτεία του συντονιστή του Κέντρου και με βάση τις οδηγίες και κατευθύνσεις του, είτε θα συμβάλλει στις δράσεις των υπολοίπων δομών αντιμετώπισης της φτώχειας, υπό τις οδηγίες και τον έλεγχο του τακτικού προσωπικού των δομών αυτών.

1.4.7 Παραρτήματα και Κινητές Μονάδες

Α. Παράρτημα Ρομά

Η διεύρυνση της δράσης του Κέντρου Κοινότητας με τη δημιουργία Παραρτήματος, λαμβάνει χώρα σε περιοχές όπου εντοπίζονται συγκεντρώσεις Ρομά. Στην περίπτωση αυτή, το Κέντρο Κοινότητας, μέσω του Παραρτήματος Ρομά, προσφέρει εξειδικευμένες υπηρεσίες ανάλογα με τις ανάγκες των τοπικών κοινοτήτων, με σκοπό την υλοποίηση ενός ευρέως φάσματος δράσεων ένταξης, σε τοπικό επίπεδο με έμφαση στους τομείς απασχόλησης, εκπαίδευσης, υγείας, προστασίας και πρόνοιας, κοινωνικής ασφάλισης, ισότητας, ενίσχυσης της συμμετοχής των Ρομά στην κοινωνική, οικονομική ζωή και διαμεσολάβησης.

Για την επίτευξη του στόχου της κοινωνικής ενσωμάτωσης απαιτείται η διασύνδεση του Παραρτήματος Ρομά με όλες τις Υπηρεσίες και δομές Κοινωνικού Χαρακτήρα των ΟΤΑ και της Περιφέρειας ή ακόμα και κρατικές/κεντρικές Υπηρεσίες (όταν απαιτείται) που συμβάλλουν στην κοινωνική προστασία, στην κοινωνική ένταξη, στην εκπαίδευση και στην ενίσχυση της απασχόλησης των ωφελούμενων.

Επίσης, αναπτύσσει διαδικασίες συνεργασίας, οι οποίες αποβλέπουν στην επίτευξη της συνέργειας και συμπληρωματικότητας μεταξύ συναφών δράσεων και υπηρεσιών καθώς και τη δημιουργία δικτύων με φορείς οι οποίοι:

- ✓ έχουν ως αντικείμενο υπηρεσία/υπηρεσίες που σχετίζονται με θέματα που αφορούν τους Ρομά, ή/και
- ✓ υλοποιούν δράσεις ή ενέργειες σχετικές με το αντικείμενο.

Για την επίτευξη των παραπάνω, το Παράρτημα δραστηριοποιείται στην παροχή υπηρεσιών μέσω εξατομικευμένης και μακροπρόθεσμης προσέγγισης στα ωφελούμενα άτομα, αρχικά χαρτογραφώντας τα απαραίτητα βήματα για την πορεία τους προς την κοινωνική ένταξη και την απασχόληση, και στη συνέχεια υποστηρίζοντας και παρακολουθώντας τη διαδικασία αυτή μέσω των Τοπικών Σχεδίων Δράσης για την Ένταξη, την Ισότητα και τη Συμμετοχή των Ρομά και του Πλάνου Ένταξης Ωφελούμενου. Επίσης, υποστηρίζει τα ωφελούμενα άτομα Ρομά του οικισμού/καταυλισμού/θύλακα στον οποίο το Παράρτημα είναι χωροθετημένο, ως προς τις διαδικασίες χορήγησης του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος και υποστηρίζει τη συμμετοχή του σε προγράμματα ενίσχυσης της απασχόλησης.

Συνίσταται το Παράρτημα Ρομά να χωροθετείται στην περιοχή συγκέντρωσης Ρομά (θύλακας, οικισμός, καταυλισμός, κ.λπ.).

Σε περιοχές όπου συναντώνται υψηλές συγκεντρώσεις Ρομά δύναται να λειτουργούν περισσότερα από ένα Παραρτήματα κοντά στα σημεία συγκέντρωσης των Ρομά.

Οι ειδικότερες/εξειδικευμένες υπηρεσίες που παρέχουν τα Παραρτήματα Ρομά, αφορούν στα εξής:

Υπηρεσίες στήριξης, ενδυνάμωσης και κοινωνικής ένταξης

- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για την ένταξη της οικογένειας (ιδιαίτερα των παιδιών), τη στήριξη και προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού και τη διασύνδεση και παραπομπή σε δημόσιες υπηρεσίες, όπως παιδείας, αθλητισμού, πολιτισμού, δημιουργικής απασχόλησης κ.λπ.)
- Υποστήριξη και παρακολούθηση της σχολικής φοίτησης και ανάπτυξη δράσεων μαθησιακής στήριξης παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας και ενηλίκων
- Στήριξη, ενδυνάμωση και ενεργοποίηση των νέων και των γυναικών
- Παροχή βοήθειας για τη διευκόλυνση και συνηγορία στην πρόσβαση των ωφελούμενων για την ρύθμιση προνοιακών αιτημάτων, δικαστικών, αστικοδημοτικών και νομικών εκκρεμοτήτων των ωφελούμενων. Επισημαίνεται ότι η θεσμική αρμοδιότητα και ο ελεγκτικός ρόλος των προνοιακών, δικαστικών κ.λπ. υπηρεσιών εκτελούνται από τους αρμόδιους θεσμούς της διοίκησης. Τα στελέχη των Κέντρων Κοινότητας και των Παραρτημάτων τους συνδράμουν, διευκολύνουν και συμπαραστέκονται, δεν εκτελούν.
- Εξατομικευμένη ενημέρωση για θέματα δημόσιας Υγείας (δράσεις προαγωγής και αγωγής υγείας) και υποστήριξη της πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες (και μέσω συνοδείας του ωφελούμενου, όπου κρίνεται απαραίτητο), καθώς και προάσπιση και προαγωγή της υγείας με την ανάπτυξη περαιτέρω δράσεων που κρίνονται κάθε φορά απαραίτητες.
- Παροχή πρωτοβάθμιας ιατρικής περίθαλψης από Ιατρό (μέσω συμβάσεως έργου ή κατ' αποκοπή παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών)

- Παρακολούθηση της πορείας των ωφελούμενων, καθώς και του πληθυσμού του οικισμού με ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία
- Συνδρομή στη σύνταξη και την παρακολούθηση του Τοπικού Σχεδίου Δράσης για την Ένταξη, την Ισότητα και τη Συμμετοχή των Ρομά καθώς και του πλάνου ένταξης του ωφελούμενου.

Υπηρεσίες που αποσκοπούν στην προώθηση της απασχόλησης

- Συμβολή και υποστήριξη για τη δημιουργία και ανάπτυξη Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών (Ν.Ε.Ε.), συνεταιρισμών και επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας
- Συμβολή και υποστήριξη σε ήδη απασχολούμενους για τη διεύρυνση των επαγγελματικών τους προσόντων
- Υποστήριξη για την ανεύρεση εργασίας
- Προώθηση σε δράσεις συμβουλευτικής και κατάρτισης

Υπηρεσίες ευαισθητοποίησης, ενημέρωσης και στήριξης

- Ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων και άρση των στερεοτύπων και προκαταλήψεων
- Ενημέρωση /ευαισθητοποίηση και ενδυνάμωση του πληθυσμού των ωφελούμενων για θέματα απασχόλησης, εκπαίδευσης, στέγασης και δημόσιας Υγείας (δράσεις προαγωγής και αγωγής υγείας)
- Επίτευξη συνέργειας και συμπληρωματικότητας συναφών δράσεων και υπηρεσιών με δράσεις που τυχόν υλοποιούνται από τη κοινωνία των πολιτών ή και σε σχέση με άλλα χρηματοδοτικά μέσα της Ε.Ε.
- Η χαρτογράφηση φορέων σε τοπικό επίπεδο και η δικτύωση με άλλα Παραρτήματα και υπηρεσίες/φορείς που σχετίζονται με την ένταξη των Ρομά.

Οι παραπάνω δράσεις υλοποιούνται με:

- ✓ Εξατομικευμένη, μακροπρόθεσμη και ευέλικτη προσέγγιση των ατόμων. Η εξατομικευμένη και μακροπρόθεσμη προσέγγιση των ατόμων για την επίτευξη του στόχου της προώθησης της απασχόλησης, της ενίσχυσης της μαθητικής φοίτησης στη προσχολική και σχολική εκπαίδευση και της κοινωνικής ένταξης συνίσταται στη διερεύνηση και αποτύπωση των αναγκών του ωφελούμενου ατόμου (και των εξαρτώμενων μελών αυτού) από το εξειδικευμένο προσωπικό του Κέντρου για την εκπόνηση εξατομικευμένου σχεδίου δράσης (πλάνου ένταξης ωφελούμενου). Οι ενέργειες και οι υπηρεσίες που δέχεται ο/η ωφελούμενος/-η αφορούν, είτε αμιγώς υπηρεσίες από το Παράρτημα Ρομά του Κέντρου Κοινότητας είτε παραπομπή σε άλλους εξειδικευμένους φορείς, π.χ. ΔΥΠΑ, φορείς εκπαίδευσης, υπηρεσίες πρόνοιας, υπηρεσίες και δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας κ.λπ., είτε συνδυασμό αυτών.
- ✓ Συνεργασία με τις Σχολικές Μονάδες και τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, τις Δομές Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας, την ΔΥΠΑ και άλλους συναρμόδιους φορείς. Η προώθηση στην απασχόληση γίνεται μέσω της διασύνδεσης και συνεργασίας με

τοπικούς φορείς και υπηρεσίες προώθησης της απασχόλησης ή/και της επιχειρηματικότητας (Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης της ΔΥΠΑ, Επιμελητήρια, κ.λπ.)

- ✓ Διευρυμένη Συμβουλευτική. Οι υπηρεσίες συμβουλευτικής και υποστήριξης δύναται να αφορούν σε θέματα, όπως προώθηση της επιχειρηματικότητας, νομικές υπηρεσίες σχετικές με επαγγελματικές και επιχειρησιακές δραστηριότητες, υποστήριξη και συμβουλευτική για χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, καθώς και θέματα κοινωνικής ένταξης.

B. Κέντρο Ένταξης Μεταναστών (ΚΕΜ)

Η διεύρυνση της δράσης του Κέντρου Κοινότητας με τη δημιουργία του εν λόγω Παραρτήματος (ΚΕΜ) για την εξυπηρέτηση νόμιμα διαμενόντων μεταναστών, αιτούντων/δικαιούχων διεθνούς και προσωρινής προστασίας, λαμβάνει χώρα σε περιοχές υψηλής συγκέντρωσης των εν λόγω ομάδων. Στην περίπτωση αυτή, το ΚΕΜ, θα προσφέρει εξειδικευμένες υπηρεσίες ανάλογα με την ομάδα-στόχο, με σκοπό την υλοποίηση ενός ευρέως φάσματος δράσεων ένταξης, σε τοπικό επίπεδο με έμφαση στους τομείς της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων της ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού, της απασχόλησης, εκπαίδευσης, υγείας, προστασίας και πρόνοιας, διαπολιτισμικότητας, κοινωνικής ασφάλισης, διαπολιτισμικής μεσολάβησης, στέγασης.

Τα ΚΕΜ παρέχουν τις ίδιες υπηρεσίες που παρέχουν τα ΚΚ δίνοντας έμφαση στις ιδιαίτερες ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας πληθυσμού. Αναλυτικά οι παρεχόμενες Υπηρεσίες, ανά Αξονα, είναι οι εξής:

1. Ενημέρωση, εξυπηρέτηση, συμβουλευτική στήριξη για θέματα ένταξης νόμιμα διαμενόντων μεταναστών, αιτούντων/δικαιούχων διεθνούς και προσωρινής προστασίας και δικτύωση
  - Η ενημέρωση και η παροχή κοινωνικοψυχολογικής στήριξης σε νόμιμα διαμένοντες μετανάστες και αιτούντες/δικαιούχους διεθνούς και προσωρινής προστασίας και ιδιαίτερα τις ευάλωτες ομάδες αυτών (π.χ. γυναίκες, παιδιά, κλπ.)
  - Η ανάπτυξη μαθησιακής στήριξης παιδιών νόμιμα διαμενόντων μεταναστών και αιτούντων/δικαιούχων διεθνούς και προσωρινής προστασίας προσχολικής και σχολικής ηλικίας και η ενημέρωση για δράσεις γλωσσικής κατάρτισης ενηλίκων που υλοποιούνται στην περιοχή
  - Η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και η καταπολέμηση της ξενοφοβίας, του ρατσισμού, της εμπορίας ανθρώπων, κ.λπ.
  - Η προαγωγή του εθελοντισμού και της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης
  - Η στήριξη της συμμετοχής των νόμιμα διαμενόντων μεταναστών και αιτούντων/δικαιούχων διεθνούς και προσωρινής προστασίας σε ομάδες, σε συλλόγους, σε οργανώσεις διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου, κ.λπ.

- Η δικτύωση με άλλα Κ.Ε.Μ και υπηρεσίες/φορείς που σχετίζονται με την ένταξη των νόμιμα διαμενόντων μεταναστών και αιτούντων/δικαιούχων διεθνούς και προσωρινής προστασίας.
2. Συνεργασία και παραπομπή αιτημάτων σε άλλες σχετικές δομές, υπηρεσίες και φορείς (Κοινωνικές Υπηρεσίες, Σ.Ε.Μ.Π., Συλλόγους Μεταναστών/Προσφύγων, ΜΚΟ, Διεθνείς Οργανισμούς κ.α.).
- Η διάγνωση προβλημάτων και παραπομπή τους σε εξειδικευμένες δομές/ υπηρεσίες (Ξενώνες Αστέγων, Κακοποιημένων Γυναικών, Θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, Δομές για άτομα με αναπηρία και Ψυχικής Υγείας, Βρεφονηπιακοί και Παιδικοί Σταθμοί, δομές παροχής βασικών αγαθών, δομές παροχής συσσιτίων, κοινωνικά φαρμακεία, ΚΗΦΗ, δημοτικά ιατρεία κ.α.)
  - Η παραπομπή αιτημάτων και η συνεργασία για ένταξη των ομάδων στόχου σε προγράμματα εκμάθησης γλώσσας, κατάρτισης, απασχόλησης, στέγασης, αναγνώρισης δεξιοτήτων και τίτλων από αλλοδαπή κ.ο.κ. Η συνεργασία με την τοπική αγορά εργασίας για απόκτηση πρόσβασης μέσω συμβουλευτικής και υπηρεσιών συνοδείας (mentoring schemes).
3. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο των ΚΕΜ μπορεί να υλοποιούνται παράλληλες δράσεις για τους ωφελούμενους, όπως:
- μαθήματα ελληνικής γλώσσας και στοιχείων ελληνικής ιστορίας και ελληνικού πολιτισμού σε ενήλικες
  - διαπολιτισμικές δράσεις με έμφαση τη συνύπαρξη αλλοδαπών και γηγενών όλων των ηλικιών
  - δράσεις για την προώθηση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας.

Το ΚΕΜ μεθοδολογικά αναπτύσσει τις υπηρεσίες που παρέχει στη βάση των παρακάτω:

- ✓ Εξατομικευμένη προσέγγιση των νόμιμα διαμενόντων μεταναστών, αιτούντων/δικαιούχων διεθνούς και προσωρινής προστασίας
- ✓ Σύνδεση του ΚΕΜ με το Δήμο, την Περιφέρεια ή ακόμα και κρατικές/κεντρικές Υπηρεσίες (όταν απαιτείται) που συμβάλλουν στην κοινωνική ένταξη, την ενδυνάμωση και την προώθηση στην απασχόληση των ομάδων- στόχου
- ✓ Επίτευξη συνέργειας και συμπληρωματικότητας συναφών δράσεων και υπηρεσιών με δράσεις που τυχόν υλοποιούνται από τη κοινωνία των πολιτών (Μ.Κ.Ο. Διεθνείς ή άλλοι Οργανισμοί κ.α.) ή και σε σχέση με άλλα χρηματοδοτικά μέσα της Ε.Ε.
- ✓ Δημιουργία δικτύων με φορείς που υλοποιούν δράσεις στον τομέα της ένταξης μεταναστών και αιτούντων/δικαιούχων διεθνούς και προσωρινής προστασίας ή που έχουν ως αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών που σχετίζονται με την εν λόγω ομάδα στόχο, ειδικά στα πεδία της απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης.

Το ΚΕΜ μπορεί να είναι ένα διακριτό γραφείο / χώρος στα γραφεία που στεγάζεται το Κέντρο Κοινότητας. Η επιλογή αυτή συνιστάται προκειμένου να επιτευχθεί εξοικονόμηση πόρων (π.χ. λειτουργικά έξοδα) και οικονομίες κλίμακας εν γένει, αλλά και να διασφαλίζεται η

ενοποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τα ωφελούμενα άτομα. Στην περίπτωση που αυτό δεν είναι εφικτό, το Παράρτημα μπορεί να είναι χωροθετημένο σε ξεχωριστό κτίριο.

Γ. Κινητές Μονάδες

Με τον όρο «Κινητές Μονάδες» αναφερόμαστε στις περιπτώσεις εκείνες όπου η υπηρεσία προσεγγίζει το ωφελούμενο άτομο και όχι το ωφελούμενο άτομο στη Δομή/Κέντρο Κοινότητας. Με άλλα λόγια, «μετακινούμενα» Κέντρα Κοινότητας τα οποία έχουν ως στόχο να εξυπηρετούν άτομα απομακρυσμένων περιοχών ή και διαμερίσματα Δήμων.

Οι Κινητές Μονάδες διοικητικά ανήκουν στο οικείο Κέντρο Κοινότητας και υπεύθυνος της Κινητής Μονάδας είναι ο Συντονιστής του Κέντρου Κοινότητας. Οι Κινητές Μονάδες παρέχουν ακριβώς τις ίδιες υπηρεσίες με τα Κέντρα Κοινότητας και εποπτεύονται από τις αντίστοιχες υπηρεσίες του Δήμου, όπως ορίζεται στην οικεία ΚΥΑ.

Για την υλοποίηση της ενέργειας, απαιτείται ο Δήμος να παραχωρήσει όχημα στο πρόγραμμα καθώς και οδηγό (σύμφωνα με τις προβλεπόμενες διαδικασίες) στο ΚΚ, ώστε η λειτουργία της Κινητής Μονάδας να είναι συνεχής, λειτουργική και χωρίς πιθανές εμπλοκές.

Σε περίπτωση που ο Δήμος δεν μπορεί να παραχωρήσει οδηγό, το Κέντρο Κοινότητας μπορεί να προσλάβει οδηγό με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ ή με σύμβαση έργου, ώστε να πληρούνται οι ελάχιστες απαιτούμενες ειδικότητες για τη λειτουργία της κινητής μονάδας, που είναι ο οδηγός και ο Κοινωνικός Λειτουργός.

Στην Κινητή Μονάδα δύναται, ανάλογα με τις ανάγκες των ωφελούμενων των περιοχών παρέμβασης, να συμμετέχουν, κατά περίπτωση, και το υπόλοιπο προσωπικό του Κέντρου Κοινότητας ή και των Παραρτημάτων, όπου υφίστανται.

Το είδος του οχήματος που παραχωρείται εξαρτάται τόσο από τις υφιστάμενες δυνατότητες του κάθε Δήμου όσο και από τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής παρέμβασης.

Το κόστος λειτουργίας της Κινητής Μονάδας καλύπτεται είτε από τους πόρους του Δήμου είτε από τα λειτουργικά έξοδα του Κέντρου Κοινότητας.

Η πρώτη περίπτωση, αφορά Δήμους που διαθέτουν όχημα και έχουν ήδη οδηγό στο προσωπικό τους. Στην περίπτωση αυτή, ο δήμος αναλαμβάνει το κόστος συντήρησης, τα καύσιμα, και τη μισθοδοσία του οδηγού.

Η δεύτερη περίπτωση αφορά Δήμους που δε διαθέτουν οδηγό, και το Κέντρο Κοινότητας προσλαμβάνει οδηγό, ενώ το κόστος συντήρησης και τα καύσιμα καλύπτονται είτε από τα λειτουργικά κόστη του Κέντρου Κοινότητας είτε από τον Δήμο.

Οι Κινητές Μονάδες οφείλουν να είναι εξοπλισμένες με φορητό ηλεκτρονικό υπολογιστή, ο οποίος θα είναι συνδεδεμένος με το πληροφοριακό σύστημα (με χρήση φορητού εξοπλισμού πρόσβασης στο διαδίκτυο (internet stick – mobile internet)), στο οποίο θα γίνεται η εγγραφή των ωφελούμενων και θα διατηρείται η καρτέλα του κάθε ωφελούμενου. Στις περιπτώσεις όπου δεν είναι εφικτό ο φορητός ηλεκτρονικός υπολογιστής να είναι συνδεδεμένος με το Ε.Γ.Π.Σ., ο κοινωνικός λειτουργός ανοίγει την καρτέλα των ωφελούμενων off line, και όταν επιστρέφει στο Κέντρο Κοινότητας εισάγει τα στοιχεία στο πληροφοριακό σύστημα.

1.4.8 Διανομή τροφίμων-σίτιση

Τα Κέντρα Κοινότητας δύνανται να μεριμνούν και για δράσεις που συνδέονται με τη διανομή τροφίμων και τη σίτιση των ωφελούμενων της περιοχής παρέμβασης. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί με τους εξής τρόπους:

Α) Το Κ.Κ. ενεργεί για να φέρει σε επαφή/παραπέμψει τους ωφελούμενους σε δομές σίτισης και Κοινωνικά Παντοπωλεία του Δήμου, ή/και σε φορείς και οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο αυτό (π.χ. συσσίτια εκκλησίας ή εθελοντικών οργανώσεων κ.λπ., ή/και σε προγράμματα και δράσεις για την καταπολέμηση της φτώχειας (π.χ. Δομές Παροχής Βασικών Αγαθών, Πρόγραμμα Επισιτιστικής βοήθειας & Υλικής στέρησης (πρώην ΤΕΒΑ), ΕΟΧ κ.λπ.),

Β) Το Κ.Κ. δύνανται να υποστηρίζει, συμπληρωματικά και σε συνέργεια με τις υπόλοιπες δομές του δήμου, την διανομή τροφίμων και βασικών αγαθών, ενώ δύνανται να προσφέρει και έτοιμα μικρογεύματα (π.χ. μέσω catering ή σνακς σε ομάδες ωφελούμενων που συμμετέχουν σε δράσεις του ΚΚ, όπως ενισχυτική διδασκαλία, κλπ.), στις περιπτώσεις που η σχετική πρόσκληση της ΕΥΔ Περιφερειακού Προγράμματος προβλέπει τις ενέργειες αυτές.

Στις περιπτώσεις που στο Δήμο υλοποιείται το στο πλαίσιο της Προτεραιότητας 6 (Στήριξη των απόρων στο πλαίσιο του ειδικού στόχου ιγ) του κανονισμού ΕΚΤ+ (ΕΣΟ.4.13)) του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή», οι δομές που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ+ δύνανται να εξυπηρετούν και τους ωφελούμενους της Επισιτιστικής βοήθειας & Υλικής στέρησης (ΕΒΥΣ) ως προς τη διανομή των προϊόντων, συμπληρωματικά και σε συνέργεια με τις υπόλοιπες δομές του Δήμου που έχουν διατεθεί για την υλοποίησή του.

Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι οι ωφελούμενοι της Επισιτιστικής βοήθειας & Υλικής στέρησης (ΕΒΥΣ) δύνανται να ωφελούνται των υπηρεσιών που παρέχονται από τις δομές σίτισης και βασικών αγαθών.

1.4.9 Στελέχωση Κέντρου Κοινότητας - Γενικά καθήκοντα και αρμοδιότητες του προσωπικού του Κέντρου Κοινότητας

Το Κέντρο Κοινότητας στελεχώνεται ανάλογα με τον πληθυσμό του οικείου Δήμου και υποχρεωτικά τουλάχιστον από δύο υπαλλήλους, εκ των οποίων ο ένας θα πρέπει να είναι Κοινωνικός Λειτουργός, ΠΕ ή ΤΕ Κοινωνικής Εργασίας με άδεια άσκησης επαγγέλματος, πλήρους απασχόλησης. Ο Κοινωνικός Λειτουργός θα εκτελεί χρέη συντονιστή και θα μεριμνά για την εύρυθμη λειτουργία του Κέντρου.

Στα Παραρτήματα Ρομά και στα Κέντρα Ενταξης Μεταναστών ορίζεται συντονιστής, επίσης κοινωνικός λειτουργός, ο οποίος συνεργάζεται με το συντονιστή του Κέντρου Κοινότητας αναφοράς. Στις περιπτώσεις των Παραρτημάτων Ρομά όπου το ρόλο συντονιστή έχει Κοινωνιολόγος ή άλλος κοινωνικός επιστήμονας, τότε αυτός παραμένει συντονιστής του Παραρτήματος.

Τα στελέχη του Κέντρου Κοινότητας, όλων των προβλεπόμενων ειδικοτήτων, και ανεξαρτήτως από την ύπαρξη ή μη διοικητικού υπαλλήλου στο προσωπικό του Κέντρου:

- ✓ καλύπτουν, καθ' όλη τη διάρκεια του ωραρίου λειτουργίας του Κέντρου, και διοικητικά καθήκοντα, στα οποία περιλαμβάνεται υποχρεωτικά η καταγραφή ωφελούμενων και η υποβολή αιτήσεων για λογαριασμό τους, σε προγράμματα και υπηρεσίες, η τήρηση φυσικού αρχείου, όταν αυτό απαιτείται, καθώς και η παρακολούθηση του αιτήματος ή της παραπομπής μέχρι την ολοκλήρωσή του,
- ✓ υποδέχονται και ενημερώνουν τους ωφελούμενους,
- ✓ πληροφορούν ή/και παραπέμπουν τους ωφελούμενους σχετικά με τα προγράμματα πρόνοιας και κοινωνικής ένταξης που υλοποιούνται σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο (π.χ. Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, προγράμματα για τη στήριξη όσων διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας (Επισιτιστικής βοήθειας & Υλικής στήριξης) ή διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, κοινωνικές δομές και υπηρεσίες που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ/ΕΚΤ+, προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Δια Βίου Μάθησης και Νεολαίας κ.λπ.),
- ✓ παρέχουν υποστήριξη στους πολίτες κατά τη διαδικασία υποβολής αιτήσεων για την λήψη προνοιακών επιδομάτων, μεριμνώντας τόσο για την ορθή συμπλήρωση αυτών, όσο και για την προσκόμιση και παραλαβή των κατά περίπτωση απαραίτητων δικαιολογητικών,
- ✓ πληροφορούν ή/και παραπέμπουν τους ωφελούμενους σε δομές και υπηρεσίες που παρέχονται στα γεωγραφικά όρια της περιοχής λειτουργίας του «Κέντρου Κοινότητας», π.χ. Κοινωνικοί Ξενώνες Αστέγων, Ξενώνες Κακοποιημένων Γυναικών και θυμάτων διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, Κοινωνικά Φροντιστήρια, Δομές Ψυχικής Υγείας, Δομές για άτομα με αναπηρία, Βρεφονηπιακοί και Παιδικοί Σταθμοί, Προγράμματα για ηλικιωμένους, Προγράμματα για Ρομά, Προγράμματα για νόμιμα διαμένοντες μετανάστες, αιτούντες/δικαιούχους διεθνούς και προσωρινής προστασίας κ.λπ.,
- ✓ συνοδεύουν τους ωφελούμενους, όπου κρίνεται απαραίτητο για τη διεκπεραίωση της παρεχόμενης υπηρεσίας,
- ✓ δύναται να χρησιμοποιούν προσωπικούς κωδικούς ωφελούμενων κατόπιν έγγραφης συναίνεσής τους, εφόσον κρίνουν ότι πρόκειται για ιδιαίτερα ευάλωτες περιπτώσεις στις οποίες καθίσταται απαραίτητη η συνδρομή τους για την υποστήριξη της συμμετοχής τους σε προγράμματα κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής προστασίας συμπεριλαμβανομένης της σχολικής φοίτησης,
- ✓ ενημερώνουν και υποστηρίζουν τους ωφελούμενους σε θέματα απασχόλησης, όπως παραπομπή στην ΔΥΠΑ, Ατομικό Σχέδιο Ένταξης Ωφελούμενου, ανανεώσεις καρτών ανεργίας, δημιουργία βιογραφικών, προετοιμασία συνεντεύξεων, κλπ.,
- ✓ συμμετέχουν στη συγκέντρωση και διανομή βασικών αγαθών,
- ✓ συμμετέχουν σε συλλογικά όργανα του οικείου Δήμου αποκλειστικά για θέματα που ανακύπτουν στο πλαίσιο της δραστηριότητας των Κέντρων Κοινότητας, εξυπηρετούν

αποκλειστικά τη λειτουργία και τον σκοπό τους και προκειμένου να εξασφαλιστεί η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ωφελούμενων του οικείου Κέντρου Κοινότητας και να διασφαλισθεί η κοινωνική τους ένταξη,

- ✓ συμμετέχουν στη διοργάνωση εκδηλώσεων, εκπαιδευτικών σεμιναρίων και δράσεων ευαισθητοποίησης με επιμορφωτικό, επικοινωνιακό και κοινωνικό περιεχόμενο όπως: διαβουλεύσεις, δράσεις ενδυνάμωσης, οργάνωση ομάδων γειτονιάς για την ανάληψη κοινοτικών πρωτοβουλιών και την ενεργοποίηση των πολιτών, που σχετίζονται με την κοινωνική ενσωμάτωση (όπως δράσεις προληπτικής ιατρικής, αγωγής υγείας, ευαισθητοποίησης και διαπολιτισμικότητας, καταπολέμησης των διακρίσεων και των στερεοτύπων, συνθηκών υγιεινής διαβίωσης κ.ά.)
- ✓ αναπτύσσουν δράσεις, δικτύωσης με φορείς της τοπικής κοινωνίας (σχολεία, πολιτιστικοί σύλλογοι, επαγγελματικοί φορείς κ.λπ.) και φορείς της κοινωνίας των πολιτών για μεικτές πρωτοβουλίες δράσεων για την τοπική ανάπτυξη, την καταπολέμηση της μαθητικής διαρροής, την ενίσχυση της απασχόλησης, την προαγωγή υγείας, τη διαπολιτισμική αλληλεπίδραση κ.ά.,
- ✓ συμμετέχουν στη διοργάνωση δράσεων ευαισθητοποίησης, διαπολιτισμικότητας και μεικτών δράσεων του Κέντρου Κοινότητας για την κοινωνικοποίηση, την ενδυνάμωση και την κοινωνική ένταξη, ειδικότερα (αλλά όχι αποκλειστικά) των μαθητών με αναπηρία, παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες, Ρομά και παιδιών με μεταναστευτικό και προσφυγικό υπόβαθρο,
- ✓ αναπτύσσουν Δίκτυο Εθελοντισμού που είτε θα συνδράμει το προσωπικό του «Κέντρου Κοινότητας» κατά περίπτωση, πάντοτε υπό την εποπτεία του συντονιστή του Κέντρου και με βάση τις οδηγίες και κατευθύνσεις του, είτε θα συμβάλλει στις δράσεις των υπολοίπων δομών αντιμετώπισης της φτώχειας, υπό τις οδηγίες και τον έλεγχο του τακτικού προσωπικού των δομών αυτών,
- ✓ συμμετέχουν ισότιμα στις δραστηριότητες και τις διαδικασίες του Κέντρου Κοινότητας και συνεργάζονται μεταξύ τους για την εύρυθμη λειτουργία του και την προώθηση του σκοπού του,
- ✓ συνεργάζονται με τους δημοτικούς υπαλλήλους της Διεύθυνσης που ασκεί αρμοδιότητες κοινωνικής προστασίας δια της κοινωνικής υπηρεσίας,
- ✓ διατηρούν και ενημερώνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα τους ατομικούς φακέλους των ωφελούμενων, οι οποίοι φυλάσσονται σε ασφαλή χώρο με ευθύνη τους, όταν αυτό απαιτείται,
- ✓ τηρούν τις σχετικές διατάξεις για το επαγγελματικό απόρρητο, όταν αυτό απαιτείται,
- ✓ διευκολύνουν την πρακτική άσκηση προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών φοιτητών της ειδικότητάς τους, τους οποίους δέχεται το Κέντρο Κοινότητας σε συνεννόηση με τον
- ✓ κοινωνικής υπηρεσίας, ύστερα από σχετική έγκριση της αρμόδιας υπηρεσίας του Δήμου έδρας,

- ✓ συνδράμουν στην παροχή στοιχείων στο πλαίσιο λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Συντονισμού Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής,
- ✓ οι εργαζόμενοι, που από την επιστημονική τους ιδιότητα και την άδεια άσκησης επαγγέλματος νομιμοποιούνται να εκτελούν έρευνες και αυτοψίες για σύνταξη κοινωνικών εκθέσεων, ή διακρίβωση συνθηκών προς αντιμετώπιση περιστατικών, που εντάσσονται στο πλαίσιο των υπηρεσιών του άρθρου 2 παρ.2, μπορούν να διενεργούν επιτόπιες επισκέψεις εφόσον υπάρχει προς τούτο η έγγραφη άδεια του/της Υπευθύνου/ης Έργου της πράξης ή του/της Προϊσταμένου της εποπτεύουσας Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Δήμου και υπό την προϋπόθεση ότι λαμβάνεται μέριμνα για την απρόσκοπτη λειτουργία του Κέντρου και την υλοποίηση όλων των υποχρεωτικών αρμοδιοτήτων.

1.4.10 Κέντρα Κοινότητας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας διαθέτει δεκαεννιά (19) Κέντρα Κοινότητας και ωφελούμενοι των δομών είναι οι πολίτες που διαμένουν στην περιοχή παρέμβασης (κατά προτεραιότητα άτομα που διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας, ωφελούμενοι ΕΕΕ, μετανάστες, ΑμεΑ κ.α.).

Ακολουθεί σχετικός πίνακας.

Πίνακας 3: Κέντρα Κοινότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Όνομα	Δήμος	Διεύθυνση	Κατηγορία δομής
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Αιγιαλείας (Κινητή Μονάδα)	Αιγιαλείας	Ελίκης 51, Αίγιο	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Πύργου (Παράρτημα Ρομά)	Πύργου	Αγίου Σπυριδωνος 41, Πύργος	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ήλιδας (Παράρτημα Ρομά)	Ήλιδας	Μπουντουβή Αχιλλέα 21, Αμαλιάδα	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Πηνειού (Παράρτημα Ρομά)	Πηνειού	1ο χλμ. επαρχ. οδού Γαστούνης- Βαρθολομιού	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ζαχάρως	Ζαχάρως	Τασίας Παπαδοπούλου	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Αρχαίας Ολυμπίας	Αρχαίας Ολυμπίας	Π. Κονδύλη 1, Αρχαία Ολυμπία	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ανδρίτσαινας- Κρεστένων	Ανδρίτσαινας- Κρεστένων	Νέο Δημαρχείο Πλ. Παπατολυχρονίου	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ανδραβίδας- Κυλλήνης (Παράρτημα Ρομά & ΚΕΜ)	Ανδραβίδας-Κυλλήνης	Ανδρέα Καρκαβίτσα 21	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	Πατρέων	Ελ. Βενιζέλου 38 &	ΔΟΜΗ ΠΑΡΟΧΗΣ

Όνομα	Δήμος	Διεύθυνση	Κατηγορία δομής
Δήμου Πατρέων (Κινητή Μονάδα)		Σολωμού, Πάτρα	ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Καλαβρύτων	Καλαβρύτων	Πολύκεντρο, Πολιτιστικό Κέντρο (δίπλα από νέα ΚΤΕΛ)	ΔΟΜΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ερυμάνθου (Παράρτημα Ρομά)	Ερυμάνθου	Χαλανδρίτσα	ΔΟΜΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΔΗΜΟΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ (Παράρτημα Ρομά)	Δυτικής Αχαΐας	Σώσου Ταυρομένεος 50, Κάτω Αχαΐα, Δημαρχείο	ΔΟΜΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ξηρομέρου	Ξηρομέρου	Αστακός	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	Δήμου Ακτίου- Βόνιτσας	Ακτίου-Βόνιτσας Πλ. Αγίου Σπυριδώνος, Βόνιτσα	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Θέρμου	Θέρμου	Πλατεία Οικογένειας Νικολίτσα, Δημαρχείο Θέρμου	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Αμφιλοχίας	Αμφιλοχίας	Β. Καραπάνου, Αμφιλοχία	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Αγρινίου (Παράρτημα Ρομά)	Αγρινίου	Παράδρομος Ε.Ο. Αγρινίου-Αντιρρίου & Δ. Γληνού, Αγρίνιο	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ναυπακτίας (Παράρτημα Ρομά)	Ναυπακτίας	Θ. Νόβα 16, Ναύπακτος	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ι.Π. Μεσολογγίου (Παράρτημα Ρομά)	Ιεράς Πόλεως Μεσολογγίου	Σταυροπούλου 31, Ραδιομέγαρο, Μεσολόγγι	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Πηγή: <https://socialpolicy-pde.gr/subject/kentro-koinotitas/>

1.4.11 Ο ρόλος των Κέντρων Κοινότητας στη σύνδεση πολιτών με υπηρεσίες πρόνοιας, απασχόλησης, υγείας, εκπαίδευσης

Τα Κέντρα Κοινότητας αποτελούν βασικό κρίκο στο σύστημα κοινωνικής προστασίας, λειτουργώντας ως πρώτα σημεία υποδοχής, πληροφόρησης και διασύνδεσης των πολιτών με το σύνολο των διαθέσιμων κοινωνικών υπηρεσιών. Η συμβολή τους είναι πολυεπίπεδη, καθώς συνδέουν τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες με κρίσιμους τομείς δημόσιας πολιτικής, όπως η πρόνοια, η υγεία, η εκπαίδευση και η απασχόληση. Μέσω αυτής της διαμεσολαβητικής λειτουργίας, τα Κέντρα Κοινότητας αναδεικνύονται σε καίριους μηχανισμούς ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής και μείωσης του κοινωνικού αποκλεισμού.

Στον τομέα της πρόνοιας, τα Κέντρα Κοινότητας παρέχουν εξατομικευμένη καθοδήγηση για την πρόσβαση σε επιδόματα, κοινωνικά προγράμματα και δομές στήριξης (π.χ. κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά φαρμακεία, προγράμματα ΤΕΒΑ/ΕΒΥΣ), ενώ λειτουργούν ως διαύλους συνεργασίας με τις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων και άλλους αρμόδιους

φορείς. Η συμβολή αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για πολίτες που βρίσκονται σε καθεστώς ακραίας φτώχειας ή στερούνται βασικά αγαθά.

Σχετικά με την απασχόληση, τα Κέντρα Κοινότητας συνδράμουν στην ενημέρωση για προγράμματα του ΟΑΕΔ (ΔΥΠΑ), στην προώθηση της συμβουλευτικής υποστήριξης για ανέργους και στη διασύνδεση με δράσεις κατάρτισης και διά βίου μάθησης. Μέσω συνεργασιών με τοπικούς φορείς, συμβάλλουν στην καλύτερη προετοιμασία των ανέργων για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας και στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ προσφοράς και ζήτησης δεξιοτήτων.

Στον τομέα της υγείας, τα Κέντρα Κοινότητας συνεργάζονται με τις Τοπικές Μονάδες Υγείας (ΤΟΜΥ), τα Κέντρα Υγείας και τα δημόσια νοσοκομεία, παρέχοντας παραπομπές, πληροφόρηση και διευκόλυνση στην πρόσβαση σε πρωτοβάθμιες και δευτεροβάθμιες υπηρεσίες υγείας. Η παρουσία κοινωνικών λειτουργών και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ψυχολόγων και διαμεσολαβητών, επιτρέπει την έγκαιρη ανίχνευση προβλημάτων υγείας και την παραπομπή των πολιτών σε κατάλληλες δομές, προάγοντας την πρόληψη και την ολοκληρωμένη φροντίδα.

Όσον αφορά στην εκπαίδευση, τα Κέντρα Κοινότητας διαδραματίζουν ρόλο-γέφυρα ανάμεσα στους πολίτες και τις διαθέσιμες δομές της τυπικής και μη τυπικής μάθησης. Μέσω συνεργασίας με σχολεία, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και δομές κατάρτισης, προωθούν την πρόσβαση στην εκπαίδευση, ιδίως για παιδιά Ρομά, μετανάστες και ενήλικες που έχουν εγκαταλείψει πρόωρα το εκπαιδευτικό σύστημα. Παράλληλα, υποστηρίζουν δράσεις ενημέρωσης γονέων και φροντίζουν για τη διασύνδεση με εκπαιδευτικά επιδόματα και προγράμματα στήριξης.

Συνολικά, τα Κέντρα Κοινότητας συνιστούν κομβικούς μηχανισμούς τοπικής διακυβέρνησης που ενοποιούν τις διάσπαρτες υπηρεσίες σε ένα συνεκτικό πλέγμα παρεμβάσεων, επιτρέποντας την ολιστική υποστήριξη των πολιτών. Μέσα από τη διασύνδεση με την πρόνοια, την εργασία, την υγεία και την εκπαίδευση, αναλαμβάνουν τον ρόλο του ενδιάμεσου φορέα που όχι μόνο εξασφαλίζει την πρόσβαση σε υπηρεσίες, αλλά και ενισχύει την ενεργή κοινωνική συμμετοχή, την πρόληψη φαινομένων αποκλεισμού και την καλλιέργεια κοινωνικής εμπιστοσύνης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Κεφάλαιο 2. Θεωρητικό και Πολιτικό Πλαίσιο και ο ρόλος της κοινωνικής προστασίας

2.1 Ο ρόλος της κοινωνικής προστασίας στην αντιμετώπιση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού

Η κοινωνική προστασία ορίζεται ως το σύνολο των παρεμβάσεων (δημόσιων ή ιδιωτικών) που στοχεύουν στην ανακούφιση ατόμων και νοικοκυριών από συγκεκριμένους κοινωνικούς κινδύνους και ανάγκες. Περιλαμβάνει πολιτικές κοινωνικής ασφάλισης, κοινωνικής πρόνοιας και αλληλεγγύης που αποβλέπουν στη διασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου διαβίωσης και στην αντιμετώπιση καταστάσεων όπως η ανεργία, η ασθένεια, η αναπηρία, το γήρας ή η παιδική φροντίδα. Σε ευρύτερο πλαίσιο, η κοινωνική προστασία αποτελεί τον πυρήνα της κοινωνικής πολιτικής ενός κράτους, διαμορφώνοντας ένα δίκτυ ασφαλείας (safety net) που προλαμβάνει και μετριάξει τις συνέπειες της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η φτώχεια νοείται πλέον ως ένα πολυδιάστατο φαινόμενο με ποσοτικές και ποιοτικές συνιστώσες. Σύμφωνα με τις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις, φτωχά θεωρούνται τα νοικοκυριά και τα άτομα εκείνα τα οποία δεν διαθέτουν αρκετούς πόρους (χρηματικούς ή μη) ώστε να συμμετέχουν σε ικανοποιητικό βαθμό στον κοινωνικοοικονομικό ιστό της χώρας στην οποία διαμένουν.¹⁷¹⁸ Δηλαδή, η φτώχεια δεν αναφέρεται μόνο σε έλλειψη εισοδήματος αλλά και σε αδυναμία πρόσβασης σε βασικά αγαθά, υπηρεσίες και ευκαιρίες που θεωρούνται αναγκαίες για ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.

Η ποσοτική προσέγγιση της φτώχειας ταυτίζεται με την ύπαρξη ανεπαρκών χρηματικών πόρων οι οποίοι θα εξασφαλίσουν τις προϋποθέσεις ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης. Η προσέγγιση αυτή επιδέχεται δύο ορισμούς - α) αυτόν της απόλυτης φτώχειας και β) αυτόν της σχετικής φτώχειας¹⁹:

¹⁷ Παϊζής, Ν., Καραθανάση, Γ. & Μαμούχα, Ι. (2008). Φτώχεια, Εκπαίδευση και Κοινωνικές Ανισότητες. ΓΣΕΕ-Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Ανακτήθηκε από: https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESI_10.pdf

¹⁸ Ντούνης, Α. (2012). Ορισμός της φτώχειας. SocialPolicy.gr. Ανακτήθηκε από:

<https://socialpolicy.gr/2012/11/%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82.html#:~:text=%CE%97%20%CE%AD%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CF%86%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82%20%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B5%CE%B3%CE%B3%CE%AF%CE%B6%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9.4>

<https://socialpolicy.gr/2012/11/%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82.html#:~:text=%CE%97%20%CE%AD%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CF%86%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82%20%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B5%CE%B3%CE%B3%CE%AF%CE%B6%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9.4>

<https://socialpolicy.gr/2012/11/%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82.html#:~:text=%CE%97%20%CE%AD%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CF%86%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82%20%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B5%CE%B3%CE%B3%CE%AF%CE%B6%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9.4>

¹⁹ Παϊζής, Ν., Καραθανάση, Γ. & Μαμούχα, Ι. (2008). Φτώχεια, Εκπαίδευση και Κοινωνικές Ανισότητες. ΓΣΕΕ-Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Ανακτήθηκε από: https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESI_10.pdf

- α) Ο ορισμός της απόλυτης φτώχειας συνδέεται με την κατάσταση αποστέρησης των ατόμων από τα είδη βασικής και πρώτης ανάγκης όπως είναι η τροφή, το πόσιμο νερό, η στέγη, η ένδυση ή η πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.²⁰
- β) Ο ορισμός της σχετικής φτώχειας συνδέεται με την κατάσταση των ατόμων που το εισοδηματικό και βιοτικό τους επίπεδο υπολείπεται κατά πολύ από τα αντίστοιχα μέσα επίπεδα της χώρας στην οποία διαμένουν και αντιμετωπίζουν την αδυναμία κανονικής συμμετοχής στον οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό ιστό της χώρας διαμονής τους. Τα άτομα και τα νοικοκυριά που βρίσκονται στο όριο της σχετικής φτώχειας έχουν συνολικό καθαρό εισόδημα που δεν υπερβαίνει το 60% του ισοδύναμου μέσου εισοδήματος της χώρας διαμονής τους.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται στενά με τη φτώχεια αλλά είναι εννοιολογικά διακριτός. Αφορά στη διαδικασία περιθωριοποίησης ατόμων ή ομάδων, δηλαδή τον αποκλεισμό τους από την πλήρη συμμετοχή στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή. Όπως έχει επισημάνει η Silver²¹, υπάρχουν πολλαπλές οπτικές (παραδείγματα) του κοινωνικού αποκλεισμού²²:

- α) Στο **παράδειγμα της αλληλεγγύης** που είναι κυρίαρχο στη Γαλλία, ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί την διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού μεταξύ του ατόμου και της κοινωνίας που είναι πολιτισμική και ηθική, παρά οικονομική. Τα πολιτισμικά όρια δημιουργούν κοινωνικά κατασκευασμένες δυϊστικές κατηγορίες για την κατάταξη του κόσμου/κοινωνίας, επικαθορίζοντας τους φτωχούς, τους άνεργους και τις εθνοτικές μειονότητες ως παρεκκλίνοντες εκτός του κοινωνικού συνόλου (deviant outsiders).
- β) Στο **παράδειγμα της εξειδίκευσης**, ο αποκλεισμός αντικατοπτρίζει τις κοινωνικές διακρίσεις. Η κοινωνική διαφοροποίηση, ο οικονομικός καταμερισμός της εργασίας, και η κατάτμηση των σφαιρών της κοινωνικής ζωής δεν θα πρέπει να δημιουργούν ιεραρχικά κατηγοριοποιημένες κοινωνικές κατηγορίες αν οι αποκλεισμένοι άνθρωποι έχουν την ελευθερία να κινούνται πέραν των ορίων και εάν οι σφαίρες της

²⁰ INE-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ. (2008). Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση: Ετήσια Έκθεση 2008. Μέρος 8: Φτώχεια και εισοδηματικές ανισότητες στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ανακτήθηκε από: https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESI_10.pdf

²¹ Silver, H. (1994). Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms, International Labour Review. vol. 133 (5-6), 531-578. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/247563087_Social_Exclusion_and_Social_Solidarity_Three_Paradigms

²² Ντούνης, Α. (2013). Κοινωνικός Αποκλεισμός και Κοινωνική Αλληλεγγύη: Τρία επιστημονικά παραδείγματα. SocialPolicy.gr. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy.gr/2013/12/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA.html#:~:text=,%CE%B6%CF%89%CE%AE%CF%82%20%CE%B4%CE%B5%CE%BD%20%CE%B8%CE%B1%20%CF%80%CF%81%CE%AD%CF%80%CE%B5%CE%B9%20%CE%BD%CE%B1>

κοινωνικής ζωής που κυριαρχούνται από διαφορετικές αρχές τηρούν αποστάσεις σε νομικούς όρους (legally separate).

- γ) Το τρίτο **επιστημονικό παράδειγμα** εκλαμβάνει τον κοινωνικό αποκλεισμό ως αποτέλεσμα της δημιουργίας μονοπωλίων συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Ισχυρές κοινωνικές ομάδες, επιδεικνύοντας συχνά διακριτές πολιτισμικές ταυτότητες και θεσμούς, περιορίζουν την πρόσβαση σε πόρους στους «εκτός» μέσω της διαδικασίας της κοινωνικής περιχαράκωσης (social closure).

Ο Anthony Atkinson, κορυφαίος οικονομολόγος της ανισότητας, τόνισε πως η φτώχεια και ο αποκλεισμός πρέπει να αντιμετωπίζονται με σχετικούς όρους: είναι φαινόμενα που ορίζονται σε σχέση με τα εκάστοτε κοινωνικά πρότυπα και εξελίσσονται με τον χρόνο και την ευημερία της κοινωνίας. Η συμβολή του Atkinson έγκειται και στην ανάπτυξη δεικτών και μεθοδολογιών μέτρησης της φτώχειας/ανισότητας - ενδεικτικά ο δείκτης ανισότητας Atkinson και η συμμετοχή του στον καθορισμό ευρωπαϊκών δεικτών κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης, ο Atkinson επεσήμανε ότι οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας πρέπει να έχουν ευρεία στόχευση: όχι μόνο στην ανακούφιση των φτωχών, αλλά και στην πρόληψη της φτώχειας μέσω αναδιανεμητικών μέτρων, φορολογίας και κοινωνικών παροχών.²³

Τέλος, ο Gøsta Esping-Andersen με την κλασική τυπολογία του για τις “τρεις διαφορετικοί τύποι προνοιακού καπιταλισμού” στην Ευρώπη ανέδειξε τον ρόλο των διαφορετικών κοινωνικών συστημάτων στην αντιμετώπιση της φτώχειας. Σύμφωνα με τον Esping-Andersen (1990)²⁴, διακρίνονται σε:

- i. συντηρητικό - κορπορατιστικό μοντέλο (Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία) στο οποίο τα δικαιώματα δεν είναι καθολικά, αλλά απευθύνονται μόνο στους εργαζόμενους,
- ii. σοσιαλδημοκρατικό - σκανδιναβικό μοντέλο με κοινωνικές υπηρεσίες καθολικού χαρακτήρα, που δεν περιορίζονται μόνο σε όσους συνεισφέρουν σε επίπεδο φορολογίας και

²³ Atkinson, A. B. (2019). Measuring poverty around the world. Princeton, NJ: Princeton University Press.

²⁴ Κανελλόπουλος, Θ. (2016). Η μετάλλαξη του κοινωνικού κράτους. SocialPolicy.gr. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy.gr/2016/04/%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%BE%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85>

<https://socialpolicy.gr/2016/04/%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82.html#:~:text=%CF%84%CE%B9%CF%82%20%CF%80%CE%B9%CE%BF%20%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%82%20%CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82%2C%20%CF%8C%CF%80%CF%89%CF%82,%CE%BE%CE%B5%CF%87%CF%89%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%20%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%AF%CF%80%CF%84%CF%89%CF%83%CE%B7%2C%20%CE%B7%20%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B1%20%CE%B8%CE%B1>

- iii. Αγγλοσαξονικό ή Φιλελεύθερο μοντέλο το οποίο τείνει να διευρύνει τις κοινωνικές ανισότητες.

Το ελληνικό μοντέλο κοινωνικού κράτους πρόνοιας συνιστά μία εξόχως ξεχωριστή περίπτωση, η οποία θα μπορούσε να ενταχθεί στον τύπο κοινωνικού κράτους, που ο Ferrera διακρίνει και συναντάται στη νότια Ευρώπη, με την οικογένεια και τα τοπικοσυγγενικά δίκτυα να διαδραματίζουν νευραλγικό ρόλο στην παροχή κοινωνικής φροντίδας, υποκαθιστώντας τον ρόλο του κράτους, κάτι απολύτως εμφανές στις μέρες μας.

Ο Esping-Andersen επεσήμανε ότι τα διαφορετικά αυτά καθεστώτα πρόνοιας έχουν διαφορετική ικανότητα μείωσης της φτώχειας: τα σκανδιναβικά συστήματα, λ.χ., επιτυγχάνουν τις χαμηλότερες στάθμες φτώχειας μέσω γενναιόδωρων παροχών και ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, ενώ τα φιλελεύθερα συστήματα παρουσιάζουν υψηλότερη φτώχεια λόγω ανεπαρκούς δικτύου ασφαλείας

Αυτές οι θεωρητικές βάσεις καταδεικνύουν ότι η κοινωνική προστασία αποτελεί κεντρικό μηχανισμό παρέμβασης του κράτους για τον μετριασμό των ανισοτήτων, την αποτροπή της φτώχειας και την ένταξη των ευάλωτων ομάδων στον κοινωνικό ιστό.

2.2 Διεθνές και Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Κοινωνικής Πολιτικής

2.2.1 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού εντάσσεται στις ιδρυτικές αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί κοινωνικής συνοχής. Ειδικότερα, τα τελευταία χρόνια υιοθετήθηκε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο αρχών και χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης των πολιτικών:

Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων²⁵ – που ανακηρύχθηκε το 2017 – αποτελεί το θεμελιώδες πολιτικό κείμενο της ΕΕ για δίκαιες και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες. Αποτελείται από 20 βασικές αρχές και δικαιώματα, τα οποία εμπίπτουν σε τρεις θεματικούς τομείς:

1. **ισότητα ευκαιριών και πρόσβαση στην αγορά εργασίας** (π.χ. δεξιότητες, εκπαίδευση και δια βίου μάθηση, ίσες ευκαιρίες, ισότητα των φύλων, και ενεργή υποστήριξη για την απασχόληση),
2. **δίκαιες συνθήκες εργασίας** (π.χ. ασφαλής και προσαρμόσιμη απασχόληση, μισθοί, πληροφορίες για τους όρους απασχόλησης και την προστασία σε περίπτωση απόλυσης, κοινωνικός διάλογος, και ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής),

²⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). Δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων [COM(2017) 250 final]. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52017DC0250>

- 3. κοινωνική προστασία και ένταξη** (π.χ. φροντίδα παιδιών, κατώτατος μισθός, επιδόματα ανεργίας, ένταξη ατόμων με αναπηρίες, βοήθεια για τους άστεγους, πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, υγεία και μακροχρόνια φροντίδα).

Εστιάζουν στον τρόπο με τον οποίο θα εκπληρωθεί η υπόσχεση των Συνθηκών να δημιουργηθεί μια άκρως ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς, με στόχο την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο. Παρά το ότι οι αρχές και τα δικαιώματα είναι κοινά, η υλοποίησή τους δεν αναμένεται να προκύψει με ομοιόμορφο τρόπο: στον πυλώνα αναγνωρίζεται η πολυμορφία των καταστάσεων και των διαφόρων μέσων για την επίτευξη των κοινών αυτών στόχων.

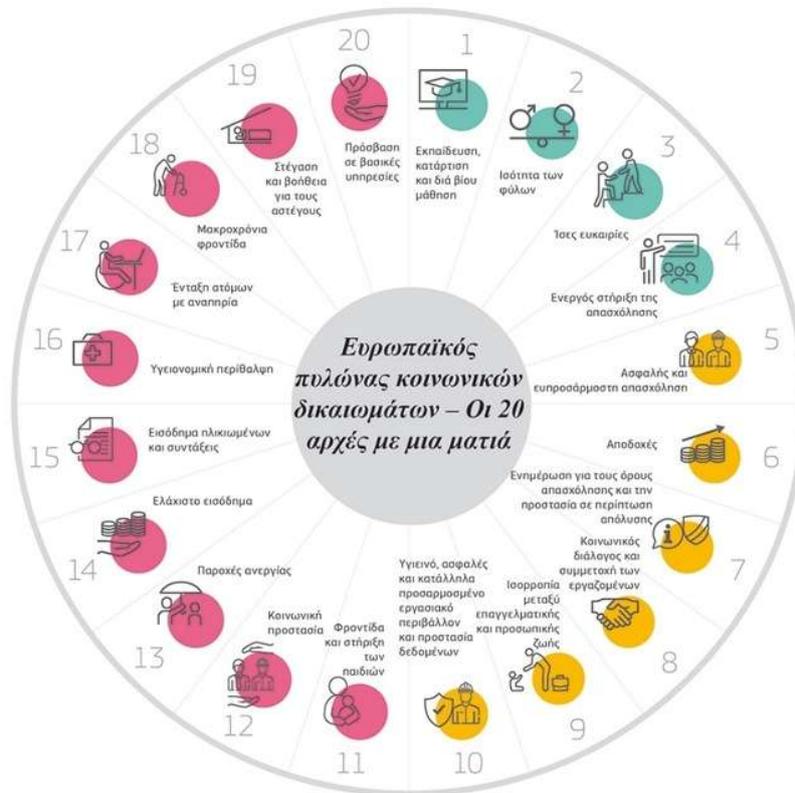
Οι αρχές αυτές – όπως η πρόσβαση σε εκπαίδευση, οι δίκαιοι μισθοί, η ενεργητική στήριξη των ανέργων, το ελάχιστο εισόδημα, η υγειονομική περίθαλψη, η στέγαση και φροντίδα των αστέγων – συνιστούν κατευθυντήριες γραμμές για τα κράτη-μέλη. Αν και ο Πυλώνας δεν είναι νομικά δεσμευτικός, έχει ισχυρή πολιτική βαρύτητα: κατοχυρώνει ότι η οικονομική ανάπτυξη πρέπει να συνοδεύεται από κοινωνική πρόοδο, μειώνοντας τις ανισότητες και παρέχοντας βασικά δικαιώματα σε όλους τους Ευρωπαίους πολίτες.

Για την υλοποίηση του Πυλώνα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το 2021 ένα Σχέδιο Δράσης (Action Plan)²⁶ με συγκεκριμένους στόχους-ορόσημα έως το 2030.

---

²⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2021). Σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων [COM(2021) 102 final]. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52021DC0102>

Εικόνα 3: Σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

Πηγή: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52021DC0102>

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει **τρεις πρωταρχικούς στόχους** της ΕΕ που θα πρέπει να επιτευχθούν έως το τέλος της δεκαετίας στους τομείς της απασχόλησης, των δεξιοτήτων και της κοινωνικής προστασίας, σύμφωνα με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ. Μαζί με τους στόχους που κατοχυρώνονται στις αρχές του πυλώνα και την οικονομική υποστήριξη του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου (ΠΔΠ) 2021-2027 και του προγράμματος NextGenerationEU, οι στόχοι θα καθοδηγούν τις κοινές προσπάθειές μας προς μια ισχυρή κοινωνική Ευρώπη και την επίτευξη βιώσιμου αντικτύπου.

Οι κοινωνικοί στόχοι, οι οποίοι θα συμπληρώσουν τους τολμηρούς πολιτικούς στόχους της ΕΕ για την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, θα βοηθήσουν ώστε οι πολιτικές προσπάθειες να εστιάσουν στην επίτευξη αποτελεσμάτων και θα αποτελέσουν σημαντικό κίνητρο για μεταρρύθμιση και επενδύσεις στα κράτη μέλη. Μπορούν να καθοδηγούν τις πολιτικές αποφάσεις στα κράτη μέλη και τις περιφέρειές τους, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο των εθνικών σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας δυνάμει του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (RRF) και σύμφωνα με τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις, καθώς και στο πλαίσιο του προγραμματισμού των ταμείων για την πολιτική συνοχής όσον αφορά την περίοδο 2021-2027. Δίνουν επίσης τη δυνατότητα μέτρησης και παρακολούθησης της προόδου για την υλοποίηση των φιλοδοξιών και της πολιτικής δέσμευσης του πυλώνα.

Οι τρεις στόχοι είναι:

- Τουλάχιστον το 78 % του πληθυσμού ηλικίας 20 έως 64 ετών θα πρέπει να εργάζεται έως το 2030,
- Τουλάχιστον το 60 % όλων των ενηλίκων θα πρέπει να συμμετέχουν σε κατάρτιση κάθε χρόνο,
- Ο αριθμός των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού θα πρέπει να μειωθεί κατά τουλάχιστον 15 εκατομμύρια έως το 2030

Αναλυτικότερα για τον τελευταίο στόχο, η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός μειώθηκαν στην ΕΕ την τελευταία δεκαετία. Το 2019, περίπου 91 εκατομμύρια άτομα (από τα οποία τα 17,9 εκατομμύρια ήταν παιδιά ηλικίας 0-17 ετών) διέτρεχαν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στην ΕΕ, σχεδόν 12 εκατομμύρια λιγότερα από το 2008 και περίπου 17 εκατομμύρια λιγότερα από τη μέγιστη τιμή που σημειώθηκε το 2012. Ωστόσο, ο φιλόδοξος κοινωνικός στόχος της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για μείωση κατά 20 εκατομμύρια δεν επιτεύχθηκε. Η πανδημία της COVID-19 αναμένεται να επιδεινώσει την κατάσταση, οδηγώντας βραχυπρόθεσμα σε υψηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικής ανασφάλειας, φτώχειας και εισοδηματικής ανισότητας. Από τα 15 εκατομμύρια άτομα που πρέπει να απαλλαχθούν από τη φτώχεια ή τον κοινωνικό αποκλεισμό, τουλάχιστον τα 5 εκατομμύρια θα πρέπει να είναι παιδιά. Η εστίαση στα παιδιά δεν θα δώσει απλώς τη δυνατότητα να τους παρασχεθεί πρόσβαση σε νέες ευκαιρίες, αλλά θα συμβάλει παράλληλα στο να διαρραγεί ο διαγενεακός κύκλος της φτώχειας, ώστε κατά την ενηλικίωσή τους να μην διατρέχουν τον κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, παράγοντας έτσι μακροπρόθεσμα συστημικά αποτελέσματα.

Αυτός ο φιλόδοξος στόχος συνάδει και με τη Διεθνή Ατζέντα 2030 (Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 1: εξάλειψη της φτώχειας). Για την επίτευξή του, προωθούνται σε επίπεδο ΕΕ συγκεκριμένες πρωτοβουλίες, όπως η πρόσφατη Σύσταση του Συμβουλίου για Επαρκές Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (2022) - ένα πλαίσιο που ενθαρρύνει τα κράτη να κατοχυρώσουν επαρκή δίκτυα ελάχιστων εισοδηματικών παροχών για τους απόρους - και η Οδηγία για Επαρκείς Κατώτατους Μισθούς (2022) που στοχεύει στη διασφάλιση αξιοπρεπών μισθολογικών επιπέδων και στη μείωση των εργαζόμενων φτωχών. Επιπλέον, η ΕΕ έχει θέσει στόχο “κανένας άστεγος έως το 2030”, υποστηρίζοντας τα κράτη-μέλη να υιοθετήσουν την αρχή «Housing First» και ενισχύοντας σχετικές δράσεις μέσω χρηματοδοτήσεων.

Εφαρμογή των αρχών του κοινωνικού πυλώνα – Κοινωνική προστασία και ένταξη

Για μια ζωή με αξιοπρέπεια

Η προώθηση της κοινωνικής ένταξης και η καταπολέμηση της φτώχειας αποτελούν βασικές αξίες του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής μας. Αν και τα επίπεδα φτώχειας έχουν μειωθεί την τελευταία δεκαετία, οι ανισότητες δεν ακολούθησαν την ίδια τάση. Η σχετική εισοδηματική κατάσταση των πλέον ευάλωτων δεν έχει βελτιωθεί. Η πανδημία επιδεινώνει τις υφιστάμενες ανισότητες, υποδεικνύοντας πιθανά χάσματα στην επάρκεια και την κάλυψη της κοινωνικής προστασίας. Προκειμένου να επιτευχθεί έως το 2030 ο στόχος της μείωσης

του αριθμού των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού κατά τουλάχιστον 15 εκατομμύρια, είναι απαραίτητη μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αντιμετώπιση των αναγκών σε όλα τα στάδια της ζωής και την καταπολέμηση των βασικών αιτίων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η διάσπαση των διαγενεακών κύκλων μειονεκτημάτων ξεκινά με την επένδυση στα παιδιά με στόχο να μειωθεί το χάσμα μεταξύ των παιδιών που έχουν ανάγκη και των συνομηλίκων τους που βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση όσον αφορά την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, να προαχθούν ίσες ευκαιρίες για όλα τα παιδιά στην ΕΕ, και τα παιδιά από φτωχές οικογένειες να μην κινδυνεύουν από φτώχεια κατά την ενηλικίωσή τους. Για τον σκοπό αυτό, απαιτούνται στοχοθετημένα εθνικά μέτρα και επενδύσεις προς αντιμετώπιση της φτώχειας, των ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού μεταξύ των παιδιών. Η Επιτροπή υποστηρίζει τα κράτη μέλη σε αυτές τις προσπάθειες μέσω καθοδήγησης σε θέματα πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων ειδικών ανά χώρα συστάσεων, με σκοπό την ενίσχυση των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών, τις επενδύσεις σε κοινωνικές υπηρεσίες και κοινωνικές υποδομές, αλλά και την καλύτερη δυνατή χρήση της ενωσιακής χρηματοδότησης. Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης, η νέα πρωτοβουλία «Δρόμοι προς τη σχολική επιτυχία» (Pathways to School Success) θα συμβάλει επίσης στην αποσύνδεση του μορφωτικού επιπέδου και των εκπαιδευτικών επιδόσεων από την κοινωνικοοικονομική και πολιτιστική κατάσταση.

Είναι απαραίτητη η θέσπιση συστημάτων ελάχιστου εισοδήματος ώστε να διασφαλιστεί ότι κανείς δεν μένει πίσω. Μολονότι εφαρμόζονται σε όλα τα κράτη μέλη, τα συστήματα ελάχιστου εισοδήματος ποικίλλουν σημαντικά ως προς την επάρκεια, την κάλυψη, την απορρόφηση και τη σύνδεσή τους με τα μέτρα ενεργοποίησης της αγοράς εργασίας και τα βασικά αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών υπηρεσιών. Σε πολλές περιπτώσεις, τα κριτήρια επιλεξιμότητας και τα επίπεδα παροχών χρήζουν εκσυγχρονισμού.

Η πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή στέγαση προκαλεί αυξανόμενη ανησυχία σε πολλά κράτη μέλη, περιφέρειες και πόλεις. Η αστεγία αυξάνεται στα περισσότερα κράτη μέλη. Αν και οι πολιτικές για τον τερματισμό της αστεγίας μπορούν να επιτύχουν μόνο μέσω μιας ειδικά προσαρμοσμένης τοπικής ή περιφερειακής προσέγγισης, πολλοί ενδιαφερόμενοι φορείς έχουν ζητήσει ευρωπαϊκή ώθηση με στόχο τον τερματισμό της αστεγίας σε ολόκληρη την ΕΕ έως το 2030. Επιπλέον, η ενεργειακή φτώχεια πλήττει σχεδόν 34 εκατομμύρια Ευρωπαίους που δεν είναι σε θέση να διατηρήσουν τα σπίτια τους ζεστά, επισημαίνοντας την έλλειψη πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή ποιοτική στέγαση για πολλές οικογένειες. Η εφαρμογή της Πράσινης Συμφωνίας μέσω της πρωτοβουλίας «Κύμα ανακαινίσεων», της σύστασης της Επιτροπής για την ενεργειακή φτώχεια, της μελλοντικής αναθεώρησης της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση και του συντονισμού και της καθοδήγησης για τοπική δράση του Παρατηρητηρίου Ενέργειας της ΕΕ, θα συμβάλει στην άμβλυνση της ενεργειακής φτώχειας και στη βελτίωση της ποιότητας της στέγασης, ιδίως για τα νοικοκυριά μεσαίου και χαμηλού εισοδήματος.

Η αποτελεσματική πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες επαρκούς ποιότητας, όπως ύδρευση, αποχέτευση, υγειονομική περίθαλψη, ενέργεια, μεταφορές, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και ψηφιακές επικοινωνίες, είναι κομβικής σημασίας για τη διασφάλιση της κοινωνικής και οικονομικής ένταξης. Οι υπηρεσίες αυτές μπορούν επίσης να αποτελέσουν σημαντική πηγή για τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Ωστόσο, το εισόδημα, η ηλικία, οι εδαφικές ανισότητες και η έλλειψη υποδομών μπορούν να δυσχεράνουν την πρόσβαση. Οι επενδύσεις σε πράσινες, ψηφιακές και κοινωνικές υποδομές, μεταξύ άλλων μέσω της πολιτικής συνοχής της ΕΕ, συμβάλλουν στην πρόληψη και την καταπολέμηση του χωρικού διαχωρισμού και ενισχύουν την πρόσβαση σε ποιοτικές βασικές υπηρεσίες. Οι τομεακές πολιτικές της ΕΕ και τα κανονιστικά πλαίσια σχετικά με τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, τα οποία περιλαμβάνουν μέτρα προστασίας των καταναλωτών, πρακτικές δημοσίων συμβάσεων και υποχρεώσεις για ελάχιστη παροχή υπηρεσιών, πρέπει να υποστηρίξουν περαιτέρω τις παρεμβάσεις των κρατών μελών και να συμβάλουν στην ενίσχυση της πρόσβασης σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες, καθώς και της προσβασιμότητάς τους. Η Επιτροπή αναλύει επί του παρόντος την ανάγκη αναθεώρησης του γενικού κανονισμού απαλλαγής κατά κατηγορία και του οδηγού για τις υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος.

2.2.2 Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+)²⁷²⁸

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+) είναι το κύριο μέσο με το οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) επενδύει στο ανθρώπινο δυναμικό και στηρίζει την υλοποίηση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Με προϋπολογισμό 142,7 δισ. ευρώ για την περίοδο 2021-2027, το ΕΚΤ+ θα συνεχίσει να παρέχει σημαντική συνεισφορά στις πολιτικές της ΕΕ για την απασχόληση, την κοινωνία, την εκπαίδευση και τις δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων σ' αυτούς τους τομείς.

Το Ταμείο θα αποτελέσει επίσης έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους της κοινωνικοοικονομικής ανάκαμψης της ΕΕ από την πανδημία του κορονοϊού. Η πανδημία έχει αναστρέψει τα οφέλη όσον αφορά τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, έχει προκαλέσει προβλήματα στα εκπαιδευτικά συστήματα και τα συστήματα υγείας και έχει αυξήσει τις ανισότητες. Το ΕΚΤ+ θα αποτελέσει ένα από τα βασικά μέσα της ΕΕ που θα βοηθήσουν τα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν αυτές τις προκλήσεις.

Στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής, το ΕΚΤ+ θα συνεχίσει επίσης την αποστολή του για στήριξη της οικονομικής, εδαφικής και κοινωνικής συνοχής στην ΕΕ, μειώνοντας τις ανισότητες μεταξύ των κρατών μελών και των περιφερειών.

Το ΕΚΤ+ συγκεντρώνει τέσσερα χρηματοδοτικά μέσα που ήταν χωριστά την περίοδο προγραμματισμού 2014-20:

²⁷ European Social Fund+. χ.η. What is the ESF+? & Main priorities;. Ανακτήθηκε από: <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/el/ti-einai-ekt>

²⁸ Ευρωπαϊκή Ένωση. (2021). Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1057 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 2021, για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+ (ΕΚΤ+). Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 231, 21-59. Ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1057>

- το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ),
- το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (ΤΕΒΑ),
- την Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων και
- το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSI).

Κατά κύριο λόγο, τα κράτη μέλη διαχειρίζονται τη στήριξη που παρέχεται στο πλαίσιο του ΕΚΤ+, ενώ η Επιτροπή έχει εποπτικό ρόλο. Στο πλαίσιο αυτό, η χρηματοδότηση προέρχεται από τα εξής:

- > Το σκέλος της επιμερισμένης διαχείρισης - υλοποιείται από τα κράτη μέλη σε σύμπραξη με την Επιτροπή. Οι πόροι αυτοί διαθέτουν προϋπολογισμό 142 δισ. ευρώ για την περίοδο προγραμματισμού 2021-27 (εκ των οποίων 95,1 δισ. ευρώ προέρχονται από τον προϋπολογισμό της ΕΕ).
- > Το σκέλος «Απασχόληση και Κοινωνική Καινοτομία» (EaSI) Strand - υλοποιείται από την Επιτροπή με προϋπολογισμό περίπου 762 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2021-2027.

Οι 20 αρχές του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων αποτελούν τον φάρο που καθοδηγεί προς μια ισχυρή κοινωνική Ευρώπη η οποία να είναι δίκαιη, χωρίς αποκλεισμούς και γεμάτη ευκαιρίες. Συνδέονται σαφώς με το ΕΚΤ+ μέσω των κύριων στόχων του.

Κύριες προτεραιότητες

Το ΕΚΤ+ χρηματοδοτεί την εφαρμογή των αρχών του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων μέσω δράσεων στους τομείς της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, των δεξιοτήτων και της κοινωνικής ένταξης.

Το ΕΚΤ+ στηρίζει την εφαρμογή της πολιτικής της ΕΕ και τις εθνικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε αυτούς τους τομείς, συμβάλλοντας έτσι στις προσπάθειες των κρατών μελών να μειώσουν την ανεργία, να προωθήσουν την ποιότητα και τις ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση και την κατάρτιση και να βελτιώσουν την κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση.

Σε όλες τις επενδύσεις του, το ΕΚΤ+ προωθεί τις οριζόντιες αρχές της ισότητας των φύλων, του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των ίσων ευκαιριών και της απαγόρευσης των διακρίσεων.

Ως εκ τούτου, η χρηματοδότηση από το ΕΚΤ+ θα είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της δίκαιης και χωρίς αποκλεισμούς ανάκαμψης της Ευρώπης και θα επικεντρωθεί στους ακόλουθους στόχους:

- **Κοινωνική ένταξη**
  - Ενεργός ένταξη
  - Κοινωνικοοικονομική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών
  - Κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά

- Ίση πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες και εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας
- Κοινωνική ένταξη των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού
- Αντιμετώπιση της υλικής στέρησης
- **Εκπαίδευση και δεξιότητες**
  - Βελτίωση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα
  - Ίση πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση και κατάρτιση
  - Αναβάθμιση των δεξιοτήτων, επανειδίκευση και διά βίου μάθηση για όλους
- **Απασχόληση**
  - Πρόσβαση σε ποιοτική απασχόληση για όλους, συμπεριλαμβανομένης της απασχόλησης των νέων
  - Εκσυγχρονισμός των θεσμών και των υπηρεσιών της αγοράς εργασίας
  - Ισόρροπη συμμετοχή των φύλων στην αγορά εργασίας
  - Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή

Μέσω του ΕΚΤ+ συγχρηματοδοτούνται εθνικά και περιφερειακά προγράμματα που:

- Προωθούν την απασχόληση και την εργασιακή ένταξη: π.χ. κατάρτιση ανέργων, στήριξη νέων για εργασία (Youth Guarantee), ενεργητικές πολιτικές αγοράς εργασίας.
- Βελτιώνουν την πρόσβαση στην εκπαίδευση και διά βίου μάθηση: προγράμματα για ανάπτυξη δεξιοτήτων, καταπολέμηση της σχολικής διαρροής, ενίσχυση ψηφιακών ικανοτήτων.
- Ενισχύουν την κοινωνική ένταξη και καταπολεμούν τη φτώχεια: χρηματοδότηση κοινωνικών υπηρεσιών, κοινωνικών δομών και προγραμμάτων για ευάλωτες ομάδες (παιδιά, ΑμεΑ, άστεγοι, Ρομά, μετανάστες). Στο πλαίσιο αυτό, ένα μέρος του ΕΚΤ+ διατίθεται υποχρεωτικά για την αντιμετώπιση υλικής στέρησης - π.χ. συνέχιση της παροχής τροφίμων και βασικής υλικής βοήθειας στους απόρους (πρώην Ταμείο FEAD).
- Υποστηρίζουν τις κοινωνικές καινοτομίες και την ανάπτυξη ικανοτήτων των φορέων κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνίας των πολιτών.

Με το ΕΚΤ+ η ΕΕ απαιτεί από κάθε κράτος να διαθέσει ένα ελάχιστο μερίδιο πόρων σε προτεραιότητες κοινωνικής ένταξης. Για παράδειγμα, η Ελλάδα στο νέο ΕΣΠΑ 2021-2027 μέσω του Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» διοχετεύει σημαντικούς πόρους του ΕΚΤ+ σε δράσεις για τη μείωση της φτώχειας, την ένταξη

μακροχρόνια ανέργων, την αποϊδρυματοποίηση και την παιδική προστασία. Το ΕΚΤ+ λειτουργεί συμπληρωματικά με άλλες πρωτοβουλίες, όπως το Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU) που επίσης χρηματοδοτεί κοινωνικές μεταρρυθμίσεις (π.χ. στην υγεία, την πρόνοια) μετά την πανδημία. Συνολικά, η ΕΕ έχει δημιουργήσει ένα πολυεπίπεδο πλαίσιο στήριξης, όπου οι εθνικές στρατηγικές κοινωνικής ένταξης συντονίζονται και ενισχύονται οικονομικά από την ΕΕ, ενώ παράλληλα η πρόοδος παρακολουθείται μέσω του Κοινωνικού Πίνακα Αποτελεσμάτων (Social Scoreboard) του Πυλώνα.

2.2.3 Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁹

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης προστατεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα που απολαμβάνουν οι πολίτες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Πρόκειται για ένα σύγχρονο και ολοκληρωμένο μέσο του δικαίου της ΕΕ, το οποίο προστατεύει και προάγει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των ανθρώπων λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές στην κοινωνία, την κοινωνική πρόοδο, και τις επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις.

Ο χάρτης επιβεβαιώνει – λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τις αρμοδιότητες και τις δράσεις της ΕΕ, καθώς και την αρχή της επικουρικότητας – τα δικαιώματα που έχουν θεσπιστεί σύμφωνα με τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις κοινές διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών μελών της ΕΕ, που περιλαμβάνουν την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, τους κοινωνικούς χάρτες που έχουν ψηφιστεί από την ΕΕ και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο χάρτης, παρέχοντας διαφάνεια και σαφήνεια στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, δημιουργεί νομική ασφάλεια στην ΕΕ.

Ο χάρτης περιλαμβάνει ένα εισαγωγικό προοίμιο και 54 άρθρα που κατανέμονται σε επτά κεφάλαια.

- > **Κεφάλαιο I: αξιοπρέπεια** (ανθρώπινη αξιοπρέπεια, δικαίωμα στη ζωή, δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου, απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης, απαγόρευση της δουλείας και της καταναγκαστικής εργασίας).
- > **Κεφάλαιο II: ελευθερία** (δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια, σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, δικαίωμα γάμου και δικαίωμα δημιουργίας οικογένειας, ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης, ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, ελευθερία των τεχνών και των επιστημών, δικαίωμα εκπαίδευσης, επαγγελματική ελευθερία και δικαίωμα στην εργασία, ελευθερία ίδρυσης επιχείρησης, δικαίωμα ιδιοκτησίας, δικαίωμα ασύλου, προστασία σε περίπτωση απομάκρυνσης, επαναπρόωθησης και απέλασης).

²⁹ Ευρωπαϊκή Ένωση (2016). Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 202, 7.6.2016, σ. 389-405. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT>

- > **Κεφάλαιο III: Ισότητα** (ισότητα έναντι του νόμου, μη διάκριση, πολιτισμική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία, ισότητα ανδρών και γυναικών, δικαιώματα του παιδιού, δικαιώματα των ηλικιωμένων, ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες).
- > **Κεφάλαιο IV: αλληλεγγύη** (δικαίωμα στην πληροφόρηση και στη διαβούλευση με τους εργαζομένους στο πλαίσιο της επιχείρησης, δικαίωμα διαπραγματεύσεων και συλλογικών ενεργειών, δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας, προστασία έναντι αδικαιολόγητης απόλυσης, δίκαιοι και ισότιμοι όροι εργασίας, απαγόρευση της εργασίας των παιδιών και προστασία των εργαζόμενων νέων, οικογενειακή και επαγγελματική ζωή, κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική αρωγή, προστασία της υγείας, πρόσβαση σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, προστασία του περιβάλλοντος, προστασία των καταναλωτών).
- > **Κεφάλαιο V: ιθαγένεια** (δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι κατά τις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τις δημοτικές εκλογές, δικαίωμα χρηστής διαχείρισης, δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα, Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, δικαίωμα αναφοράς, ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή, διπλωματική και προξενική προστασία).
- > **Κεφάλαιο VI: δικαιοσύνη** (δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου, τεκμήριο αθωότητας και δικαιώματα υπεράσπισης, αρχές νομιμότητας και αναλογικότητας αξιόποινων πράξεων και ποινών, δικαίωμα του προσώπου να μην δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη).
- > **Κεφάλαιο VII: γενικές διατάξεις.**

Παρακάτω παρατίθενται Άρθρα που σχετίζονται άμεσα με την παρούσα μελέτη:

ΤΙΤΛΟΣ III - ΙΣΟΤΗΤΑ

Άρθρο 20

Ισότητα έναντι του νόμου

Όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι έναντι του νόμου.

Άρθρο 21: Απαγόρευση διακρίσεων

1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.
2. Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας.

Άρθρο 22: Πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία

Η Ένωση σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία.

Άρθρο 23: Ισότητα γυναικών και ανδρών

Η ισότητα γυναικών και ανδρών πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους τους τομείς, μεταξύ άλλων στην απασχόληση, την εργασία και τις αποδοχές.

Η αρχή της ισότητας δεν αποκλείει τη διατήρηση ή τη θέσπιση μέτρων που προβλέπουν ειδικά πλεονεκτήματα υπέρ του υποεκπροσωπούμενου φύλου.

Άρθρο 25: Δικαιώματα των ηλικιωμένων

Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ηλικιωμένων προσώπων να διάγουν αξιοπρεπή και ανεξάρτητη ζωή και να συμμετέχουν στον κοινωνικό και πολιτιστικό βίο.

Άρθρο 26: Ένταξη των ατόμων με αναπηρίες

Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο.

ΤΙΤΛΟΣ IV - ΑΛΛΗΛΕΓΥΗ

Άρθρο 34: Κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική αρωγή

1. Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα πρόσβασης στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης και στις κοινωνικές υπηρεσίες που εξασφαλίζουν προστασία σε περιπτώσεις όπως η μητρότητα, η ασθένεια, το εργατικό ατύχημα, η εξάρτηση ή το γήρας καθώς και σε περίπτωση απώλειας της απασχόλησης, σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζονται στο δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.
2. Κάθε πρόσωπο που διαμένει και διακινείται νομίμως εντός της Ένωσης έχει δικαίωμα στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης και στα κοινωνικά πλεονεκτήματα, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.
3. Η Ένωση, προκειμένου να καταπολεμηθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια, αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα κοινωνικής αρωγής και στεγαστικής βοήθειας προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όλους όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζονται στο δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 35: Προστασία της υγείας

Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στην πρόληψη σε θέματα υγείας και να απολαύει ιατρικής περίθαλψης, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές. Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, εξασφαλίζεται υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας του ανθρώπου.

2.2.4 Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με επαρκές ελάχιστο εισόδημα που διασφαλίζει την ενεργό ένταξη {SWD(2022) 313 final}³⁰

Η διασφάλιση της αξιοπρεπούς διαβίωσης κάθε ατόμου στην Ένωση είναι ουσιαστικής σημασίας για την οικοδόμηση δίκαιων και ανθεκτικών οικονομιών και κοινωνιών. Στις πολιτικές κατευθύνσεις της, η πρόεδρος της Επιτροπής κα Ursula von der Leyen εξέφρασε την προσδοκία για μια Ευρώπη που επιδιώκει περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη και ευημερία. Η πρωτοβουλία αυτή υλοποιεί τη φιλοδοξία και τη δέσμευση της Ένωσης να προωθήσει πιο συμπεριληπτικές οικονομίες και να διασφαλίσει ότι κανείς δεν θα μείνει στο περιθώριο. Παρά τις πολιτικές για την καταπολέμηση της φτώχειας και τις βελτιώσεις κατά την τελευταία δεκαετία, το 2021 ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού έπληξε πάνω από 95,4 εκατομμύρια Ευρωπαίους.

Σε πολλά κράτη μέλη, κατά την τελευταία δεκαετία, σημειώθηκε αύξηση του κινδύνου φτώχειας για τα άτομα που ζουν σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων, επιδείνωση του βάθους και της διάρκειας της φτώχειας και ελάττωση του αντικτύπου των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη μείωση της φτώχειας. Έως το 2020 η οικονομία της Ένωσης συνέχισε να επεκτείνεται, η απασχόληση έφθασε στο υψηλότερο επίπεδο που έχει καταγραφεί ποτέ και η ανεργία επέστρεψε στα επίπεδα πριν από το 2008. Ωστόσο, η πανδημία COVID-19 προκάλεσε οικονομικούς κλυδωνισμούς. Η Ένωση και τα κράτη μέλη ενίσχυσαν σημαντικά την κοινωνική προστασία, αντιμετωπίζοντας με ολοκληρωμένο τρόπο τις πρωτοφανείς κοινωνικές προκλήσεις που προέκυψαν. Ωστόσο, τα μέτρα εγκλεισμού είχαν δυσανάλογες επιπτώσεις στις γυναίκες και στα άτομα που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, ιδίως όσον αφορά τη μεγαλύτερη επιβάρυνση που υπέστησαν από την άτυπη εργασία παροχής φροντίδας και την πιο περιορισμένη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση και τις σχετικές κοινωνικές υπηρεσίες, με αποτέλεσμα επίσης να επιδεινώνονται οι προϋπάρχοντες περιορισμοί της πρόσβασης στην απασχόληση.

Η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και το δικαίωμα σε επαρκές ελάχιστο εισόδημα διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Η αρχή 14 του πυλώνα ορίζει ότι «Κάθε άνθρωπος που δεν διαθέτει επαρκείς πόρους έχει δικαίωμα σε επαρκείς παροχές ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος οι οποίες διασφαλίζουν αξιοπρεπή διαβίωση σε όλα τα στάδια της ζωής, και αποτελεσματική πρόσβαση στα αναγκαία αγαθά και υπηρεσίες. Για όσους μπορούν να εργαστούν, οι παροχές ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος θα πρέπει να συνδυάζονται με κίνητρα για (επαν)ένταξη στην αγορά εργασίας». Στις 4 Μαρτίου 2021 η Επιτροπή ενέκρινε το σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, το οποίο έγινε δεκτό με ικανοποίηση από τους ηγέτες της Ένωσης κατά τη σύνοδο κορυφής του Πόρτο στις 8 Μαΐου 2021. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε πρωταρχικούς στόχους για το 2030 στους τομείς της φτώχειας, της απασχόλησης, καθώς και στον τομέα των δεξιοτήτων. Έως το 2030, ο αριθμός των ατόμων

³⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2022). Πρόταση Σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με επαρκές ελάχιστο εισόδημα που διασφαλίζει την ενεργό ένταξη (COM(2022) 490 final, 28.9.2022). Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52022PC0490>

που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού θα πρέπει να μειωθεί κατά τουλάχιστον 15 εκατομμύρια, συμπεριλαμβανομένων τουλάχιστον 5 εκατομμυρίων παιδιών· τουλάχιστον το 78 % των ατόμων ηλικίας 20 έως 64 ετών θα πρέπει να εργάζεται και το 60 % των ενηλίκων θα πρέπει να συμμετέχουν σε κατάρτιση κάθε χρόνο. Τον Ιούνιο του 2022 τα κράτη μέλη παρουσίασαν τους εθνικούς τους στόχους για τη στήριξη αυτού του στόχου.

Ο ρόλος των δικτύων κοινωνικής ασφάλειας

Τα δίκτυα κοινωνικής ασφάλειας συμβάλλουν στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και των διαφορών στο εσωτερικό των κρατών μελών, ενισχύοντας την ανοδική κοινωνική σύγκλιση και προωθώντας παράλληλα την ένταξη στην αγορά εργασίας όσων μπορούν να εργαστούν. Τα σχεδιασμένα με κατάλληλο τρόπο δίκτυα κοινωνικής ασφάλειας αποσκοπούν στην εξασφάλιση επαρκούς επιπέδου πόρων για όλους με στόχο τη διασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης και τη δυνατότητα συμμετοχής στην οικονομική και κοινωνική ζωή, συμπεριλαμβανομένης της αγοράς εργασίας. Είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τα άτομα που ζουν σε νοικοκυριά που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, δηλαδή εκείνα που διαθέτουν ανεπαρκείς, μη σταθερούς ή αβέβαιους χρηματικούς και υλικούς πόρους, οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την υγεία και την ευημερία τους, καθώς και για την κοινωνική ένταξη και την ένταξη στην αγορά εργασίας. Για τον σκοπό αυτό, τα δίκτυα κοινωνικής ασφάλειας περιλαμβάνουν εισοδηματική στήριξη και διάφορες παροχές σε είδος, καθώς και υπηρεσίες που παρέχονται σε όσους έχουν ανάγκη.

Στο πλαίσιο των δικτύων κοινωνικής ασφάλειας και πέραν των χρηματικών παροχών, τα κράτη μέλη χορηγούν επίσης παροχές σε είδος. Σε αυτές περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, η κοινωνική στέγαση, τα μειωμένα τέλη για ορισμένες υπηρεσίες (π.χ. δημόσιες συγκοινωνίες, αέριο, ενέργεια και άλλες δαπάνες υπηρεσιών κοινής ωφέλειας) ή η στοχευμένη στήριξη για την κάλυψη των εξόδων της παιδικής φροντίδας ή της υγειονομικής περίθαλψης, συμπεριλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης για μητέρες και βρέφη. Μολονότι οι δικαιούχοι ελάχιστου εισοδήματος είναι πιθανό να επωφεληθούν από τις εν λόγω παροχές, αυτές δεν ενσωματώνονται πάντα στο ελάχιστο εισόδημα και δεν λαμβάνονται από όλους τους δικαιούχους ελάχιστου εισοδήματος. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η αξιοποίηση ορισμένων από αυτές τις υπηρεσίες (π.χ. παιδική φροντίδα) βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο για τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος παρά την πρόσθετη στήριξη που παρέχεται.

Παρόλο που όλα τα κράτη μέλη διαθέτουν δίκτυα κοινωνικής ασφάλειας, δεν έχει σημειωθεί παντού ίδια πρόοδος όσον αφορά την πρόσβαση σ' αυτά και την επάρκειά τους. Ενώ ο σχεδιασμός διαφέρει μεταξύ των κρατών μελών, αντικατοπτρίζοντας τις διαφορετικές εθνικές παραδόσεις και τη συνολική αρχιτεκτονική των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν παρόμοιες προκλήσεις, όπως καταδεικνύεται από τις τακτικές ειδικές ανά χώρα αναλύσεις και συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Επιπλέον, οι θεματικές συζητήσεις στο πλαίσιο της ανοικτής μεθόδου συντονισμού επισήμαναν τις αμοιβαίες προκλήσεις, ιδίως όσον αφορά τη μη αξιοποίηση

των παροχών και τη στήριξη των δικαιούχων στη συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας και την ένταξή τους στην κοινωνία.

2.2.5 Το νέο Ευρωπαϊκό Στρατηγικό Πλαίσιο για τους Ρομά 2021 - 2030³¹

Το νέο Στρατηγικό Πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά 2020-2030 εγκαινιάστηκε με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 7ης Οκτωβρίου 2020 «Μια Ένωση Ισότητας - Στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά». Το νέο πλαίσιο βασίζεται στο προηγούμενο πλαίσιο της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά έως το 2020 και ανανεώνει και ενισχύει τη δέσμευση της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, μέσω μιας πιο ολοκληρωμένης προσέγγισης για την κοινωνικοοικονομική ένταξη των περιθωριοποιημένων Ρομά, δίνοντας επιπλέον έμφαση στην προώθηση της ισότητας και ενίσχυσης της συμμετοχής.

Σχήμα 2: Η νέα προσέγγιση του Στρατηγικού Πλαισίου της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά 2021-2030.

Πηγή: https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

Η Επιτροπή θέτει επτά στόχους σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την περίοδο έως το 2030:

- Τρεις νέους οριζόντιους στόχους στους τομείς της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής.
- Τέσσερις τομεακούς στόχους στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της στέγασης και της υγείας.

³¹ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων - Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας. (2023). Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021 - 2030 (1η ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ). Ανακτήθηκε από: https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

Στόχος του νέου δεκαετούς πλαισίου για τη στήριξη των Ρομά στην ΕΕ είναι η επίτευξη της πλήρους ισότητας, θέτοντας ελάχιστους ποσοτικούς στόχους για το 2030 σε ευρωπαϊκό επίπεδο με βάση την πρόοδο που σημειώθηκε στο προηγούμενο πλαίσιο 2011 - 2020.

Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται οι εξής:

- > Μείωση του ποσοστού των Ρομά που έχουν υποστεί διακρίσεις τουλάχιστον κατά το ήμισυ.
- > Διπλασιασμός του ποσοστού των Ρομά που προβαίνουν σε καταγγελία όταν αντιμετωπίζουν διακρίσεις.
- > Μείωση του χάσματος φτώχειας μεταξύ των Ρομά και του γενικού πληθυσμού τουλάχιστον κατά το ήμισυ.
- > Μείωση του χάσματος όσον αφορά τη συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση τουλάχιστον κατά το ήμισυ.
- > Μείωση του ποσοστού των παιδιών Ρομά που φοιτούν σε διαχωρισμένα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης τουλάχιστον κατά το ήμισυ στα κράτη μέλη με σημαντικό πληθυσμό Ρομά.
- > Μείωση του χάσματος απασχόλησης και του χάσματος μεταξύ των φύλων στην απασχόληση τουλάχιστον κατά το ήμισυ.
- > Μείωση του χάσματος όσον αφορά στο προσδόκιμο ζωής τουλάχιστον κατά το ήμισυ.
- > Μείωση του χάσματος στη στέριση στέγασης τουλάχιστον κατά ένα τρίτο.
- > Εξασφάλιση ότι τουλάχιστον το 95 % των Ρομά έχουν πρόσβαση σε τρεχούμενο/ πόσιμο νερό.

Σχήμα 3: Οριζόντιοι και τομεακοί Στόχοι του Ευρωπαϊκού Στρατηγικού Πλαισίου για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά ως το 2030.

ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΙΣΟΤΗΤΑΣ, ΕΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΕΩΣ ΤΟ 2030

Κόκκινο: Στόχος σε επίπεδο ΕΕ για την ελάχιστη πρόοδο που θα επιτευχθεί ως το 2030

Πράσινο: Ελάχιστη επιτευχθείσα πρόοδος για τους Ρομά έως το 2030

Μπλε: Πρόσφατα δεδομένα μέτρησης της προόδου

1. Καταπολέμηση και πρόληψη του αντιτσιγγανισμού και των διακρίσεων

Μείωση του ποσοστού των Ρομά που βίωσαν διάκριση τουλάχιστον κατά το ήμισυ

- Να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 λιγότερο από το 13% των Ρομά βιώνουν διακρίσεις
- Εμπειρίες διακρίσεων σε Ρομά: 26% (τους τελευταίους 12 μήνες), 41% (τα τελευταία 5 χρόνια).

Μείωση του ποσοστού του γενικού πληθυσμού που αισθάνεται άβολα έχοντας Ρομά γείτονες κατά τουλάχιστον στο 1/3

- Να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 λιγότερο από το 30% του πληθυσμού θα νιώθουν άβολα έχοντας Ρομά γείτονες
- Ποσοστό του γενικού πληθυσμού που αισθάνονται άβολα να έχουν Ρομά γείτονες: 46%

2. Μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού προς γεφύρωση του κοινωνικοοικονομικού κενού ανάμεσα στους Ρομά και στο γενικό πληθυσμό

Περιοχή του χάσματος της φτώχειας ανάμεσα στους Ρομά και το γενικό πληθυσμό τουλάχιστον στο μισό

- Να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 η πλειοψηφία των Ρομά θα απέχει από συνθήκες φτώχειας
- Ποσοστό κινδύνου φτώχειας : 80% Ρομά, 16,8% γενικός πληθυσμός (απόσταση: 63,2%)

Περιοχή του χάσματος της φτώχειας ανάμεσα σε παιδιά Ρομά και μη Ρομά τουλάχιστον στο μισό

- Να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 η πλειοψηφία των παιδιών Ρομά θα απέχει από συνθήκες φτώχειας
- Παιδιά Ρομά: 85% παιδιά μη Ρομά :19,6% (απόσταση: 65,4%)

3. Προώθηση συμμετοχής μέσω της ενδυνάμωσης, συνεργασίας και εμπιστοσύνης

Εξουσιοδότηση και συμμετοχή τουλάχιστον 90 ΜΚΟ στην ΕΕ- συντονισμένη παρακολούθηση της κοινωνίας των Πολιτών των Ρομά

- ΜΚΟ που συμμετέχουν στο σχέδιο παρακολούθησης των πολιτών Ρομά: 85

Διασφάλιση συμμετοχής των ΜΚΟ Ρομά ως πλήρες μέλος στις εθνικές επιτροπές παρακολούθησης για όλα τα προγράμματα που απευθύνονται στις ανάγκες των κοινοτήτων των Ρομά

Διπλασιασμός των Ρομά που υποβάλλουν καταγγελία όταν υφίστανται διακρίσεις

- Να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 τουλάχιστον το 30% των θυμάτων Ρομά θα καταγγέλει διακρίσεις
- Ποσοστό που κατήγγειλε το τελευταίο περιστατικό διάκρισης που αντιμετώπισαν (σε οποιοδήποτε τομέα) τα τελευταία 5 χρόνια: 16%

Ενθάρρυνση της συμμετοχής των Ρομά στην πολιτική ζωή σε τοπικά, περιφερειακά, εθνικά και ευρωπαϊκά επίπεδα (σε κράτη μέλη με σημαντικό πληθυσμιακό αριθμό Ρομά)

- Να διασφαλιστεί ότι εγγράφονται ως ψηφοφόροι, ότι ψηφίζουν, κατεβαίνουν ως υποψήφιοι.

ΤΟΜΕΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

4. Ενίσχυση ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική βασική εκπαίδευση

Μείωση του χάσματος με τη συμμετοχή από προσχολική ηλικία στην εκπαίδευση και την φροντίδα τουλάχιστον στο μισό

- Να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 τουλάχιστον το 70% των παιδιών Ρομά θα συμμετέχουν στη προσχολική εκπαίδευση
- Προσχολική εκπαίδευση και κέντρα φροντίδας (3+): Ρομά 42%, γενικός πληθυσμός 92.2% (απόσταση 50.2 ποσοστιαίες μονάδες)

Μείωση του χάσματος στην ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τουλάχιστον στο 1/3

- Να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 η πλειοψηφία των νέων Ρομά θα ολοκληρώσει τουλάχιστον τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- Ολοκληρωμένη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή ανώτερη: Ρομά 28%, γενικός πληθυσμός 83.5% (απόσταση 55.5 ποσοστιαίες μονάδες)

Να εργαστούν για την εξάλειψη του διαχωρισμού, μειώνοντας τουλάχιστον στο μισό το ποσοστό των παιδιών Ρομά που φοιτούν σε ξεχωριστά δημοτικά σχολεία (σε Κράτη Μέλη με σημαντικό πληθυσμό Ρομά)

- Να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 λιγότερα από ένα στα πέντε Ρομά παιδιών θα φοιτούν σε σχολεία όπου τα περισσότερα ή όλα τα παιδιά είναι Ρομά
- Τα παιδιά Ρομά που φοιτούν σε σχολεία όπου τα περισσότερα ή όλα τα παιδιά είναι Ρομά: 44%

5. Ενίσχυση ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση

Περιοχή στο εργασιακό χάσμα τουλάχιστον στο μισό

- Να εξασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 τουλάχιστον το 60% των Ρομά βρίσκονται σε καθεστώς αμειβόμενης εργασίας
- Αμειβόμενη απασχόληση: Ρομά 43%, γενικός πληθυσμός 73.1% (απόσταση 30.1 ποσοστιαίες μονάδες.)

Μείωση του εργασιακού χάσματος των φύλων τουλάχιστον στο μισό

- Να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 τουλάχιστον το 45% των γυναικών Ρομά βρίσκονται σε καθεστώς αμειβόμενης εργασίας
- Εργασιακό χάσμα φύλων- Ρομά: 27π.μ. (γυναίκες:29%, άντρες: 56%) χάσμα γενικού πληθυσμού:11.7 π.μ. (γυναίκες:67.2%, άντρες 78.9%)

Μείωση του χάσματος στον δείκτη NEET τουλάχιστον στο μισό

- Να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 λιγότερο από ένας στους τρεις νέους Ρομά δεν βρίσκεται σε καθεστώς εκπαίδευσης, εργασίας ή κατάρτισης
- Δείκτης NEET (16-24 χρονών): Ρομά 62% γενικός πληθυσμός 10.1% (απόσταση 51.9 ποσοστιαίες μονάδες)

6. Βελτίωση της υγείας των Ρομά και ενίσχυση ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτικές υγειονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες

Μείωση του χάσματος του προσδόκιμου ζωής τουλάχιστον στο μισό

- Να εξασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 γυναίκες και άνδρες Ρομά θα ζουν 5 (πέντε) χρόνια περισσότερο
- Χάσμα προσδόκιμου ζωής κατά τη γέννηση (γενικός πληθυσμός έναντι Ρομά): Γυναίκες Ρομά 10.4 χρόνια άνδρες Ρομά 10.2 χρόνια

7. Ενίσχυση ισότιμης πρόσβασης σε επαρκή μεικτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες

Μείωση του χάσματος αποστέρησης της στέγασης τουλάχιστον στο 1/3

- Να εξασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 η πλειοψηφία των Ρομά δεν αντιμετωπίζει έλλειψη στέγασης
- Έλλειψη στέγασης: Ρομά 61% γενικός πληθυσμός 17.9% (απόσταση: 43.1ποσοστιαίες μονάδες)

Μείωση του χάσματος του υπερπληθυσμού τουλάχιστον στο μισό

- Να εξασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 η πλειοψηφία των Ρομά δεν διαβίει πλέον σε πολυπληθή νοικοκυριά
- Υπερπληθυσμός: Ρομά 78% γενικός πληθυσμός 17.1% (απόσταση:60.9 ποσοστιαίες μονάδες)

Να διασφαλιστεί ότι τουλάχιστον το 95% των Ρομά έχουν πρόσβαση σε τρεχούμενο νερό
 Πρόσβαση σε τρεχούμενο νερό στην κατοικία: Ρομά 70%, γενικός πληθυσμός:97.7%

Πηγή:

https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

Το νέο Ευρωπαϊκό Στρατηγικό Πλαίσιο προωθεί, επίσης, τη συλλογή δεδομένων, την υποβολή εκθέσεων και την παρακολούθηση και προτείνει μια νέα δέσμη δεικτών, διευκρινίζοντας ότι τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέγουν δείκτες από ένα χαρτοφυλάκιο δεικτών για τη μέτρηση της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά, το οποίο έχει καταρτισθεί από κοινού από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη.

Ο βασικός μηχανισμός προώθησης των οριζόντιων και τομεακών στόχων του νέου Πλαισίου είναι η εκπόνηση και εφαρμογή Εθνικών Στρατηγικών για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά με βάση τις εθνικές ιδιαιτερότητες και κοινωνικοπολιτικές επιλογές των κρατών μελών. Επισημαίνεται, μάλιστα, ότι για πρώτη φορά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη με σημαντικούς πληθυσμούς Ρομά να συμπεριλάβουν στο Εθνικό τους Στρατηγικό Πλαίσιο για τους Ρομά πιο φιλόδοξες δεσμεύσεις, σύμφωνα με τις οποίες:

- α) θα προβλέψουν ένα σχέδιο ή σύνολο μέτρων για την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων, του διαχωρισμού στην εκπαίδευση και τη στέγαση και των προκαταλήψεων και στερεοτύπων σε βάρος των Ρομά,
- β) θα ενσωματώνουν στις γενικές πολιτικές την ισότητα και την ένταξη των Ρομά σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο,
- γ) θα αξιοποιήσουν τα ενωσιακά και εθνικά κονδύλια και χρηματοδοτικά μέσα για μεταρρυθμίσεις γενικών πολιτικών με στόχο την ενσωμάτωση και τη λήψη στοχευμένων μέτρων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη να υποβάλουν τις Εθνικές Στρατηγικές τους έως τον Σεπτέμβριο του 2021 και να υποβάλουν έκθεση σχετικά με την εφαρμογή τους ανά διετία. Η Επιτροπή θα παρακολουθεί την πρόοδο για την επίτευξη των στόχων για το 2030, αντλώντας στοιχεία από τις τακτικές δημοσκοπήσεις του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και από πληροφορίες Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Θα υπάρξει, επίσης, σε βάθος ενδιάμεση αξιολόγηση του νέου δεκαετούς σχεδίου στο σύνολό του.

Το νέο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά συνδέεται με το έργο της Επιτροπής σε άλλους τομείς, όπως το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ κατά του Ρατσισμού 2020-2025, τη Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Θυμάτων και τη Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων.

Μαζί με το νέο Ευρωπαϊκό Στρατηγικό Πλαίσιο για τους Ρομά 2021-2030, η Επιτροπή ενέκρινε πρόταση νέας Σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, η οποία συμπληρώνει το νέο πλαίσιο με συγκεκριμένα μέτρα που πρέπει να λάβουν τα κράτη μέλη για την επίτευξη των στόχων της ΕΕ.

2.2.6 Η Σύσταση του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου 2021 για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά

Η νέα Σύσταση του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου 2021 για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά(2021/C 93/01) αντικαθιστά τη Σύσταση του Συμβουλίου της 9ης Δεκεμβρίου 2013 και προωθεί αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά στα κράτη μέλη, με βάση τους νέους στόχους του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά 2020-2030, εστιάζοντας στο ζήτημα της άρσης των διακρίσεων και του αντιτσιγγανισμού.

Η Σύσταση παρέχει νέες και ενισχυμένες κατευθυντήριες γραμμές για τη θέσπιση κατάλληλων μέτρων από τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τις ισχύουσες εθνικές συνθήκες και ανάγκες και εστιάζοντας στους τέσσερις τομείς κοινωνικοοικονομικής ένταξης: την εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγεία και τη στέγαση. Αντικατοπτρίζει και επιβεβαιώνει τη προσήλωση που επιδεικνύει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις πολιτικές ισότητας, ένταξης και συμμετοχής των Ρομά στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων για την προστασία και την υποστήριξη ομάδων που αντιμετωπίζουν υψηλό κίνδυνο διακρίσεων ή κοινωνικού αποκλεισμού και στο πλαίσιο του δικτύου εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά, του δικτύου της ΕΕ για τους Ρομά, της Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας για τους Ρομά, της προπαρασκευαστικής δράσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την παρακολούθηση της Κοινωνίας των Πολιτών και του Ευρωπαϊκού Δικτύου Φορέων για την Ισότητα (Equinet). Η νέα Σύσταση συμβάλλει, επίσης, στη βιώσιμη ανάπτυξη ισότιμων και συμπεριληπτικών δημοκρατικών κοινωνιών, σύμφωνα με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. Επιπλέον, η Σύσταση συνδέεται με και ενισχύει τον αναγκαίο όρο διαμόρφωσης ενός Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου για τους Ρομά που τέθηκε για το ΕΚΤ+ 2021-2027 και την υλοποίηση προγραμμάτων από τα κράτη μέλη για την κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά.

Η Σύσταση θέτει οριζόντιους και τομεακούς στόχους με έμφαση στην ισότητα, την ένταξη και συμμετοχή των Ρομά και συνοπτικά προτρέπει τα κράτη μέλη για τα εξής:

- Καταπολέμηση των ανισοτήτων και των πολλαπλών διακρίσεων σε βάρος των Ρομά, του αντιτσιγγανισμού, των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων, της ρητορικής μίσους και της βίας κατά των Ρομά, του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού, του κινδύνου της φτώχειας και της υλικής και κοινωνικής στέρησης των Ρομά.
- Θέσπιση και υλοποίηση μέτρων για την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και δημιουργία θετικών αφηγημάτων και προτύπων ρόλων σχετικά με τους Ρομά μέσα από τα ΜΜΕ, τα σχολικά προγράμματα καθώς και μέσα από καμπάνιες πολυπολιτισμικής ευαισθητοποίησης στα σχολεία, δράσεις κατάρτισης εκπαιδευτικών, ευαισθητοποίησης δημόσιων υπαλλήλων και φορέων, και προώθησης της κουλτούρας, της γλώσσας και της ιστορίας των Ρομά.
- Θέσπιση και υλοποίηση μέτρων για την καταπολέμηση της φτώχειας και της υλικής αποστέρησης των Ρομά, με έμφαση στην εξασφάλιση επαρκών επενδύσεων για ανάπτυξη υποδομών και στέγασης καθώς και πολιτικών κοινωνικής συνοχής, την

πρόσβαση σε συστήματα κοινωνικής προστασίας και εισοδηματικής στήριξης σε συνδυασμό με μέτρα προώθησης της συμμετοχής των Ρομά στην αγορά εργασίας και στήριξης της απασχόλησης, καταπολέμησης της διαγενεακής φτώχειας, στήριξης των παιδιών Ρομά και των οικογενειών τους και προώθησης χρηματοοικονομικού προγραμματισμού για νεαρούς ενήλικες και οικογένειες Ρομά.

- Μέτρα ενίσχυσης της διαβούλευσης της Κοινωνίας των Πολιτών των Ρομά και ενεργού συμμετοχής τους στα κοινά, προωθώντας την ισότιμη κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική συμμετοχή τους, καθώς και τη συμμετοχή τους σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων και χάραξης πολιτικής για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση στρατηγικών για την ισότητα και την ένταξη των Ρομά.
- Οριζόντια πρόβλεψη για τη στήριξη των ευάλωτων/μη προνομιούχων Ρομά, όπως γυναίκες, νέοι, παιδιά, ΛΟΑΤΚΙ+, ηλικιωμένοι, Ρομά με αναπηρία και νομάδες, ταξιδευτές Ρομά στην ΕΕ.
- Έμφαση σε τομεακούς στόχους και μέτρα που αφορούν:
  - Πρόσβαση σε ποιοτική και συμπεριληπτική εκπαίδευση σε όλες τις μορφές και τα στάδιά της, από την προσχολική εκπαίδευση και την παιδική φροντίδα μέχρι την τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης δεύτερης ευκαιρίας, της εκπαίδευσης ενηλίκων και της δια βίου μάθησης.
  - Πρόσβαση σε ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση.
  - Υγεία και πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικές υπηρεσίες.
  - Πρόσβαση σε κατάλληλη και χωρίς διαχωρισμούς στέγαση και βασικές υπηρεσίες.
- Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των κρατών μελών μέσα από την υποστήριξη των εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά, τη συνεργασία και συμμετοχή των εμπλεκόμενων φορέων σε εθνικό επίπεδο για την προώθηση ίσης μεταχείρισης των Ρομά, την κινητοποίηση ενδιαφερόμενων φορέων και συνεργειών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, τη συνεργασία με την Κοινωνία των Πολιτών και τη διεύρυνση της διακρατικής συνεργασίας και αμοιβαίας μάθησης ως προς τα ζητήματα της ισότητας, ένταξης και συμμετοχής των Ρομά.
- Βέλτιστη χρήση και αξιοποίηση ενωσιακών και εθνικών πηγών χρηματοδότησης για την προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της καταπολέμησης των διακρίσεων σύμφωνα με τις πραγματικές ανάγκες των κοινοτήτων των Ρομά και κάλυψη αναγκών χρηματοδότησης σε τοπικό επίπεδο για τη στήριξη των μετακινούμενων Ρομά στην ΕΕ.
- Θέσπιση Εθνικών Στρατηγικών Πλαισίων με ολοκληρωμένες δέσμες μέτρων πολιτικής για τους Ρομά και κοινοποίησή τους στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή έως τα τέλη Σεπτεμβρίου 2021, συμπεριλαμβάνοντας εθνικούς ποσοτικούς ή/και ποιοτικούς στόχους καθώς και δείκτες βάσει του χαρτοφυλακίου δεικτών που έχει αναπτύξει ο FRA με τη συμμετοχή των εθνικών σημείων επαφής. Εν συνεχεία, απαιτείται παρακολούθηση και αξιολόγηση των Εθνικών Στρατηγικών Πλαισίων,

γνωστοποίηση στην Επιτροπή τυχόν μέτρων που λαμβάνονται κατ' εφαρμογή της παρούσας Σύστασης έως τον Ιούνιο του 2023 και υποβολή εκθέσεων παρακολούθησης ανά διετία. Ο FRA θα διενεργήσει τακτική έρευνα για τους Ρομά για τα έτη 2020, 2024 και 2028, αποτυπώνοντας τυχόν αλλαγές στην κατάσταση των Ρομά στην ΕΕ.

2.2.7 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ ως το 2030 και Κοινωνική Ένταξη των Ρομά

Το Θεματολόγιο των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2030, που υιοθετήθηκε από όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ τον Σεπτέμβριο του 2015, περιλαμβάνει 17 Στόχους και 169 υπό-στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης ως το 2030 (Sustainable Development Goals - SDGs) και αποτελεί ορόσημο για τη διεθνή κοινότητα καθώς για πρώτη φορά τέθηκαν «οικουμενικοί» ειδικοί και γενικοί στόχοι για την επίτευξη της κοινωνικής ευημερίας χωρίς αποκλεισμούς, την αντιμετώπιση της φτώχειας και των ανισοτήτων καθώς και την προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων προς όφελος των σημερινών και των μελλοντικών γενεών. Στο πλαίσιο αυτό, η κοινωνική ένταξη των Ρομά εμπίπτει ιδίως στους ακόλουθους γενικούς και ειδικούς στόχους που τέθηκαν στο Θεματολόγιο των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2030:

Πίνακας 4: Γενικοί και Ειδικοί στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ που συνδέονται άμεσα με την κοινωνική ένταξη των Ρομά.

Γενικοί Στόχοι	Ειδικοί Στόχοι
Γενικός στόχος 1: Μηδενική φτώχεια	<ul style="list-style-type: none"> - Ειδικός στόχος 1.1. Έως το 2030, εξάλειψη της ακραίας φτώχειας για όλους τους ανθρώπους παντού, η οποία μετράται, επί του παρόντος, με βάση τους ανθρώπους που ζουν με λιγότερα από 1,25 δολάρια την ημέρα. - Ειδικός στόχος 1.2. Έως το 2030, μείωση του ποσοστού των ανδρών, γυναικών και παιδιών κάθε ηλικίας που ζουν σε συνθήκες φτώχειας — σε όλες τις διαστάσεις της σύμφωνα με τους εθνικούς ορισμούς— τουλάχιστον στο μισό. - Ειδικός στόχος 3. Υλοποίηση εθνικά κατάλληλων συστημάτων και μέτρων κοινωνικής προστασίας για όλους, περιλαμβανομένων ελάχιστων επιπέδων και έως το 2030, επίτευξη ευρείας κάλυψης των φτωχών και ευάλωτων.
Γενικός στόχος 2: Μηδενική Πείνα	<ul style="list-style-type: none"> - Ειδικός στόχος 2.1. Έως το 2030, τερματισμός της πείνας και διασφάλιση της πρόσβασης όλων των ανθρώπων, ιδίως των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, σε ασφαλή, θρεπτική και επαρκή τροφή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. - Ειδικός στόχος 2.2. Έως το 2030, τερματισμός όλων των μορφών κακής διατροφής, επιτυγχάνοντας, έως το 2025, τους διεθνώς συμφωνηθέντες στόχους για την καχεξία και την εξασθένηση των παιδιών ηλικίας κάτω των πέντε ετών, καθώς και αντιμετώπιση των διατροφικών αναγκών των έφηβων κοριτσιών, των εγκύων, των γυναικών που θηλάζουν και των ηλικιωμένων ανθρώπων.
Γενικός Στόχος 3:	- Ειδικός Στόχος: 3.5 Ενίσχυση της πρόληψης και της θεραπείας της

Γενικοί Στόχοι	Ειδικοί Στόχοι
Καλή υγεία και Ευημερία	<p>κατάχρησης ουσιών, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και της επιβλαβούς κατανάλωσης αλκοόλ.</p> <p>- Ειδικός Στόχος: 3.7 Έως το 2030, διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένου του οικογενειακού προγραμματισμού, της ενημέρωσης και εκπαίδευσης, και της ενσωμάτωσης της αναπαραγωγικής υγείας σε εθνικές στρατηγικές και προγράμματα.</p> <p>- Ειδικός Στόχος: 3.8 Επίτευξη καθολικής υγειονομικής κάλυψης, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας από οικονομικούς κινδύνους, πρόσβαση σε βασικές ποιοτικές υπηρεσίες υγείας, καθώς και πρόσβαση όλων σε ασφαλή, αποτελεσματικά, ποιοτικά και προσιτά βασικά φάρμακα και εμβόλια.</p> <p>- Ειδικός Στόχος 3.9 Έως το 2030 διασφάλιση της ουσιαστικής μείωσης του αριθμού των θανάτων και των ασθενειών που οφείλονται σε επικίνδυνες χημικές ουσίες καθώς και στη ρύπανση και τη μόλυνση του αέρα, των υδάτων και του εδάφους.</p>
Γενικός Στόχος 4. Εξασφάλιση συμπεριληπτικής και δίκαιης ποιότητας εκπαίδευσης και προώθηση ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους	<p>- Ειδικός στόχος 4.5. Μέχρι το 2030 εξάλειψη των ανισοτήτων των φύλων στην εκπαίδευση και εξασφάλιση ίσης πρόσβασης σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης για τους ευάλωτους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, των αυτόχθονων πληθυσμών και των ευάλωτων παιδιών.</p> <p>- Ειδικός στόχος 4.7. Μέχρι το 2030 διασφάλιση ότι όλοι οι μαθητές αποκτούν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται μέσω της εκπαίδευσης για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και του βιώσιμου τρόπου ζωής, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας των φύλων, της προώθησης μιας κουλτούρας ειρήνης και απουσίας βίας, της παγκόσμιας πολιτειότητας, της εκτίμησης της πολιτιστικής πολυμορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.</p>
Γενικός Στόχος 5. Επίτευξη της ισότητας των φύλων και ενδυνάμωση όλων των γυναικών και των κοριτσιών	<p>- Ειδικός στόχος 5.1. Εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων εις βάρος όλων των γυναικών και των κοριτσιών σε όλους τους τομείς.</p> <p>- Ειδικός στόχος 5.2. Εξάλειψη κάθε μορφής βίας εναντίον όλων των γυναικών και κοριτσιών στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένης της εξάλειψης της εμπορίας, της σεξουαλικής εκμετάλλευσης καθώς και άλλων μορφών εκμετάλλευσης.</p> <p>- Ειδικός στόχος 5.3. Εξάλειψη όλων των επιβλαβών πρακτικών, όπως του παιδικού, του πρώιμου και του αναγκαστικού γάμου και του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων.</p>
Γενικός στόχος 6: Διασφάλιση της πρόσβασης σε ύδρευση και αποχέτευση για όλους.	<p>- Ειδικός στόχος 6.1. Έως το 2030 επίτευξη καθολικής και ισότιμης πρόσβασης σε ασφαλές και οικονομικά προσιτό πόσιμο νερό για όλους.</p> <p>- Ειδικός στόχος 6.2. Έως το 2030 επίτευξη ισότιμης πρόσβασης σε επαρκείς υποδομές αποχέτευσης και υγιεινής για όλους και τερματισμός της απόδευσης στο ύπαιθρο, με ιδιαίτερη μέριμνα για τις ανάγκες των γυναικών και των κοριτσιών καθώς και κάθε ευάλωτου ατόμου.</p>
Γενικός Στόχος 7. Εξασφάλιση πρόσβασης σε προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους.	<p>- Ειδικός Στόχος 7.1 Έως το 2030 εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης σε οικονομικές, αξιόπιστες και σύγχρονες ενεργειακές υπηρεσίες.</p>
Γενικός στόχος 8: Προαγωγή της βιώσιμης οικονομικής	<p>- Ειδικός στόχος 8.5. Έως το 2030 επίτευξη πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους τους άνδρες και όλες τις γυναίκες, μη εξαιρουμένων των νέων και των ατόμων με αναπηρία</p>

Γενικοί Στόχοι	Ειδικοί Στόχοι
ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς, της απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.	καθώς και ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας. - Ειδικός στόχος 8.6. Έως το 2030, σημαντική μείωση του ποσοστού των νέων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης. - Ειδικός στόχος 8.8. Προστασία εργασιακών δικαιωμάτων και προαγωγή ασφαλών συνθηκών εργασίας για όλους τους εργάτες, συμπεριλαμβανομένων των εργαζόμενων μεταναστών, και ιδίως των γυναικών μεταναστριών καθώς και εκείνων που έχουν επισφαλείς θέσεις απασχόλησης
Γενικός στόχος 10: Μείωση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ χωρών.	- Ειδικός στόχος 10.1. Έως το 2030 προοδευτική επίτευξη και διατήρηση της αύξησης του εισοδήματος για το κατώτερο 40% του πληθυσμού με ρυθμό υψηλότερο του μέσου εθνικού. - Ειδικός στόχος 10.2. Έως το 2030 ενίσχυση και προαγωγή της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ένταξης ανεξαρτητής ηλικίας, φύλου, αναπηρίας, φυλής, εθνικότητας, καταγωγής, θρησκείας, οικονομικής ή άλλης κατάστασης. - Ειδικός στόχος 10.3. Διασφάλιση ίσων ευκαιριών με σκοπό τη μείωση των ανισοτήτων, με κατάργηση νόμων, πολιτικών και πρακτικών που εισάγουν διακρίσεις και προώθηση της κατάλληλης νομοθεσίας, πολιτικών και δράσεων σε αυτό το πεδίο.
Γενικός στόχος 11: Επίτευξη ασφαλών, ανθεκτικών, βιώσιμων και χωρίς αποκλεισμούς πόλεων.	- Ειδικός στόχος 11.1. Έως το 2030 διασφάλιση πρόσβασης σε επαρκή, ασφαλή και προσιτή στέγη για όλους καθώς και στις βασικές υπηρεσίες και αναβάθμιση των «παραγκουπόλεων».
Γενικός στόχος 16: Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί	- Ειδικός Στόχος 16.1. Σημαντική εξάλειψη των ποσοστών όλων των μορφών βίας και των σχετικών ποσοστών θανάτων παντού. - Ειδικός Στόχος 16.2. Τερματισμός της κακοποίησης, της εκμετάλλευσης, της εμπορίας ανθρώπων καθώς και όλων των μορφών βίας και βασανιστηρίων που υφίστανται τα παιδιά. - Ειδικός Στόχος 16.3. Προαγωγή του κράτους δικαίου σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους. - Ειδικός Στόχος 16.4. Έως το 2030 σημαντική μείωση των παράνομων ροών χρημάτων και όπλων, ενίσχυση της ανάκτησης και επιστροφής παρανόμως αφαιρεθέντων περιουσιακών στοιχείων και καταπολέμηση κάθε μορφής οργανωμένου εγκλήματος. - Ειδικός Στόχος 16.7. Διασφάλιση της υπεύθυνης, χωρίς αποκλεισμούς συμμετοχικής και αντιπροσωπευτικής λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα. - Ειδικός Στόχος 16.9 Έως το 2030 παροχή νομικής ταυτότητας σε όλους, συμπεριλαμβανομένης της ληξιαρχικής καταχώρησης των γεννήσεων.

Πηγή:

https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

2.2.10 Το νέο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά (COM/2020/620)³²

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε το 2020 το νέο Στρατηγικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ισότητα, την Ένταξη και τη Συμμετοχή των Ρομά για την περίοδο 2020–2030, αναγνωρίζοντας ότι οι Ρομά εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν συστηματικές διακρίσεις, αντισιγγανισμό και κοινωνικό αποκλεισμό. Το προηγούμενο πλαίσιο (2011–2020) συνέβαλε στην ανάδειξη του ζητήματος σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, ωστόσο η πρόοδος υπήρξε περιορισμένη, με εξαίρεση ορισμένα βήματα στον τομέα της εκπαίδευσης. Αντίθετα, η πρόσβαση στην απασχόληση και στη στέγαση παρέμεινε ιδιαίτερα προβληματική, ενώ η διάκριση και η περιθωριοποίηση συνέχισαν να χαρακτηρίζουν την καθημερινότητα πολλών κοινοτήτων Ρομά.

Το νέο στρατηγικό πλαίσιο επιχειρεί να υπερβεί τις αδυναμίες της προηγούμενης δεκαετίας θέτοντας πιο συγκεκριμένους και μετρήσιμους στόχους. Εστιάζει σε τρεις οριζόντιες προτεραιότητες – την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή – και σε τέσσερις τομεακές περιοχές πολιτικής, δηλαδή την εκπαίδευση, την απασχόληση, τη στέγαση και την υγεία. Για πρώτη φορά, καθιερώνονται ποσοτικοί στόχοι σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης με χρονικό ορίζοντα το 2030, ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί η πρόοδος με αντικειμενικά δεδομένα. Οι στόχοι αυτοί περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τη μείωση κατά το ήμισυ της εμπειρίας διακρίσεων των Ρομά και της κοινωνικής δυσπιστίας απέναντί τους, τη μείωση του χάσματος φτώχειας σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό, την αύξηση της συμμετοχής στην προσχολική εκπαίδευση, τη μείωση του εκπαιδευτικού διαχωρισμού, την ενίσχυση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας και τη βελτίωση των συνθηκών στέγασης και υγείας.

Κεντρικό ρόλο στην υλοποίηση της στρατηγικής καλούνται να διαδραματίσουν τα κράτη μέλη, τα οποία οφείλουν να εκπονήσουν εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά με σαφείς στόχους, δεσμευμένους πόρους και μηχανισμούς παρακολούθησης. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη συμμετοχή των ίδιων των Ρομά στη διαμόρφωση και εφαρμογή των πολιτικών, καθώς και στη συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών. Τα κράτη με μεγάλους πληθυσμούς Ρομά, όπως η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Ουγγαρία και η Σλοβακία, αναμένεται να αναλάβουν πιο φιλόδοξες δεσμεύσεις, δεδομένου του μεγέθους και της σημασίας του ζητήματος στις εθνικές τους κοινωνίες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύεται να ενισχύσει την εφαρμογή της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων, να ενσωματώσει τη διάσταση της ισότητας των Ρομά σε όλες τις πολιτικές της και να αξιοποιήσει τα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά μέσα της περιόδου 2021–2027, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το

³² European Commission. (2020). A Union of Equality: EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation (COM/2020/620 final). Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Ανακτήθηκε από:

https://commission.europa.eu/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en

InvestEU. Παράλληλα, θα προωθήσει θετικά αφηγήματα για την ιστορία και τον πολιτισμό των Ρομά, ώστε να καταπολεμηθούν στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Τέλος, η στρατηγική έχει και εξωτερική διάσταση, δίνοντας έμφαση στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, όπου οι κυβερνήσεις έχουν ήδη δεσμευτεί για μετρήσιμη πρόοδο στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της στέγασης και της υγείας μέσω της Διακήρυξης της Ποζνάν του 2019. Η επιτυχία του νέου πλαισίου θα εξαρτηθεί από τη συνέργεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των κρατών μελών, της κοινωνίας των πολιτών και των ίδιων των Ρομά, με τελικό στόχο μια Ευρώπη χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις, όπου όλοι οι πολίτες θα έχουν ίσες ευκαιρίες.

2.2.9 Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Ένωση ισότητας: στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030 (COM/2021/101 final)³³

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την Ανακοίνωσή της της 3ης Μαρτίου 2021 (COM(2021) 101 final), παρουσίασε τη νέα Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030, ως συνέχεια του προηγούμενου στρατηγικού πλαισίου 2010-2020. Η νέα στρατηγική στοχεύει στην ενίσχυση της ισότητας, της συμμετοχής και της ανεξαρτησίας των ατόμων με αναπηρία σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, εναρμονιζόμενη πλήρως με τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD), την οποία η Ένωση και τα κράτη μέλη της έχουν κυρώσει.

Η στρατηγική υιοθετεί ολιστική προσέγγιση με επίκεντρο τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική ένταξη και την καθολική προσβασιμότητα, αντιμετωπίζοντας τις συνεχείς προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία, όπως οι διακρίσεις, τα εμπόδια στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στις υπηρεσίες υγείας και στην άσκηση πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Μεταξύ των βασικών πρωτοβουλιών που προτείνονται περιλαμβάνονται:

- η σύσταση της πλατφόρμας AccessibleEU, ενός ευρωπαϊκού πόλου τεχνογνωσίας για την προσβασιμότητα σε υποδομές, υπηρεσίες και ψηφιακά περιβάλλοντα,
- η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Κάρτας Αναπηρίας, που θα εξασφαλίζει την αναγνώριση της ιδιότητας του ατόμου με αναπηρία σε όλα τα κράτη μέλη για σκοπούς πρόσβασης σε δικαιώματα και παροχές,
- η προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης και της αποϊδρυματοποίησης, με στόχο τη μεταστροφή από την ιδρυματική φροντίδα σε υπηρεσίες ενταγμένες στην κοινότητα,

³³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2021). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Ένωση ισότητας - Στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030 (COM/2021/101 final, 3.3.2021). Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52021DC0101>

- η ενίσχυση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, με μέτρα για ίσες ευκαιρίες πρόσβασης και καταπολέμηση των προκαταλήψεων,
- η ένταξη της διάστασης της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές και τα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ (mainstreaming),
- και η βελτίωση της συλλογής δεδομένων και της παρακολούθησης των πολιτικών για την αναπηρία σε επίπεδο Ένωσης και κρατών μελών.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην παιδική αναπηρία, με την προώθηση της χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης, της προστασίας από την ιδρυματοποίηση και της οικοδόμησης συστημάτων υποστήριξης εντός της οικογένειας και της κοινότητας. Η στρατηγική αναγνωρίζει πως τα παιδιά με αναπηρία διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο φτώχειας, κοινωνικού αποκλεισμού, κακοποίησης και αδυναμίας πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες, και προωθεί στοχευμένες παρεμβάσεις για την άρση των αποκλεισμών.

Η στρατηγική λειτουργεί ως σημείο αναφοράς και δέσμευσης για τα κράτη μέλη, τα οποία καλούνται να αναθεωρήσουν τις εθνικές τους πολιτικές, θεσμικά πλαίσια και διοικητικές πρακτικές ώστε να διασφαλίσουν τη συστηματική προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου ή καθεστώτος διαμονής.

2.2.10 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021 - 2030

Στις 03.03.2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση για την ευρωπαϊκή στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030 με τίτλο «Ένωση ισότητας: στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030» (COM(2021) 101 final). Στόχος της είναι η διασφάλιση της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία, σε ισότιμη βάση με τους άλλους πολίτες, τόσο εντός της ΕΕ όσο και πέρα απ' αυτήν, σύμφωνα με τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που κατοχυρώνουν την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων ως ακρογωνιαίους λίθους των πολιτικών της ΕΕ.

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική: α) αποτελεί συνέχεια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία 2010-2020, β) υποστηρίζει, εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, την εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο και γ) συμβάλλει στην υλοποίηση της αρχής 17 του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, στην οποία αναφέρεται ότι: «τα άτομα με αναπηρία έχουν δικαίωμα σε εισοδηματική στήριξη που διασφαλίζει αξιοπρεπή διαβίωση, υπηρεσίες που τους επιτρέπουν να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία, και εργασιακό περιβάλλον προσαρμοσμένο στις ανάγκες του.

Οι προτεραιότητες, όπως αναφέρονται είναι η διασφάλιση:

- ✓ της προσβασιμότητας (τα άτομα με αναπηρία έχουν πρόσβαση σε αγαθά, υπηρεσίες και υποστηρικτικά μέσα),

- ✓ της συμμετοχής (τα άτομα με αναπηρία μπορούν να ασκούν όλα τα θεμελιώδη δικαιώματά τους ως ευρωπαίοι πολίτες),
- ✓ της ισότητας (οι ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές προωθούν την ισότητα),
- ✓ της απασχόλησης (αύξηση του αριθμού των εργαζομένων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, καθώς και διασφάλιση καλύτερης προσβασιμότητας σε χώρους εργασίας),
- ✓ της εκπαίδευσης και κατάρτισης (οι μαθητές με αναπηρία θα απολαμβάνουν ένα προσβάσιμο σύστημα εκπαίδευσης και προγράμματα δια βίου μάθησης),
- ✓ της κοινωνικής προστασίας (αντιμετώπιση προκλήσεων όπως η ανισότητα στα εισοδήματα, ο κίνδυνος φτώχειας και ο κοινωνικός αποκλεισμός),
- ✓ της υγείας (τα άτομα με αναπηρία να απολαμβάνουν ισότιμη και προσιτή από οικονομικής άποψης πρόσβαση σε υπηρεσίες και υποδομές (ψυχικής) υγείας,
- ✓ της εξωτερικής δράσης (προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία σε διεθνές επίπεδο).

Η νέα Στρατηγική, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής, όσο και τις δράσεις που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, όπως διαμορφώθηκε και στην Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση, εντάσσει δράσεις στοχευμένες για τα άτομα με αναπηρία/ίες, στη βάση του σεβασμού των αρχών της ισότιμης συμμετοχής τους, της ένταξης τους, της απαγόρευσης των διακρίσεων εις βάρος τους, της επιλογής και του ελέγχου της ζωής τους και του δικαιώματός τους στην λήψη υποστήριξης στη βάση των εξατομικευμένων αναγκών τους.

2.2.11 Council of Europe Action Plan on Protecting Vulnerable Persons in the Context of Migration and Asylum in Europe (2021-2025) (2021) - Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ευάλωτων ατόμων στο πλαίσιο της μετανάστευσης και του ασύλου στην Ευρώπη (2021-2025) (2021)³⁴

Το Σχέδιο Δράσης (2021–2025) του Συμβουλίου της Ευρώπης διαμορφώθηκε με σκοπό την ενίσχυση της προστασίας των ευάλωτων προσώπων που βρίσκονται σε συνθήκες μετανάστευσης και ασύλου στην Ευρώπη, οικοδομώντας πάνω στα διδάγματα του προηγούμενου σχεδίου δράσης για τα προσφυγόπουλα (2017–2019). Η πρωτοβουλία αυτή εντάσσεται στον πυρήνα του θεσμικού ρόλου του Συμβουλίου –την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου– και απαντά στην αυξανόμενη ανάγκη για ενίσχυση της συνοχής, της συνέργειας και της διακυβερνητικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών.

³⁴ Council of Europe. (2021). Council of Europe Action Plan on Protecting Vulnerable Persons in the Context of Migration and Asylum in Europe (2021-2025). Ανακτήθηκε από: <https://edoc.coe.int/en/refugees/10241-council-of-europe-action-plan-on-protecting-vulnerable-persons-in-the-context-of-migration-and-asylum-in-europe-2021-2025.html>

Το σχέδιο δράσης υιοθετεί μια τετραπυλωνική δομή:

1. Προστασία και διασφάλιση των ευάλωτων προσώπων: Προωθείται η πρώιμη και αποτελεσματική αναγνώριση ευαλωτότητας και η ενεργοποίηση στοχευμένων παρεμβάσεων, με οδηγίες για τους επαγγελματίες, ενίσχυση της φροντίδας ασυνόδευτων ανηλίκων, προώθηση εναλλακτικών της διοικητικής κράτησης, πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και δράσεις σε περιπτώσεις κρίσεων όπως η πανδημία.
2. Πρόσβαση στο δίκαιο και στη δικαιοσύνη: Στοχεύει στην ενίσχυση της νομικής προστασίας των ευάλωτων ομάδων, με έμφαση στη νομική συνδρομή, τη δικαστική εκπροσώπηση, την παιδοκεντρική προσέγγιση στη δικαιοσύνη, την εφαρμογή εναλλακτικών λύσεων για την απώλεια ιθαγένειας και την αντιμετώπιση των εμποδίων στη δικαστική προσφυγή.
3. Συμμετοχή και ένταξη: Δίνεται προτεραιότητα στην κοινωνική ένταξη, την εκπαίδευση, την ενίσχυση της γλωσσικής επάρκειας και τη συμμετοχή σε δημοκρατικούς θεσμούς και δραστηριότητες. Ενθαρρύνεται η ανάπτυξη θετικών αφηγήσεων για τη μετανάστευση, η ένταξη των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον και η υποστήριξη μεταβατικών σταδίων προς την ενηλικίωση για τους νέους πρόσφυγες.
4. Οριζόντια συνεργασία: Μέσω του Δικτύου Σημείων Επαφής για τη Μετανάστευση (NFPM), προωθείται η δι-υπηρεσιακή συνεργασία και η διακρατική ανταλλαγή γνώσης, καλών πρακτικών και εργαλείων, ιδιαίτερα για τη φροντίδα παιδιών και γυναικών σε κατάσταση ευαλωτότητας.

Η έννοια της “ευαλωτότητας” στηρίζεται σε ατομική αξιολόγηση και αναφέρεται σε άτομα που, λόγω της κατάστασής τους, απαιτούν πρόσθετη προστασία και υποστήριξη από τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις. Το Σχέδιο Δράσης δεν εισάγει νέα νομικά δεσμευτικά κριτήρια, αλλά παρέχει ένα σύνολο στοχευμένων μέτρων, εργαλείων και πολιτικών κατευθύνσεων, ώστε τα κράτη να μπορούν να αναγνωρίσουν και να ανταποκριθούν πιο αποτελεσματικά στις ανάγκες των ευάλωτων ατόμων.

Η στρατηγική του Σχεδίου Δράσης προάγει μια διατομεακή προσέγγιση, λαμβάνοντας υπόψη την έμφυλη διάσταση, την παιδική προστασία, την ένταξη νέων και τον διαπολιτισμικό διάλογο. Η εφαρμογή του υποστηρίζεται από θεσμικά όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, περιλαμβανομένων των επιτροπών εμπειρογνομόνων, των οργάνων παρακολούθησης, της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, του Κογκρέσου Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών και της Αναπληρώτριας Ειδικής Αντιπροσώπου του Γενικού Γραμματέα για τη Μετανάστευση και τους Πρόσφυγες (SRSG).

Επιπλέον, ενισχύεται η πολυμερής συνεργασία με βασικούς διεθνείς φορείς, όπως η Ε.Ε., η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) και ο ΟΑΣΕ.

Η διάρκεια του σχεδίου (2021–2025) συντονίζεται με τις δημοσιονομικές και προγραμματικές περιόδους των οργανισμών και παρέχει ένα συνεκτικό πλαίσιο δράσης για

την ενίσχυση των κρατών μελών στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων των μεταναστών και προσφύγων, με ιδιαίτερη μέριμνα στις ευάλωτες ομάδες, όπως τα παιδιά, οι γυναίκες, οι ΑμεΑ και τα ασυνόδευτα ανήλικα.

2.2.12 Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης, 17 Δεκεμβρίου 2020, των FRA και ΕΔΔΑ (Έκδοση 2020)³⁵

Το εγχειρίδιο αυτό αποτελεί μια εκτενή και επικαιροποιημένη παρουσίαση της σχετικής ευρωπαϊκής και διεθνούς νομικής τάξης για ζητήματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης, με ιδιαίτερη έμφαση στην εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Επικεντρώνεται στη νομική προστασία μεταναστών και αιτούντων άσυλο, μεταξύ των οποίων και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, ως μια από τις πιο ευάλωτες ομάδες.

Βασικά σημεία που αφορούν τους ασυνόδευτους ανηλίκους:

1. Θεμελιώδεις αρχές και διεθνείς υποχρεώσεις

- Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύεται από τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού.
- Το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού (best interests of the child) αποτελεί καθοδηγητική αρχή σε κάθε σχετική διοικητική ή δικαστική απόφαση.
- Το δικαίωμα σε νομική εκπροσώπηση, συμμετοχή, και προστασία από αυθαίρετη κράτηση είναι κατοχυρωμένα στο ενωσιακό δίκαιο και τη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ.

2. Ειδική προστασία στο πλαίσιο του ασύλου

- Η Οδηγία 2011/95/ΕΕ (Οδηγία Προσφυγικής Ιδιότητας) και η Οδηγία 2013/33/ΕΕ (Οδηγία Υποδοχής) προβλέπουν:
  - Εξειδικευμένες διαδικασίες για τους ανηλίκους,
  - Υποχρέωση για διορισμό επιτρόπου,
  - Πρόσβαση σε εκπαίδευση, ψυχοκοινωνική στήριξη και υπηρεσίες υγείας.

3. Αξιολόγηση ηλικίας

- Η εκτίμηση ηλικίας πρέπει να γίνεται με σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα του παιδιού, με το τεκμήριο υπέρ του ανήλικου σε περίπτωση αμφιβολίας.
- Η διαδικασία πρέπει να είναι πολυπαραγοντική, διαφανής και ανεξάρτητη.

4. Απαγόρευση κράτησης ανηλίκων

³⁵ FRA - European Union Agency for Fundamental Rights. (2020). Handbook on European law relating to asylum, borders and immigration - Edition 2020. Ανακτήθηκε από: <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/handbook-european-law-relating-asylum-borders-and-immigration-edition-2020>

- Η κράτηση παιδιών είναι αντίθετη στις αρχές της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας, και μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να δικαιολογηθεί, με απόλυτο σεβασμό στα δικαιώματα του παιδιού.

5. Σύνορα και επιστροφές

- Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και η νομολογία του ΕΔΔΑ απαγορεύουν επιστροφή (refoulement) που θα εξέθετε τον ανήλικο σε κίνδυνο.
- Τα κράτη οφείλουν να εξετάζουν ατομικά κάθε περίπτωση και να αξιολογούν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πριν αποφασίσουν για την επιστροφή του.

6. Δικαστικός έλεγχος και ένδικα μέσα

- Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δικαιούνται πλήρη πρόσβαση στη δικαιοσύνη με παροχή νομικής βοήθειας, μετάφρασης και κατάλληλης πληροφόρησης.
- Τονίζεται η ανάγκη για παιδοκεντρικές διαδικασίες με κατάλληλη εκπαίδευση των αρχών.

2.2.13 Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union - Θεμελιώδη δικαιώματα των μεταναστών που βρίσκονται σε αντικανονική κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Υπηρεσία Εκδόσεων, 7 Απριλίου 2017 του FRA (2011)³⁶

Η παρούσα έκθεση καταγράφει τη νομική κατάσταση και τα εμπόδια στην άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών που βρίσκονται σε παράτυπη ή ακανόνιστη κατάσταση στα κράτη μέλη της Ε.Ε. Σκοπός της είναι να εντοπίσει κενά εφαρμογής, να καταδείξει πρακτικές αποκλεισμού και να προτείνει λύσεις, στη βάση της ανάγκης προστασίας της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας ανεξαρτήτως νομικού καθεστώτος.

Κύρια σημεία της έκθεσης:

1. Βασική αρχή: όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαιώματα

Η έκθεση υπογραμμίζει ότι το νομικό καθεστώς δεν αναιρεί τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως:

- Η προστασία από βασανιστήρια και απάνθρωπη μεταχείριση,
- Η πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες (υγεία, εκπαίδευση για παιδιά),
- Το δικαίωμα προσφυγής και ένδικης προστασίας.

2. Ασυνόδευτοι ανήλικοι σε παράτυπη κατάσταση

³⁶ FRA - European Union Agency for Fundamental Rights. (2011). Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union. Ανακτήθηκε από: <https://fra.europa.eu/en/publication/2012/fundamental-rights-migrants-irregular-situation-european-union>

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, ακόμη και χωρίς καθεστώς προστασίας ή άδειας παραμονής, πρέπει να αντιμετωπίζονται πρωτίστως ως παιδιά και όχι ως παράτυποι μετανάστες.

- Πρέπει να έχουν πλήρη πρόσβαση σε εκπαίδευση, υγεία, φροντίδα και επιτροπεία.
- Η κράτησή τους για λόγους μετανάστευσης είναι ασύμβατη με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

3. Φόβος απέλασης ως εμπόδιο στην πρόσβαση

Πολλοί μετανάστες δεν προσφεύγουν σε αρχές ή υπηρεσίες λόγω του φόβου σύλληψης και απέλασης. Η έλλειψη διαχωρισμού μεταξύ παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και ελέγχου μετανάστευσης αποτελεί σοβαρό πρόβλημα.

- Η έκθεση καλεί τα κράτη να διασφαλίσουν ότι υπηρεσίες όπως νοσοκομεία, σχολεία, κοινωνικοί λειτουργοί δεν λειτουργούν ως μηχανισμοί καταγγελίας.

4. Πρακτικές καλής εφαρμογής

Αναφέρονται θετικά παραδείγματα κρατών που:

- Παρέχουν ανώνυμη ή απροϋπόθετη πρόσβαση σε υγειονομικές υπηρεσίες.
- Επιτρέπουν σε όλα τα παιδιά την εγγραφή στο σχολείο, ανεξαρτήτως νομικού καθεστώτος.
- Διαχωρίζουν σαφώς τις υπηρεσίες πρόνοιας από τις αρχές μετανάστευσης.

5. Συστάσεις πολιτικής

Η FRA προτείνει:

- Την αποποινικοποίηση της παράτυπης εισόδου,
- Την αναγνώριση των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως μη εξαρτώμενων από το καθεστώς παραμονής,
- Τη δημιουργία ασφαλών διαύλων πρόσβασης σε βοήθεια, ιδίως για παιδιά και ευάλωτα άτομα.

2.2.14 Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης της Ε.Ε.

Το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (Asylum, Migration and Integration Fund - AMIF) αποτελεί το κεντρικό χρηματοδοτικό μηχανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου. Η στρατηγική σημασία του προγράμματος αντικατοπτρίζεται στη συνολική του δομή, η οποία αποσκοπεί στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος υποστήριξης για τα κράτη μέλη της Ένωσης. Μέσω της παρούσας ανάλυσης, επιχειρείται η παρουσίαση μιας εκτενούς εικόνας του προγράμματος, με ιδιαίτερη έμφαση στην κρίσιμη σύνδεσή του με τις υπηρεσίες προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν μία από τις πιο ευάλωτες ομάδες στο πλαίσιο των μεταναστευτικών ροών.

Ιστορική Εξέλιξη και Νομικό Πλαίσιο

Η εξέλιξη του AMIF εντάσσεται σε μια μακρόχρονη πορεία ανάπτυξης της ευρωπαϊκής πολιτικής για τη μετανάστευση και το άσυλο. Οι ρίζες του προγράμματος ανάγονται στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων (European Refugee Fund), το οποίο αποτέλεσε το πρώτο συστηματικό εργαλείο χρηματοδότησης της ΕΕ στον τομέα του ασύλου κατά την περίοδο 2008-2013. Η πρώτη φάση του AMIF υλοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, αποτελώντας μια σημαντική εξέλιξη στην προσέγγιση της Ένωσης για τη διαχείριση της μετανάστευσης.

Το ισχύον νομικό πλαίσιο του AMIF για την περίοδο 2021-2027 καθορίστηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2021/1147 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7ης Ιουλίου 2021, ο οποίος αντικατέστησε τον προηγούμενο Κανονισμό (ΕΕ) 516/2014. Αυτή η νομοθετική αλλαγή αντικατοπτρίζει τη συνεχή προσπάθεια της Ένωσης να προσαρμόσει τα εργαλεία της στις εξελισσόμενες προκλήσεις του μεταναστευτικού φαινομένου. Η συμμετοχή της Ιρλανδίας στο πρόγραμμα επιβεβαιώθηκε με την Απόφαση (ΕΕ) 2022/1928, η οποία επικύρωσε τη συμμετοχή της στον Κανονισμό (ΕΕ) 2022/585, γεγονός που αποδεικνύει τη σταδιακή επέκταση του προγράμματος σε όλο και περισσότερα κράτη μέλη.

Η θέσπιση του νέου νομικού πλαισίου πραγματοποιήθηκε σε μια περίοδο αυξημένων μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη, γεγονός που καθιστά τη σημασία του προγράμματος ακόμη πιο κρίσιμη. Η νομοθετική αρχιτεκτονική του AMIF αντικατοπτρίζει τη συνειδητοποίηση από πλευράς της Ένωσης ότι η αποτελεσματική διαχείριση της μετανάστευσης απαιτεί ολοκληρωμένη προσέγγιση που συνδυάζει τη χρηματοδότηση με την πολιτική συνοχή και τη διαμόρφωση κοινών προτύπων.

Στόχοι του Προγράμματος

Η στρατηγική φιλοσοφία του AMIF αρθρώνεται γύρω από τέσσερις θεμελιώδεις στόχους που αντιμετωπίζουν τις διαφορετικές διαστάσεις του μεταναστευτικού φαινομένου με συνολική και συντονισμένη προσέγγιση.

Ο πρώτος στόχος, που αφορά στο άσυλο, επικεντρώνεται στην ενίσχυση και ανάπτυξη όλων των πτυχών του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ), συμπεριλαμβανομένης της εξωτερικής διάστασής του. Αυτός ο στόχος περιλαμβάνει τη διεξαγωγή διαδικασιών ασύλου σύμφωνα με τα υψηλά ευρωπαϊκά πρότυπα, τη βελτίωση της ποιότητας των αποφάσεων ασύλου μέσω της εκπαίδευσης και της ανάπτυξης ικανοτήτων, την ενίσχυση των εθνικών συστημάτων για τη διαχείριση αυξημένων αφίξεων, καθώς και την ειδική προστασία των ευάλωτων ομάδων, μεταξύ των οποίων προεξέχουν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι. Η προσέγγιση αυτή αντικατοπτρίζει τη συνειδητοποίηση ότι η αποτελεσματικότητα του συστήματος ασύλου δεν μετράται μόνο σε όρους διαδικαστικής αποδοτικότητας, αλλά και σε όρους προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο δεύτερος στόχος του προγράμματος αφορά στη νόμιμη μετανάστευση και την ένταξη. Αυτός ο τομέας επικεντρώνεται στην υποστήριξη και ανάπτυξη της νόμιμης μετανάστευσης στα κράτη μέλη, λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές και δημογραφικές ανάγκες κάθε χώρας. Παράλληλα, προωθεί την αποτελεσματική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών μέσω προγραμμάτων γλωσσικής εκπαίδευσης, πολιτιστικής προσαρμογής και επαγγελματικής

κατάρτισης. Η ολιστική προσέγγιση της ένταξης αναγνωρίζει ότι η επιτυχημένη ένταξη των μεταναστών αποτελεί προϋπόθεση για την κοινωνική συνοχή και την οικονομική ανάπτυξη των κρατών μελών.

Ο τρίτος στόχος σχετίζεται με τις επιστροφές και αποσκοπεί στην ενίσχυση δίκαιων και αποτελεσματικών συστημάτων επιστροφής, με έμφαση στη βιωσιμότητα των επιστροφών και την αποτελεσματική επανένταξη στις χώρες προέλευσης. Αυτός ο στόχος υλοποιείται πάντα σε πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των αρχών του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της αρχής της μη επαναπρώθησης. Η προσέγγιση αυτή αντικατοπτρίζει τη συνειδητοποίηση ότι οι επιστροφές πρέπει να πραγματοποιούνται με τρόπο που σέβεται την ανθρωπίνη αξιοπρέπεια και διασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη σταθερότητα.

Ο τέταρτος στόχος αφορά στην αλληλεγγύη και επικεντρώνεται στην ενίσχυση της αλληλεγγύης και του μοιράσματος των ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών. Αυτός ο στόχος υλοποιείται ιδίως μέσω του μηχανισμού έκτακτης βοήθειας και της μετεγκατάστασης, καθώς και μέσω της ανάπτυξης μηχανισμών αμοιβαίας υποστήριξης σε περιόδους αυξημένης πίεσης. Η φιλοσοφία της αλληλεγγύης αντικατοπτρίζει τη συλλογική φύση των μεταναστευτικών προκλήσεων και την ανάγκη για συντονισμένη ευρωπαϊκή απάντηση.

Είδος Πόρων και Χρηματοδότηση

Η χρηματοδοτική διάσταση του AMIF αντικατοπτρίζει τη στρατηγική σημασία που αποδίδει η Ευρωπαϊκή Ένωση στη διαχείριση της μετανάστευσης. Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος για την περίοδο 2021-2027 ανέρχεται σε €9,88 δισεκατομμύρια, ποσό που το καθιστά ένα από τα μεγαλύτερα χρηματοδοτικά εργαλεία της ΕΕ στον τομέα αυτό. Αυτή η σημαντική αύξηση σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο αντικατοπτρίζει τη συνειδητοποίηση των αυξημένων αναγκών που προκύπτουν από τις σύγχρονες μεταναστευτικές προκλήσεις.

Η κατανομή των πόρων ακολουθεί δύο κύρια μοντέλα διαχείρισης. Το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού, περίπου 70%, διατίθεται μέσω του συστήματος κοινής διαχείρισης (Shared Management) στα κράτη μέλη για την υλοποίηση των εθνικών τους προγραμμάτων. Αυτή η προσέγγιση αναγνωρίζει τη σημασία της εθνικής αυτονομίας στη διαμόρφωση προγραμμάτων που ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες και προκλήσεις κάθε χώρας. Το υπόλοιπο 30% του προϋπολογισμού διαχειρίζεται άμεσα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Direct Management) και προορίζεται για δράσεις της Ένωσης, έκτακτη βοήθεια και τεχνική υποστήριξη.

Το σύστημα συγχρηματοδότησης του προγράμματος προβλέπει ευρωπαϊκή συμμετοχή στο ύψος του 75% των συνολικών δαπανών, ενώ το υπόλοιπο 25% καλύπτεται από εθνικούς πόρους των κρατών μελών. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπου τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις ή εφαρμόζουν καινοτόμες προσεγγίσεις, η ευρωπαϊκή συγχρηματοδότηση μπορεί να αυξηθεί έως το 90%. Αυτό το ευέλικτο σύστημα χρηματοδότησης αντικατοπτρίζει τη συνειδητοποίηση ότι οι μεταναστευτικές προκλήσεις

δεν κατανέμονται ομοιόμορφα σε όλα τα κράτη μέλη και ότι χρειάζεται ειδική υποστήριξη για τις περιπτώσεις αυξημένης πίεσης.

Δομή και Διαχείριση

Η διαχειριστική αρχιτεκτονική του AMIF αντικατοπτρίζει τη φιλοσοφία της επικουρικότητας, η οποία αποτελεί θεμελιώδη αρχή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Κάθε κράτος μέλος αναπτύσσει ένα Εθνικό Πρόγραμμα (National Programme) για την περίοδο 2021-2027, το οποίο αποτελεί το βασικό εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού και καθορίζει τους στόχους, τις προτεραιότητες και τις δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το AMIF. Η ανάπτυξη αυτών των εθνικών προγραμμάτων πραγματοποιείται σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διασφαλίζοντας τη συμβατότητα με τους γενικούς στόχους της ευρωπαϊκής πολιτικής.

Η διαχειριστική δομή κάθε κράτους μέλους περιλαμβάνει αρκετές εξειδικευμένες αρχές. Η Αρχή Διαχείρισης φέρει τη συνολική ευθύνη για τη διαχείριση του προγράμματος και τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τους ευρωπαϊκούς κανόνες. Οι Εντεταλμένες Αρχές αναλαμβάνουν την ευθύνη για συγκεκριμένους τομείς δραστηριότητας, όπως το άσυλο, την ένταξη ή τις επιστροφές, επιτρέποντας την εξειδίκευση και την αποτελεσματικότερη διαχείριση. Η Αρχή Πιστοποίησης είναι υπεύθυνη για την πιστοποίηση των δαπανών και τη διασφάλιση της χρηματοοικονομικής αξιοπιστίας, ενώ η Αρχή Ελέγχου διενεργεί τους απαραίτητους ελέγχους για τη νομιμότητα και κανονικότητα των δαπανών.

Αυτή η πολύπλοκη διαχειριστική δομή αντικατοπτρίζει τη συνειδητοποίηση ότι η αποτελεσματική διαχείριση των ευρωπαϊκών πόρων απαιτεί ισορροπία μεταξύ της εθνικής αυτονομίας και της ευρωπαϊκής εποπτείας. Η διαχωρισμένη δομή αρχών διασφαλίζει επίσης τη λειτουργία αρκετών επιπέδων ελέγχου, μειώνοντας τον κίνδυνο παρατυπιών και διασφαλίζοντας την αποτελεσματική χρήση των δημόσιων πόρων.

Υπηρεσίες που Προσφέρονται στα Κράτη Μέλη

Το AMIF προσφέρει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών στα κράτη μέλη, οι οποίες αποσκοπούν στην ενίσχυση των εθνικών ικανοτήτων για τη διαχείριση της μετανάστευσης και του ασύλου. Η τεχνική υποστήριξη αποτελεί έναν από τους πλέον κρίσιμους τομείς της προσφοράς υπηρεσιών και περιλαμβάνει την ανάπτυξη ικανοτήτων και την εκπαίδευση του προσωπικού των εθνικών αρχών. Αυτή η υποστήριξη καλύπτει τομείς όπως η διαχείριση διαδικασιών ασύλου, η εκτίμηση χωρών προέλευσης, η ταυτοποίηση και προστασία ευάλωτων ομάδων, καθώς και η ανάπτυξη πληροφοριακών συστημάτων για τη βελτίωση της αποδοτικότητας.

Η μεταφορά βέλτιστων πρακτικών αποτελεί άλλον κρίσιμο τομέα υποστήριξης, όπου το AMIF διευκολύνει την ανταλλαγή εμπειριών και τη διάδοση καινοτόμων προσεγγίσεων μεταξύ των κρατών μελών. Αυτή η προσέγγιση αναγνωρίζει ότι οι προκλήσεις της μετανάστευσης είναι συχνά κοινές σε όλα τα κράτη μέλη και ότι η συνεργασία και η αμοιβαία μάθηση μπορούν να συμβάλουν στην αύξηση της αποτελεσματικότητας. Η τεχνική βοήθεια για την ανάπτυξη συστημάτων αφορά τόσο στην ανάπτυξη πληροφοριακών συστημάτων

όσο και στη δημιουργία διοικητικών διαδικασιών που συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών.

Η υποστήριξη για τη συμμόρφωση με το ευρωπαϊκό *acquis* αποτελεί σημαντικό τομέα δραστηριότητας, ιδίως για τα κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν προκλήσεις στην εφαρμογή των ευρωπαϊκών οδηγιών και κανονισμών. Αυτή η υποστήριξη περιλαμβάνει τόσο τη νομική συμβουλευτική όσο και την πρακτική βοήθεια για την προσαρμογή των εθνικών συστημάτων στις ευρωπαϊκές απαιτήσεις.

Σε περιπτώσεις αυξημένης πίεσης ή έκτακτης ανάγκης, το AMIF παρέχει έκτακτη βοήθεια (Emergency Assistance) που αποσκοπεί στην άμεση ανταπόκριση σε κρίσιμες καταστάσεις. Αυτή η υποστήριξη μπορεί να περιλαμβάνει την αντιμετώπιση μαζικών αφίξεων, την ενίσχυση των υπηρεσιών υποδοχής, την προσωρινή στήριξη των συστημάτων ασύλου, καθώς και τη γενική υποστήριξη σε καταστάσεις κρίσης. Η ευελιξία αυτού του μηχανισμού επιτρέπει την ταχεία κινητοποίηση πόρων όταν τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν απρόβλεπτες προκλήσεις.

Η μετεγκατάσταση αποτελεί έναν από τους πλέον σημαντικούς μηχανισμούς αλληλεγγύης που υποστηρίζει το AMIF. Μέσω αυτής της διαδικασίας, αιτούντες άσυλο μεταφέρονται από κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν αυξημένη πίεση σε άλλα κράτη μέλη, συμβάλλοντας στη δίκαιη κατανομή των ευθυνών και στη μείωση της πίεσης στα κράτη πρώτης γραμμής. Αυτός ο μηχανισμός αντικατοπτρίζει τη φιλοσοφία της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και τη συλλογική ευθύνη για τη διαχείριση της μετανάστευσης.

Σύνδεση με τις Υπηρεσίες Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων

Η προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων αποτελεί έναν από τους πλέον κρίσιμους και ευαίσθητους τομείς δραστηριότητας του AMIF. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αναγνωρίζονται ως ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα που χρήζει εξειδικευμένης προστασίας και υποστήριξης, τόσο λόγω της ηλικίας τους όσο και λόγω της ιδιαίτερης κατάστασης αβεβαιότητας και έλλειψης οικογενειακής υποστήριξης στην οποία βρίσκονται. Το AMIF προσφέρει εξειδικευμένη χρηματοδότηση για ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών που αποσκοπούν στη διασφάλιση της ευημερίας και της προστασίας αυτών των παιδιών.

Στον τομέα των υπηρεσιών υποδοχής και στέγασης, το AMIF υποστηρίζει την ανάπτυξη εξειδικευμένων δομών φιλοξενίας που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για τις ανάγκες των ασυνόδευτων ανηλίκων. Αυτές οι δομές διαφέρουν σημαντικά από τις γενικές δομές υποδοχής, καθώς πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών σε όρους ασφάλειας, εκπαίδευσης, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και προετοιμασίας για την ενήλικη ζωή. Η χρηματοδότηση προγραμμάτων όπως το ESTIA (Emergency Support to Integration and Accommodation) αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η υποστήριξη για τη δημιουργία ημιαυτόνομων διαμερισμάτων για ανήλικους άνω των 16 ετών, τα οποία αποσκοπούν στη σταδιακή προετοιμασία των νέων για την ανεξάρτητη ζωή. Αυτή η προσέγγιση αναγνωρίζει ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι

χρησιμοποιούν διαφορετικών επιπέδων υποστήριξης ανάλογα με την ηλικία τους και τις ατομικές τους ανάγκες, και επιδιώκει να διασφαλίσει μια ομαλή μετάβαση στην ενηλικίωση.

Η νομική προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων αποτελεί άλλον κρίσιμο τομέα όπου το AMIF παρέχει σημαντική υποστήριξη. Η χρηματοδότηση συστημάτων αποτελεσματικού διορισμού κηδεμόνων αποτελεί προτεραιότητα, καθώς ο κηδεμόνας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διασφάλιση των συμφερόντων του ανηλίκου σε όλες τις διαδικασίες.

2.3 Εθνικό Θεσμικό Πλαίσιο: Νομοθεσία και Βασικές Κοινωνικές Δομές

Η Ελλάδα, ιδίως μετά την οικονομική κρίση, έχει αναδιαμορφώσει το θεσμικό πλαίσιο κοινωνικής προστασίας της με σκοπό την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως φαίνεται παρακάτω και από τις νομοθεσίες και στρατηγικές που ακολουθούν:

2.3.1 Εθνικοί Νόμοι και Αποφάσεις για την κοινωνική προστασία των πολιτών

2.3.1.1 Νόμος υπ' αριθμ. 4445 - Εθνικός Μηχανισμός Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής, ρυθμίσεις για την κοινωνική αλληλεγγύη και εφαρμοστικές διατάξεις του ν. 4387/2016 (Α' 85) και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ 236/Α/2016)³⁷

Ο Νόμος 4445/2016 θεσπίζει τον Εθνικό Μηχανισμό για τον συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και συνοχής. Πρόκειται για μια μεταρρύθμιση-τομή που δημιούργησε μια πολυεπίπεδη δομή: Στο κεντρικό επίπεδο, συγκροτήθηκε Κυβερνητικό Συμβούλιο Κοινωνικής Πολιτικής και ενισχύθηκαν οι αρμόδιες Διευθύνσεις του Υπουργείου Εργασίας (π.χ. Διεύθυνση Κοινωνικής Ένταξης & Συνοχής, Διεύθυνση Καταπολέμησης Φτώχειας).

Παράλληλα, ο νόμος όρισε Εθνική Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας - ένα όργανο συντονισμού με συμμετοχή συναρμόδιων υπουργείων, ευθυγραμμισμένο και με την αντίστοιχη Επιτροπή ΕΕ (SPC). Στο περιφερειακό επίπεδο, κάθε Περιφέρεια απέκτησε Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας και συστάθηκε σε κάθε έδρα Περιφέρειας ένα Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης. Αυτά τα Παρατηρητήρια λειτουργούν ως κόμβοι συλλογής δεδομένων και παρακολούθησης των κοινωνικών δεικτών σε περιφερειακό επίπεδο, συμβάλλοντας στον σχεδιασμό στοχευμένων παρεμβάσεων.

Σε επίπεδο Δήμων, ενισχύθηκε ο ρόλος των κοινωνικών υπηρεσιών (κάθε Δήμος πρέπει να διαθέτει οργανωμένη κοινωνική υπηρεσία) και δημιουργήθηκε ο θεσμός των Κέντρων Κοινότητας σε πολλούς Δήμους της χώρας. Τα Κέντρα Κοινότητας - χρηματοδοτούμενα από

³⁷ Νόμος υπ' αριθμ. 4445. (2016). Εθνικός Μηχανισμός Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής, ρυθμίσεις για την κοινωνική αλληλεγγύη και εφαρμοστικές διατάξεις του ν. 4387/2016 (Α' 85) και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α' 236/19.12.2016. Ανακτήθηκε από: <https://search.et.gr/el/fek/?fekId=539155>

το ΕΣΠΑ - αποτελούν τοπικά σημεία «μιας στάσης» όπου οι πολίτες (ιδίως οι ευάλωτοι) μπορούν να ενημερώνονται για προνοιακές παροχές, να παραπέμπονται σε κοινωνικές δομές και να λαμβάνουν βασικές υπηρεσίες (συμβουλευτική, υποστήριξη ένταξης κλπ.).

Ο Νόμος 4445/2016, πέραν του μηχανισμού συντονισμού, εισήγαγε και το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (ΚΕΑ) ως εθνικό πρόγραμμα ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος - ένα σημαντικό μέτρο ενίσχυσης χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριών, που έκτοτε μετεξελίχθηκε στο σημερινό Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα. Αναλυτικότερα:

Άρθρο 1: Ορισμοί

Ως «Εθνικός Μηχανισμός Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής» (Εθνικός Μηχανισμός), ορίζεται ο ενιαίος οργανικός σχηματισμός, ο οποίος έχει ως αντικείμενο το σχεδιασμό, την ενημέρωση, το συντονισμό, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση οριζόντιων συνεκτικών πολυτομεακών πολιτικών κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής συνοχής και δρα συνεκτικώς μεταξύ του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και των λοιπών Υπουργείων, που ασκούν κοινωνική πολιτική, χωρίς να μεταβάλλει τις αρμοδιότητές τους ως προς την υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση της πολιτικής αυτής.

Άρθρο 2: Σκοπός σύστασης

Ο Εθνικός Μηχανισμός:

- α) διαπιστώνει τις κοινωνικές ανάγκες των πολιτών,
- β) συντονίζει τη χάραξη πολιτικών κοινωνικής ένταξης και συνοχής,
- γ) παρακολουθεί και αξιολογεί την εφαρμογή τους,
- δ) προσδιορίζει τις προτεραιότητες της κοινωνικής αλληλεγγύης με βάση τις εκάστοτε έκτακτες ανάγκες,
- ε) συμβάλλει στην ενίσχυση της πληροφόρησης, της διαφάνειας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας του συστήματος κοινωνικής προστασίας,
- στ) τεκμηριώνει και εξειδικεύει πολιτικές και δράσεις, μμε γνώμονα τα σωρευτικά χαρακτηριστικά των ατόμων, που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας, ακραίας φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού και
- ζ) σχεδιάζει, εποπτεύει και αξιολογεί το θεσμικό πλαίσιο της πλήρους εθνικής εφαρμογής του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης (εδάφιο 2.5.3, παρ. Γ', άρθρο 3 του ν. 4336/2015, Α' 94).

Άρθρο 13: Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας

1. Στο αυτοδιοικητικό επίπεδο λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού, η Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της κάθε Περιφέρειας είναι αρμόδια για:

- α) την κατηγοριοποίηση, ιεράρχηση και επεξεργασία παρεμβάσεων, προτάσεων και επιμέρους αναγκών, όπως αυτές προκύπτουν από τη διαδικασία της δημόσιας

- διαβούλευσης και τις σχετικές εισηγήσεις των Περιφερειακών και Δημοτικών Συμβουλίων και των αρμόδιων για θέματα κοινωνικής προστασίας υπηρεσιών τους,
- β) τη διατύπωση εισηγητικών προτάσεων για τη λήψη μέτρων και τη διαμόρφωση σχετικών πολιτικών και την υποβολή τους στο Περιφερειακό Συμβούλιο για έγκριση,
- γ) τη σύνταξη της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη (ΠΕ.Σ.Κ.Ε.), σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες της Διεύθυνσης Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής και της Διεύθυνσης Καταπολέμησης της Φτώχειας,
- δ) το συντονισμό των Δήμων εντός των ορίων της οικείας Περιφέρειας σε θέματα κοινωνικής αλληλεγγύης και τη μέριμνα για την εφαρμογή των οριζόντιων μέτρων πολιτικής και την ανάπτυξη παρεμβάσεων στο πλαίσιο της αντιμετώπισης ειδικών τοπικών αναγκών,
- ε) την κατάλληλη υποστήριξη και διάθεση τεχνογνωσίας στους Δήμους για την εφαρμογή και παρακολούθηση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης,
- στ) τη δικτύωση όμορων Δήμων με επιδιωκόμενο σκοπό την αντιμετώπιση κοινών αναγκών,
- ζ) την παρακολούθηση σε περιφερειακό επίπεδο των ΠΕ.Σ.Κ.Ε., με έμφαση στην πρόοδο, που έχει επιτευχθεί κατά την εφαρμογή των επιμέρους δράσεων και την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί, τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας, όσο και σε επίπεδο Δήμων,
- η) την αξιοποίηση στοιχείων και πληροφοριών από τα πληροφοριακά συστήματα και τις εισηγήσεις των Κοινωνικών Υπηρεσιών των Δήμων, καθώς και την εξέταση της μεταβολής των δεικτών κοινωνικού αποκλεισμού, σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα,
- θ) τη διενέργεια τακτικών συναντήσεων με εκπροσώπους της οικείας Περιφέρειας, των Δήμων, των κοινωνικών εταίρων, της κοινωνίας των πολιτών, των φορέων υλοποίησης παρεμβάσεων κοινωνικού χαρακτήρα, της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης στο πλαίσιο Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (Ε.Υ.Δ.-Π.Ε.Π.), του Τμήματος Κοινωνικών Υποθέσεων της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, σχετικά με την υλοποίηση των επιμέρους παρεμβάσεων και γενικότερα τη διενέργεια κοινωνικού διαλόγου - διαβούλευσης σε περιφερειακό επίπεδο,
- ι) τη δικτύωση των φορέων υλοποίησης προνοιακών παρεμβάσεων και κοινωνικών υπηρεσιών σε περιφερειακό επίπεδο,
- ια) την καταγραφή των βέλτιστων πρακτικών και τον εντοπισμό αποκλίσεων στην υλοποίηση,
- ιβ) τη διαβίβαση στοιχείων, δεδομένων και πληροφοριών προς το Ε.Γ.Π.Σ. του Εθνικού Μηχανισμού, και

- ιγ) τη σύνταξη και υποβολή ετήσιας έκθεσης, κατόπιν έγκρισης από το οικείο Περιφερειακό Συμβούλιο, προς τις αρμόδιες υπηρεσίες της Διεύθυνσης Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής και της Διεύθυνσης Καταπολέμησης της Φτώχειας της Γενικής Διεύθυνσης Πρόνοιας.

Άρθρο 14: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης

1. Στην έδρα κάθε Περιφέρειας συνιστάται Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης (Παρατηρητήριο). Η λειτουργία του Παρατηρητηρίου αποσκοπεί:

- α) στην αποτελεσματική παρακολούθηση και το συντονισμό των στόχων, οι οποίοι εξειδικεύονται στο πλαίσιο της ΠΕ.Σ.Κ.Ε.,
- β) στην ανάδειξη τοπικών αναγκών σε θέματα πολιτικών κοινωνικής προστασίας, πρόνοιας και αλληλεγγύης,
- γ) στη διαβίβαση στοιχείων και πληροφοριών στο Ε.Γ.Π.Σ. του Εθνικού Μηχανισμού,
- δ) στην αποτύπωση και χαρτογράφηση των χωρικών διαστάσεων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

2. Ως πυλώνες της κοινωνικής ένταξης σε αυτοδιοικητικό επίπεδο, το Παρατηρητήριο προωθεί ιδίως τις ακόλουθες δράσεις:

- α) την εκπόνηση ετήσιας Περιφερειακής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης για τη διαπίστωση των επιπτώσεων συγκεκριμένων πολιτικών στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της οικείας Περιφέρειας,
- β) την ανάπτυξη και εφαρμογή εργαλείων και δεικτών παρακολούθησης των διαδικασιών κοινωνικής ένταξης των ωφελούμενων της ΠΕ.Σ.Κ.Ε., ιδίως σε ζητήματα, που άπτονται της ένταξης στην αγορά εργασίας και της ανάπτυξης οικονομικής δραστηριότητας,
- γ) την παρακολούθηση και καταγραφή κοινωνικών φαινομένων, όπως ακραία φτώχεια, υπερχρεωμένα νοικοκυριά και την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων, ιδιαίτερα των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων,
- δ) Τη δημιουργία διαδικτυακής πύλης για την καταγραφή της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, τη συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση συγκεντρωτικών στοιχείων στατιστικού χαρακτήρα και αναφορών κοινωνικών φαινομένων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, καθώς και δράσεων της περιφερειακής στρατηγικής.

3. Κατά τα λοιπά, τα ζητήματα, που σχετίζονται με την οργανωτική διάρθρωση και το προσωπικό των Παρατηρητηρίων, ρυθμίζονται με τους Οργανισμούς των Περιφερειών, κατά τη διαδικασία του άρθρου 241 του ν. 3852/2010.

2.3.1.2 Απόφαση υπ' αριθμ. 22127 - Ηλεκτρονική εφαρμογή για τη μέτρηση της ικανοποίησης των πολιτών από υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς της Δημόσιας Διοίκησης (ΦΕΚ 1997/Β'/2025)³⁸

Η Απόφαση υπ' αριθμ. 22127/2025 (ΦΕΚ Β' 1997/24.04.2025) θεσπίζει την «Ηλεκτρονική εφαρμογή για τη μέτρηση της ικανοποίησης των πολιτών από υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς της Δημόσιας Διοίκησης». Στόχος της είναι η συστηματική συλλογή ανατροφοδότησης από τους πολίτες σχετικά με την ποιότητα, την αποτελεσματικότητα και την εξυπηρέτηση που λαμβάνουν κατά τις συναλλαγές τους με τη δημόσια διοίκηση. Η εφαρμογή παρέχει τη δυνατότητα άμεσης αξιολόγησης των υπηρεσιών μέσω φιλικών προς τον χρήστη εργαλείων (π.χ. ψηφιακών φορμών), ενώ τα συγκεντρωτικά δεδομένα χρησιμοποιούνται για τον εντοπισμό δυσλειτουργιών, την άρση διοικητικών εμποδίων και τη βελτίωση της παροχής δημόσιων υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό, η ρύθμιση ενισχύει τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και τον ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό της δημόσιας διοίκησης, συνδέοντας την καθημερινή εμπειρία των πολιτών με τον στρατηγικό σχεδιασμό πολιτικών ποιότητας. Αναλυτικότερα:

Άρθρο 1: Σκοπός

Σκοπός της παρούσας είναι η βελτίωση των συναλλαγών των πολιτών με τη δημόσια διοίκηση και η άρση δυσλειτουργιών της, μέσω της μέτρησης της ικανοποίησης από τις υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς της Δημόσιας Διοίκησης.

Άρθρο 2: Αντικείμενο

Αντικείμενο της παρούσας είναι η λειτουργία ειδικής ηλεκτρονικής εφαρμογής και η ρύθμιση των σχετικών με αυτή θεμάτων για τη μέτρηση της ικανοποίησης των πολιτών από υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς της Δημόσιας Διοίκησης.

Άρθρο 3: Λειτουργία ειδικής ηλεκτρονικής εφαρμογής για τη μέτρηση της ικανοποίησης από την παροχή δημόσιων υπηρεσιών

Λειτουργεί με ευθύνη του Υπουργείου Εσωτερικών ειδική ηλεκτρονική εφαρμογή «Μέτρηση ικανοποίησης των πολιτών από την παροχή δημόσιων υπηρεσιών» στον ιστότοπο <https://axiologisi.ypes.gov.gr>, η οποία υλοποιείται με ευθύνη του Εθνικού Δικτύου Υποδομών Τεχνολογίας και Έρευνας - Ε.Δ.Υ.Τ.Ε. Α.Ε. και είναι προσβάσιμη μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης (ΕΨΠ-gov.gr), (εφεξής «εφαρμογή»).

Στην ως άνω εφαρμογή, υφίσταται λειτουργικότητα που τιτλοφορείται «Αξιολόγηση Δημόσιας Διοίκησης» για την υποβολή των απόψεων των πολιτών σχετικά με το επίπεδο ικανοποίησής τους από τη χρήση υπηρεσιών επιλεγμένων φορέων της Γενικής Κυβέρνησης της περ. β) της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143) μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίου. Η εφαρμογή είναι προσβάσιμη από τα άτομα με αναπηρία, δύναται δε

³⁸ Απόφαση υπ' αριθμ. 22127. (2025). Ηλεκτρονική εφαρμογή για τη μέτρηση της ικανοποίησης των πολιτών από υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς της Δημόσιας Διοίκησης. ΦΕΚ 1997/Β'/2025. Ανακτήθηκε από: <https://search.et.gr/el/fek/?fekId=780514>

να λειτουργεί σύμφωνα με τις Οδηγίες για την προσβασιμότητα του περιεχομένου του ιστού (Web Content Accessibility Guidelines - WCAG).

2.3.2 Εθνικά Σχέδια Δράσης και Στρατηγικές για την Κοινωνική προστασία των πολιτών

2.3.2.1 Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας³⁹

Η νέα Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας εκπονήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας δια της αρμόδιας Διεύθυνσης Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής (ΔΚΕΚΣ), σε συνέχεια της επικαιροποίησης της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης του 2018.

Στόχος της νέας Εθνικής Στρατηγικής είναι η οριοθέτηση και τεκμηρίωση των στρατηγικών επιλογών του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, κατά τη νέα προγραμματική περίοδο, μέσω της ανάπτυξης μίας ολοκληρωμένης πολιτικής πρόληψης και καταπολέμησης του εργασιακού και κοινωνικού αποκλεισμού, κυρίως των ειδικών και ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, που διαβιούν στην Ελλάδα.

Οι συνθήκες υπό τις οποίες καθορίστηκε το όραμα της νέας Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και τη Φτώχεια είναι ιδιαίτερες. Η πανδημία του κορωνοϊού COVID-19 επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τον σχεδιασμό σήμερα αλλά και στο μέλλον, καθώς οι επιπτώσεις, αν δεν αντιμετωπιστούν μεθοδικά, θα είναι αρνητικές για την οικονομία και την κοινωνία. Το πλαίσιο πολιτικής που έχει διαμορφωθεί στην ΕΕ δίνει ένα πλέγμα μέσα στο οποίο μπορεί να διαμορφωθεί το Στρατηγικό Σχέδιο, μαθαίνοντας από την προηγούμενη εμπειρία και τροποποιώντας την προτεραιοποίηση βάσει των αναγκών του σήμερα και του αύριο.

Τρεις είναι οι άξονες που καθορίζουν το όραμα της Στρατηγικής:

- > Να αμβλυνθούν κάθε μορφής ανισότητες, δίνοντας προτεραιότητα στις πιο ευάλωτες ομάδες. Η πολυμορφία/ποικιλομορφία (diversity) και η κοινωνική ένταξη αποτελούν πλεονεκτήματα για την κοινωνία στο σύνολο της.
- > Το κράτος πρέπει να στηρίζει ενεργά τους πολίτες και τις πιο ευπαθείς ομάδες, όχι μόνο με παθητικές παρεμβάσεις, όπως γινόταν μέχρι πρόσφατα, αλλά και με εφόδια ώστε οι πολίτες να ωφεληθούν και να αποκτήσουν (ξανά) ενεργό ρόλο στην κοινωνία και την οικονομία.
- > Να υπάρχει ανοικτός διάλογος κράτους και πολιτών, ώστε ο σχεδιασμός να αντανακλά τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας. Απαραίτητος είναι και ο διάλογος

³⁹ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας. (2022). Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας. Ανακτήθηκε από: <https://minscfa.gov.gr/ethniki-stratigiki-gia-tin-koinoniki-entaxi-kai-meiosi-tis-ftocheias/>

των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης και φορέων που ασκούν κοινωνική πολιτική.

Το κείμενο δομείται σε τέσσερις επιχειρησιακούς άξονες, οι οποίοι εξειδικεύονται σε επιμέρους μέτρα και δράσεις. Οι τέσσερις επιχειρησιακοί άξονες είναι:

1. Πρόσβαση σε επαρκείς πόρους και βασικά αγαθά,
2. Πρόσβαση σε Υπηρεσίες,
3. Ένταξη στην αγορά εργασίας, βελτίωση της απασχολησιμότητας και πρόσβαση στην απασχόληση,
4. Διακυβέρνηση της Στρατηγικής.

Στην Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας, οι Ομάδες Στόχου είναι οι ακόλουθες:

Εικόνα 4: Ομάδες Στόχου της ΕΣΚΕ 2021-2027.

ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΑΡΟΡΕ	ΑΜΕΑ	ΠΑΙΔΙΑ	ΡΟΜΑ
				
ΑΝΕΡΓΟΙ	ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΑΝΕΡΓΟΙ	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ / ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ	
				
(ΑΠΟ)ΦΥΛΑΚΙΣΘΕΝΤΕΣ	(ΑΠ) ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΙ	ΑΣΤΕΓΟΙ	ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ	
				
ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΠΑΡΑΒΑΤΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΟΡΕΙΝΩΝ ΑΠΟΜΑΚΡΥΣΜΕΝΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΝΕΟΙ / ΦΟΙΤΗΤΕΣ	
				

Πηγή: <https://minscfa.gov.gr/ethniki-stratigiki-gia-tin-koinoniki-entaxi-kai-meiosi-tis-ftocheias/>

2.3.2.2 Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021 – 2030 (1η Επικαιροποίηση)⁴⁰

Τα τελευταία χρόνια η κοινωνική ένταξη των Ρομά παραμένει σημαντικό θέμα για την ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και για πολλά από τα κράτη μέλη της. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, παρά τις προσπάθειες, οι Ρομά βιώνουν ακόμη διακρίσεις, ανισότητες, περιθωριοποίηση και πολλαπλές μορφές αποστέρησης και αποκλεισμού από τα θεμελιώδη δικαιώματα της εκπαίδευσης, της εργασίας, της αξιοπρεπούς στέγασης και των βασικών υπηρεσιών υγείας.

Οι διακρίσεις και ο ρατσισμός σε βάρος των Ρομά αποτελούν μία από τις βαθύτερες αιτίες κοινωνικού αποκλεισμού τους, ενώ είναι επιζήμιες για το σύνολο της κοινωνίας. Η αντιμετώπιση της οικονομικής και κοινωνικής περιθωριοποίησης των Ρομά δεν αποτελεί μόνο ηθικό καθήκον που συνάδει με τις θεμελιώδεις αξίες της Ε.Ε., αλλά και υποχρέωση που προκύπτει από τις δεσμεύσεις της Πολιτείας για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βάσει διεθνών συνθηκών.

Παράλληλα, η κοινωνική ένταξη των Ρομά αναμένεται να επιφέρει μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη για τις γηράσκουσες ευρωπαϊκές κοινωνίες. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εκτιμάται ότι, μακροπρόθεσμα, η αποτελεσματική κοινωνική ένταξη των Ρομά θα επιφέρει δημοσιονομικά, ατομικά και κοινωνικά οφέλη. Μεταξύ αυτών είναι η αύξηση εισφορών στον κρατικό προϋπολογισμό, η μείωση της χρήσης κοινωνικών παροχών, ο θετικός αντίκτυπος στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) και στην αγορά εργασίας, μέσω της μείωσης των ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων και της βελτίωσης της αποδοτικότητας, καθώς και της απασχολησιμότητας.

Στην Ελλάδα, οι συνθήκες διαβίωσης, το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και επίπεδο υγείας, καθώς και το χαμηλό επίπεδο συμμετοχής στην εκπαίδευση και την απασχόληση, παρά τις προσπάθειες βελτίωσης από την Πολιτεία, αποτελούν μέχρι και σήμερα σημαντικά εμπόδια για την κοινωνική ένταξη, συμπερίληψη, ίση κοινωνική συμμετοχή και ευημερία των Ρομά.

Η νέα Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά (ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030) αντανακλά τις αρχές του Ενεργητικού Κοινωνικού Κράτους με στόχο την προώθηση αναπτυξιακά προσανατολισμένων πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Με βάση τις θεμελιώδεις αξίες της Ε.Ε. για μια κοινωνία ίσης μεταχείρισης, ίσων δικαιωμάτων και ευκαιριών για όλους, η ΕΣΚΕ Ρομά 2021- 2030 εστιάζει στην κοινωνική ένταξη, την ομαλή συνύπαρξη, τη δημιουργία αμοιβαίας εμπιστοσύνης και την ισότιμη συμμετοχή των Ρομά στον κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό ιστό της χώρας. Επικεντρώνεται στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την

⁴⁰ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων - Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας. (2023). Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021 – 2030 (1η ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ). Ανακτήθηκε από: https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

ενεργή συμμετοχή των Ρομά στα κοινωνικά δρώμενα ως Ελλήνων και Ευρωπαίων πολιτών και για την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών τους στην προσωπική, κοινωνική και επαγγελματική ζωή τους. Βασικός της πυρήνας είναι η ουσιαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των Ρομά μέσω ολοκληρωμένων παρεμβάσεων για την προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης, της ενεργούς πολιτεότητας, της άρσης των όρων του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων.

Ειδικότερα, στόχος της ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 είναι να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι πολλαπλές μορφές αποστέρησης που βιώνουν οι Ρομά και να προωθηθεί η ολοκληρωμένη ένταξή τους στον κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό ιστό της χώρας, με στοχευμένες (targeted) παρεμβάσεις στους τομείς της στέγασης, της υγειονομικής περίθαλψης, της εκπαίδευσης και της απασχόλησης και της ενίσχυσης της πρόσβασης σε γενικές (mainstream) πολιτικές ένταξης. Η καταπολέμηση φαινομένων χωρικού διαχωρισμού, η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, η στεγαστική αποκατάσταση, καθώς και η πρόσβαση σε βασικά κοινωνικά αγαθά αποτελούν κομβικούς στρατηγικούς στόχους. Επίσης, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ενδυνάμωση και αναβάθμιση των δεξιοτήτων των Ρομά, ιδιαίτερα των πιο ευάλωτων ομάδων, όπως οι γυναίκες και οι νέοι, αποβλέποντας στην ενεργή συμμετοχή τους στην τοπική κοινωνία. Επιπλέον, προωθείται η θέσπιση ρεαλιστικών και μετρήσιμων δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης των μέτρων και δράσεων κοινωνικής ένταξης των Ρομά.

Μεθοδολογία εκπόνησης της ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030

Η νέα Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021-2030 εκπονήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ως επιτελικού φορέα για τον συντονισμό και την παρακολούθηση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης των Ρομά σε εθνικό επίπεδο (π.δ. 84/2019 – Α' 123, π.δ.134/2017 – Α' 168) και ως Εθνικού Σημείου Επαφής της ΕΕ για θέματα Ρομά. Αποτελεί το αποτέλεσμα εις βάθος μελέτης με την επιστημονική υποστήριξη του Ερευνητικού Εργαστηρίου Κοινωνικής Διοίκησης του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής (ΠΑΔΑ), σε συνέχεια αποτίμησης και επικαιροποίησης της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2011-2020.

Η ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 είναι ο νέος θεσμικός οδικός χάρτης της Ελληνικής Πολιτείας, που συστηματοποιεί τις πρωτοβουλίες για την προώθηση της ισότητας, της κοινωνικοοικονομικής ένταξης και της ουσιαστικής συμμετοχής των Ρομά στην ελληνική κοινωνία, στη βάση της ισότιμης και αποτελεσματικής άσκησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους.

Η διαμόρφωση του πλαισίου της ΕΣΚΕ Ρομά 2021 - 2030 αποτέλεσε μία σύνθετη συμμετοχική διαδικασία οριοθέτησης αρχών, στόχων και κοινωνικοπολιτικών προτεραιοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη τα πορίσματα ανάλυσης των βασικών αξόνων του εσωτερικού και εξωτερικού της περιβάλλοντος (όπως καταγράφηκαν με την χρήση της ανάλυσης PESTEL [P(olitical), E(conomic), S(ocio-cultural), T(echnological), E(nvironmental), L(egislative)] μέσω:

- της προκαταρκτικής διαβούλευσης με επιλεγμένους φορείς και αντιπροσωπευτικές οργανώσεις της κοινότητας των Ρομά,
- της μελέτης των κύριων εμποδίων και μορφών κοινωνικού αποκλεισμού της ομάδας στόχου στην Ελλάδα(μέσω δικτυακής ανάλυσης/βιβλιογραφικής έρευνας / έρευνας πεδίου),
- της αποτίμησης της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2011-2020 και του Εθνικού Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2017-2021,
- της κριτικής αξιοποίησης κρίσιμων συμπερασμάτων από την εφαρμογή των θεσμικών, επιχειρησιακών και χρηματοδοτικών παρεμβάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της ένταξης των Ρομά σύμφωνα με το πλαίσιο της ΕΕ για τις Εθνικές Στρατηγικές Ένταξης των Ρομά 2011-2020,
- της ενσωμάτωσης των νέων κατευθύνσεων, προτεραιοτήτων και στόχων σύμφωνα με το νέο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά 2021-2030,
- της ανάλυσης SWOT [S(trengths), W(eaknesses), O(pportunities), T(hreats) analysis].

Επιπλέον, ελήφθησαν υπόψη οι γενικές μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες και δράσεις προς την κατεύθυνση της ανασυγκρότησης της χώρας και της αναβάθμισης του κοινωνικού της ιστού, οι νέες στρατηγικές προτεραιότητες για την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και οι νέοι στόχοι και γενικές κατευθύνσεις της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης.

Η ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 αποτελεί αναγκαίο πρόσφορο όρο (enabling condition) στο πλαίσιο της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2021-2027 για τον ειδικό στόχο “Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά” του ΕΚΤ. Η παρούσα Στρατηγική βασίζεται στη συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία και φορείς, καθώς και τις Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης των Επιχειρησιακών Τομεακών Προγραμμάτων.

Η νέα ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 ευθυγραμμίζεται με τις κατευθύνσεις και προτεραιότητες που έχουν τεθεί στο ευρωπαϊκό στρατηγικό πλαίσιο για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, 2020-2030, στη Σύσταση του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου 2021 (2021/C 93/01), καθώς και στις αρχές και στόχους του Σχεδίου Δράσης για τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων.

Η νέα ΕΣΚΕ Ρομά 2021 - 2030 αποτυπώνει και τεκμηριώνει τις στρατηγικές επιλογές του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων με στόχο την αντιμετώπιση των διαπιστωμένων και χρόνιων ζητημάτων κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά στην Ελλάδα. Επιπλέον, για να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις εθνικές και ευρωπαϊκές προκλήσεις που μπορεί να ανακύψουν και οι οποίες ενδέχεται να επηρεάσουν τις μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες και δράσεις στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης, η νέα Στρατηγική έχει δυναμικό χαρακτήρα: προβλέπει στοχευμένα μέτρα μη εξαντλητικού χαρακτήρα ανά κατηγορία

παρέμβασης, παρέχοντας τη δυνατότητα για αναγκαίες τροποποιήσεις ή και προσθήκη νέων παρεμβάσεων και διασφαλίζει την επίκαιρη προσαρμογή της νέας Στρατηγικής στις εκάστοτε κοινωνικο-οικονομικές ανάγκες προς όφελος της ομάδας στόχου. Εν τέλει, η νέα ΕΣΚΕ Ρομά 2021 – 2030 μετουσιώνει σε στοχευμένες δράσεις και στόχους τη βούληση της Πολιτείας να αντιμετωπίσει ουσιαστικά και ριζικά όλα τα ανωτέρω.

Η νέα ΕΣΚΕ Ρομά διαρθρώνεται σε τέσσερις Πυλώνες που οριοθετούν τις βασικές προτεραιότητες δράσης της ελληνικής Πολιτείας την περίοδο 2021-2030:

ΠΥΛΩΝΑΣ I. «Πρόληψη και καταπολέμησης φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά»

ΠΥΛΩΝΑΣ II. «Ενίσχυση της ισότιμης πρόσβασης των Ρομά σε βασικές υπηρεσίες και αγαθά (εκπαίδευση, απασχόληση, υγεία, κοινωνική φροντίδα και στέγαση)»

ΠΥΛΩΝΑΣ III. «Πρόληψη και καταπολέμηση των στερεοτύπων και των διακρίσεων σε βάρος των Ρομά»

ΠΥΛΩΝΑΣ IV. «Πρωώθηση της ενεργού συμμετοχής των Ρομά στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή».

Η ΕΣΚΕ Ρομά 2021 – 2030 υιοθετεί μακροπρόθεσμους στρατηγικούς στόχους, οι οποίοι μετουσιώνονται σε στοχευμένα μέτρα που αφορούν αποκλειστικά στους Ρομά σε συνδυασμό με την ισότιμη συμμετοχή τους σε γενικά μέτρα υφιστάμενων και σχεδιαζόμενων στρατηγικών που αφορούν στις ευάλωτες ομάδες, αλλά και το γενικό πληθυσμό.

Κάθε Ρομά πρέπει να έχει πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες.

Κάθε Ρομά πρέπει να έχει επικουρική πρόσβαση σε δημόσια προγράμματα εισοδηματικής ενίσχυσης.

Κάθε παιδί Ρομά πρέπει να έχει πρόσβαση σε προσχολική αγωγή και υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση.

Κάθε νέος/α Ρομά πρέπει να υποστηρίζεται για να αποκτή επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση καθώς και ανώτατη εκπαίδευση.

Κάθε Ρομά πρέπει να υποστηρίζεται στην πρόσβαση σε απασχόληση και άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων.

Κάθε Ρομά πρέπει να έχει ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας.

Κάθε Ρομά πρέπει να έχει ισότιμη πρόσβαση σε επαρκή και βιώσιμη στέγαση μέσω δημόσιων πολιτικών κοινωνικής κατοικίας.

Κάθε Ρομά πρέπει να έχει πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες στέγασης (ύδρευση, ενέργεια, αποχέτευση).

Κάθε Ρομά πρέπει να υποστηρίζεται σε διαδικασίες διεκδίκησης των δικαιωμάτων του σε περιπτώσεις διακρίσεων σε βάρος του/της.

Κάθε Ρομά πρέπει να έχει πρόσβαση σε διαδικασίες διαβούλευσης και συμμετοχής σε ζητήματα ενδιαφέροντος του/της.

2.3.2.3 Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030 "Μια Ελλάδα με όλους, για όλους" ⁴¹

Η Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030, με τίτλο "Μια Ελλάδα με όλους, για όλους", αποτελεί ένα εμβληματικό εγχείρημα που αποσκοπεί στην πλήρη συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής της χώρας.

Θεμελιακές Αρχές της Εθνικής Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030

Η Ελληνική Πολιτεία αναγνωρίζει την ισότητα, την ελευθερία, την κοινωνική δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη διαφορετικότητα και τη μη διάκριση ως θεμελιακές της αξίες, οι οποίες, ως εκ τούτου, αποτελούν τη βάση της Εθνικής Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των

⁴¹ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. (2024). Μια Ελλάδα με Όλους για Όλους: Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030. Ανακτήθηκε από: <https://amea.gov.gr/strategy/strategy-2024-2030>

Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030. Η θεώρηση της αναπηρίας που υιοθετεί η Εθνική Στρατηγική και το σύνολο των δράσεων που την συγκροτούν ακολουθεί τις προβλέψεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, αναφορικά με την αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία. Η Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030 στηρίζεται σε τρεις θεμελιακές αρχές που αποτελούν τη βάση για όλες τις δράσεις και πολιτικές που προτείνονται. Αυτές οι αρχές είναι οι εξής:

1. Προσβασιμότητα και Καθολικός Σχεδιασμός: Η αρχή της προσβασιμότητας αφορά στην ανάγκη εξασφάλισης ισότιμης πρόσβασης για όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως αναπηρίας, σε όλες τις εκφάνσεις του κοινωνικού, οικονομικού, πολιτικού και πολιτιστικού βίου. Η προσβασιμότητα σε όλες τις εκφάνσεις αποτελεί αυτοτελές δικαίωμα αλλά και αναγκαία συνθήκη για την άσκηση των υπολοίπων δικαιωμάτων και για την ισότιμη και πλήρη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στον ιδιωτικό και δημόσιο βίο. Η παρεμπόδιση -ακούσια ή εκούσια- που αποτρέπει την πρόσβαση σε υποδομές και εξοπλισμούς, αγαθά και υπηρεσίες, ενημέρωση, επικοινωνία και πληροφόρηση, διαδικασίες και πολιτικές, σε κάθε περίπτωση συμπεριλαμβανομένων των έκτακτων συνθηκών, σε όλη την επικράτεια, αποτελεί στην πράξη αναίρεση θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Ο καθολικός σχεδιασμός (universal design) είναι η μεθοδολογία που υιοθετείται για τη δημιουργία αγαθών, υπηρεσιών, υποδομών και διαδικασιών που είναι προσβάσιμες σε όλους. Ο καθολικός σχεδιασμός διασφαλίζει ότι οι πολιτικές και τα νομοθετήματα αναπτύσσονται λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία εξ αρχής, αντί να επιδιώκεται η προσαρμογή τους εκ των υστέρων.

2. Ετερογένεια της Αναπηρίας: Η δεύτερη θεμελιακή αρχή αναγνωρίζει ότι η αναπηρία δεν είναι ομοιογενής έννοια, αλλά περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα καταστάσεων και αναγκών. Αυτές μπορεί να είναι σωματικές, κινητικές, ψυχοκοινωνικές, νοητικές/γνωστικές/αναπτυξιακές και αισθητηριακές, χρόνιες παθήσεις ή/και περιπτώσεις συνδυασμών αυτών (πολλαπλές αναπηρίες), ορατές και μη, μόνιμες αλλά και προσωρινές, καθώς και συσχετιζόμενες με την ηλικία. Η Εθνική Στρατηγική αναγνωρίζει την ανάγκη οι πολιτικές και οι στρατηγικές να προσαρμόζονται σε αυτή την ποικιλομορφία, διασφαλίζοντας ότι λαμβάνονται υπόψη όλες οι μορφές αναπηρίας. Αυτό σημαίνει ότι οι παρεμβάσεις πρέπει να είναι ευέλικτες και να προσαρμόζονται στις διαφορετικές ανάγκες και περιστάσεις κάθε ατόμου.
3. Πολλαπλότητα Αναπηρίας και Διακρίσεων: Η τρίτη θεμελιακή αρχή της στρατηγικής αναγνωρίζει ότι πολλά άτομα με αναπηρία βιώνουν πολλαπλές και διαθεματικές διακρίσεις. Οι πολλαπλές και διατομεακές (intersectional) διακρίσεις αποτελούν βάση, επί της οποίας στοιχειοθετείται η απαίτηση για αυξημένες και στοχευμένες προσαρμογές, για την ουσιαστική άσκηση και απόλαυση δικαιωμάτων, όταν υφίστανται πολλαπλές και διασταυρωμένες ιδιότητες ευαλωτότητας και μορφές διακρίσεων στο ίδιο πρόσωπο. Η προαγωγή των δικαιωμάτων των ατόμων με

αναπηρία ανεξαρτήτως φύλης, θρησκευτικών πεποιθήσεων, εθνοτικής καταγωγής, ηλικίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης, χαρακτηριστικών φύλου ή/και οικογενειακής κατάστασης, χρήζει αυξημένης μέριμνας, για την επίτευξη μιας κοινωνίας ίσων ευκαιριών, ισότιμης πρόσβασης και συμμετοχής.

Σκοπός της Εθνικής Στρατηγικής

Βασικός σκοπός της Εθνικής Στρατηγικής είναι η διπλή σύγκλιση, δηλαδή η υλοποίηση δράσεων που θα επιφέρουν απτά και μετρήσιμα αποτελέσματα ως προς τη σταθερή μείωση -με στόχο την εξάλειψη- των διαφορών που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία στους σχετικούς εθνικούς και ευρωπαϊκούς δείκτες που αποτυπώνουν το επίπεδο διαβίωσης, πρόσβασης και ισότητας, με:

- (1) τα άτομα με αναπηρία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά μέσο όρο, και
- (2) τον γενικό πληθυσμό εντός της χώρας.

Μεθοδολογία της Εθνικής Στρατηγικής

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τη διαμόρφωση της Εθνικής Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030 βασίζεται σε μια ολιστική προσέγγιση, η οποία αντλεί άμεσα από την Ευρωπαϊκή Στρατηγική “Ένωση Ισότητας: Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030”. Η Εθνική Στρατηγική υιοθετεί τη φιλοσοφία, τη βασική διάρθρωση και το περιεχόμενο της Ευρωπαϊκής προσέγγισης, ενώ παράλληλα εναρμονίζεται με τις βασικές αρχές του Ευρωπαϊκού κεκτημένου και συντάσσεται με τους Ευρωπαϊκούς δείκτες παρακολούθησης που θα αναπτυχθούν στο πλαίσιο της υλοποίησής της.

Για την ανάπτυξη της Στρατηγικής, αξιοποιήθηκαν στατιστικά στοιχεία που συλλέγονται και επεξεργάζονται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) και το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ, προκειμένου να διασφαλιστεί η ακρίβεια και η αντιπροσωπευτικότητα των δεδομένων που χρησιμοποιούνται.

Η Στρατηγική υιοθετεί την παρουσίαση συγκεκριμένων δράσεων υλοποίησης και αναγνωρίζει ορισμένες από αυτές ως “Εμβληματικές Δράσεις”, δίνοντας έμφαση σε βασικούς πυλώνες πολιτικής, όπως η καθολική προσβασιμότητα, η αποϊδρυματοποίηση και η δημιουργία συνθηκών αυτόνομης και ανεξάρτητης διαβίωσης στη βάση της ισοτιμίας και της μη διάκρισης. Εντός αυτής της προσέγγισης και υπό τη στοχοθεσία της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής, η Εθνική Στρατηγική αναπτύσσεται σε επτά πυλώνες στρατηγικής προτεραιότητας, που περιλαμβάνουν:

1. Καθολική προσβασιμότητα
2. Ανεξάρτητη διαβίωση στην κοινότητα
3. Πρόσβαση στην υγεία
4. Συμπερίληψη, καινοτομία και νέα προγράμματα σπουδών, επιμόρφωση και κατάρτιση
5. Πρόσβαση στην εργασία

6. Ορατότητα, αφύπνιση, ευαισθητοποίηση και ενημέρωση

7. Στήριξη της οικογένειας ατόμων με αναπηρία

Η ελαχιστοποίηση και η οριστική απαλοιφή των περιορισμών, εμποδίων και φραγμών που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελεί βασικό στόχο της Εθνικής Στρατηγικής για το 2030.

2.3.2.4 Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση

Η Αποϊδρυματοποίηση εντάσσεται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, το οποίο στηρίζεται στις αρχές της ισότιμης συμμετοχής, της ένταξης, της απαγόρευσης των διακρίσεων, της επιλογής και του ελέγχου της ζωής και στο δικαίωμα λήψης υποστήριξης σύμφωνα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και χαρακτηριστικά των ωφελουμένων.

Το όραμα της στρατηγικής αποϊδρυματοποίησης είναι η ανάπτυξη ενός σταθερού πλαισίου συστημάτων κοινωνικής υποστήριξης, έτσι ώστε τα παιδιά - με ιδιαίτερη έμφαση στα παραμελημένα παιδιά και τα παιδιά με αναπηρίες - οι ενήλικες με αναπηρία και οι ηλικιωμένοι με διάφορες ανάγκες υποστήριξης να μπορούν να ενταχθούν πλήρως στην κοινωνία μέσω της παροχής υπηρεσιών στην κοινότητα. Προτεραιότητα θα δοθεί στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών και των ατόμων με αναπηρία.

Οι στρατηγικοί στόχοι καθορίζονται στην βάση των τριών διακριτών ωφελουμένων: στα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με αναπηρίες, στους ενήλικες με αναπηρία και τους ηλικιωμένους. Κάθε προτεραιότητα εξειδικεύεται σε επιμέρους δράσεις.

Οι προτεραιότητες που τίθενται για τα παιδιά και τα παιδιά με αναπηρία είναι:

1. Εξασφάλιση μιας σταθερής βάσης υπηρεσιών υποστήριξης με στόχο την ενίσχυση και ενδυνάμωση των οικογενειών, παιδιών και παιδιών με αναπηρία.
2. Ανάπτυξη μιας σειράς εναλλακτικών μέτρων φροντίδας για τα παιδιά που στερούνται γονικής μέριμνας - συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με αναπηρία - σε ένα οικογενειακό περιβάλλον που προσομοιάζει με αυτό της φυσικής οικογένειας που στερούνται.
3. Σταδιακή μείωση υπηρεσιών κλειστής φροντίδας, επανένταξη των παιδιών και παιδιών με αναπηρία στο οικογενειακό τους περιβάλλον ή μετάβασή τους από τα ιδρύματα σε δομές υποστηριζόμενης διαβίωσης στην κοινότητα.
4. Ενίσχυση, προώθηση και περαιτέρω ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων για παιδιά και παιδιά με αναπηρία.
5. Ανάπτυξη προγραμμάτων υποστήριξης των παιδιών και παιδιών με αναπηρία που εγκαταλείπουν τα ιδρύματα, καθώς και την μετέπειτα υποστήριξή τους.

Οι Προτεραιότητες που τίθενται για τους ενήλικες με αναπηρία είναι:

1. Σταδιακή μείωση των ιδρυμάτων και μετάβαση των ενηλίκων με αναπηρία σε δομές υποστηριζόμενης διαβίωσης στην κοινότητα.

2. Ανάπτυξη μιας σειράς υπηρεσιών στο πλαίσιο της κοινότητας.
3. Πρόληψη της δραματοποίησης.
4. Ανάπτυξη θεσμικού πλαισίου για την ενίσχυση της συμμετοχής των ενηλίκων με αναπηρία στην κοινότητα.

Οι Προτεραιότητες που τίθενται για τους ηλικιωμένους είναι:

1. Ανάπτυξη προγράμματος-πλαισίου που θα αναδείξει τις ανάγκες των ηλικιωμένων και τις σχετικές υπηρεσίες που τις καλύπτουν.
2. Ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης του εργατικού δυναμικού με στόχο την καλύτερη αντιμετώπιση των μεταβαλλόμενων αναγκών των ηλικιωμένων εργαζομένων.

2.3.2.5 Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη⁴²

Τον Απρίλιο του 2013 εκπονήθηκε από το Υπουργείο Εσωτερικών η πρώτη Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη πολιτών τρίτων χωρών με στόχο την οροθέτηση των βασικών αρχών και εθνικών στρατηγικών προτεραιοτήτων και πολιτικών του Υπουργείου για την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για την ένταξη των νομίμως διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών στην ελληνική κοινωνία. Υπόβαθρο της Εθνικής Στρατηγικής αποτέλεσαν οι διεθνείς διαστάσεις που λάμβανε το μεταναστευτικό φαινόμενο με κεντρικό άξονα τις ανάγκες της ελληνικής πολιτείας, της ελληνικής αγοράς εργασίας και οικονομίας, καθώς και την εναρμόνιση με το ευρωπαϊκό πλαίσιο αρχών και αξιών.

Πλέον η ανάγκη για μια εκ βάθρων αναθεώρηση της Εθνικής Στρατηγικής για την Ένταξη γίνεται επιτακτική στο πλαίσιο των νέων αναγκών που προκύπτουν από διεθνείς και εσωτερικές συγκυρίες. Τα νέα αυτά δεδομένα αντικατοπτρίζονται σε πλήθος κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων και δημιουργούν μια νέα βάση για την άσκηση μιας σύγχρονης πολιτικής για την υποδοχή και την ένταξη, με διαφορετικές προτεραιότητες και στοχεύσεις.

Συγκεκριμένα, η νέα Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη αντικατοπτρίζει τις εξής πραγματικότητες που διαμορφώθηκαν πριν την εκπόνησή της και έθεσαν τις βάσεις της:

α) τη μαζική ροή μεικτών μεταναστευτικών ρευμάτων καθώς και αιτούντων/αιτουσών διεθνούς προστασίας και μεταναστών/μεταναστριών από εμπόλεμες περιοχές που αντιμετωπίζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας και φτώχειας, με αυξημένο αριθμό ευάλωτων ατόμων (παιδιά, γυναίκες, άτομα με μετατραυματικές διαταραχές),

---

⁴² Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. (2024). Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη. Ανακτήθηκε από: <https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2020/05/%CE%926.-%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-2019.pdf>

β) τη σύσταση και τη λειτουργία του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής (Π.Δ. 123/2016), υπό το φως των νέων εξελίξεων στον τομέα της μετανάστευσης, με βασικές αρμοδιότητές του τη δημιουργία ενός συστήματος υποδοχής και υποστήριξης μεταναστών/μεταναστριών, αιτούντων/αιτουσών διεθνούς προστασίας και των δικαιούχων αυτής, τη διασφάλιση της νόμιμης διαμονής τους στη χώρα, καθώς και την πρόβλεψη και το σχεδιασμό δράσεων και προγραμμάτων με στόχο την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία, διατηρώντας και προστατεύοντας παράλληλα την κοινωνική συνοχή,

γ) την οικονομική ύφεση στην οποία βρίσκεται η χώρα κατά την τελευταία δεκαετία, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση της ανεργίας των νόμιμων μεταναστών/μεταναστριών, τη γενικότερη συρρίκνωση των θέσεων εργασίας και τη δυσκολία ένταξης στην αγορά εργασίας των νεοεισελθέντων ατόμων,

δ) την ανάγκη μεγαλύτερης και πιο ενεργούς συμμετοχής και άλλων θεσμικών και μη συμμετεχόντων στη διαδικασία της υποδοχής και της ένταξης, και ειδικότερα τοπικών παραγόντων όπως είναι οι δήμοι, οι οποίοι καλούνται να παίξουν κομβικό και καίριο ρόλο σε αυτήν την προσπάθεια,

ε) τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (Τ.Α.Μ.Ε.), καθώς και της λειτουργίας Ειδικής Γραμματείας για τη διαχείρισή του εντός του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης (Ν. 4375/2016), με στόχο τη χρηματοδοτική υποστήριξη των προσπαθειών των κρατών-μελών για την υιοθέτηση και ανάπτυξη ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου και μετανάστευσης (Common European Asylum System), μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ένταξης νομίμων μεταναστών/μεταναστριών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας καθώς και μιας αποτελεσματικής πολιτικής επιστροφών, τηρώντας τις αρχές της αξιοπρέπειας και της διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,

στ) τη βούληση της πολιτικής ηγεσίας για τη δημιουργία ενός κοινού πλαισίου για την υποδοχή και την ένταξη πολιτών τρίτων χωρών με όρους ισότητας και νομιμότητας, το οποίο θα καλλιεργεί την ουσιαστική ανταλλαγή ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες, θα ενισχύει το θετικό αντίκτυπο των ενταξιακών παρεμβάσεων στην τοπική οικονομία και κοινωνία, και, εν τέλει, θα θέτει τις βάσεις για μια κοινωνία ανοιχτή, δυναμική και ποικιλόμορφη,

θ) τη θέσπιση και σύσταση θεσμικών οργάνων οριζόντιου χαρακτήρα με στόχο το συντονισμό και την εποπτεία της υλοποίησης σχεδίων δράσης τα οποία διασφαλίζουν την κοινωνική συνοχή, επιχειρούν να καταπολεμήσουν την ξενοφοβία και το ρατσισμό και προωθούν το σχεδιασμό δράσεων κοινωνικής πολιτικής, όπως ο Εθνικός Μηχανισμός Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής, και το Κυβερνητικό Συμβούλιο Κοινωνικής Πολιτικής (ΚΥ.Σ.ΚΟΙ.Π.),

η) την ανάγκη για την εξασφάλιση του γενικού συντονισμού και της ευρύτερης πολιτικής συνοχής μεταξύ συναρμόδιων Υπουργείων και λοιπών φορέων έτσι ώστε να μεγιστοποιηθεί η δυναμική και η αποτελεσματικότητα της Εθνικής Στρατηγικής για την Ένταξη.

Τα νέα αυτά δεδομένα υπαγόρευσαν μια επανεξέταση των στοχεύσεων της ελληνικής πολιτείας στον τομέα της μετανάστευσης, η οποία αντικατοπτρίζεται στην Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη.

Η Στρατηγική ορίζει τη μετανάστευση ως πολυδιάστατο φαινόμενο που συνδέεται με κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές μεταβολές. Δίνει έμφαση στη διάκριση μεταξύ μεταναστών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας, ενώ αναδεικνύει την πολυπλοκότητα της ένταξης ως διαδικασίας που περιλαμβάνει πρόσβαση σε βασικά αγαθά (στέγαση, υγεία, εκπαίδευση, εργασία) αλλά και προσαρμογή σε νέες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες.

Στο θεωρητικό επίπεδο παρουσιάζονται τα μοντέλα ένταξης:

- το αφομοιωτικό,
- το πολυπολιτισμικό (φιλελεύθερο/κοινωνικό),
- το ευρωπαϊκό μοντέλο κοινωνικής ένταξης, που προωθεί τον διαπολιτισμικό διάλογο.

Για την Ελλάδα υιοθετείται ένα νέο κοινωνικό μοντέλο ένταξης, προσαρμοσμένο στις εγχώριες ιδιαιτερότητες, με τελικό στόχο τη διαπολιτισμικότητα και την κοινωνική συνοχή. Κεντρικοί πυλώνες είναι η ενεργός συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η συνεργασία με ΜΚΟ και διεθνείς οργανισμούς και η ισότιμη συμμετοχή των μεταναστών στην κοινωνία.

Η στρατηγική οργανώνεται σε δύο επίπεδα:

1. Υποδοχή (αιτούντες άσυλο) – εξασφάλιση στέγασης, υγειονομικής περίθαλψης και βασικών συνθηκών διαβίωσης.
2. Ένταξη (δικαιούχοι διεθνούς προστασίας και μετανάστες) – πρόσβαση στην εκπαίδευση, εργασία, κοινωνική ασφάλιση, συμμετοχή στα κοινά.

Οι άξονες πολιτικής περιλαμβάνουν:

- συνεργασία με την Αυτοδιοίκηση,
- ισότιμη πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες,
- προώθηση της εκπαίδευσης και της απασχόλησης,
- ενίσχυση της διαπολιτισμικότητας,
- συμμετοχή στα κοινά,
- καταπολέμηση ρατσισμού και ξενοφοβίας,
- στοχευμένες πολιτικές για ευάλωτες ομάδες (παιδιά, γυναίκες, ασυνόδευτοι ανήλικοι, δεύτερη γενιά).

Τέλος, προβλέπονται μέσα υλοποίησης: αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων (ιδίως του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (ΤΑΜΕ)), διυπουργικός συντονισμός, συνεργασία με κοινωνικούς και ιδιωτικούς φορείς, καθώς και συστηματική αξιολόγηση της εφαρμογής.

Η στρατηγική επιδιώκει τη διαμόρφωση μιας ανοιχτής, δυναμικής και πολυπολιτισμικής κοινωνίας, όπου η ένταξη δεν αποτελεί μονομερή διαδικασία αλλά αμφίδρομη προσαρμογή μεταναστών και κοινωνίας υποδοχής, με βασική αρχή τον σεβασμό των δικαιωμάτων, της ισότητας και της κοινωνικής συνοχής.

2.3.2.6 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Αστεγίας 2023-2027⁴³

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Αστεγίας 2023-2027 πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο σχέδιο που διαρθρώνεται σε επτά πυλώνες. Περιλαμβάνει δράσεις συνολικού προϋπολογισμού 72 εκατ. ευρώ που εκτιμάται ότι θα βοηθήσουν περί τα 5.700 νοικοκυριά και θα υλοποιηθούν από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας.

Το Σχέδιο προδιαγράφει παρεμβάσεις που αφενός διευκολύνουν την πρόσβαση σε κατάλληλη και αξιοπρεπή στέγαση για ευάλωτους πολίτες, αφετέρου στοχεύουν στην πρόληψη του φαινομένου της αστεγίας. Μακροπρόθεσμος στόχος είναι η μόνιμη αντιμετώπιση των προβλημάτων στέγασης για όλους τους Έλληνες, με αξιοποίηση εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων (ΕΣΠΑ, Ταμείο Ανάκαμψης).

Στις σημαντικότερες δράσεις του σχεδίου περιλαμβάνονται οι παρακάτω τρεις:

1. Το Πρόγραμμα «Κάλυψη» μέσω του οποίου θα αξιοποιηθεί το υφιστάμενο απόθεμα διαμερισμάτων του προγράμματος «ΕΣΤΙΑ» για την υλοποίηση προγράμματος κοινωνικής κατοικίας. Στόχος είναι η διάθεση τουλάχιστον 1.000 διαμερισμάτων ως κοινωνικές κατοικίες σε νέους ηλικίας 25-39 ετών, δικαιούχους του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος, χωρίς ιδιόκτητη πρώτη κατοικία. Το πρόγραμμα που έχει προϋπολογισμό 21,5 εκατ. ευρώ θα καλύπτει το κόστος μίσθωσης της κατοικίας για διάστημα τριών ετών και τυχόν δαπάνες επισκευών, όπου απαιτείται. Οι πρώτες κατοικίες θα παραδοθούν εντός του Μαρτίου.
2. Το πρόγραμμα «Στέγαση και Εργασία για τους αστέγους» που μετατράπηκε από πιλοτικό σε μόνιμο εργαλείο κοινωνικής πολιτικής και λειτουργεί σε 43 Δήμους σε όλη τη χώρα παρέχοντας επιδότηση ενοικίου στους ωφελούμενους για δυο χρόνια. κάλυψη βασικών δαπανών για οικοσκευές και πληρωμή λογαριασμών ΔΕΚΟ και επιδότηση του μισθού και των ασφαλιστικών εισφορών για ένα χρόνο για εξεύρεση εργασίας σε ιδιωτικές επιχειρήσεις ή για τη δημιουργία επιχείρησης. Στόχος, είναι η επανένταξη 800 ωφελούμενων.
3. Το πιλοτικό πρόγραμμα Κοινωνικής Κατοικίας που και θα υλοποιηθεί στους Δήμους Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Στοχεύει στην πρόληψη και την αντιμετώπιση του αποκλεισμού από κατοικία ευάλωτων ομάδων που απειλούνται ή αντιμετωπίζουν έλλειψη στέγης, κάνοντας χρήση μέρους του ιδιωτικού και δημόσιου στεγαστικού

⁴³ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. (2023). Τι περιλαμβάνει το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη στήριξη των αστέγων. Ανακτήθηκε από: <https://ypergasias.gov.gr/ti-perilamvanei-to-ethniko-schedio-drasis-gia-ti-stirixi-ton-astegon/>

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ
Σήμερα ανθίζει!

Περιφερειακό
Πρόγραμμα
Κοινωνικής
Ενταξης
Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Πρόγραμμα στα Κέντρα Κοινότητας (ΚΚ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

αποθέματος που δεν χρησιμοποιείται. Προβλέπεται μάλιστα η επέκτασή και σε άλλους μεγάλους δήμους της χώρας μέσω της ένταξής του στο νέο ΕΣΠΑ 2021-2027.

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ΠΔΕ αλλάζει
Κοιτάζουμε μπροστά
| ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

2.4 Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας - ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2014-2020 ⁴⁴

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αποτελεί μία από τις φτωχότερες περιφέρειες της χώρας, ενώ σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, φαινόμενο που διογκώνεται με την παρατεταμένη οικονομική ύφεση.

Στο πλαίσιο αυτό, στόχος της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας είναι η διαμόρφωση ενός πλέγματος προστασίας για τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά και να υποστηριχθούν οι ομάδες εκείνες που προσπαθούν για την ένταξη/ επανένταξη τους στην αγορά εργασίας.

Η Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας εξειδικεύει και συμπληρώνει την Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη, ενώ συμβάλλει στην επίτευξη των εθνικών στόχων για την αντιμετώπιση της φτώχειας, οι οποίοι περιλαμβάνουν:

- Μείωση των ανθρώπων που απειλούνται από τη φτώχεια ή/και τον κοινωνικό αποκλεισμό κατά 450.000 έως το 2020
- Μείωση του αριθμού των παιδιών που απειλούνται από τη φτώχεια κατά 100.000 έως το 2020
- Ανάπτυξη ενός «δικτύου κοινωνικής ασφάλειας» (social safety net) κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, που περιλαμβάνει δυνατότητα πρόσβασης των πολιτών σε βασικές υπηρεσίες (ιδίως υπηρεσίες πρωτοβάθμιας ιατρικής φροντίδας, στέγασης και εκπαίδευσης).

Επιπρόσθετα, η Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας συμβάλλει και στην εφαρμογή της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των ΡΟΜΑ.

Σε ό,τι αφορά στο χρονικό διάστημα εφαρμογής της Περιφερειακής Στρατηγικής δεδομένου ότι οι βασικές πηγές χρηματοδότησης αυτής είναι τα Προγράμματα και Ταμεία της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020, κατ' επέκταση και η χρονική διάρκεια της Στρατηγικής ταυτίζεται με την εν λόγω χρονική περίοδο.

Όραμα και Στόχοι

⁴⁴ ΕΕΟ GROUP Α.Ε. (2015). Έργο «Καταγραφή αναγκών και διαμόρφωση στρατηγικής Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την αντιμετώπιση του φαινομένου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στο πλαίσιο του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2014-2020». Παραδοτέο 2/ Τεύχος Β: Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας. Ανακτήθηκε από: https://dytikiellada.gr/wp-content/uploads/2016/07/%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A4%CE%97_%CE%A6%CE%A4%CE%A9%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%91_06112015.pdf

Το κεντρικό όραμα της Δυτικής Ελλάδας στο πλαίσιο της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020 είναι «Αυτοτροφοδοτούμενη, εξωστρεφής και αειφορική ανασυγκρότηση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας εστιασμένη στην παγκόσμια ταυτότητά της, στις αξίες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον».

Για την προαγωγή του αναπτυξιακού οράματος της Περιφέρειας σε ότι αφορά το ανθρώπινο δυναμικό και ιδιαίτερα τις ευπαθείς ομάδες, με βάση και την ανάλυση που προηγήθηκε στις παραπάνω ενότητες, προτείνονται οι κάτωθι Στρατηγικοί Στόχοι (ΣΣ) για την Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας:

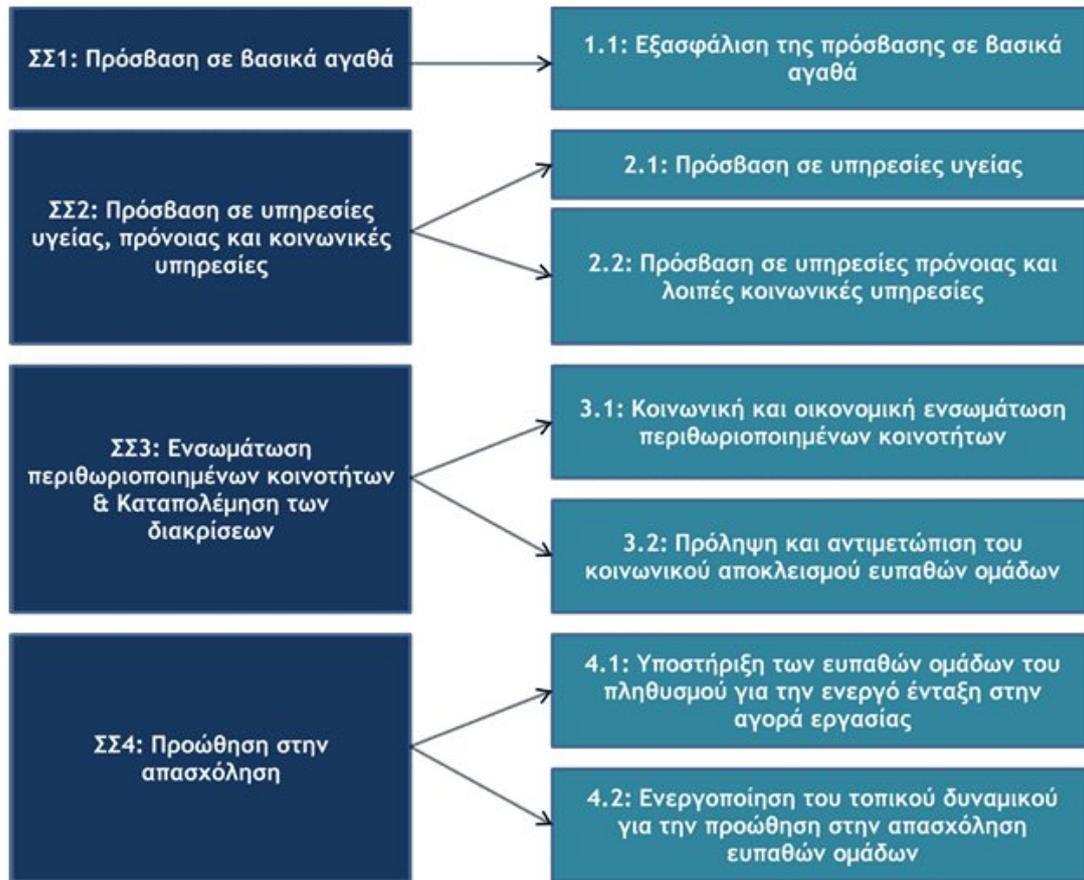
- ΣΣ1: Εξασφάλιση της πρόσβασης σε βασικά είδη διαβίωσης ομάδων του πληθυσμού που κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό.
- ΣΣ2: Διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης στις κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας από οικονομικά ασθενείς πολίτες, από πολίτες απομακρυσμένων περιοχών, πολίτες ευάλωτων και ειδικών κοινωνικών ομάδων.
- ΣΣ3: Ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων στον κοινωνικό ιστό της Περιφέρειας και καταπολέμηση των διακρίσεων.
- ΣΣ4: Προώθηση στην απασχόληση.

Οι εν λόγω Στρατηγικοί Στόχοι εξειδικεύονται σε επιμέρους Προτεραιότητες ως ακολούθως:

- > Εξασφάλιση της πρόσβασης σε βασικά αγαθά
- > Πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας
- > Πρόσβαση σε υπηρεσίες πρόνοιας και λοιπές κοινωνικές υπηρεσίες
- > Κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων
- > Πρόληψη και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών ομάδων
- > Υποστήριξη των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού για την ενεργό ένταξη στην αγορά εργασίας
- > Ενεργοποίηση του τοπικού δυναμικού για την προώθηση στην απασχόληση ευπαθών ομάδων

Στο σχήμα που ακολουθεί παρουσιάζεται η αντιστοίχιση των Στρατηγικών Στόχων και των Προτεραιοτήτων:

Σχήμα 4: Αντιστοίχιση Στρατηγικών Στόχων και Προτεραιοτήτων Περιφερειακής Στρατηγικής.

Πηγή:

https://dytikiellada.gr/wp-content/uploads/2016/07/%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A4%CE%97_%CE%A6%CE%A4%CE%A9%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%91_06112015.pdf

Ωφελούμενοι Περιφερειακής Στρατηγικής

Οι ομάδες του πληθυσμού στη Δυτική Ελλάδα, οι οποίες χρήζουν υποστήριξης ώστε να αποφύγουν τον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, αποτελούν και τους βασικούς ωφελούμενους της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας. Συνοπτικά οι ομάδες αυτές έχουν ως ακολούθως:

✓ Άτομα με αδυναμία πρόσβασης σε βασικά αγαθά, που ζουν κάτω από το όριο ή σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού	✓ Άτομα με δυσκολία πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας	✓ ΑμεΑ
✓ ΡΟΜΑ και λοιπές περιθωριοποιημένες κοινότητες (όπως μετανάστες) που είναι εγκατεστημένοι στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	✓ Πολύτεκνες οικογένειες	✓ Γυναίκες και παιδιά θύματα κακοποίησης
✓ Παιδιά ηλικίας 0-17 ετών σε καταστάσεις αποκλεισμού	✓ Μακροχρόνια άνεργοι και άνεργες γυναίκες	✓ Άτομα με χαμηλά προσόντα
✓ Εξαρτημένα/απεξαρτημένα άτομα		

Σημειώνεται, επίσης, ότι ωφελούμενοι της Περιφερειακής Στρατηγικής είναι και οι Δικαιούχοι του προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, το οποίο όπως αναφέρθηκε και παραπάνω εφαρμόστηκε πιλοτικά στην Ι.Π. Μεσολογγίου. Η στόχευση του εν λόγω Προγράμματος εκτός από την εισοδηματική ενίσχυση περιλαμβάνει και την υποστήριξη των Δικαιούχων για την πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες και αγαθά.

Οι ωφελούμενοι που παρουσιάστηκαν παραπάνω εντάσσονται στις 3 βασικές κατηγορίες της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη, οι οποίες προσδιορίζονται με την ακόλουθη τυπολογία:

- i. Πρόσωπα σε συνθήκες ακραίας φτώχειας,
- ii. Παιδιά ηλικίας 0-17 ετών σε καταστάσεις αποκλεισμού,
- iii. Πρόσωπα με αυξημένους κινδύνους φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Σε ό,τι αφορά στην αντιστοίχιση των ωφελουμένων της Περιφερειακής Στρατηγικής με τις προαναφερθείσες βασικές κατηγορίες της Εθνικής Στρατηγικής έχουν ως ακολούθως:

Πίνακας 5: Αντιστοίχιση των ωφελουμένων της Περιφερειακής Στρατηγικής με τις βασικές κατηγορίες της Εθνικής Στρατηγικής.

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΤΑΤΗΓΙΚΗ
Πρόσωπα σε συνθήκες ακραίας φτώχειας	Άτομα με αδυναμία πρόσβασης σε βασικά αγαθά, που ζουν κάτω από το όριο ή σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.
Παιδιά ηλικίας 0-17 ετών σε καταστάσεις αποκλεισμού	- Παιδιά θύματα κακοποίησης - Παιδιά ηλικίας 0-17 ετών σε καταστάσεις αποκλεισμού
Πρόσωπα με αυξημένους κινδύνους φτώχειας	- Άτομα με δυσκολία πρόσβασης σε υπηρεσίες

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΤΑΤΗΓΙΚΗ
και κοινωνικού αποκλεισμού	<p>υγείας</p> <ul style="list-style-type: none"> - ΑμεΑ - ΡΟΜΑ και λοιπές περιθωριοποιημένες κοινότητες (όπως μετανάστες) που είναι εγκατεστημένοι στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. - Πολύτεκνες οικογένειες - Γυναίκες θύματα κακοποίησης - Μακροχρόνια άνεργοι και άνεργες γυναίκες - Άτομα με χαμηλά προσόντα - Εξαρτημένα/ απεξαρτημένα άτομα

Πηγή:

https://dytikiellada.gr/wp-content/uploads/2016/07/%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A4%CE%97_%CE%A6%CE%A4%CE%A9%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%91_06112015.pdf & ίδια επεξεργασία.

Πηγές χρηματοδότησης περιφερειακής στρατηγικής

Βασικές πηγές χρηματοδότησης της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας αποτελούν:

- ✓ Ο Κρατικός Προϋπολογισμός,
- ✓ Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι σε επίπεδο ΟΤΑ,
- ✓ Πόροι της Περιφέρειας,
- ✓ Πόροι από Τομεακά, Περιφερειακά και άλλα Προγράμματα και Ταμεία της ΕΕ κυρίως στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2014-2020,
- ✓ Ιδιωτικοί πόροι.

Ειδικά σε ότι αφορά το ΕΣΠΑ 2014-2020, στο πλαίσιο του Θεματικού Στόχου 9 «Πρωώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης» (όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενες ενότητες) έχει δεσμευτεί σε επίπεδο χώρας το ποσό του 1.303.336.729,60€.

Στο ποσό αυτό συνεισφέρουν τα ακόλουθα Ταμεία της ΕΕ:

- α) το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο,
- β) το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και
- γ) το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης.

Βασική πηγή χρηματοδότησης για την επίτευξη των στόχων της Περιφερειακής Στρατηγικής θα αποτελέσει το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2014-2020 και πιο συγκεκριμένα οι Άξονες Προτεραιότητας 4 και 5 οι οποίοι περιλαμβάνουν τον Θεματικό Στόχο (ΘΣ) 9 «Πρωώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης».

Επίσης, σημαντική συνεισφορά στην εφαρμογή της Περιφερειακής Στρατηγικής αναμένεται και από τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και «Αγροτική Ανάπτυξη».

Τέλος, εκτός από τους πόρους του νέου ΕΣΠΑ, δύναται να αξιοποιηθούν και άλλα Ταμεία της ΕΕ στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Πολιτικών 2014-2020 για την υλοποίηση συμπληρωματικών παρεμβάσεων κοινωνικής ένταξης (τα οποία αναφέρθηκαν στην ενότητα 2.3), όπως:

- Το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA),
- Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης,
- Το χρηματοδοτικό μέσο «Απασχόληση και Κοινωνική Καινοτομία (EaSI)»,
- Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση.

Επιχειρησιακός σχεδιασμός περιφερειακής στρατηγικής

Η Περιφερειακή Στρατηγική συμβάλλει στους τρεις πυλώνες της Εθνικής Στρατηγικής:

- > Π1: Καταπολέμηση της Φτώχειας
- > Π2: Πρόσβαση σε Υπηρεσίες
- > Π3: Αγορά Εργασίας Χωρίς Αποκλεισμούς Σε ότι αφορά τον επιχειρησιακό σχεδιασμό της Περιφερειακής Στρατηγικής αναλύεται σε 3 επίπεδα:

Σε Άξονες Παρεμβάσεων, οι οποίοι αντιστοιχίζονται με τους Στρατηγικούς Στόχους της Περιφερειακής Στρατηγικής Σε Προτεραιότητες ανά Άξονα Παρέμβασης Σε Τύπους Δράσεων (ΤΔ) Οι ΑΠ έχουν ως ακολούθως:

- ΑΠ1: Πρόσβαση σε βασικά αγαθά
- ΑΠ2: Πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας και κοινωνικές υπηρεσίες
- ΑΠ3: Ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων & καταπολέμηση των διακρίσεων
- ΑΠ4: Προώθηση στην απασχόληση Στη συνέχεια ακολουθεί συνοπτική ανάλυση ανά Άξονα Παρέμβασης.

Επικαιροποίηση ΠΕΣΚΕ Δυτικής Ελλάδας⁴⁵

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του έργου του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, θα επικαιροποιηθεί η «Περιφερειακή Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης» της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας μέσω:

- του σχεδιασμού, αποστολής, συλλογής και ανάλυσης ερωτηματολογίων προς Δήμους και κοινωνικούς φορείς της Περιφέρειας, σε σχέση με την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση της φτώχειας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας,

⁴⁵ Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Επικαιροποίηση ΠεΣΚΕ. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/draseis/epikairopoisi-peske/>

- της αποτύπωσης των υφιστάμενων παρεμβάσεων της Περιφέρειας στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης,
- της επικαιροποίησης αξόνων και προτεραιοτήτων της Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης και
- της επικαιροποίησης των στρατηγικών επιλογών της Περιφέρειας για την ανάπτυξη ολοκληρωμένων δράσεων κοινωνικής ένταξης που θα συγχρηματοδοτηθούν από το Ε.Π. «Δυτική Ελλάδα 2021-2027».

2.5 Θεσμικό και Κανονιστικό πλαίσιο των Κέντρων Κοινότητας⁴⁶

Στην παρούσα υποενότητα παρουσιάζεται το Θεσμικό και Κανονιστικό πλαίσιο των Κέντρων Κοινότητας, σύμφωνα με τον Οδηγό Εφαρμογής και Λειτουργίας Κέντρων Κοινότητας – 2024:

- > Ο Ν. 4024/2011 «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015», όπως ισχύει
- > Ο Ν. 4074/2013 «Κύρωση της σύμβασης για τα δικαιώματα των ανθρώπων με αναπηρίες και του προαιρετικού πρωτοκόλλου της σύμβασης για τα δικαιώματα των ανθρώπων με αναπηρίες», όπως ισχύει
- > Το Άρθρο 4 του Ν.4368/2016 (ΦΕΚ 21/Α/21-2-2016), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει
- > Η υπ' αριθμ. Δ23/ΟΙΚ. 14435/1135/29.03.2016 (ΦΕΚ Β'854/30-3-2016) κοινή υπουργική απόφαση «Καθορισμός ελάχιστων προδιαγραφών λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας», όπως τροποποιήθηκε με την υπ' αριθμ. Δ14/15834/237/2019 κοινή υπουργική απόφαση (ΦΕΚ1344 Β'/19.04.2019)
- > Η υπ' αριθμ. Δ14.49744/16.05.2023 (ΦΕΚ Β' 3322/19-5-2023) κοινή υπουργική απόφαση «Καθορισμός προδιαγραφών λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας»
- > Τα άρθρα 7 και 16 του Ν.4445/2016 «Εθνικός Μηχανισμός Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής, ρυθμίσεις για την κοινωνική αλληλεγγύη και εφαρμοστικές διατάξεις του ν.4387/2016 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α'236)
- > Ο Ν.4624/2019 «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 137)
- > Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο

⁴⁶ Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών – Γενική Γραμματεία ΕΣΠΑ. (2024). Ηλεκτρονική βιβλιοθήκη: Οδηγός Εφαρμογής και Λειτουργίας Κέντρων Κοινότητας – 2024. Ανακτήθηκε από: <https://www.espa.gr/el/Pages/eLibraryFS.aspx?item=2606>

Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων

- > Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1057 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 2021, περί ιδρύσεως του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+ (ΕΚΤ+) και καταργήσεως του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1296/2013
- > Οδηγίες σχετικά με τις απλουστευμένες επιλογές κόστους (ΕΑΚ) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:C:2021:200:TOC>
- > Το εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2021-2027», αρ. απόφασης C(2021)5617/29 Ιουλ 2021 (CC12021EL16FFPA001)
- > Η υπ' αριθμ. 114947 ΥΑ (ΦΕΚ Β 6132/01.12.2022) με τίτλο: «Εθνικοί κανόνες επιλεξιμότητας δαπανών για τα προγράμματα του ΕΣΠΑ 2021-2027»
- > Το «Ενημερωτικό Σημείωμα σχετικά με τους δείκτες απάτης για το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ και το ΤΑ - COCOF 09/0003/00-EL»
- > Ο Ν.4914/19.03.2022 (ΦΕΚ 61/Α/21.03.2022): Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σύσταση Ανώνυμης Εταιρείας «Εθνικό Μητρώο Νεοφυών Επιχειρήσεων Α.Ε.» και άλλες διατάξεις
- > Η Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021 - 2030 (Φεβρουάριος 2022).
- > Η Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας (Ιούλιος 2022)
- > Το άρθρο 101 του Ν.5041/2023 «Φαρμακευτικοί Σύλλογοι- Πανελλήνιος Φαρμακευτικός Σύλλογος- Ινστιτούτο Φαρμακευτικών Επιστημονικών Ερευνών και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις» (ΦΕΚ Α' 87).
- > Υποστηρικτική Λίστα στην αξιολόγηση και επιλογή των προτάσεων και στην επαλήθευση των πράξεων βάσει του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.
- > Οδηγός Επικοινωνίας ΕΣΠΑ 2021-2027
- > Έντυπο 1b_O.I.1_1_ΠΑΡΑΡΤ_II_ΠΡΟΣΒ_ΑΜΕΑ 21-27_v1_141122 για την προσβασιμότητα / διευκολύνσεις για ΑμεΑ.

Συμπληρωματικά, για τα διευρυμένα Κέντρα Κοινότητας που λειτουργούν Παράρτημα Κέντρου Ένταξης Μεταναστών (ΚΕΜ), το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο συμπεριλαμβάνει και τα παρακάτω:

- > Ο Ν. 4375/2016 (ΦΕΚ Α'51/03.04.2016) «Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του

Συμβουλίου «σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση)» (L 180/29.6.2013), διατάξεις για την εργασία δικαιούχων διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.

- > Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1147 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7ης Ιουλίου 2021 για τη θέσπιση του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης & Ένταξης.
- > Το Σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη για την περίοδο 2021-2027 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
- > Η Εθνική Στρατηγική για την ένταξη αιτούντων και δικαιούχων διεθνούς προστασίας (Νοέμβριος 2021)
- > Ο Ν. 4939/2022 (ΦΕΚ 111/Α/10.06.2022) «Κύρωση Κώδικα Νομοθεσίας για την υποδοχή, τη διεθνή προστασία πολιτών τρίτων χωρών και ανιθαγενών και την προσωρινή προστασία σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων αλλοδαπών»
- > Ο Ν. 5038/2023 (ΦΕΚ Α'81/01.04.2023) «Κώδικας Μετανάστευσης».

Κεφάλαιο 3. Υφιστάμενη Κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

3.1 Υφιστάμενη Κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Α. Πληθυσμιακά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αποτελεί μία από τις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας, με διοικητικό κέντρο την Πάτρα, και περιλαμβάνει τις Περιφερειακές Ενότητες Αχαΐας, Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας. Εκτείνεται σε συνολική έκταση 11.350 τετραγωνικών χιλιομέτρων, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 8,6% της συνολικής επικράτειας της χώρας. Η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά ποικίλο γεωμορφολογικό ανάγλυφο που συνδυάζει εκτεταμένες παράκτιες ζώνες με πρόσβαση στο Ιόνιο Πέλαγος και τον Κορινθιακό Κόλπο, ορεινούς όγκους που φτάνουν τα 2.224 μέτρα (Καλιακούδα), καθώς και γόνιμες πεδιάδες που αποτελούν σημαντικούς αγροτικούς πόλους.

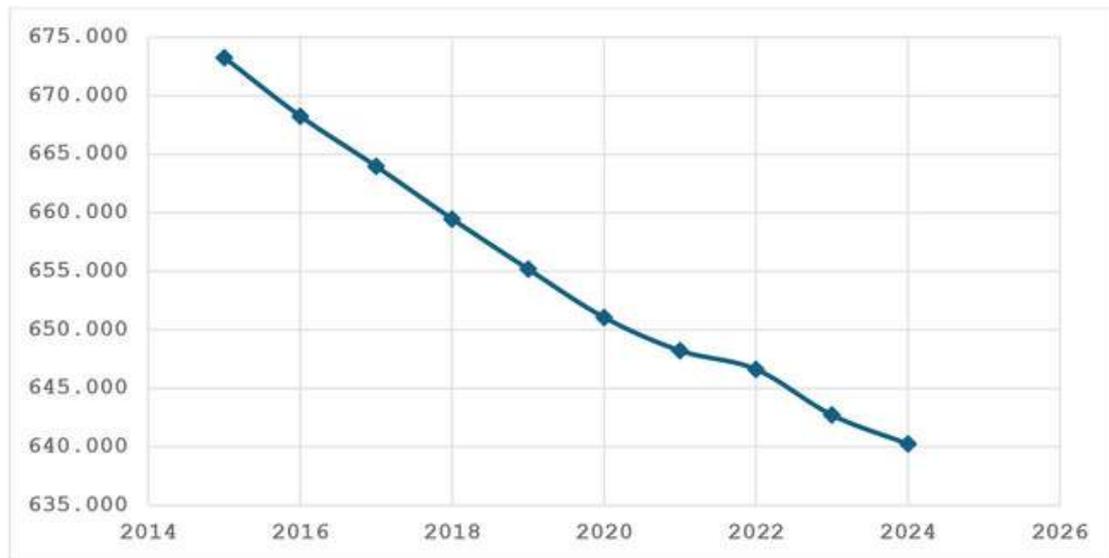
Η δημογραφική εξέλιξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας κατά την περίοδο 2015-2024 αποτυπώνει με emphaticό τρόπο τις ευρύτερες δημογραφικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελληνική περιφέρεια στη μετά την οικονομική κρίση εποχή. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, καταγράφεται μια αδιάκοπη φθίνουσα πορεία του πληθυσμού που ξεκινά από τους 674.000 κατοίκους το 2015 και φτάνει στους 640.000 κατοίκους το 2024.

Η συνολική απώλεια πληθυσμού ανέρχεται σε περίπου 34.000 άτομα, γεγονός που αντιστοιχεί σε ποσοστιαία μείωση της τάξης του 5% μέσα σε μία δεκαετία. Η καμπύλη της πληθυσμιακής εξέλιξης εμφανίζει σταθερή και γραμμική πτώση χωρίς ουσιαστικές διακυμάνσεις ή περιόδους ανάκαμψης, στοιχείο που υποδηλώνει μια δομική και συστημική δημογραφική συρρίκνωση.

Αυτή η δημογραφική τάση συνδέεται άμεσα με πολυπαραγοντικά φαινόμενα που χαρακτήρισαν την ελληνική κοινωνία κατά την τελευταία δεκαετία. Κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η εσωτερική μετανάστευση προς τα αστικά κέντρα της Αττικής και της Θεσσαλονίκης, καθώς και η εξωτερική μετανάστευση προς χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδιαίτερα μεταξύ των νέων και υψηλά εκπαιδευμένων ατόμων. Παράλληλα, η προοδευτική γήρανση του πληθυσμού, σε συνδυασμό με τη μείωση των γεννήσεων και την αύξηση της θνησιμότητας, επιτείνει το δημογραφικό πρόβλημα.

Η συνεχής πληθυσμιακή μείωση επηρεάζει καταλυτικά τη δυναμική της περιφέρειας σε πολλαπλά επίπεδα, περιορίζοντας την οικονομική δραστηριότητα, δυσχεραίνοντας την παροχή δημόσιων υπηρεσιών και απειλώντας την κοινωνική συνοχή των τοπικών κοινοτήτων, ιδιαίτερα στις απομακρυσμένες και ορεινές περιοχές.

Διάγραμμα 1: Χρονολογική σειρά εξέλιξης πληθυσμού Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Πηγή: <https://socialpolicy-pde.gr/chronologiki-seira-exelixis-plithysmoy-perifereias-dytikis-elladas/> & Eurostat..

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αποτελείται από τρεις Περιφερειακές Ενότητες (Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας, Ηλείας), στις οποίες υπάγονται 19 πρωτοβάθμιοι Δήμοι (ΟΤΑ). Συγκεκριμένα, η Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας αποτελείται από επτά (7) Δήμους, η Π.Ε. Αχαΐας από πέντε (5) και η Π.Ε. Ηλείας από επτά (7). Παρακάτω παρουσιάζεται ένας πίνακας με τον μόνιμο πληθυσμό της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανά ΠΕ και Δήμο για το 2021 σύμφωνα με την απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ.:

Πίνακας 6: Μόνιμος Πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανά Περιφερειακή Ενότητα και ανά Δήμο (2021).

Διοικητική Ενότητα	Πληθυσμός 2021
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	648.220
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΧΑΪΑΣ	305.979
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	215.923
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	46.989
ΔΗΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	25.634
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	8.208
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	9.224
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	192.346
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	32.048
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	89.689
ΔΗΜΟΣ ΑΚΤΙΟΥ - ΒΟΝΙΤΣΑΣ	14.641
ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	14.980
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	5.711
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	25.065
ΔΗΜΟΣ ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	10.207
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΛΕΙΑΣ	149.895
ΔΗΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ	45.364
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	22.550
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	11.202
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	11.156

Διοικητική Ενότητα	Πληθυσμός 2021
ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	8.654
ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΔΑΣ	29.346
ΔΗΜΟΣ ΠΗΝΕΙΟΥ	21.624

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Η πληθυσμιακή εξέλιξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (2011-2021) εμφανίζει μείωση της τάξης του 4,6%, ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας συνολικά (-3,1%).

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας εκτιμάται ότι φτάνει τους 648.220 μόνιμους κατοίκους (2021), το οποίο αντιστοιχεί στο 6,1% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Όσον αφορά στις Περιφερειακές Ενότητες, μεγαλύτερη μείωση παρατηρείται στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας (-8,8%), ακολουθεί η Π.Ε. Ηλείας (-5,9%) ενώ μικρότερη μείωση καταγράφεται στην Π.Ε. Αχαΐας (-1,2%).

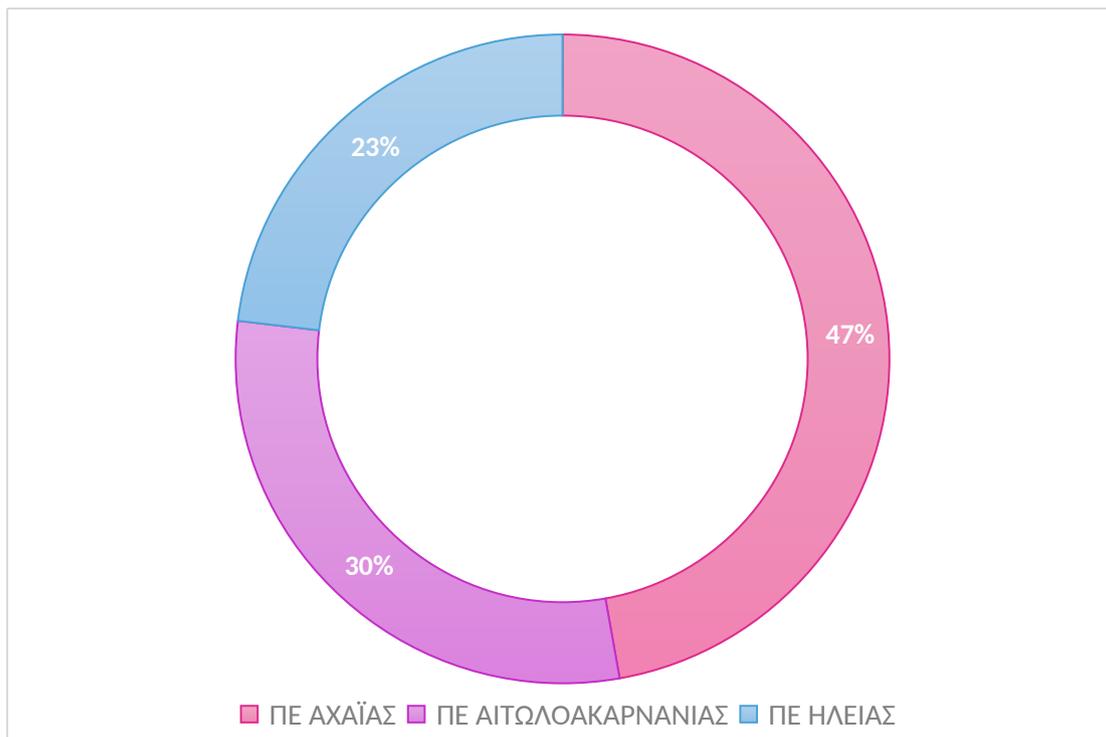
Πίνακας 7: Μόνιμος πληθυσμός του συνόλου της χώρας, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των Περιφερειακών Ενοτήτων που εντάσσονται σ' αυτήν (2011-2021).

Διοικητική Ενότητα	Μόνιμος πληθυσμός		Ποσοστιαία μεταβολή 2011-2021 (%)
	2011	2021	
Σύνολο χώρας	10.816.286	10.482.487	-3,1%
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	679.796	648.220	-4,6%
ΠΕ Αχαΐας	309.694	305.979	-1,2%
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	210.802	192.346	-8,8%
ΠΕ Ηλείας	159.300	149.895	-5,9%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Σχετικά με την ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού για το 2021, η ΠΕ Αχαΐας αντιπροσωπεύει το 47% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, ακολουθεί η ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας με το 30% ενώ το χαμηλότερο ποσοστό καταγράφεται στην ΠΕ Ηλείας που κατέχει το 23%.

Διάγραμμα 2: Ποσοστιαία κατανομή της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανά Περιφερειακή Ενότητα (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Πυκνότητα

Η πυκνότητα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας το 2021 εκτιμάται στους 57,1 κατ./τ.χλμ., αριθμός αρκετά χαμηλότερος συγκριτικά με τον εθνικό μέσο όρο που αντιστοιχεί σε 79,4 κατ./τ.χλμ. Μεγάλο ενδιαφέρον προξενεί η έντονη διακύμανση ανάμεσα στις ΠΕ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας καθώς η χαμηλότερη πυκνότητα αντιστοιχεί σε 35,5 κατ./τ.χλμ και ανήκει στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, ακολουθεί η Π.Ε. Ηλείας με 57,2 κατ./τ.χλμ. ενώ η υψηλότερη πυκνότητα, η οποία ξεπερνά και αυτή του συνόλου της χώρας, καταγράφεται στην Π.Ε. Αχαΐας και αντιστοιχεί σε 93,4 κατ./τ.χλμ.

Πίνακας 8: Πυκνότητα της Ελλάδας, της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των Περιφερειακών Ενοτήτων της (2021).

Διοικητική Ενότητα	Πληθυσμός 2021	Έκταση (τ.χλμ)	Πυκνότητα (κάτοικοι/τ.χλμ.)
Σύνολο χώρας	10.482.487	132.049	79,4
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	648.220	11.350	57,1
ΠΕ Αχαΐας	305.979	3.275	93,4
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	192.346	5.423	35,5
ΠΕ Ηλείας	149.895	2.619	57,2

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Ηλικιακή διάρθρωση & φύλο

Η πληθυσμιακή σύνθεση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας χαρακτηρίζεται από αυξητικές τάξεις του γηραιού πληθυσμού και συνεπώς, αυξανόμενο δείκτη εξάρτησης, υψηλό ποσοστό

αγροτικού πληθυσμού και χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης ενώ φαίνεται να ακολουθεί την πληθυσμιακή τάση του συνόλου της χώρας.

Αναλυτικότερα, ο «Δείκτης γήρανσης» είναι ένας απλός δημογραφικός λόγος και συγκεκριμένα ο λόγος (πηλίκο) των ατόμων 65+ ετών προς τον πληθυσμό των 0-14 ετών. Επομένως, ο αναλογών αριθμός ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω επί 100 παιδιών.⁴⁷

Ειδικότερα, για το 2021, από τον υπολογισμό του δείκτη γήρανσης για τις εξεταζόμενες περιοχές προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Στο σύνολο της χώρας στα 100 παιδιά ηλικίας 0-14 ετών αντιστοιχούσαν 168,6 ηλικιωμένοι (άτομα άνω των 65 ετών),
- Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας στα 100 παιδιά ηλικίας 0-14 ετών αντιστοιχούσαν 172,1 ηλικιωμένοι (άτομα άνω των 65 ετών),
- Στην ΠΕ Αχαΐας στα 100 παιδιά ηλικίας 0-14 ετών αντιστοιχούσαν 150,5 ηλικιωμένοι (άτομα άνω των 65 ετών),
- Στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας στα 100 παιδιά ηλικίας 0-14 ετών αντιστοιχούσαν 187,2 ηλικιωμένοι (άτομα άνω των 65 ετών),
- Στην ΠΕ Ηλείας στα 100 παιδιά ηλικίας 0-14 ετών αντιστοιχούσαν 200,5 ηλικιωμένοι (άτομα άνω των 65 ετών).

Ο «Δείκτης εξάρτησης» αναφέρεται σε ένα δημογραφικό μέτρο που υπολογίζει τον αριθμό των ατόμων σε μια χώρα ή περιοχή που θεωρούνται μη παραγωγικά (π.χ. παιδιά κάτω των 15 ετών και άτομα άνω των 65 ετών) σε σχέση με τον πληθυσμό ηλικίας εργασίας (15-64 ετών). Υπολογίζεται διαιρώντας το άθροισμα του πληθυσμού των εξαρτώμενων (παιδιά και ηλικιωμένοι) με τον πληθυσμό εργασίμης ηλικίας, και στη συνέχεια πολλαπλασιάζοντας το αποτέλεσμα επί 100.⁴⁸

⁴⁷ Κοτζαμάνης, Β. (χ.η.). Ειδικά Θέματα Δημογραφίας: Χωρικές Διαστάσεις Δημογραφικών Δεδομένων – Ενότητα 1.1: Αναλογίες, Πιθανότητες, Δείκτες – Πληθυσμιακές Δομές – Δομικοί Δείκτες. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης. Ανακτήθηκε από Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα. Ανακτήθηκε από:

http://archive.eclass.uth.gr/eclass/modules/document/file.php/MHXA281/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%BB%CE%AD%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%95%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%201_1_%CE%91%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82%2C%20%CE%A0%CE%B9%CE%B8%CE%B1%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82%2C%20%CE%94%CE%B5%CE%AF%CE%BA%CF%84%CE%B5%CF%82_%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CE%B8%CF%85%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CF%82_%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF%20%CE%94%CE%B5%CE%AF%CE%BA%CF%84%CE%B5%CF%82.pdf

⁴⁸ Κοτζαμάνης, Β. (χ.η.). Ειδικά Θέματα Δημογραφίας: Χωρικές Διαστάσεις Δημογραφικών Δεδομένων – Ενότητα 1.1: Αναλογίες, Πιθανότητες, Δείκτες – Πληθυσμιακές Δομές – Δομικοί Δείκτες. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης. Ανακτήθηκε από Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα. Ανακτήθηκε από:

http://archive.eclass.uth.gr/eclass/modules/document/file.php/MHXA281/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%BB%CE%AD%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%95%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%201_1_%CE%91%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82%2C%20%CE%A0%CE%B9%CE%B8%CE%B1%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82%2C%20%CE%94%CE%B5%CE%AF%CE%BA%CF%84%CE%B5%CF%82_%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CE%B8%CF%85%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CF%82_%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF%20%CE%94%CE%B5%CE%AF%CE%BA%CF%84%CE%B5%CF%82.pdf

Ειδικότερα, για το 2021, από τον υπολογισμό του δείκτη εξάρτησης για τις εξεταζόμενες περιοχές προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Στο σύνολο της χώρας στα 100 μη παραγωγικά άτομα (παιδιά κάτω των 15 ετών και άτομα άνω των 65 ετών) αντιστοιχούν 57,0 παραγωγικά (15-64 ετών),
- Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας στα 100 μη παραγωγικά άτομα (παιδιά κάτω των 15 ετών και άτομα άνω των 65 ετών) αντιστοιχούν 58,6 παραγωγικά (15-64 ετών),
- Στην ΠΕ Αχαΐας στα 100 μη παραγωγικά άτομα (παιδιά κάτω των 15 ετών και άτομα άνω των 65 ετών) αντιστοιχούν 54,4 παραγωγικά (15-64 ετών),
- Στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας στα 100 μη παραγωγικά άτομα (παιδιά κάτω των 15 ετών και άτομα άνω των 65 ετών) αντιστοιχούν 64,1 παραγωγικά (15-64 ετών),
- Στην ΠΕ Ηλείας στα 100 μη παραγωγικά άτομα (παιδιά κάτω των 15 ετών και άτομα άνω των 65 ετών) αντιστοιχούν 60,9 παραγωγικά (15-64 ετών),

Πίνακας 9: Δείκτης γήρανσης και δείκτης εξάρτησης για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις Περιφερειακές Ενότητες που εντάσσονται σ' αυτήν (2021).

Διοικητική Ενότητα	Δείκτης γήρανσης	Δείκτης εξάρτησης
Σύνολο χώρας	168,6	57,0
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	172,1	58,6
ΠΕ Αχαΐας	150,5	54,4
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	187,2	64,1
ΠΕ Ηλείας	200,5	60,9

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Παρακάτω ακολουθεί ο συνολικός πίνακας όπου απεικονίζεται η ηλικιακή διάρθρωση σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας και Περιφερειακών Ενοτήτων ενώ στη συνέχεια παρατίθενται τα αντίστοιχα διαγράμματα.

[%20%CE%A0%CE%B9%CE%B8%CE%B1%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82%2C%20%CE%94%CE%B5%CE%AF%CE%BA%CF%84%CE%B5%CF%82_%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CE%B8%CF%85%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CF%82_%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF%20%CE%94%CE%B5%CE%AF%CE%BA%CF%84%CE%B5%CF%82.pdf](#)

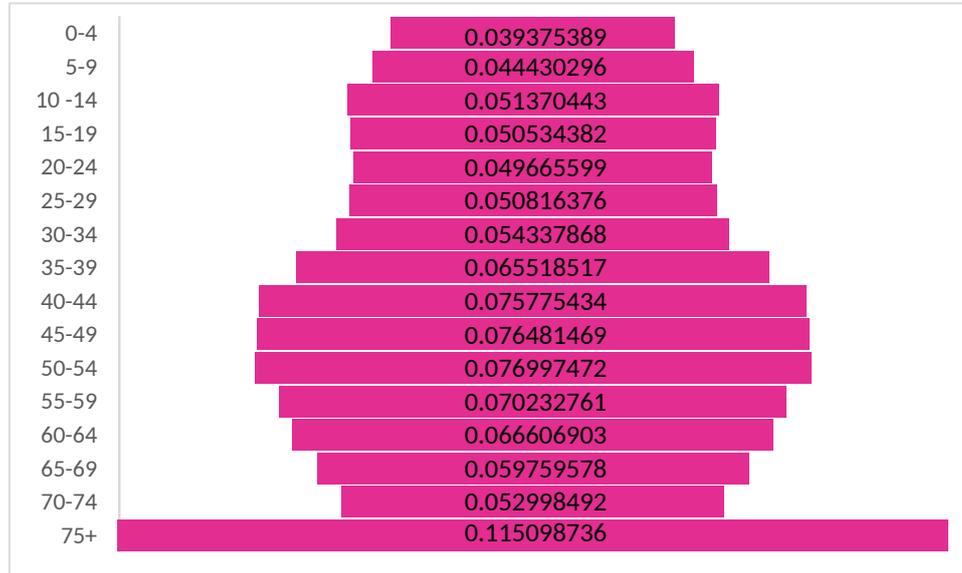
Πίνακας 10: Μόνιμος πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις Περιφερειακές Ενότητες που εντάσσονται σ' αυτήν (2021).

Διοικητική Ενότητα	Και των δύο φύλων																
	Σύνολο	Ομάδες ηλικιών															
		0-4	5-9	10 - 14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75+
Σύνολο χώρας	10.482.487	412.752	465.740	538.490	529.726	520.619	532.682	569.596	686.797	794.315	801.716	807.125	736.214	698.206	626.429	555.556	1.206.521
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	648.220	25.670	28.602	33.782	35.918	36.599	32.891	34.185	40.155	44.984	46.585	48.315	44.759	44.234	39.936	35.961	75.648
ΠΕ Αχαΐας	305.979	12.766	14.058	16.210	19.049	20.824	15.864	15.960	19.220	22.123	22.145	22.725	20.526	19.771	17.985	15.672	31.090
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	192.346	7.583	8.467	10.106	9.967	8.684	8.890	9.366	11.345	12.721	13.934	14.687	13.990	13.665	12.239	11.281	25.433
ΠΕ Ηλείας	149.895	5.321	6.078	7.471	6.902	7.095	8.137	8.858	9.596	10.140	10.506	10.904	10.248	10.798	9.706	9.008	19.129

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Σύμφωνα με την απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021), η ηλικιακή ομάδα με το υψηλότερο ποσοστό σε επίπεδο χώρας είναι οι κάτοικοι άνω των 75 ετών (11,5%) ενώ το χαμηλότερο ποσοστό ανήκει στα παιδιά από 0-4 ετών (3,9%).

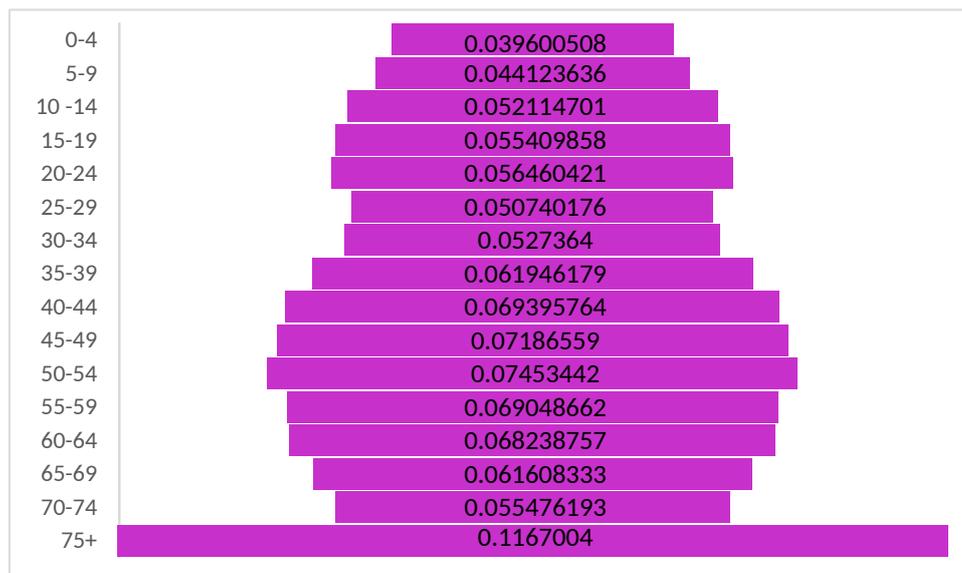
Διάγραμμα 3: Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή των μόνιμων κατοίκων του συνόλου της χώρας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Ακολουθώντας την πληθυσμιακή τάση του συνόλου της χώρας, το μεγαλύτερο ποσοστό μόνιμων κατοίκων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας για το 2021 εντοπίζεται εξίσου στην ηλικιακή ομάδα 75+ (11,7%) ενώ το χαμηλότερο ποσοστό εντοπίζεται στα παιδιά ηλικίας 0-4 ετών (4,0%).

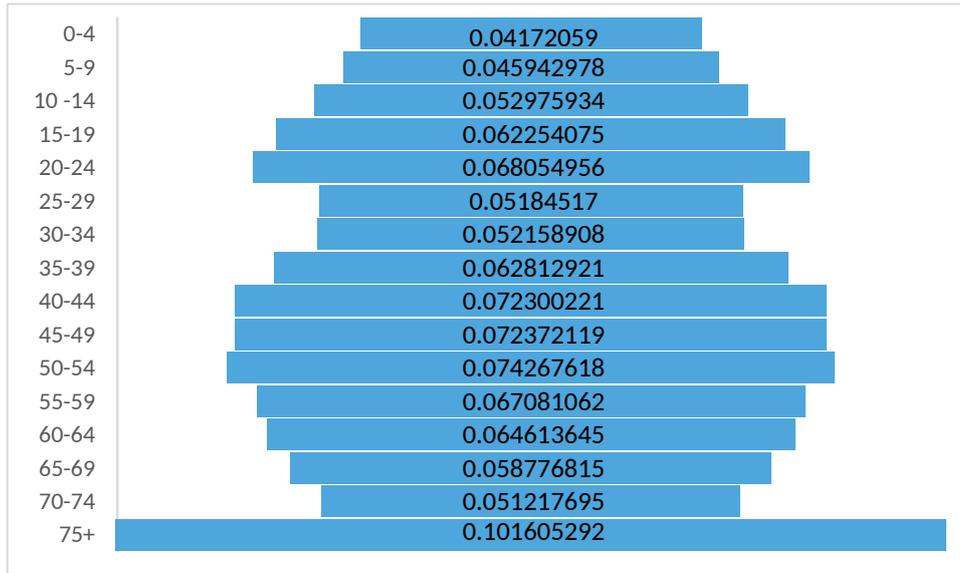
Διάγραμμα 4: Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή των μόνιμων κατοίκων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ιδία επεξεργασία.

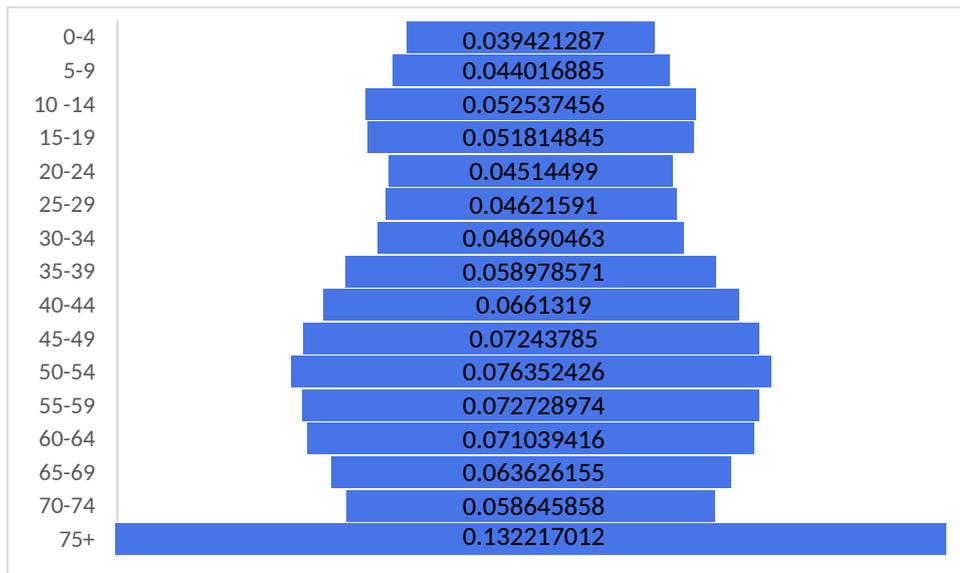
Στη συνέχεια, εξετάζοντας την πληθυσμιακή διάρθρωση του μόνιμου πληθυσμού ανά Περιφερειακή Ενότητα της ΠΔΕ, διαπιστώνεται ότι και οι τρεις ΠΕ έχουν παρόμοια ποσοστά με το σύνολο της χώρας και την Περιφέρεια. Συγκεκριμένα, τα υψηλότερα ποσοστά κατέχουν οι κάτοικοι ηλικίας άνω των 75+ ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά καταγράφονται στα παιδιά κάτω των 4 ετών.

Διάγραμμα 5: Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή των μόνιμων κατοίκων στην Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας (% , 2021).

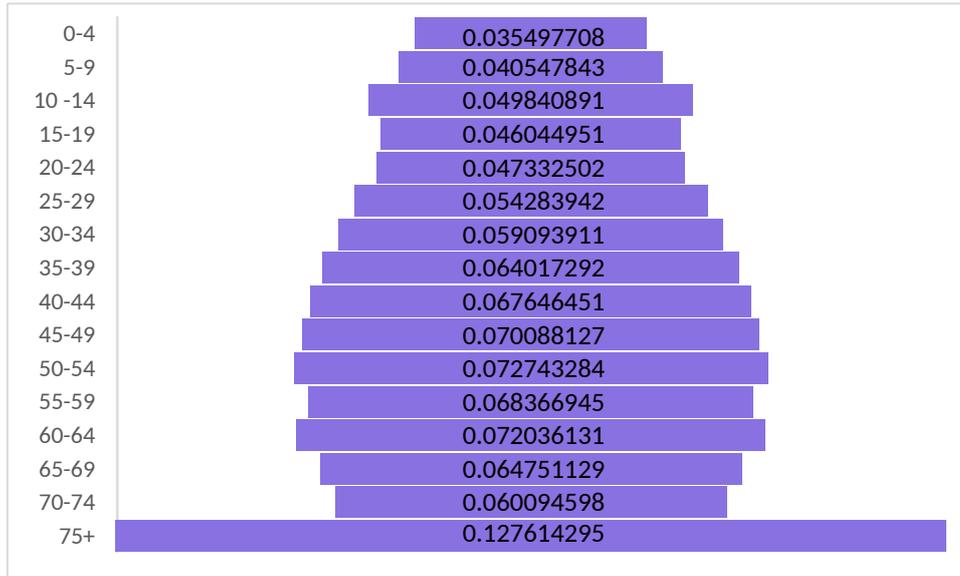
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ιδία επεξεργασία.

Διάγραμμα 6: Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή των μόνιμων κατοίκων στην Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ιδία επεξεργασία.

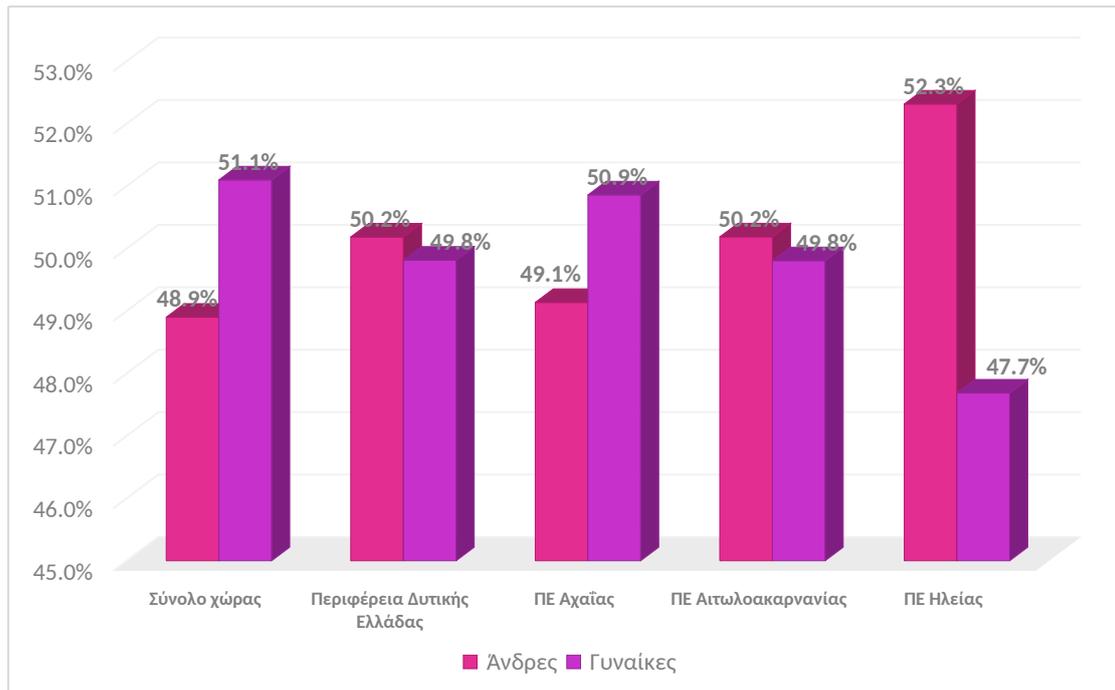
Διάγραμμα 7: Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή των μόνιμων κατοίκων στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Στη συνέχεια εξετάζεται η κατανομή του μόνιμου πληθυσμού ανά φύλο για το 2021. Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας οι άνδρες είναι ελαφρώς περισσότεροι (50,2% άνδρες έναντι 49,8% οι γυναίκες). Το ίδιο ισχύει για την ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας (50,2% οι άνδρες και 49,8% οι γυναίκες) και για την ΠΕ Ηλείας, όπου η διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό των φύλων είναι αρκετά μεγαλύτερο σε σχέση με τις υπόλοιπες εξεταζόμενες περιοχές (52,3% οι άνδρες έναντι 47,7% οι γυναίκες). Αντίθετα, στο σύνολο της χώρας και στην ΠΕ Αχαΐας οι γυναίκες υπερτερούν έναντι των ανδρών (51,1% οι γυναίκες έναντι 48,9% οι άνδρες και 50,9% οι γυναίκες έναντι 49,1% οι άνδρες αντίστοιχα).

Διάγραμμα 8: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά φύλο για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις Περιφερειακές Ενότητες που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

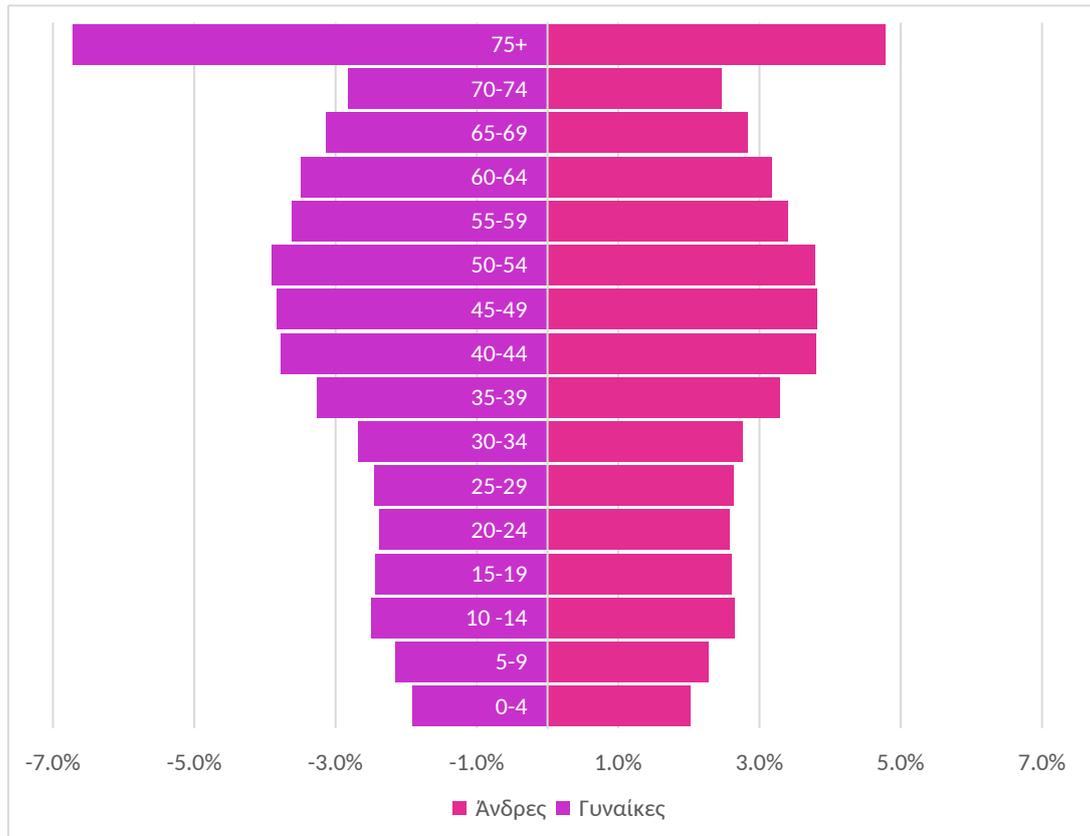
Παρακάτω μελετάται η κατανομή του μόνιμου πληθυσμού για το 2021 κατά ομάδες ηλικιών και κατά φύλο. Για όλες τις εξεταζόμενες περιοχές που εξετάζονται σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας και Περιφερειακών Ενοτήτων, ισχύει το ίδιο: τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφονται στις γυναίκες άνω των 75 ετών ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά καταγράφονται στα κορίτσια κάτω των 4 ετών.

Πίνακας 11: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις Περιφερειακές Ενότητες που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).

Διοικητική Ενότητα	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75+
Σύνολο χώρας	Άνδρες															
	2,0%	2,3%	2,6%	2,6%	2,6%	2,6%	2,8%	3,3%	3,8%	3,8%	3,8%	3,4%	3,2%	2,8%	2,5%	4,8%
	Γυναίκες															
	1,9%	2,2%	2,5%	2,4%	2,4%	2,4%	2,7%	3,3%	3,8%	3,8%	3,9%	3,6%	3,5%	3,1%	2,8%	6,7%
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	Άνδρες															
	2,0%	2,3%	2,7%	2,9%	3,0%	2,8%	2,8%	3,2%	3,6%	3,7%	3,8%	3,4%	3,4%	3,1%	2,7%	4,9%
	Γυναίκες															
	1,9%	2,1%	2,5%	2,7%	2,7%	2,3%	2,5%	3,0%	3,4%	3,5%	3,7%	3,5%	3,4%	3,1%	2,8%	6,8%
ΠΕ Αχαΐας	Άνδρες															
	2,1%	2,4%	2,8%	3,2%	3,5%	2,7%	2,6%	3,1%	3,6%	3,6%	3,6%	3,2%	3,1%	2,8%	2,5%	4,3%
	Γυναίκες															
	2,0%	2,2%	2,5%	3,0%	3,3%	2,5%	2,6%	3,2%	3,6%	3,6%	3,8%	3,5%	3,3%	3,0%	2,7%	5,8%
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	Άνδρες															
	2,1%	2,3%	2,7%	2,7%	2,4%	2,5%	2,5%	3,0%	3,4%	3,8%	4,0%	3,8%	3,7%	3,3%	2,8%	5,3%
	Γυναίκες															
	1,9%	2,1%	2,5%	2,5%	2,1%	2,1%	2,4%	2,9%	3,2%	3,5%	3,6%	3,5%	3,4%	3,1%	3,0%	8,0%
ΠΕ Ηλείας	Άνδρες															
	1,8%	2,1%	2,6%	2,4%	2,7%	3,3%	3,6%	3,6%	3,6%	3,7%	3,7%	3,5%	3,7%	3,3%	3,0%	5,6%
	Γυναίκες															
	1,7%	2,0%	2,4%	2,2%	2,0%	2,1%	2,3%	2,8%	3,1%	3,4%	3,5%	3,3%	3,5%	3,2%	3,0%	7,1%

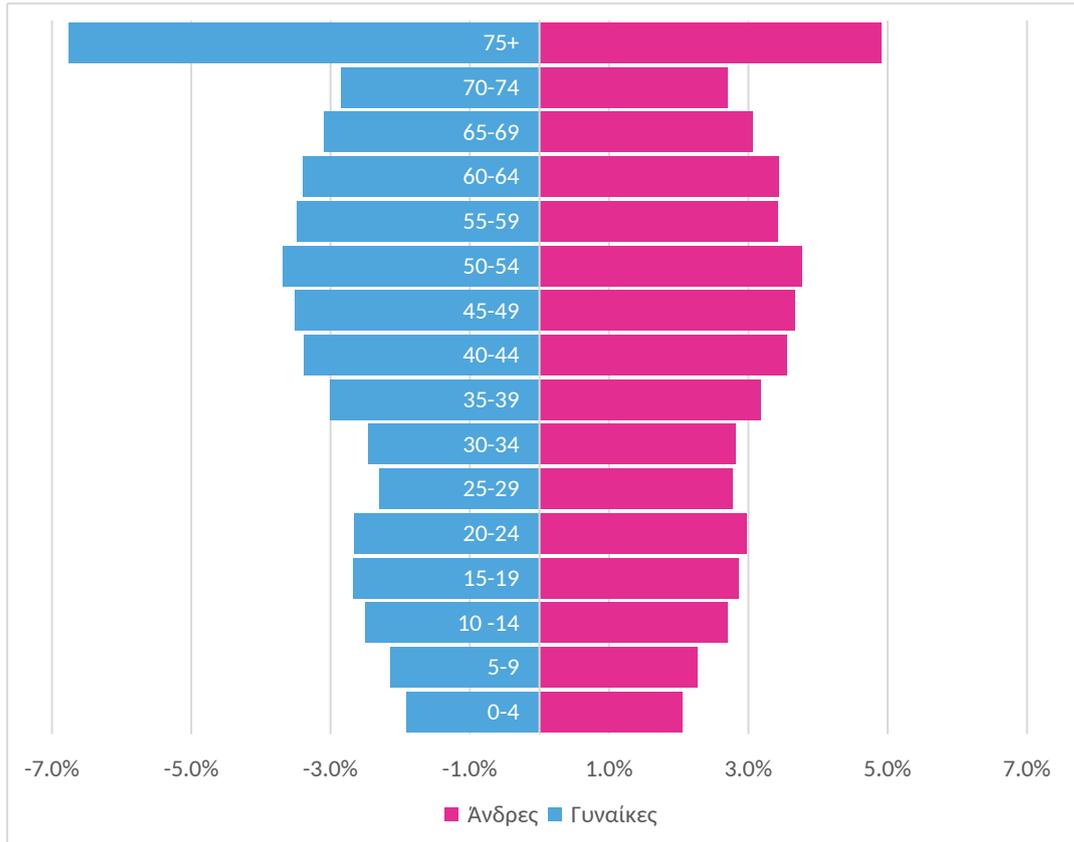
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 9: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για το σύνολο της χώρας (% , 2021).

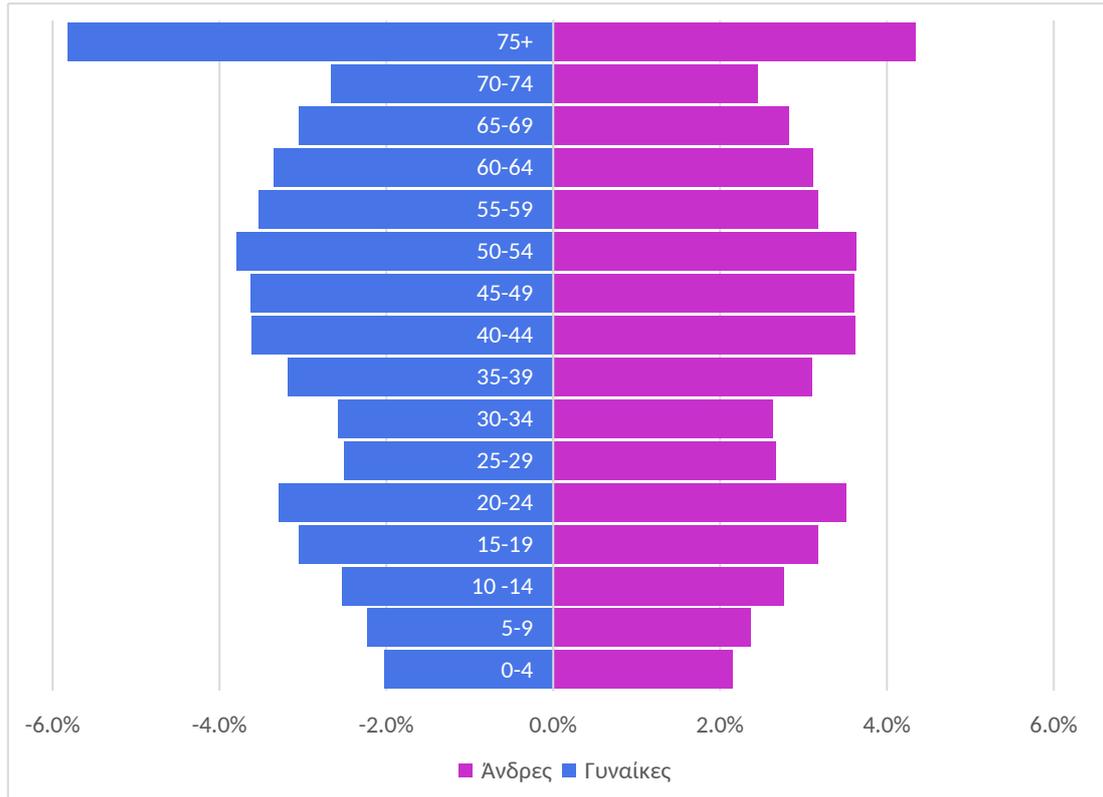
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 10: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).

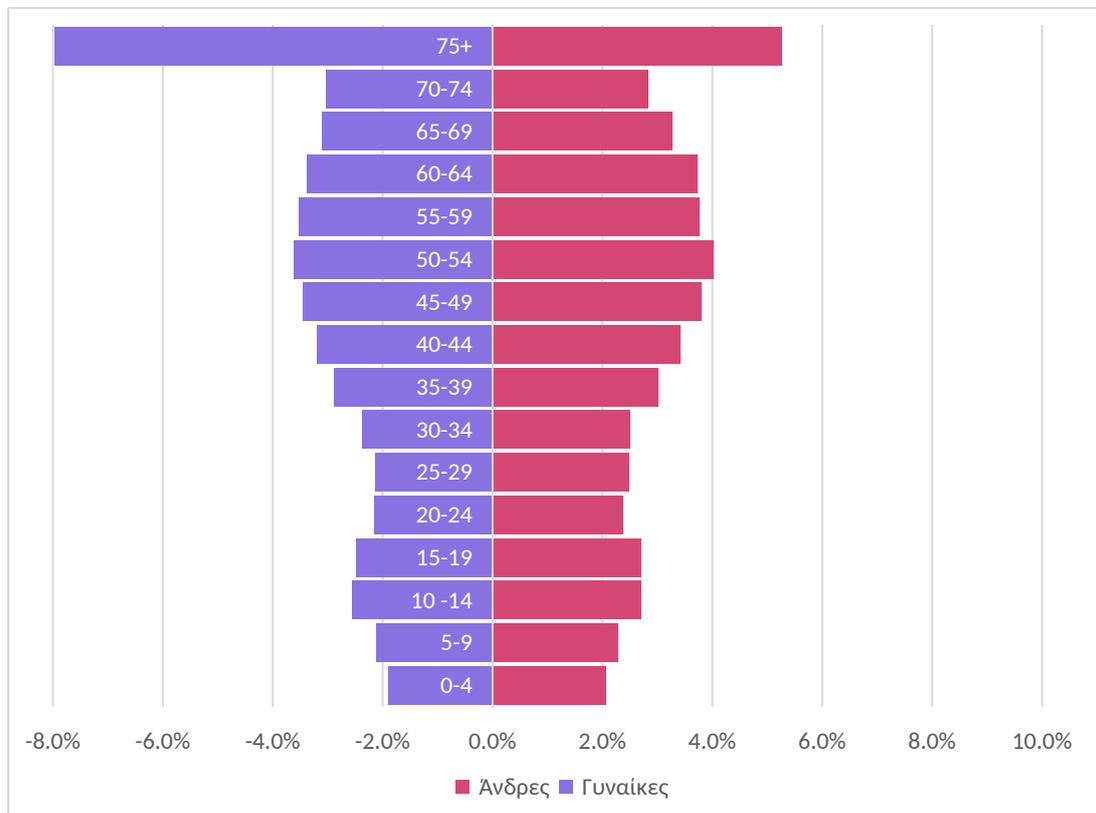
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 11: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για την ΠΕ Αχαΐας (% , 2021).

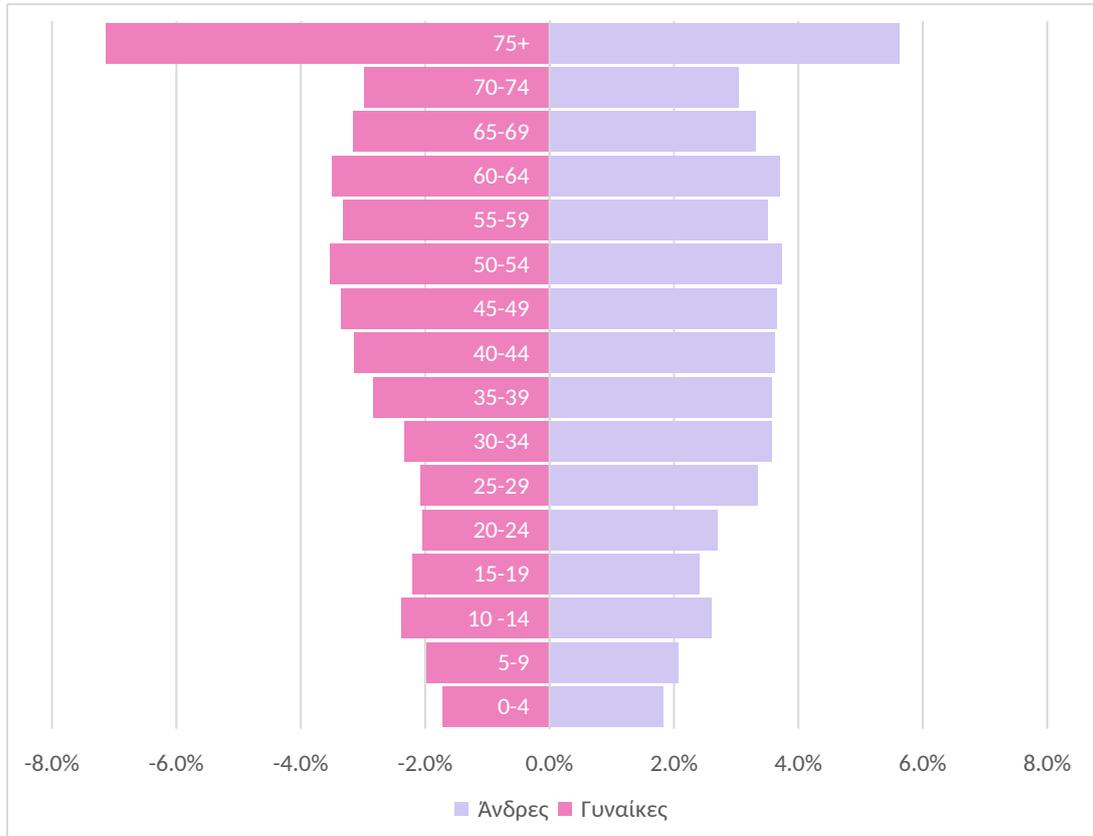
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 12: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για την ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ιδία επεξεργασία.

Διάγραμμα 13: Ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά ηλικιακή ομάδα και κατά φύλο για την ΠΕ Ηλείας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ιδία επεξεργασία.

Νοικοκυριά

Σε ό,τι αφορά στον αριθμό μελών των νοικοκυριών, η κατάσταση των εξεταζόμενων περιοχών συνοψίζεται στα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το 2021, το μέσο μέγεθος νοικοκυριού στη Δυτική Ελλάδα ήταν 2,4 μέλη/νοικοκυριό, ακολουθώντας την τάση του συνόλου της χώρας (2,4 μέλη/νοικοκυριό). Παρόμοια, στην ΠΕ Αχαΐας, το μέσο μέγεθος νοικοκυριού εκτιμάται στα 2,4 μέλη/νοικοκυριό ενώ στις υπόλοιπες δύο ΠΕ (Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας), φτάνει στα 2,5 μέλη/νοικοκυριό. Επιπλέον, σε όλες τις εξεταζόμενες περιοχές, το υψηλότερο ποσοστό καταγράφεται στα νοικοκυριά με ένα μέλος (29%-35%) και ακολουθούν τα νοικοκυριά με 2 μέλη (26%-29%), με εξαίρεση την ΠΕ Ηλείας που έχουν ίδιο ποσοστό (29%).

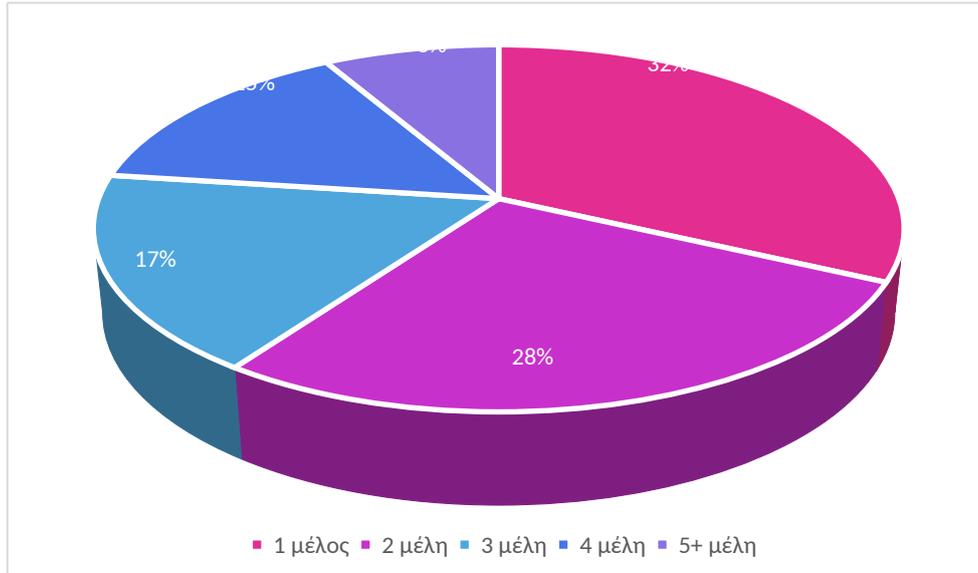
Πίνακας 12: Νοικοκυριά κατά μέγεθος και μέλη αυτών (2021).

Διοικητική Ενότητα	Νοικοκυριά	Σύνολο μελών των νοικοκυριών	Μέσο μέγεθος νοικοκυριού	Νοικοκυριά κατά αριθμό μελών (%)				
				1 μέλος	2 μέλη	3 μέλη	4 μέλη	5+ μέλη
Σύνολο χώρας	4.332.456	10.270.092	2,4	32%	28%	18%	15%	6%
Περιφέρεια Δυτικής	257.340	630.061	2,4	32%	28%	17%	15%	8%

Ελλάδας								
ΠΕ Αχαΐας	125.084	298.831	2,4	35%	26%	17%	15%	7%
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	76.419	189.108	2,5	30%	29%	17%	15%	9%
ΠΕ Ηλείας	55.834	142.117	2,5	29%	29%	18%	15%	9%

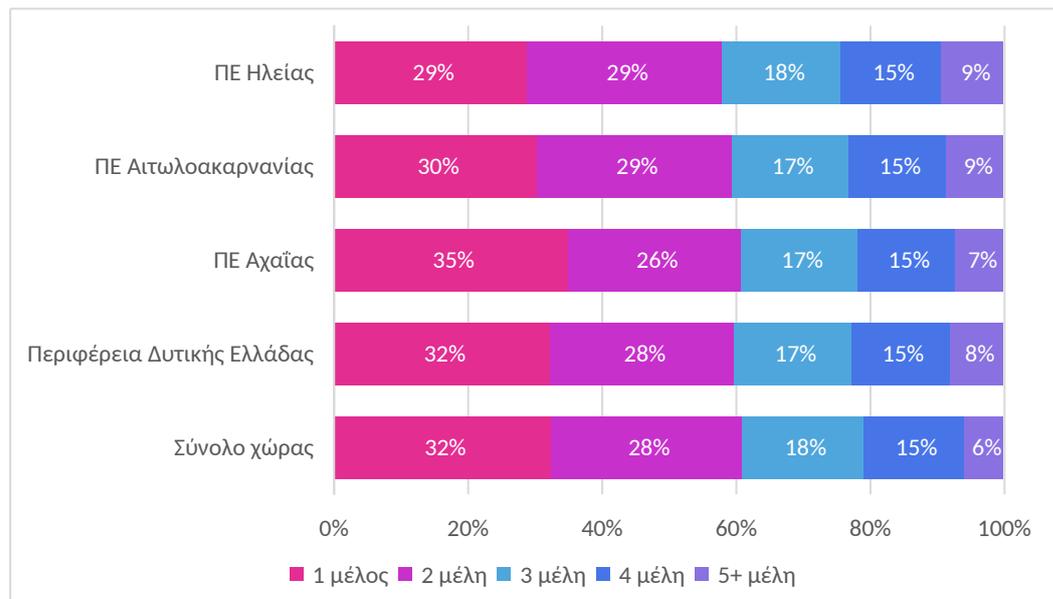
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 14: Ποσοστό (%) νοικοκυριών κατά μέλη αυτών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 15: Ποσοστό (%) νοικοκυριών κατά μέλη αυτών για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και για τις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (2021).

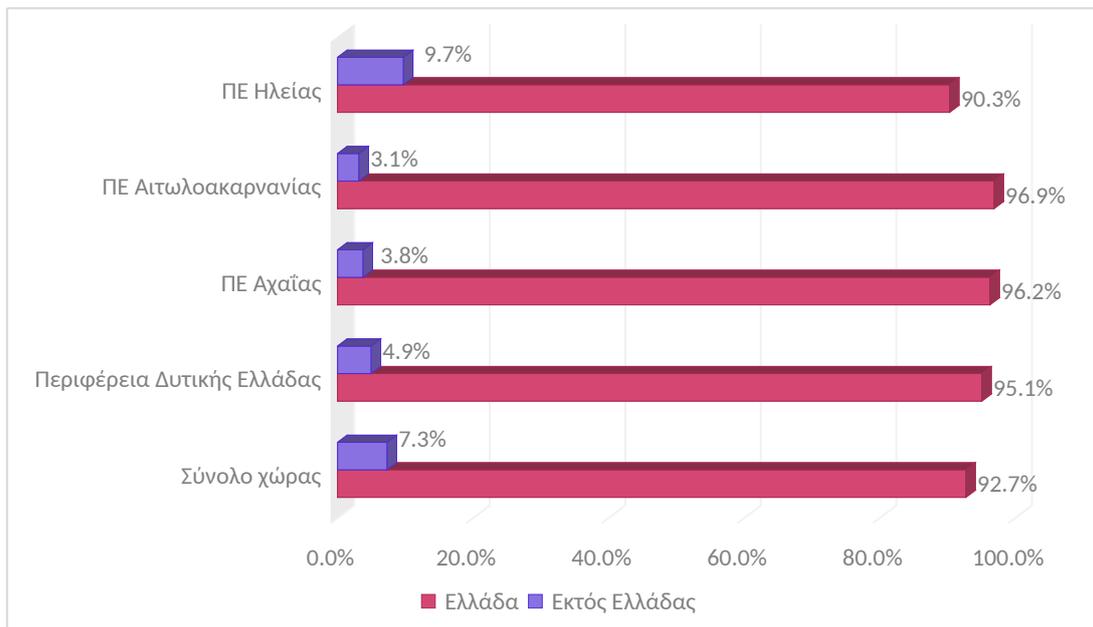

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Ιθαγένεια

Εξετάζοντας την υπηκοότητα των μόνιμων κατοίκων του συνόλου της χώρας, της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν, σύμφωνα με την απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το 2021, στην Ελλάδα το 92,7% διαθέτει ελληνική υπηκοότητα έναντι του 7,3% που διαθέτει μη ελληνική. Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας τα ποσοστά διαφέρουν, καταγράφοντας 95,1% σε μόνιμους κατοίκους ελληνικής υπηκοότητας ενώ μόλις το 4,9% δηλώνει πως διαθέτει υπηκοότητα κάποιας άλλης χώρας. Όσον αφορά στις ΠΕ της ΠΔΕ, παρόλο που η ΠΕ Αχαΐας και η ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας ακολουθούν την τάση της Περιφέρειας στην οποία ανήκουν, στην ΠΕ Ηλείας παρατηρείται ότι 1 στους 10 μόνιμους κατοίκους δεν έχει ελληνική υπηκοότητα.

Διάγραμμα 16: Μόνιμος πληθυσμός κατά ομάδες ιθαγένειας για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

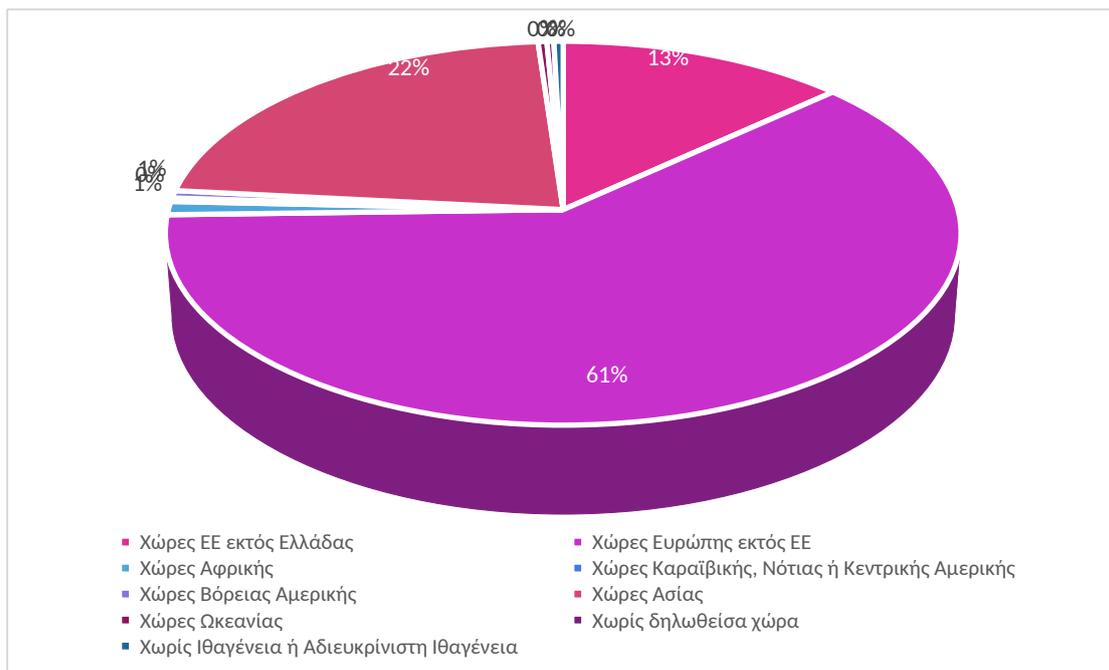
Πιο συγκεκριμένα, σε κάθε εξεταζόμενη περιοχή, η πλειοψηφία των μόνιμων κατοίκων με υπηκοότητα διαφορετική της ελληνικής, προέρχεται από χώρες Ευρώπης εκτός ΕΕ (48%-79%). Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στο σύνολο της χώρας, στην ΠΔΕ και στην ΠΕ Ηλείας, η δεύτερη πολυπληθέστερη ομάδα είναι άτομα από χώρες της Ασίας, με την ΠΕ Ηλείας να φτάνει στο 40%, ενώ στην ΠΕ Αχαΐας και Αιτωλοακαρνανίας, κατοικούν κυρίως άτομα από χώρες ΕΕ εκτός Ελλάδας.

Πίνακας 13: Μόνιμος Πληθυσμός κατά ομάδες υπηκοοτήτων εκτός Ελλάδας (% , 2021).

Διοικητική Ενότητα	Χώρες ΕΕ εκτός Ελλάδας	Χώρες Ευρώπης εκτός ΕΕ	Χώρες Αφρικής	Χώρες Καραϊβικής, Νότιας ή Κεντρικής Αμερικής	Χώρες Βόρειας Αμερικής	Χώρες Ασίας	Χώρες Ωκεανίας	Χωρίς δηλωθείσα χώρα	Χωρίς Ιθαγένεια ή Αδιευκρίνιστη Ιθαγένεια
Σύνολο χώρας	15%	57%	4%	0%	1%	21%	0%	0%	0%
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	13%	61%	1%	0%	1%	22%	0%	0%	0%
ΠΕ Αχαΐας	18%	68%	2%	0%	1%	9%	1%	1%	1%
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	12%	79%	1%	0%	1%	6%	0%	0%	0%
ΠΕ Ηλείας	10%	48%	1%	0%	0%	40%	0%	0%	0%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 17: Μόνιμος Πληθυσμός κατά ομάδες υπηκοοτήτων εκτός Ελλάδας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Εκπαιδευτικό επίπεδο

Μελετώντας το εκπαιδευτικό επίπεδο του συνόλου της χώρας, της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν, σύμφωνα με την απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021), παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των μόνιμων κατοίκων της Ελλάδας είναι απόφοιτοι Λυκείου (27%) ή κατέχουν Διδακτορικό/Μεταπτυχιακό/Πτυχίο Πανεπιστημίου-Πολυτεχνείου, ΑΤΕΙ, ΑΣΠΑΙΤΕ, Ανώτερων Επαγγελματικών Σχολών και ισότιμων σχολών

(21%). Όσον αφορά στην ΠΔΕ, το υψηλότερο ποσοστό του πληθυσμού είναι απόφοιτοι Λυκείου (Γενικού, Επαγγελματικού, Εκκλησιαστικού κ.λπ. ή εξαταξίου Γυμνασίου) (28%) ή διαθέτουν μόνο απολυτήριο Δημοτικού (24%). Την ίδια τάση ακολουθούν και η ΠΕ Αχαΐας. Συγκεκριμένα, στην ΠΕ Αχαΐας η πλειοψηφία κατέχει απολυτήριο Λυκείου (31%) ενώ οι απόφοιτοι Δημοτικού και οι κατέχοντες Διδακτορικού/Μεταπτυχιακού/Πτυχίου Πανεπιστημίου-Πολυτεχνείου, ΑΤΕΙ, ΑΣΠΑΙΤΕ, Ανώτερων Επαγγελματικών Σχολών και ισότιμων σχολών καταγράφουν το ίδιο ποσοστό (19%).

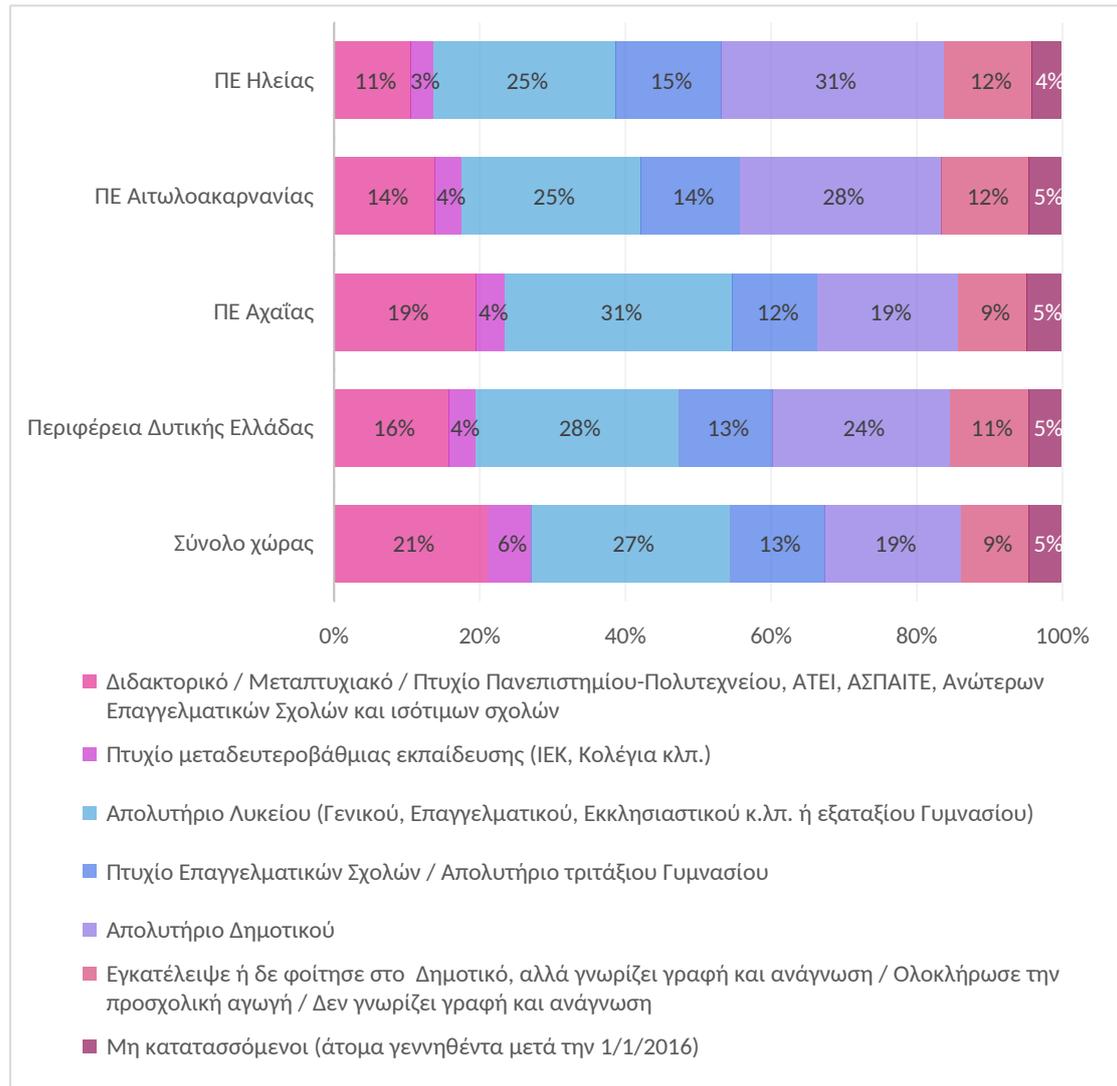
Ωστόσο, εξετάζοντας τις άλλες δύο ΠΕ της ΠΔΕ, παρατηρείται ότι οι περισσότεροι μόνιμοι κάτοικοι έχουν ολοκληρώσει μόνο το Δημοτικό και ξεπερνούν το ¼ των κατοίκων (ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας: 28% και ΠΕ Ηλείας: 31%) ενώ το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό, και συγκεκριμένα το ¼ των μόνιμων κατοίκων (25%), έχουν καταφέρει να ολοκληρώσουν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Πίνακας 14: Μόνιμος πληθυσμός κατά επίπεδο εκπαίδευσης στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).

Διοικητική Ενότητα	Διδακτορικό / Μεταπτυχιακό / Πτυχίο Πανεπιστημίου-Πολυτεχνείου, ΑΤΕΙ, ΑΣΠΑΙΤΕ, Ανώτερων Επαγγελματικών Σχολών και ισότιμων σχολών	Πτυχίο μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολέγια κλπ.)	Απολυτήριο Λυκείου (Γενικού, Επαγγελματικού, Εκκλησιαστικού κ.λπ. ή εξαταξίου Γυμνασίου)	Πτυχίο Επαγγελματικών Σχολών / Απολυτήριο τριτάξιου Γυμνασίου	Απολυτήριο Δημοτικού	Εγκατέλειψε ή δε φοίτησε στο Δημοτικό, αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση / Ολοκλήρωσε την προσχολική αγωγή / Δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	Μη κατατασόμενοι (άτομα γεννηθέντα μετά την 1/1/2016)
Σύνολο χώρας	21%	6%	27%	13%	19%	9%	5%
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	16%	4%	28%	13%	24%	11%	5%
ΠΕ Αχαΐας	19%	4%	31%	12%	19%	9%	5%
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	14%	4%	25%	14%	28%	12%	5%
ΠΕ Ηλείας	11%	3%	25%	15%	31%	12%	4%

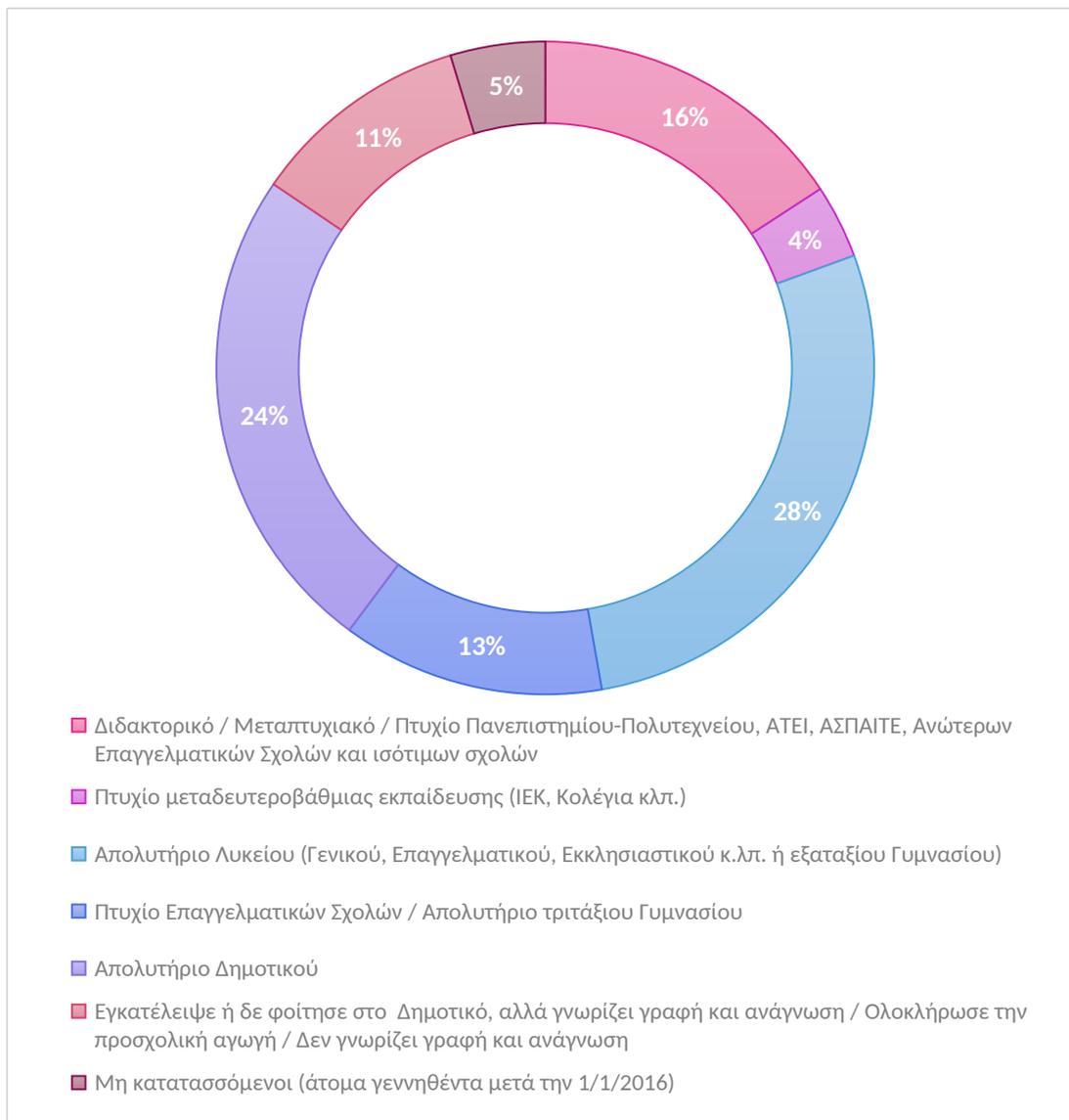
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 18: Μόνιμος πληθυσμός κατά επίπεδο εκπαίδευσης στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 19: Μόνιμος πληθυσμός κατά επίπεδο εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Απασχόληση & Ανεργία

Στην παρούσα υποενότητα παρουσιάζονται τα οικονομικά χαρακτηριστικά και οι οικονομικές δραστηριότητες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, σύμφωνα με την απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το 2021. Πιο ειδικά, αποτελεί συνοπτική περιγραφή της οικονομικής διάρθρωσης και των οικονομικών δραστηριοτήτων της. Παράλληλα πραγματοποιείται σύγκριση με τα αντίστοιχα στοιχεία σε ευρύτερες χωρικές ενότητες (π.χ. Σύνολο χώρας) ή τις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν.

Αρχικά, παρακάτω παρατίθεται ένας συνολικός πίνακας με τον οικονομικά ενεργό και μη ενεργό πληθυσμό, τους απασχολούμενους κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και τους ανέργους για το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν και αφορά στο έτος 2021.

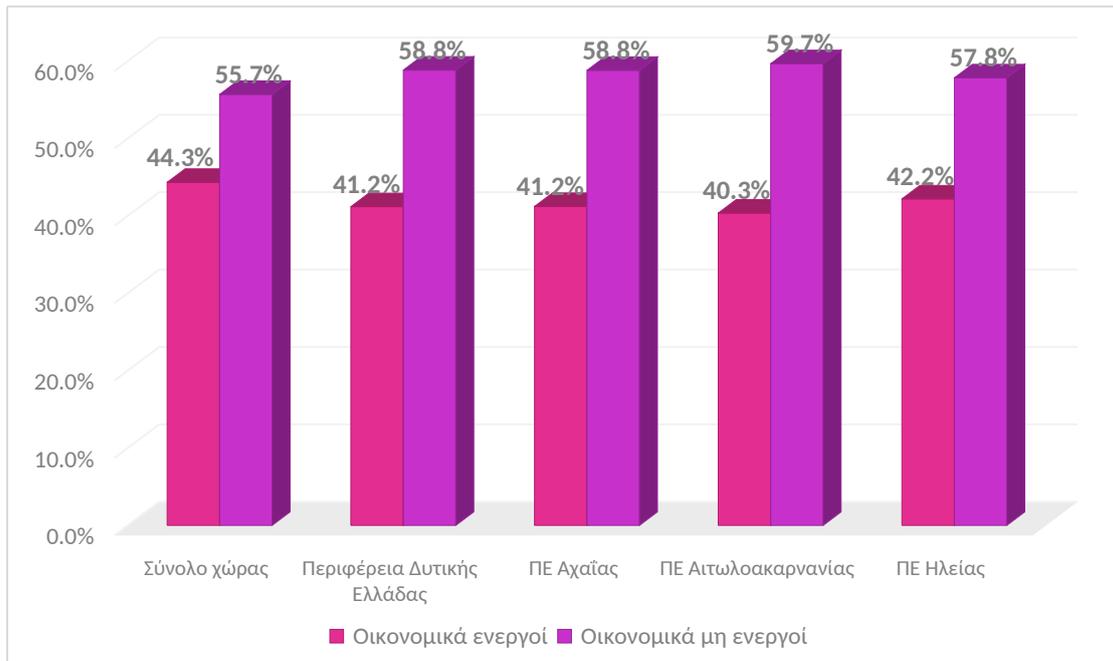
Πίνακας 15: Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός, απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, άνεργοι στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (2021).

Διοικητική Ενότητα	Σύνολο	Κατάσταση ασχολίας						Οικονομικά μη ενεργοί
		Οικονομικά ενεργοί					Άνεργοι	
		Σύνολο	Απασχολούμενοι			Τριτογενής τομέας		
		Σύνολο	Πρωτογενής τομέας	Δευτερογενής τομέας	Τριτογενής τομέας			
Σύνολο χώρας	10.482.487	4.645.760	3.986.515	364.124	594.601	3.027.790	659.248	5.836.726
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	648.220	266.912	217.748	44.053	27.543	146.152	49.161	381.311
ΠΕ Αχαΐας	305.979	126.079	102.739	9.153	13.870	79.715	23.342	179.897
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	192.346	77.609	62.149	15.107	8.275	38.766	15.458	114.735
ΠΕ Ηλείας	149.895	63.225	52.861	19.792	5.397	27.672	10.360	86.674

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

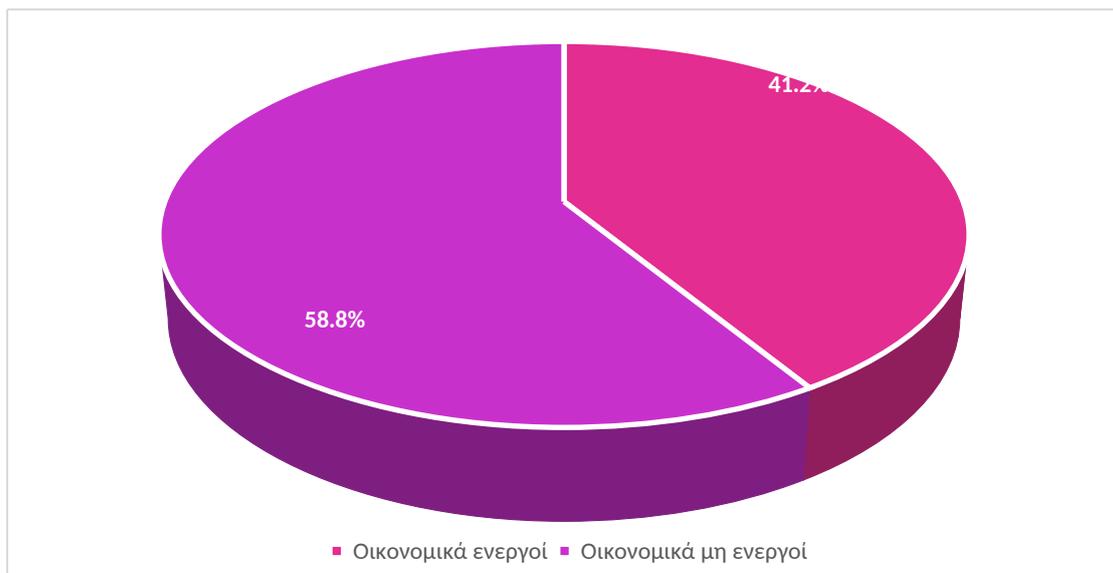
Όπως είναι εμφανές και από τα διαγράμματα που ακολουθούν, η πλειοψηφία των μόνιμων κατοίκων και στις πέντε περιοχές που εξετάζονται είναι οικονομικά μη ενεργοί. Συγκεκριμένα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, το ποσοστό των οικονομικά ενεργών εκτιμάται στο 41,2%, ελαφρώς χαμηλότερο από το σύνολο της χώρας (44,3%) έναντι του 58,8% που αποτελείται από τους οικονομικά μη ενεργούς (55,7% στο σύνολο της χώρας).

Διάγραμμα 20: Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

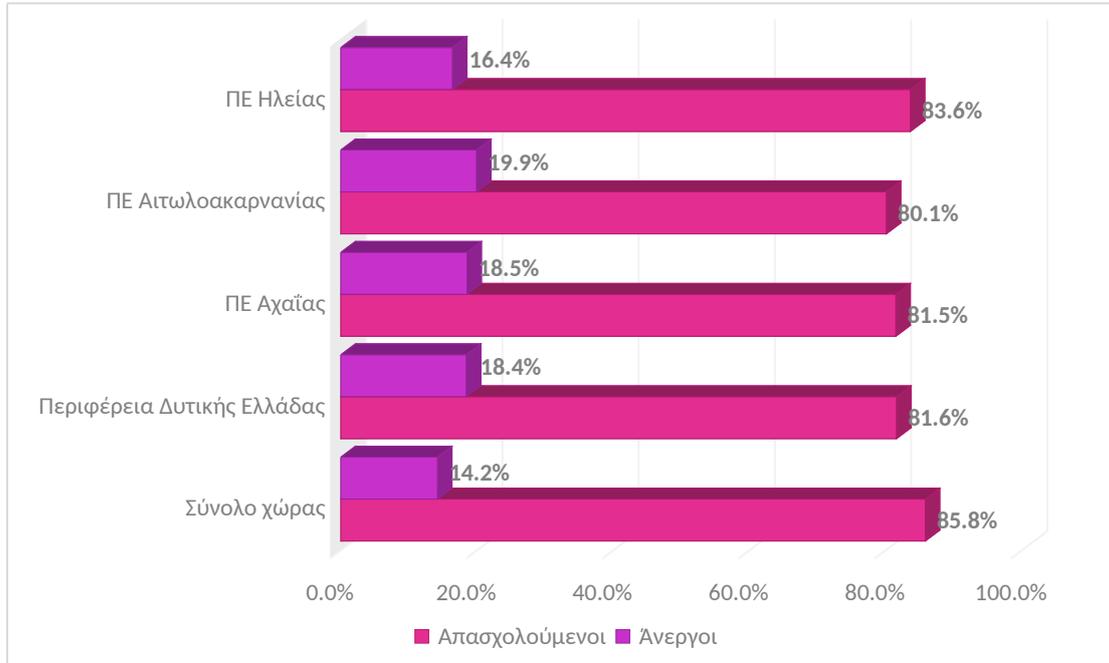
Διάγραμμα 21: Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Στη συνέχεια, παρατηρείται ότι το 81,6% των οικονομικά ενεργών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι απασχολούμενοι ενώ το 18,4% δηλώνουν άνεργοι. Ωστόσο, τα αντίστοιχα ποσοστά στο σύνολο της χώρας είναι 85,8% και 14,2% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 22: Απασχολούμενοι και Άνεργοι στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 23: Απασχολούμενοι και Άνεργοι στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Παράλληλα, σύμφωνα με το Μηχανισμό Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας⁴⁹ και με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία για την ανεργία (Δεκέμβριος του 2023), το σύνολο των ανέργων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας έφτανε τους 76.714 κατοίκους, εκ των οποίων οι 29.701 ήταν άνδρες (38,7%) ενώ οι 47.013 ήταν γυναίκες (61,3%).

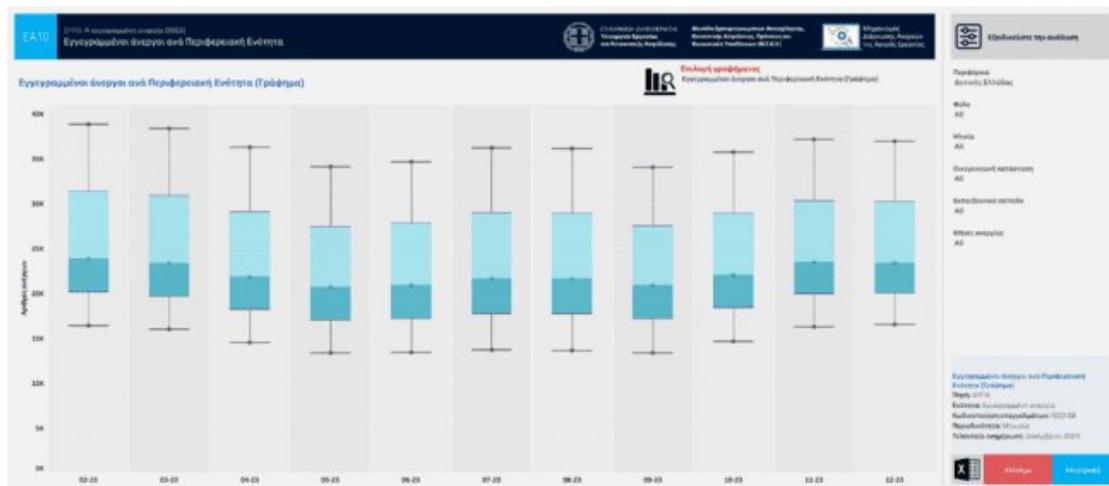
Εξετάζοντας την ανεργία της ΠΔΕ ανά μήνα του 2023, τον Ιανουάριο καταγράφεται ο υψηλότερος αριθμός ανέργων (79.716) ενώ τον Μάιο ο χαμηλότερος (67.980). Την ίδια τάση ακολουθούν και οι τρεις ΠΕ που εντάσσονται στην ΠΔΕ, με εξαίρεση την ΠΕ Αχαΐας, όπου ο χαμηλότερος αριθμός ανέργων καταγράφεται τον Σεπτέμβριο, με μικρή διαφορά σε σχέση με τον Μάιο.

Πίνακας 16: Εγγεγραμμένοι άνεργοι ανά Περιφερειακή Ενότητα της Δυτικής Ελλάδας (2023).

Πηγή: ΔΥΠΑ 2025 (Ανακτήθηκε από: <https://mdaae.gr/data/engegrammenoi-anergoi-ana-dimo/>).

Διάγραμμα 24: Εγγεγραμμένοι άνεργοι στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2023).

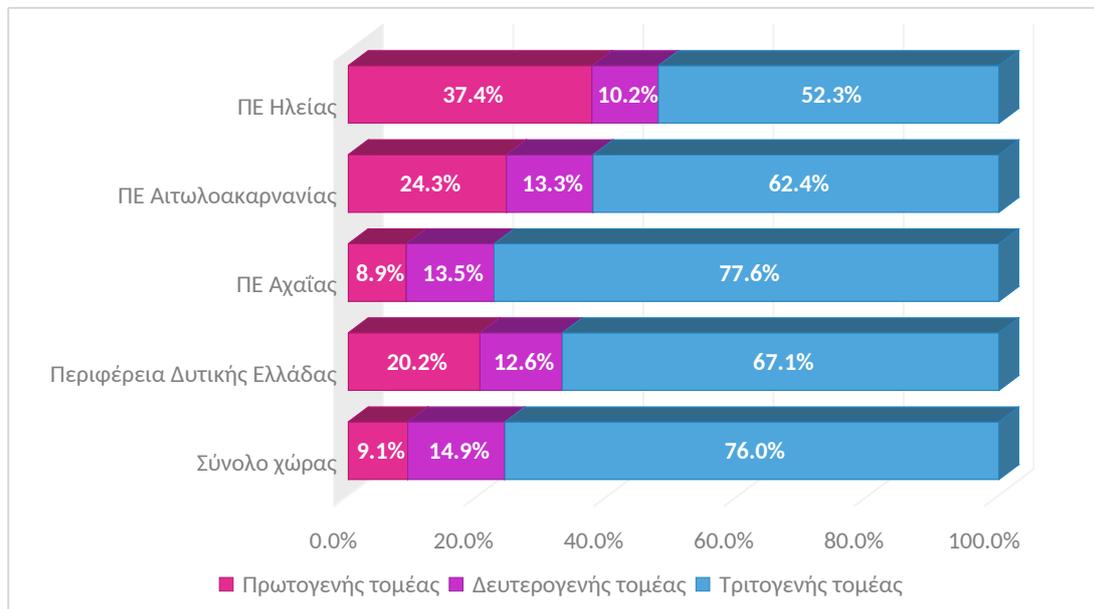

Πηγή: ΔΥΠΑ 2025 (Ανακτήθηκε από: <https://mdaae.gr/data/engegrammenoi-anergoi-ana-dimo/>).

⁴⁹ Μηχανισμός Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας. (2023). Εγγεγραμμένοι άνεργοι ανά Δήμο. Ανακτήθηκε από: <https://mdaae.gr/data/engegrammenoi-anergoi-ana-dimo/>

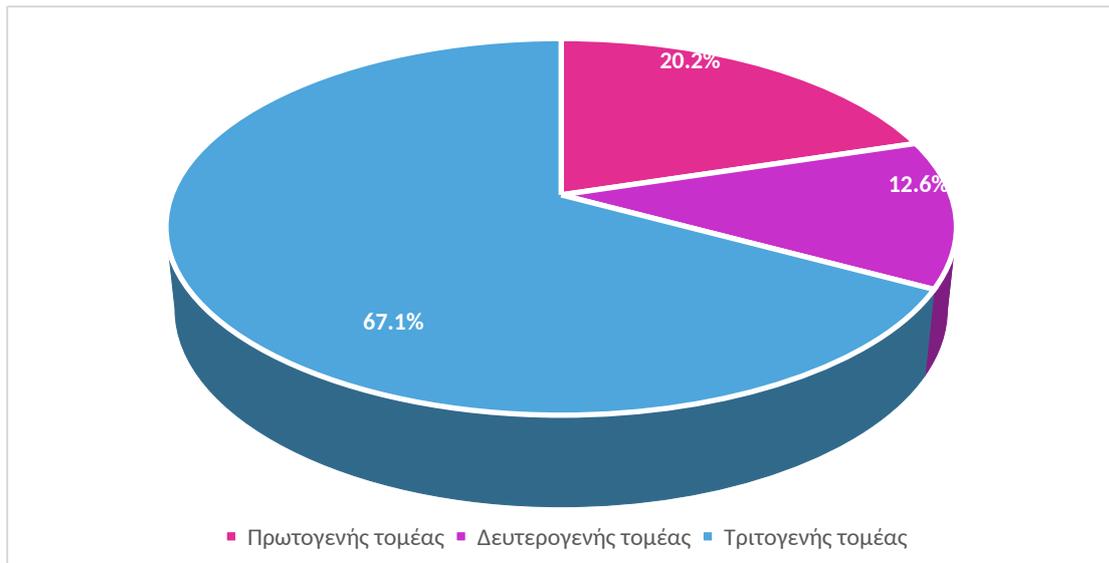
Στη συνέχεια, εξετάζονται οι απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας στο σύνολο της χώρας, στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν για το 2021. Το διάγραμμα που ακολουθεί αποκαλύπτει τις σημαντικές περιφερειακές ανισότητες στην ΠΔΕ, με τον τριτογενή τομέα να κυριαρχεί παντού (52,3%-77,6%) αλλά με εντυπωσιακές διαφορές στον πρωτογενή τομέα: η ΠΕ Ηλείας εμφανίζει το υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα (37,4%), υποδηλώνοντας μια πιο παραδοσιακή αγροτική οικονομία, ενώ η ΠΕ Αχαΐας το χαμηλότερο (8,9%), δείχνοντας μια πιο σύγχρονη και διαφοροποιημένη οικονομική δομή. Η εικόνα αυτή αντανακλά τις διαρθρωτικές προκλήσεις της ελληνικής οικονομίας, όπου οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές εξακολουθούν να στηρίζονται κυρίως στη γεωργία, ενώ οι πιο αστικοποιημένες έχουν μεταβεί σε υπηρεσίες και βιομηχανία.

Διάγραμμα 25: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας στο σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στις ΠΕ που εντάσσονται σ' αυτήν (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 26: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2021).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού⁵⁰

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) δημοσίευσε την «Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2024 (Περίοδος αναφοράς εισοδήματος: Έτος 2023)», μελετώντας τα στοιχεία για τον κίνδυνο φτώχειας και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η έρευνα αποτελεί τη βασική πηγή αναφοράς των συγκριτικών στατιστικών για την κατανομή του εισοδήματος και τον κοινωνικό αποκλεισμό, σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

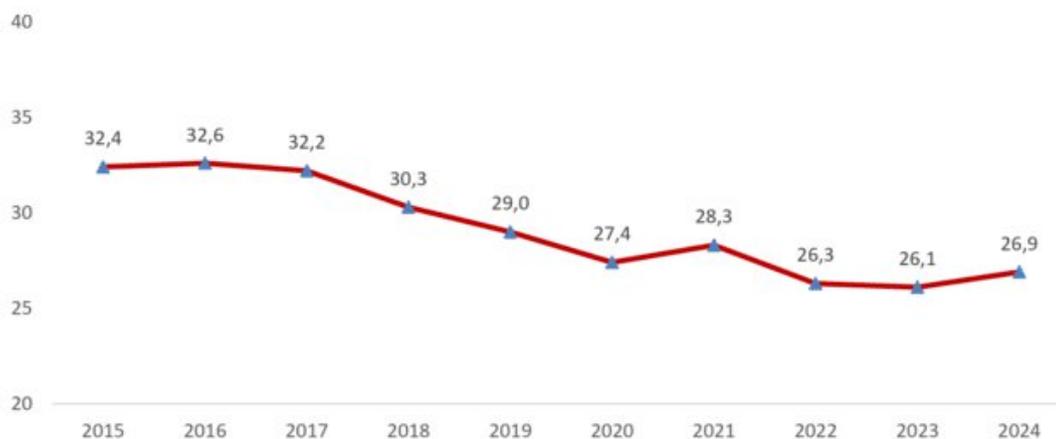
A. Κίνδυνος φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό

Με βάση τα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2024, ο πληθυσμός που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό⁵¹ ανέρχεται στο 26,9% του πληθυσμού της Χώρας (2.740.051 άτομα), παρουσιάζοντας αύξηση κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2023 (26,1%). Στο πλαίσιο του προγράμματος «Ευρώπη 2030», αναφορικά με την καταπολέμηση της φτώχειας, έχει τεθεί ως στόχος «να μειωθούν κατά 15 εκατομμύρια τα άτομα που βρίσκονται ή που κινδυνεύουν να βρεθούν σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό, εκ των οποίων τα 5 εκατομμύρια να είναι παιδιά», έως το έτος 2030.

Διάγραμμα 27: Ποσοστό (%) πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό στην Ελλάδα: 2015 - 2024.

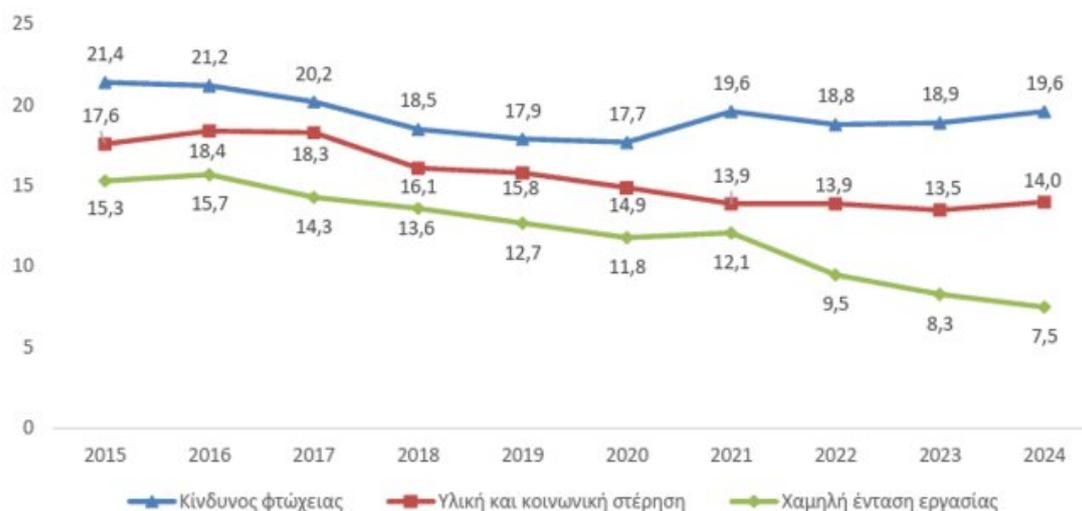
⁵⁰ Ελληνική Στατιστική Αρχή. (2025). ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2024 (Περίοδος αναφοράς εισοδήματος: Έτος 2023). Ανακτήθηκε από: <https://www.statistics.gr/documents/20181/3d7d2251-2302-9023-5280-a1d962c3a7a5>

⁵¹ **Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό:** πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή με υλικές και κοινωνικές στερήσεις (δηλαδή πληθυσμός που στερείται τουλάχιστον 7 από έναν κατάλογο 13 αγαθών και υπηρεσιών) ή που διαβίει σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας (περισσότερες πληροφορίες στις επεξηγηματικές σημειώσεις).

Πηγή: <https://www.statistics.gr/documents/20181/3d7d2251-2302-9023-5280-a1d962c3a7a5>

Διάγραμμα 28: Ποσοστό (%) πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας, υλική και κοινωνική στέρηση και χαμηλή ένταση εργασίας (Ευρώπη 2030): 2015 – 2024.

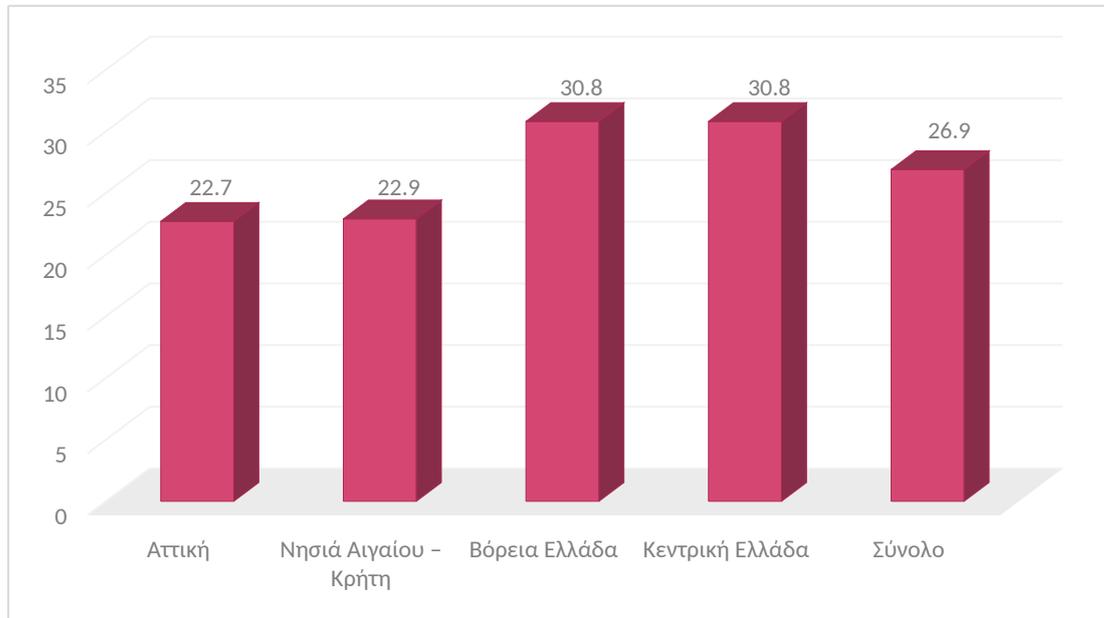
Πηγή: <https://www.statistics.gr/documents/20181/3d7d2251-2302-9023-5280-a1d962c3a7a5>

Η αύξηση του ποσοστού του κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (δείκτης που συντίθεται από τους επιμέρους δείκτες του κινδύνου φτώχειας, της υλικής και κοινωνικής στέρησης και της χαμηλής έντασης εργασίας) οφείλεται στην αύξηση του ποσοστού κινδύνου φτώχειας, σε 19,6% το 2024 από 18,9% το 2023 και της υλικής και κοινωνικής στέρησης σε 14,0% το 2024 από 13,5% το 2023.

Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι υψηλότερος στην περίπτωση των παιδιών ηλικίας 17 ετών και κάτω (27,9%), μειωμένος σε σχέση με το 2023 (28,1%) (Πίνακας 1). Το ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών που διαβιεί σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας υπολογίζεται σε 8,6% επί του συνόλου του πληθυσμού αυτής της ομάδας ηλικιών, εμφανίζοντας μείωση κατά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το έτος 2023. Το ποσοστό για τους άνδρες ανέρχεται σε 7,6% και για τις γυναίκες σε 9,7%.

Σε δύο Μεγάλες Γεωγραφικές Περιοχές - NUTS 1 - (Αττική, Νησιά Αιγαίου και Κρήτη) καταγράφονται ποσοστά κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού χαμηλότερα από αυτό του συνόλου της Χώρας, ενώ στις άλλες δύο Μεγάλες Γεωγραφικές Περιοχές (Βόρεια Ελλάδα, Κεντρική Ελλάδα) τα αντίστοιχα ποσοστά είναι υψηλότερα.

Διάγραμμα 29: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, ανά Μεγάλη Γεωγραφική Περιοχή: 2024.

Πηγή: <https://www.statistics.gr/documents/20181/3d7d2251-2302-9023-5280-a1d962c3a7a5>

Το ποσοστό του κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού νοικοκυριών με έναν ενήλικα και τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί ανέρχεται σε 43,7%, ενώ των νοικοκυριών με εξαρτώμενα παιδιά ανέρχεται σε 28,9% και των νοικοκυριών χωρίς εξαρτώμενα παιδιά σε 20,6%.

Ο πληθυσμός που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού που διαβιεί σε ιδιόκτητη κατοικία με οικονομικές υποχρεώσεις ανέρχεται σε 22,0%, σε ιδιόκτητη κατοικία χωρίς οικονομικές υποχρεώσεις σε 24,6%, ενώ σε ενοικιασμένη κατοικία σε 32,2%.

Οι Ρομά στην Ελλάδα⁵²

Οι Ρομά που διαβιούν στην Ελλάδα είναι κυρίως Έλληνες πολίτες και σε μικρότερο ποσοστό πολίτες της Ε.Ε. ή τρίτων χωρών. Οι Έλληνες Ρομά αποτελούν ιστορικά αναπόσπαστο τμήμα του ελληνικού πληθυσμού, υπάγονται στο Σύνταγμα και τους νόμους του Ελληνικού Κράτους και απολαμβάνουν όλων των ατομικών, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται για τους Έλληνες πολίτες.

⁵² Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων - Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας. (2023). Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενταξη των Ρομά 2021 - 2030 (1η ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ). Ανακτήθηκε από: https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

Ως Έλληνες πολίτες, οι Ρομά δεν απογράφονται με βάση την πολιτισμική τους ταυτότητα (cultural identity). Όμως, λόγω των ιδιαίτερων κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών βάσει νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων, κάποιοι εξ' αυτών ή μερικοί εξ' αυτών προσδιορίζονται:

- είτε ως ειδική κοινωνική ομάδα,
- είτε ως ομάδα που διαβιώνει/διαβιεί σε καταυλισμούς ή σε οικισμούς με χαρακτηριστικά κοινωνικού αποκλεισμού,
- είτε ως ευάλωτη ομάδα με ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά,
- είτε ως ευάλωτη κοινωνική ομάδα,
- είτε ως πληθυσμός περιθωριοποιημένων ειδικών κοινωνικών ομάδων.

Για τον προσδιορισμό των ωφελούμενων Ρομά σε διάφορες πράξεις συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες ή άλλων διαδικασιών π.χ. υποτροφίες ΕΚΟ, φοίτηση στο σχολείο, εξυπηρέτηση εισερχομένων στα Παραρτήματα Ρομά κλπ. εφαρμόζεται το χωρικό κριτήριο ή/και αυτοπροσδιορισμός ή/και η γνώση των κοινωνικών χαρακτηριστικών της ομάδας ή/και της διαλέκτου Ρομανί.

Η στατιστική αποτύπωση του αριθμού και των συνθηκών ζωής των Ρομά στην Ελλάδα είναι δύσκολη. Υφιστάμενες έρευνες και καταγραφές σε εθνικό επίπεδο καθώς και ευρωπαϊκές έρευνες και εκτιμήσεις οριοθετούν το πλαίσιο στόχευσης για τις ανάγκες υλοποίησης στρατηγικών συγχρηματοδοτούμενων παρεμβάσεων τις τελευταίες δεκαετίες.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης υπολογίζει κατά μέσο όρο τους Ρομά στην Ελλάδα σε 175.000 άτομα (αντιστοιχεί στο 1,55% του συνολικού πληθυσμού της χώρας), αριθμό που λαμβάνει υπόψη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην πρόσφατη Ανακοίνωση «Μια Ένωση Ισότητας - Στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά» (2020), κατατάσσοντας τη χώρα μας στα κράτη μέλη της ΕΕ με σημαντικούς πληθυσμούς Ρομά.

Η καταγραφή οικισμών και πληθυσμού Ρομά που πραγματοποιήθηκε το 2021 εντόπισε συνολικά 462 περιοχές διαβίωσης Ρομά, εκ των οποίων οι 266 είναι οικισμοί (τύπου I, II και III) και οι 196 είναι περιοχές όπου διαβιούν διάσπαρτα. Ο πληθυσμός Ρομά ανέρχεται σε 117.495 μόνιμους κατοίκους και αποτελεί το 1,13% του μόνιμου πληθυσμού της Χώρας. Υψηλότερα ποσοστά συγκέντρωσης παρατηρούνται στις Περιφέρειες Αττικής (25%), Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (17%), Θεσσαλίας (14%), **Δυτικής Ελλάδας (13%)**.

Πίνακας 17: Περιοχές διαβίωσης ανά τύπο και αριθμό κατοίκων - Καταγραφή έτους 2021.

α/α	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	Σύνολο Περιοχών Διαβίωσης	Πληθυσμός Ρομά
1	Τύπου I «Άκρως υποβαθμισμένες περιοχές» Συνθήκες διαβίωσης μη αποδεκτές με καλύβια, παραπήγματα και απουσία βασικών υποδομών	77	12.216
	Τύπου II «Μικτός καταυλισμός» Ανάμιξη σπιτιών με πρόχειρες κατασκευές (παραπήγματα, σκηνές/τσαντρία, λυόμενες κατασκευές (container) με μόνιμη, συνήθως, χρήση και μερική υποδομή (ύδρευσης, ηλεκτροδότησης,	122	46.838

	οδοποιίας), συνήθως στις παρυφές κατοικημένης περιοχής		
	Τύπου III «Γειτονιά» «Γειτονιά» σε μόνιμη χρήση, συχνά σε υποβαθμισμένες περιοχές του αστικού ιστού (κυρίως σπίτια, κανονική οικοδομή - διαμερίσματα ή μονοκατοικίες και κάποιες λυόμενες κατασκευές (container))	67	34.741
2	ΔΙΑΣΠΑΡΤΑ : Διαβίωση εκτός Οικισμών (Τύπου I,II,III)	196	23.700
	ΣΥΝΟΛΟ	462	117.495

Πηγή:

https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

Στους παρακάτω πίνακες αποτυπώνεται αναλυτικά η κατανομή των τύπων των οικισμών ανά περιφέρεια καθώς και κατ' εκτίμηση πληθυσμιακά δεδομένα.

Πίνακας 18: Καταγραφή πληθυσμού και περιοχών διαβίωσης Ρομά ανά τύπο και Περιφέρεια (2021).

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΡΟΜΑ 2021	Ποσοστό (%) επί του Συνόλου Περιοχών Διαβίωσης Ρομά	ΟΙΚΙΣΜΟΙ 2021			
			Τύπου I	Τύπου II	Τύπου III	Διάσπαρτα
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	20.129	10%	5	9	23	10
ΑΤΤΙΚΗ	29.360	11%	10	18	1	20
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	570	3%	3	0	0	9
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	15.080	23%	8	38	15	47
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	680	1%	3	0	1	2
ΗΠΕΙΡΟΣ	1.768	4%	3	5	3	9
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	16.553	3%	1	6	6	2
ΙΟΝΙΑ	1.242	3%	2	7	0	4
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	14.225	11%	7	14	13	17
ΚΡΗΤΗ	1.594	2%	3	2	0	6
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	340	2%	3	0	0	5
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	8.800	17%	17	9	0	53
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	7.154	9%	12	14	5	12
ΣΥΝΟΛΟ	117.495		77	122	67	196

Πηγή:

https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

Πίνακας 19: Καταγραφή πληθυσμού Ρομά ανά Περιφέρεια σε Οικισμούς και Διάσπαρτα (2021).

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΡΟΜΑ 2021	Ποσοστό (%) επί του Συνολικού Πληθυσμού Ρομά	Οικισμοί 2021			Διάσπαρτα
			Τύπου I	Τύπου II	Τύπου III	
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	20.129	17%	1.325	5.488	12.196	1.120
ΑΤΤΙΚΗ	29.360	25%	3.787	15.816	73	9.684
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	570	0,5%	260	0	0	310
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	15.080	13%	1.239	6.135	5.510	2.196
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	680	1%	293	0	347	40
ΗΠΕΙΡΟΣ	1.768	2%	111	369	918	370
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	16.553	14%	98	9.270	7.055	130
ΙΟΝΙΑ	1.242	1%	46	781	0	415
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	14.225	12%	1.079	2.831	6.681	3.634
ΚΡΗΤΗ	1.594	1%	111	668	0	815
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	340	0,3%	200	0	0	140
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	8.800	7%	1.771	4.031	0	2.998
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	7.154	6%	1.859	1.449	1.961	1.848
ΣΥΝΟΛΟ	117.495		12.216	46.838	34.741	23.700

Πηγή:

https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

Οι 462 περιοχές διαβίωσης παρουσιάζουν χαμηλή διαθεσιμότητα βασικών υποδομών διαβίωσης. Συγκεκριμένα διαθέτει πόσιμο νερό μόλις το 84% των περιοχών, δίκτυο αποχέτευσης το 54%, ασφαλτοστρωμένο οδικό δίκτυο το 63%, δίκτυο ηλεκτροδότησης το 67%, δίκτυο ύδρευσης το 76%, κάδους απορριμμάτων το 85%.

Πίνακας 20: Ποσοστό περιοχών (Οικισμοί Τύπου I,II,III & Διάσπαρτα) με υποδομές (2021).

ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΤΥΠΟΥ I, II, III ΜΕ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΔΙΑΣΠΑΡΤΑ ΜΕ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	Σύνολο περιοχών με υποδομές (Οικισμοί Τύπου I, II, III & Διάσπαρτα)	% περιοχών (Οικισμοί Τύπου I, II, III & Διάσπαρτα) με υποδομές στο σύνολο των 462 περιοχών
ΠΟΣΙΜΟ ΝΕΡΟ	222	165	387	84%
ΔΙΚΤΥΟ ΥΔΡΕΥΣΗΣ	189	160	349	76%
ΔΙΚΤΥΟ ΗΛΕΚΤΡΟΔΟΤΗΣΗΣ	176	134	310	67%
ΔΙΚΤΥΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ	128	120	248	54%
ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΜΕΝΟ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ	145	144	289	63%
ΚΑΔΟΙ ΑΠΟΡΡΙΜΑΤΩΝ/ΣΥΧΝΗ ΑΠΟΚΟΜΙΔΗ	224	169	393	85%

Πηγή:

https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

Κοινωνικό - οικονομική κατάσταση των Ρομά στην Ελλάδα

Παρά τις παρεμβάσεις που έχουν υλοποιηθεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, η συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα υφίσταται διαχρονικά πολλαπλές μορφές διακρίσεων και αποστέρησης καθώς και χωρικό και κοινωνικό-οικονομικό αποκλεισμό, στους τομείς της στέγασης, της υγείας, της εκπαίδευσης και της απασχόλησης. Σημαντικός αριθμός Ρομά αντιμετωπίζει διαχρονικά προβλήματα πρόσβασης στην εκπαίδευση, στην αγορά εργασίας καθώς και στις κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες. Τα κύρια εμπόδια που δυσχεραίνουν την κοινωνική ένταξη ενός μέρους του πληθυσμού των Ρομά στην Ελλάδα συνοψίζονται στα εξής:

- Υποβαθμισμένες και ακραία στερητικές συνθήκες διαβίωσης σε περιοχές αποκομμένες από τον κοινωνικό ιστό με βασικές ελλείψεις σε τεχνικές και κοινωνικές υποδομές και δυσκολία πρόσβασης σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες.
- Χαμηλό εισόδημα, το οποίο στη συντριπτική πλειονότητα είναι πολύ κάτω από το όριο της φτώχειας.
- Αστικοδημοτικά προβλήματα λόγω έλλειψης πιστοποιητικών (π.χ. ληξιαρχικής πράξης γέννησης, αστυνομικής ταυτότητας κλπ.) ή/και εγγραφής στα δημοτολόγια.
- Χαμηλή πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, διακρίσεις και ελλιπής πληροφόρηση σε θέματα πρόληψης και αγωγής υγείας που οδηγεί στην αμέλεια και κακή κατάσταση της υγείας και σε χαμηλότερο προσδόκιμο ζωής (κατά δέκα χρόνια σε σύγκριση με το γενικό πληθυσμό).
- Χαμηλή συμμετοχή στην εκπαίδευση, ανεπαρκή ή διακοπτόμενη φοίτηση στο σχολείο, υψηλά ποσοστά μαθητικής διαρροής και μη ολοκλήρωσης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης καθώς και πρόωρης παιδικής εργασίας λόγω ανάγκης συμπλήρωσης του οικογενειακού εισοδήματος.
- Υψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού (ειδικά σε μεγαλύτερες ηλικίες) και χαμηλό επίπεδο κατανόησης και ορθής χρήσης της Ελληνικής γλώσσας.
- Υψηλό ποσοστό νέων Ρομά εκτός εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης (NEETs).
- Περιθωριοποίηση και απώλεια ευκαιριών εκπαίδευσης και εργασίας ειδικά για τις γυναίκες Ρομά, εξαιτίας παραδοσιακών στερεοτύπων που προάγουν τους πρώιμους γάμους.
- Ψηφιακός αποκλεισμός και ανισότητες λόγω αδυναμίας πρόσβασης στις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) που δυσχεραίνει την διεκπεραίωση των συναλλαγών τους με το κράτος (π.χ. υποβολή αιτήσεων για επιδόματα, εγγραφή μαθητών στο σχολείο, αιτήσεις για εργασία, συμμετοχή στην τηλεεκπαίδευση κλπ.).
- Εποχιακή απασχόληση ή επαγγελματικές δραστηριότητες αποκομμένες από την τυπική αγορά εργασίας, κυρίως στον αγροτικό τομέα ή στον τομέα του εμπορίου.

- Περιθωριοποίηση, ρατσισμός, προκατάληψη, διακρίσεις και απόρριψη που υφίστανται από την κοινωνία εν γένει λόγω της ταυτότητας, της κοινωνικής τους προέλευσης και κουλτούρας που οδηγεί σε αμυντική στάση κοινωνικής εσωστρέφειας.

Σύμφωνα με το FRA, αναφορικά με τις συνθήκες διαβίωσης, το 11% των Ρομά στην Ελλάδα δεν έχει πρόσβαση σε ηλεκτρική ενέργεια και το 9% δεν έχει πρόσβαση σε καθαρό πόσιμο τρεχούμενο νερό εντός της οικίας του μέσω σύνδεσης σε δημόσια προσβάσιμο σύστημα ύδρευσης. Ακόμη υψηλότερο είναι το ποσοστό των Ρομά που ζουν σε νοικοκυριά χωρίς εσωτερική τουαλέτα και ντους ή λουτρό (29%). Επιπλέον, η έρευνα διαπίστωσε ότι σε ποσοστό 18%, οι Ρομά ζουν σε κατοικίες με στέγη που στάζει, υγρασία στους τοίχους ή άλλα δομικά προβλήματα και το 28% αντιμετωπίζουν σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα (ρύπανση, αιθάλη, σκόνη, δυσσομία ή ρυπασμένα ύδατα).

Οι Ρομά στην Ελλάδα γνωρίζουν ότι καλύπτονται από το εθνικό καθεστώς βασικής ασφαλιστικής κάλυψης για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε ποσοστό 79%, ενώ το 13% αντιμετωπίζει χρόνια πρόβλημα υγείας με περιορισμό (σοβαρό ή μη) των καθημερινών δραστηριοτήτων τους (FRA EUMIDISII, 2016). Παρόλα αυτά, το χαμηλό επίπεδο υγείας των Ρομά έχει άμεση σχέση με κοινωνικούς προσδιοριστικούς παράγοντες της υγείας και με διακρίσεις και εμπόδια στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας³³, όπως ιδίως οι ανθυγιεινές συνθήκες διαβίωσης, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, η έλλειψη γνώσεων σχετικά με την πρόληψη των ασθενειών, η έλλειψη γνώσεων σχετικά με το περιεχόμενο και τις διαδικασίες διεκδίκησης παροχών, η γεωγραφική απομόνωση και η αδυναμία φυσικής πρόσβασης στις υπηρεσίες, η έλλειψη πληροφόρησης καθώς και γλωσσικά και επικοινωνιακά εμπόδια³⁴.

Σχετικά με την πρόσβαση των Ρομά στην εκπαίδευση, κυρίαρχα είναι τα φαινόμενα του αναλφαριθμητισμού των ενηλίκων, της απουσίας παρακολούθησης της προσχολικής εκπαίδευσης, των χαμηλών ποσοστών εγγραφής και καθυστερημένης έναρξης συμμετοχής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, της μαθητικής διαρροής πριν την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και των χαμηλών ποσοστών συμμετοχής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Σύμφωνα με το FRA, το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού των Ρομά στην Ελλάδα είναι χαμηλό, καταγράφοντας το υψηλότερο ποσοστό Ρομά χωρίς επίσημη εκπαίδευση και στις τρεις ηλικιακές ομάδες, μεταξύ των εννιά (9) κρατών μελών ΕΕ της έρευνας, ήτοι 42% στα άτομα ηλικίας 16 - 24 ετών, 56% στις ηλικίες 24 - 44 ετών και 82% στις ηλικίες άνω των 45 ετών. Το ποσοστό παιδιών Ρομά σε ηλικία υποχρεωτικής εκπαίδευσης, τα οποία φοιτούν σε σχολείο αντίστοιχης εκπαιδευτικής βαθμίδας ανέρχεται σε 69% (72% των αγοριών Ρομά και το 66% των κοριτσιών Ρομά). Παρόλα αυτά, η υστέρηση των παιδιών Ρομά στην εκπαίδευση συγκριτικά με το γενικό πληθυσμό είναι σημαντική, ενώ το ποσοστό των νέων ηλικίας 18-24 ετών που έχουν εγκαταλείψει πρόωρα το σχολείο είναι το υψηλότερο μεταξύ των 9 κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συμμετέχουν στη σχετική έρευνα, φτάνοντας το 92%. Επίσης, μόλις το 9% των παιδιών Ελλήνων Ρομά φοιτούν στο Λύκειο (ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση). Το χαμηλό επίπεδο συμμετοχής των Ρομά στην εκπαίδευση είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης κοινωνικών, εκπαιδευτικών και πολιτισμικών παραγόντων, όπως οι μετακινήσεις της οικογένειας για εργασία, η αδυναμία

της μεταφοράς των παιδιών στο σχολείο από τους γονείς, η ύπαρξη ανήλικων γονέων, η φτώχεια, η θυματοποίηση των παιδιών Ρομά στο σχολείο λόγω ρατσιστικών συμπεριφορών, η απουσία κατάλληλης υποστήριξης των μαθητών Ρομά και των οικογενειών τους και ο αναλφαβητισμός των γονέων. Βασικό εμπόδιο στη συμμετοχή τους στη προσχολική εκπαίδευση είναι η γλώσσα. Τα παιδιά Ρομά προσχολικής ηλικίας σε μεγάλο βαθμό μιλούν συχνά τη διάλεκτο Ρομανί, γεγονός που δυσχεραίνει τη συμμετοχή τους σε παιδικούς σταθμούς ή νηπιαγωγεία όπου οι εκπαιδευτικοί μιλούν ελληνικά. Οι συνθήκες διαβίωσης, η ελλιπής γνώση ελληνικών και το χαμηλό οικονομικό επίπεδο οδηγούν στην παιδική εργασία, την περιθωριοποίηση αλλά και τους πρώιμους γάμους με αποτέλεσμα την πρόωρη σχολική εγκατάλειψη. Το γεγονός αυτό στερεί από τους νέους Ρομά και ειδικά από τις γυναίκες και τα κορίτσια τη δυνατότητα για αναβάθμιση της ποιότητας ζωής τους εν γένει.

Ιδιαίτερα είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ρομά στην πρόσβαση στην εργασία, ως αποτέλεσμα της ύφεσης των παραδοσιακών τους επαγγελμάτων, της έλλειψης εκπαιδευτικών ή επαγγελματικών δεξιοτήτων, των διακρίσεων και των εμποδίων στην εύρεση εργασίας. Τα προβλήματα αυτά οδηγούν στην αποκοπή των Ρομά από την τυπική αγορά εργασίας, εγκλωβίζοντάς τους σε χαμηλό οικονομικό επίπεδο, σε εργασίες εποχιακού χαρακτήρα, χαμηλής ειδίκευσης και χαμηλών αμοιβών χωρίς βιώσιμες οικονομικά προοπτικές. Σύμφωνα με το FRA, το ποσοστό απασχόλησης των Ρομά στην Ελλάδα ανέρχεται σε 43%, στο οποίο περιλαμβάνεται υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολούμενων και περιστασιακά εργαζόμενων. Το ποσοστό σε αμειβόμενη εργασία των γυναικών Ρομά ανέρχεται σε 22% έναντι 82% των ανδρών Ρομά, γεγονός που αναδεικνύει το μέγεθος του αποκλεισμού των γυναικών από την πρόσβαση στην εργασία, ενώ το 81% των γυναικών Ρομά ηλικίας 16-24 ετών βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης έναντι ποσοστού 38% των νεαρών ανδρών Ρομά. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το ποσοστό φτώχειας είναι ιδιαίτερα υψηλό σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό (96% των Ρομά έναντι 22% του γενικού πληθυσμού), το 74% των Ρομά δηλώνει ότι αντιμετωπίζει μεγάλη δυσκολία στην κάλυψη των μηνιαίων εξόδων του νοικοκυριού, ενώ το 13% των ερωτηθέντων Ρομά ζει σε συνθήκες πείνας, δηλαδή σε νοικοκυριά στα οποία παρατηρήθηκε ότι τουλάχιστον ένα μέλος τερμάτιζε την ημέρα του νηστικό τον τελευταίο μήνα (δηλ. τουλάχιστον 4 φορές).

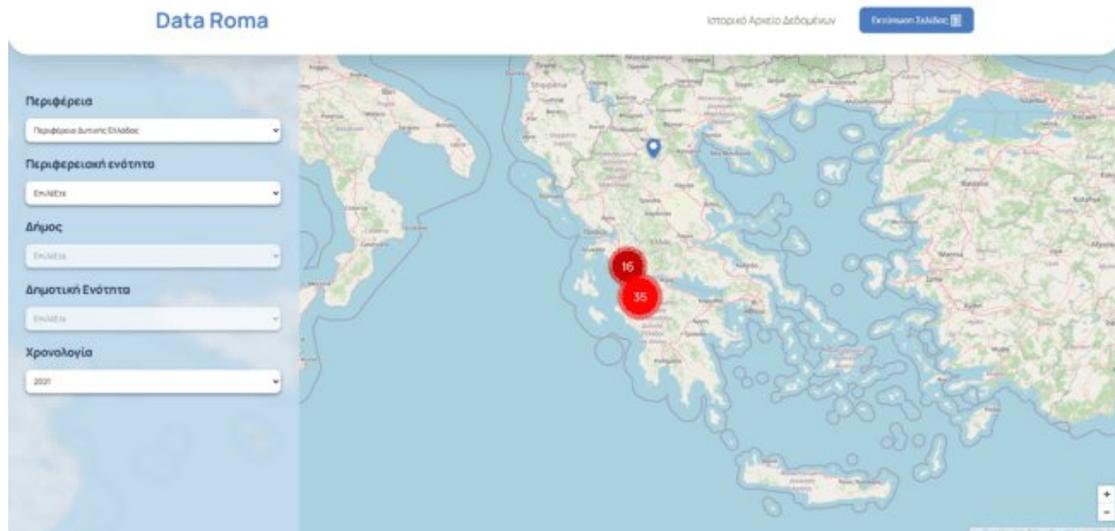
Επιπρόσθετα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το ποσοστό φτώχειας είναι ιδιαίτερα υψηλό σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό (96% των Ρομά έναντι 22% του γενικού πληθυσμού), το 74% των Ρομά δηλώνει ότι αντιμετωπίζει μεγάλη δυσκολία στην κάλυψη των μηνιαίων εξόδων του νοικοκυριού, ενώ το 13% των ερωτηθέντων Ρομά ζει σε συνθήκες πείνας, δηλαδή σε νοικοκυριά στα οποία παρατηρήθηκε ότι τουλάχιστον ένα μέλος τερμάτιζε την ημέρα του νηστικό τον τελευταίο μήνα (δηλ. τουλάχιστον 4 φορές).

Τέλος, ένας ακόμα παράγοντας που δυσχεραίνει τη συμπερίληψη και κοινωνική ένταξη των Ρομά σχετίζεται με την περιθωριοποίησή τους εξαιτίας του ρατσισμού και των διακρίσεων. Οι Ρομά αντιμετωπίζονται με προκατάληψη για τον τρόπο ζωής και τις επιλογές τους, ενώ υφίστανται σε μεγάλο ποσοστό ρατσιστικές συμπεριφορές, διακρίσεις, προκαταλήψεις και παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Πρόσφατες έρευνες έδειξαν ότι οι Ρομά στην Ελλάδα αντιμετωπίζονται με αρνητική στάση, προκαταλήψεις και στερεότυπα από μεγάλο

ποσοστό δημοτικών υπάλληλων, εκπαιδευτικών και υγειονομικών, γεγονός που επιδρά αρνητικά στην πρόσβαση σε αναγκαίες για αυτούς υπηρεσίες, ενώ γενικά θεωρούνται ως «άτομα προς αποφυγή». Σύμφωνα με το FRA, κατά την τελευταία πενταετία, 61% των Ελλήνων Ρομά δήλωσαν ότι ήταν θύματα διακρίσεων λόγω της καταγωγής τους: στην αναζήτηση εργασίας (63%), στην εργασία (38%), στην εκπαίδευση (προσωπικά ή ως γονιός) (20%), στην υγειονομική περίθαλψη (44%), στη στέγαση και άλλες δημόσιες ή ιδιωτικές υπηρεσίες, όπως στη δημόσια διοίκηση, εστιατόρια ή μπαρ, δημόσια μέσα μαζικής μεταφοράς, καταστήματα (52%). Χαρακτηριστικό είναι ότι σε ποσοστό 88% οι Ρομά στην Ελλάδα δεν γνωρίζουν την ύπαρξη υπηρεσιών ή οργανώσεων που προσφέρουν υποστήριξη ή συμβουλές σε θύματα διακρίσεων.

Στη συνέχεια, ακολουθούν χάρτες, πίνακες και διαγράμματα για τον πληθυσμό και τους οικισμούς Ρομά που βρίσκονται εντός των ορίων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Όλα τα δεδομένα προέρχονται από την πλατφόρμα ενημέρωσης και διαβούλευσης για θέματα Ρομά της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΡΟΜΑ».⁵³

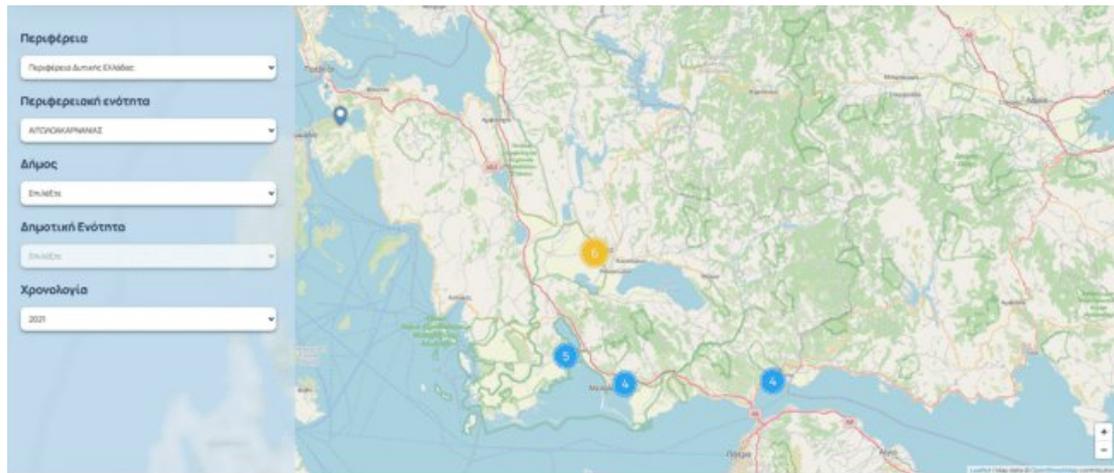
Εικόνα 5: Οικισμοί Ρομά στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2021).

Πηγή: <https://dataroma.crowdapps.net/>

⁵³ Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας - Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας. χ.η. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΡΟΜΑ. Ανακτήθηκε από: <https://egroma.gov.gr/>

Εικόνα 6: Οικισμοί Ρομά στην Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας (2021).

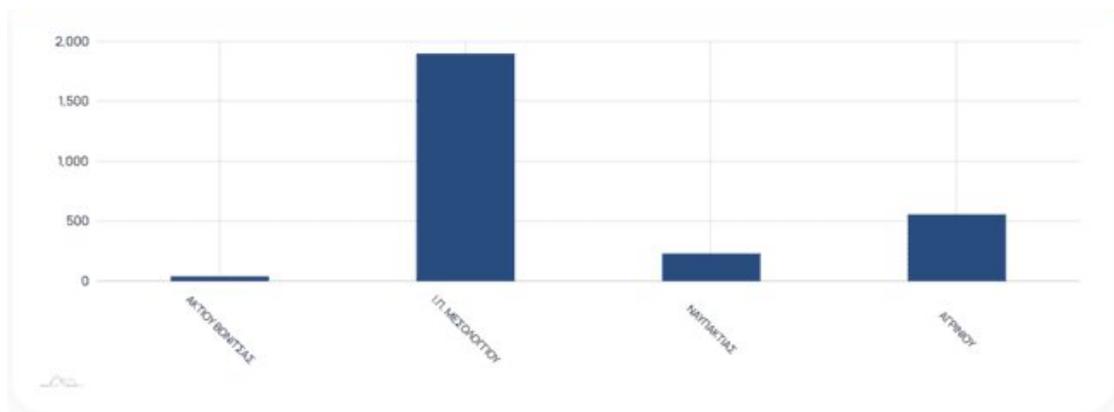
Πηγή: <https://dataroma.crowdapps.net/>

Διάγραμμα 30: Τοποθεσία οικισμών και τύποι οικισμών στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας (2021).

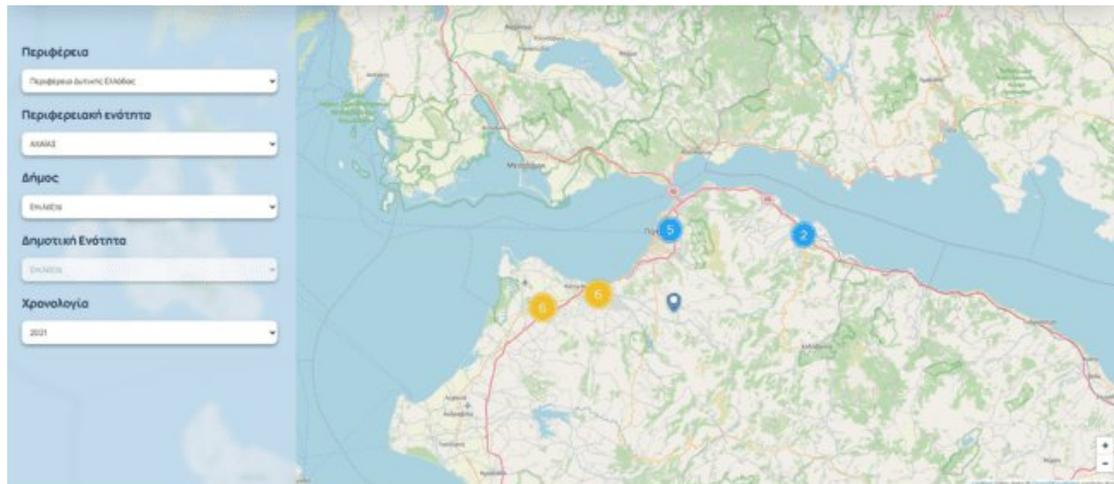
Πηγή: <https://dataroma.crowdapps.net/>

Διάγραμμα 31: Στοιχεία πληθυσμού Ρομά για την ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας ανά Δήμο (2021).

Πηγή: <https://dataroma.crowdapps.net/>

Εικόνα 7: Οικισμοί Ρομά στην Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας (2021).

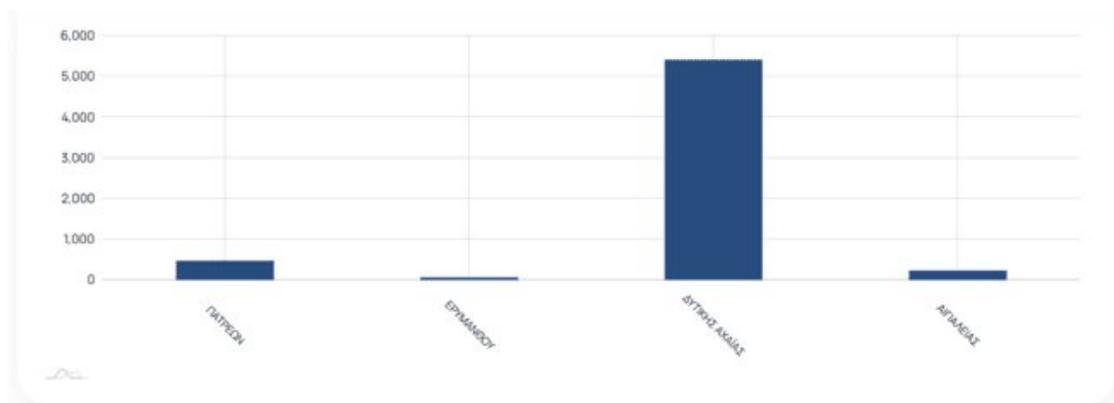
Πηγή: <https://dataroma.crowdapps.net/>

Διάγραμμα 32: Τοποθεσία οικισμών και τύποι οικισμών στην ΠΕ Αχαΐας (2021).

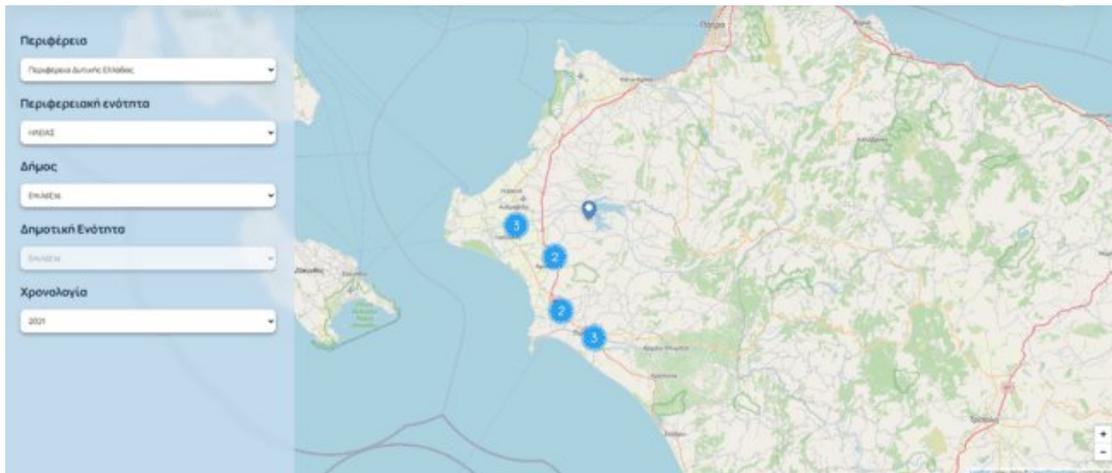
Πηγή: <https://dataroma.crowdapps.net/>

Διάγραμμα 33: Στοιχεία πληθυσμού Ρομά για την ΠΕ Αχαΐας ανά Δήμο (2021).

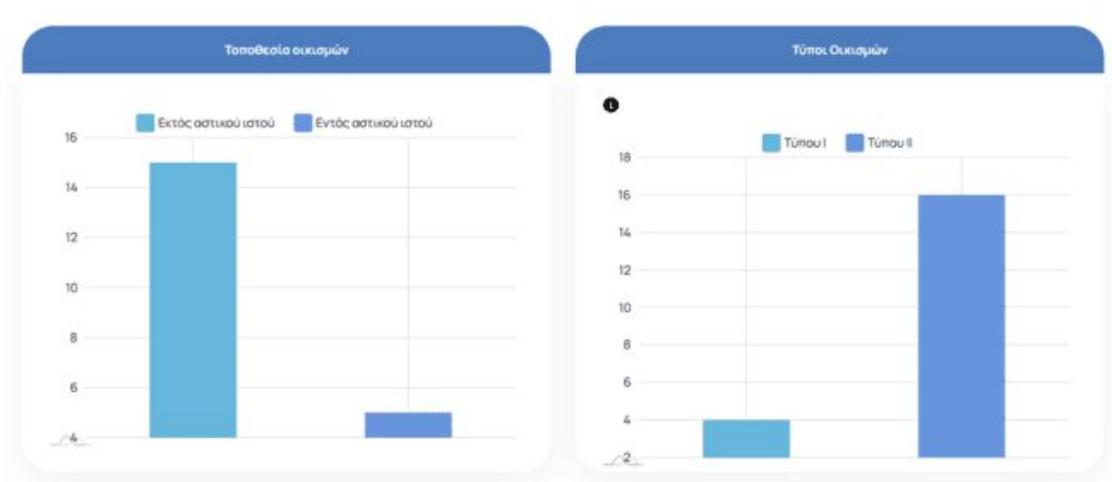
Πηγή: <https://dataroma.crowdapps.net/>

Εικόνα 8: Οικισμοί Ρομά στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας (2021).

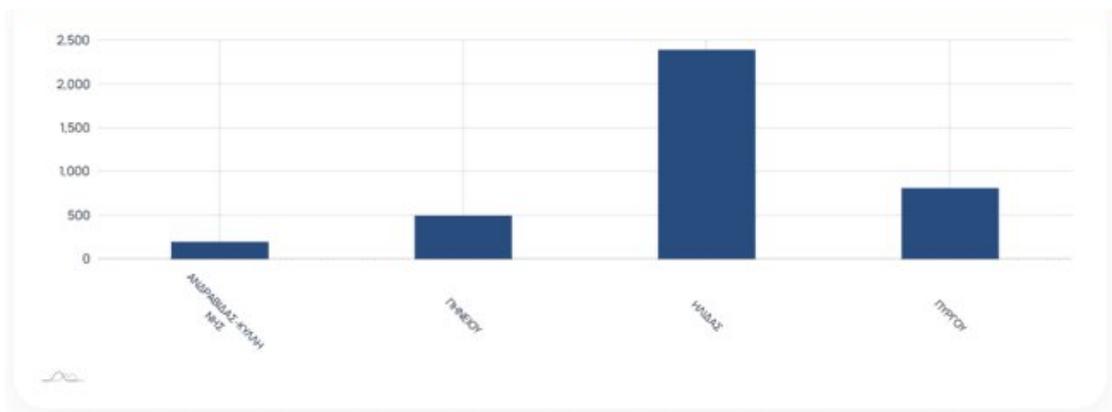
Πηγή: <https://dataroma.crowdapps.net/>

Διάγραμμα 34: Τοποθεσία οικισμών και τύποι οικισμών Ρομά στην ΠΕ Ηλείας (2021).

Πηγή: <https://dataroma.crowdapps.net/>

Διάγραμμα 35: Στοιχεία πληθυσμού Ρομά για την ΠΕ Ηλείας ανά Δήμο (2021).

Πηγή: <https://dataroma.crowdapps.net/>

B. Οικονομικά Χαρακτηριστικά και Οικονομικές Δραστηριότητες

Η συγκεκριμένη υποενότητα παρουσιάζει τα οικονομικά χαρακτηριστικά και τις οικονομικές δραστηριότητες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Ειδικότερα, αποτελεί συνοπτική περιγραφή της οικονομικής διάρθρωσης και των οικονομικών δραστηριοτήτων του. Παράλληλα πραγματοποιεί σύγκριση με τα αντίστοιχα στοιχεία σε ευρύτερες χωρικές ενότητες (π.χ. σύνολο χώρας) και τις μικρότερες χωρικές ενότητες (πχ Περιφερειακές Ενότητες). Τέλος αναφέρει τις οικονομικές προκλήσεις και τις χωρικές ιδιαιτερότητες και περιορισμούς της περιοχής αναφοράς.

Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες μετρήσεις, η ΠΔΕ παράγει το 4,5% του εγχώριου ΑΕΠ (ΕΛΣΤΑΤ, 2021) και είναι η 6η περιφερειακή οικονομία της χώρας (OECD, 2020b). Το αναπτυξιακό της δυναμικό, όσον αφορά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, είναι ωστόσο χαμηλό, στο 74% του εθνικού και στο 44% του Ευρωπαϊκού. Η ΠΔΕ απώλεσε το 24% του ΑΕΠ της κατά την οικονομική κρίση (2008-2017).⁵⁴

Η κλιμάκωση και διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα αποτελεί την πιο χαρακτηριστική εκδήλωση της αναπτυξιακής υστέρησης και του ελλείμματος ανταγωνιστικότητας. Η ΠΔΕ κατατάσσεται 9η (9η) μεταξύ των ελληνικών περιφερειών, καταγράφοντας υπερδιπλάσιο ποσοστό ανεργίας σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (Eurostat, 2020).

Η ΠΔΕ αποτελεί μία από τις σημαντικότερες της χώρας στην παραγωγή ερευνητικής δραστηριότητας, καθώς έχει δημιουργήσει ένα μικρό αλλά δυναμικό οικοσύστημα καινοτομίας, το οποίο χρήζει ενδυνάμωσης για να δημιουργήσει αξιόλογο αντίκτυπο στην περιφερειακή οικονομία.

Η οικονομία στηρίζεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα, με έναν αξιόλογο δευτερογενή, και έναν ισχυρό τριτογενή. Ο πρωτογενής τομέας χαρακτηρίζεται από χαμηλά επίπεδα σχετικής παραγωγικότητας, ο δευτερογενής και ο τριτογενής καταγράφουν ικανοποιητικά επίπεδα.

Αναλυτικότερα, ο πρωτογενής τομέας αποτελεί ισχυρό πυλώνα, συνεισφέροντας κατά τρόπο σημαντικό στο ακαθάριστο προϊόν, καθώς απασχολεί 10% περίπου της περιφερειακής οικονομίας, έναντι 4% σε εθνικό επίπεδο, συμβάλλοντας στη διατήρηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Η ανεπάρκεια των τεχνολογικών υποδομών και οι μικρές μη-διασυνδεδεμένες εκμεταλλεύσεις αποτελούν εμπόδιο στην τυποποίηση και τη δημιουργία αλυσίδων προστιθέμενης αξίας.

---

⁵⁴ Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027». Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027”. Ανακτήθηκε από: <https://dytikiellada.gr/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B4%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB/&> <https://dytikiellada.gr/wp-content/uploads/2022/09/sfc2021-PRG-2021EL16FFPR010-1.2.pdf>

Ο δευτερογενής τομέας βασίζεται στον κατασκευαστικό κλάδο και σε βιομηχανίες έντασης εργασίας (όπως η ξυλεία) με σχετικά ικανοποιητικά επίπεδα παραγωγικότητας.

Ο τριτογενής τομέας παρουσιάζει επίσης ικανοποιητικά επίπεδα παραγωγικότητας, εστιάζοντας στον τομέα των ΤΠΕ, καθώς και τις διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες.

Ως προς την πρόσβαση σε ΤΠΕ η ΠΔΕ εμφανίζει ιδιαίτερα χαμηλές επιδόσεις τόσο στη χρήση Η/Υ και Διαδικτύου, όσο και στη χρήση ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών. Διαθέτει όμως σημαντικούς ερευνητικούς πόλους, που σε συνδυασμό με τον ικανοποιητικό όγκο νεοφυών / καινοτόμων επιχειρήσεων μπορεί να επιτύχει ανάπτυξη έρευνας - καινοτομίας και να οδηγηθεί ομαλά στη μετάβαση προς την ψηφιακή ενσωμάτωση.

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

Στην παρούσα υποενότητα εξετάζεται η διαχρονική εξέλιξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) κατά την πενταετία 2018-2022* (Προσωρινά στοιχεία), τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των τριών Περιφερειακών Ενοτήτων που την απαρτίζουν. Τα δεδομένα αυτά επιτρέπουν την κατανόηση των μακροοικονομικών τάσεων αλλά και των περιφερειακών διαφοροποιήσεων, ιδίως σε μια περίοδο που σηματοδεύτηκε από τη διεθνή οικονομική κρίση που προκάλεσε η πανδημία.

Στο εθνικό επίπεδο, το ΑΕΠ της Ελλάδας μειώθηκε αισθητά το 2020, υποχωρώντας στα 167,5 δισ. ευρώ, σε συνέχεια των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης. Ωστόσο, τα έτη 2021 και 2022 χαρακτηρίζονται από έντονη ανάκαμψη, με το ΑΕΠ να ανέρχεται εκ νέου στα 207,9 δισ. ευρώ το 2022. Η ίδια τάση εντοπίζεται και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, όπου η συρρίκνωση του 2020 (7.395 εκατ. ευρώ) αντισταθμίζεται από μια σταδιακή άνοδο, που κορυφώνεται στα 9.141 εκατ. ευρώ το 2022.

Σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων, η Αχαΐα διατηρεί την πρωτοκαθεδρία στην οικονομική δραστηριότητα, με το ΑΕΠ της να ξεπερνά τα 4,5 εκατ. ευρώ το 2022. Η Αιτωλοακαρνανία ακολουθεί με 2,697 εκατ. ευρώ, ενώ η Ηλεία συνεισφέρει 1.965 εκατ. ευρώ. Η εικόνα αυτή αναδεικνύει την εσωτερική ανισοκατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων στο εσωτερικό της Περιφέρειας, ενώ παράλληλα τεκμηριώνει την ανθεκτικότητα και τη δυναμική ανάκαμψης της περιφερειακής οικονομίας μετά το σοκ του 2020.

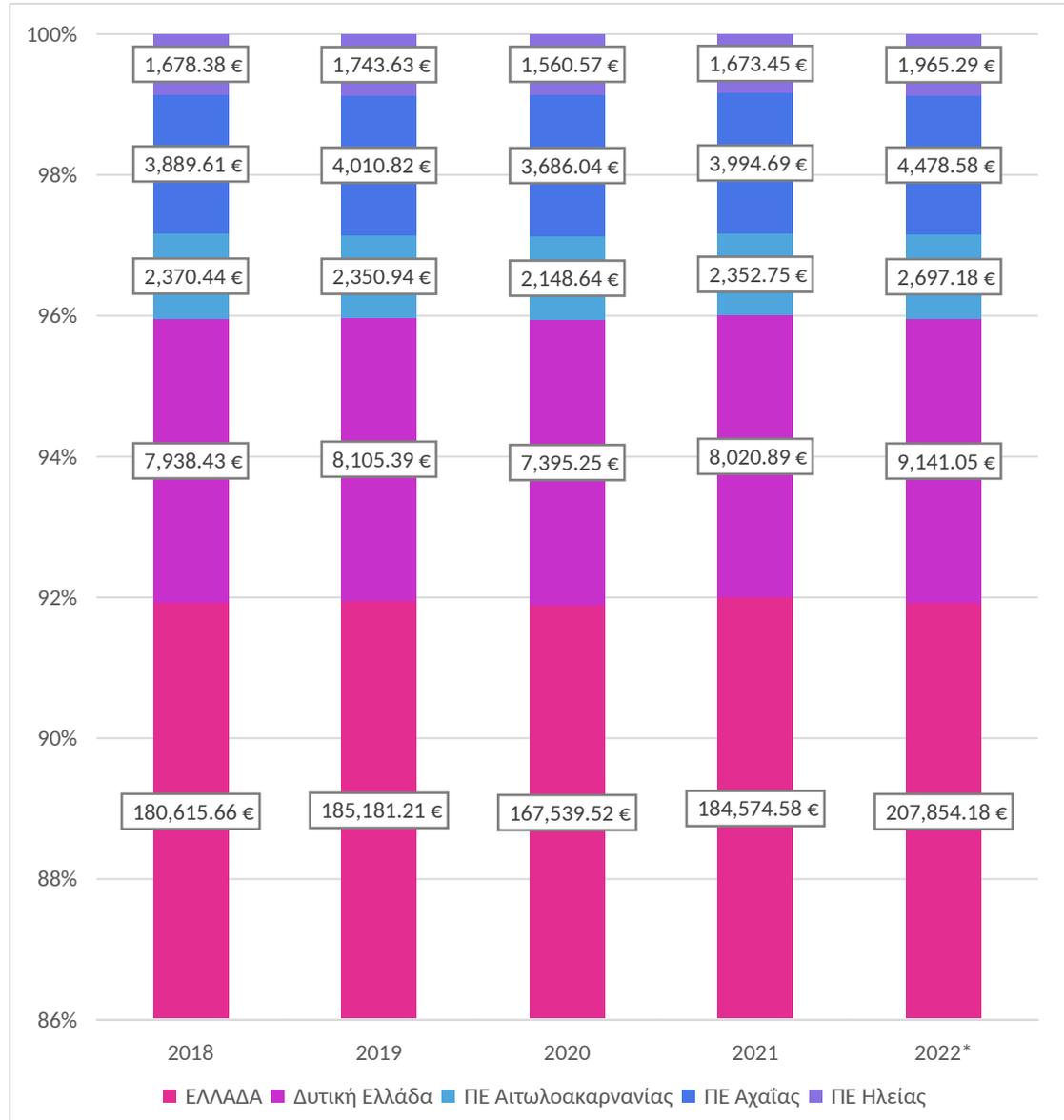
Πίνακας 21: Διαχρονική απεικόνιση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) σε επίπεδο Επικράτειας, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των ΠΕ μεταξύ των ετών 2018-2022* (σε εκ. ευρώ).

Διοικητική Ενότητα	2018	2019	2020	2021	2022*
Ελλάδα	180.616	185.181	167.540	184.575	207.854
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	7.938	8.105	7.395	8.021	9.141
ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας	2.370	2.351	2.149	2.353	2.697
ΠΕ Αχαΐας	3.890	4.011	3.686	3.995	4.479
ΠΕ Ηλείας	1.678	1.744	1.561	1.673	1.965

*: Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ιδία επεξεργασία.

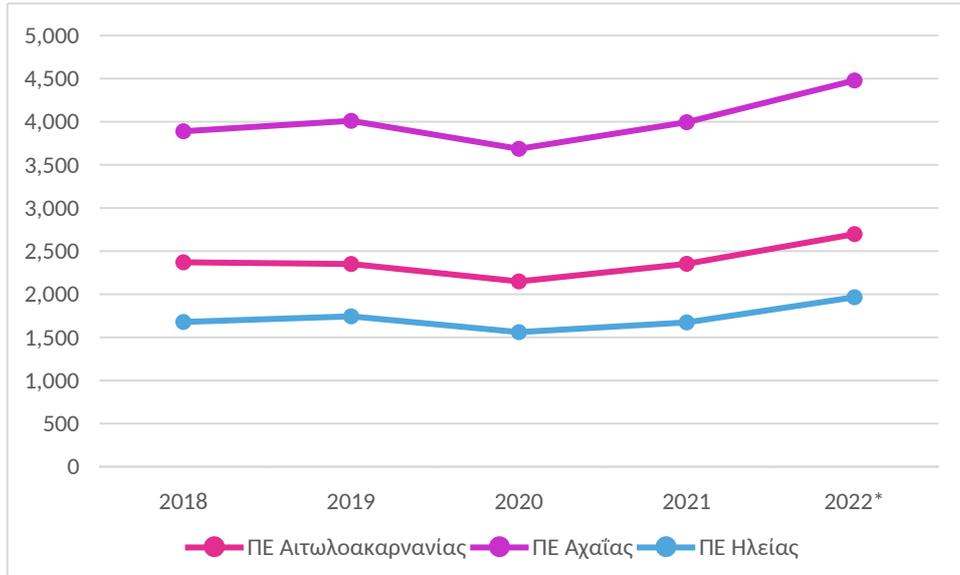
Διάγραμμα 36: Διαχρονική απεικόνιση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) σε επίπεδο Επικράτειας, Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των ΠΕ μεταξύ των ετών 2018-2022* (σε εκ. ευρώ).

*: Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ιδία επεξεργασία.

Διάγραμμα 37: Διαχρονική απεικόνιση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) των Περιφερειακών Ενοτήτων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας μεταξύ των ετών 2018-2022* (σε εκ. ευρώ).

*: Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2025 & ίδια επεξεργασία.

3.2 Κοινωνικοί δείκτες που αποτυπώνουν την υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Στην παρούσα υποενότητα παρουσιάζονται σημαντικοί κοινωνικοί δείκτες, οι οποίοι σκιαγραφούν την υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Προσδόκιμο ζωής

Το προσδόκιμο ζωής αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς και αντιπροσωπευτικούς δείκτες για την αξιολόγηση της ποιότητας ζωής, της αποτελεσματικότητας των συστημάτων υγείας και του επιπέδου κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης μιας περιοχής. Ως στατιστικός δείκτης που εκφράζει τον μέσο αριθμό ετών που αναμένεται να ζήσει ένα άτομο από τη στιγμή της γέννησής του, το προσδόκιμο ζωής συνοψίζει σε έναν αριθμό πολύπλοκες κοινωνικές, οικονομικές και υγειονομικές παραμέτρους. Η χρονική του εξέλιξη αντικατοπτρίζει τις αλλαγές στις συνθήκες διαβίωσης, την πρόοδο της ιατρικής επιστήμης, την αποτελεσματικότητα των πολιτικών δημόσιας υγείας, καθώς και την επίδραση εξωγενών παραγόντων όπως οικονομικές κρίσεις, πανδημίες ή φυσικές καταστροφές.

Στο πλαίσιο της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, η μελέτη του προσδόκιμου ζωής αποκτά ιδιαίτερη σημασία καθώς αποτελεί καθρέφτη των δημογραφικών και κοινωνικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια, ιδιαίτερα σε μια περίοδο έντονων μεταβολών όπως η δεκαετία 2012-2024. Η σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και τα εθνικά δεδομένα παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για τις περιφερειακές ανισότητες και την αποτελεσματικότητα των τοπικών πολιτικών, ενώ παράλληλα αναδεικνύει τις επιπτώσεις μεγάλων κρίσεων, όπως η οικονομική κρίση και η πανδημία COVID-19, στη δημόσια υγεία και την κοινωνική ευημερία.

Ο παρακάτω πίνακας αποκαλύπτει τη χρονική εξέλιξη του προσδόκιμου ζωής κατά την περίοδο 2012-2024 στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ελλάδα και την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, με τη γενική εικόνα να είναι θετική. Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάζει σταθερή βελτίωση από 80,5 έτη το 2013 σε 81,7 έτη το 2024 (+1,2 έτη), ενώ η Ελλάδα διατηρεί συστηματικά υψηλότερα επίπεδα, αυξάνοντας από 81,4 (2013) σε 81,9 έτη (2024) (+0,5 έτη). Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, παρά την ασταθή πορεία, καταγράφει τη μεγαλύτερη συνολική βελτίωση από 80,4 σε 81,7 έτη (+1,3 έτη) από το 2012-2023, αν και συχνά υστερεί έναντι του εθνικού μέσου όρου.

Κρίσιμη καμπή αποτελεί το 2020, όταν η πανδημία COVID-19 προκαλεί δραματική πτώση του προσδόκιμου ζωής, με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο να πέφτει στα 80,4 έτη από 81,3 που ήταν το 2019. Η ανάκαμψη που ακολουθεί από το 2021 είναι γρήγορη, με όλες τις περιοχές να ξεπερνούν τα προ-πανδημίας επίπεδα μέχρι το 2024 και την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας να κρατά σταθερό το δείκτη (81,7 έτη). Παρά τη γενική βελτίωση, εμφανίζονται γεωγραφικές ανισότητες που υποδηλώνουν διαφοροποιήσεις στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, ιδιαίτερα στην περιφέρεια έναντι των αστικών κέντρων.

Πίνακας 22: Προσδόκιμο ζωής στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες-από το 2020), στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2024, έτη).

Διοικητική Ενότητα	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ευρωπαϊκή Ένωση - 27 χώρες (από το 2020)	-	80,5	80,8 (b)	80,5 (b)	80,9	80,9 (b)	81,0 (ep)	81,3 (bep)	80,4 (bep)	80,1 (bep)	80,6 (bep)	81,4 (bep)	81,7 (ip)
Ελλάδα	-	81,4	81,5	81,1	81,5	81,4	81,9	81,7	81,4	80,2	80,8	81,8	81,9 (ip)
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	80,4	80,9	81,5	80,9	81,2	81,4	81,7	81,5	81,7	80,3	80,3	81,7	-

(b): break in time series (διακοπή της χρονικής σειράς)

(bep): break in time series, estimated, provisional (διακοπή της χρονικής σειράς, εκτιμώμενη, προσωρινή)

(ip): value imputed by Eurostat or other receiving agencies, provisional (τιμή που υπολογίστηκε από την Eurostat ή άλλους φορείς παραλαβής, προσωρινή)

Πηγή: Eurostat⁵⁵⁶, 2025 & ιδία επεξεργασία.

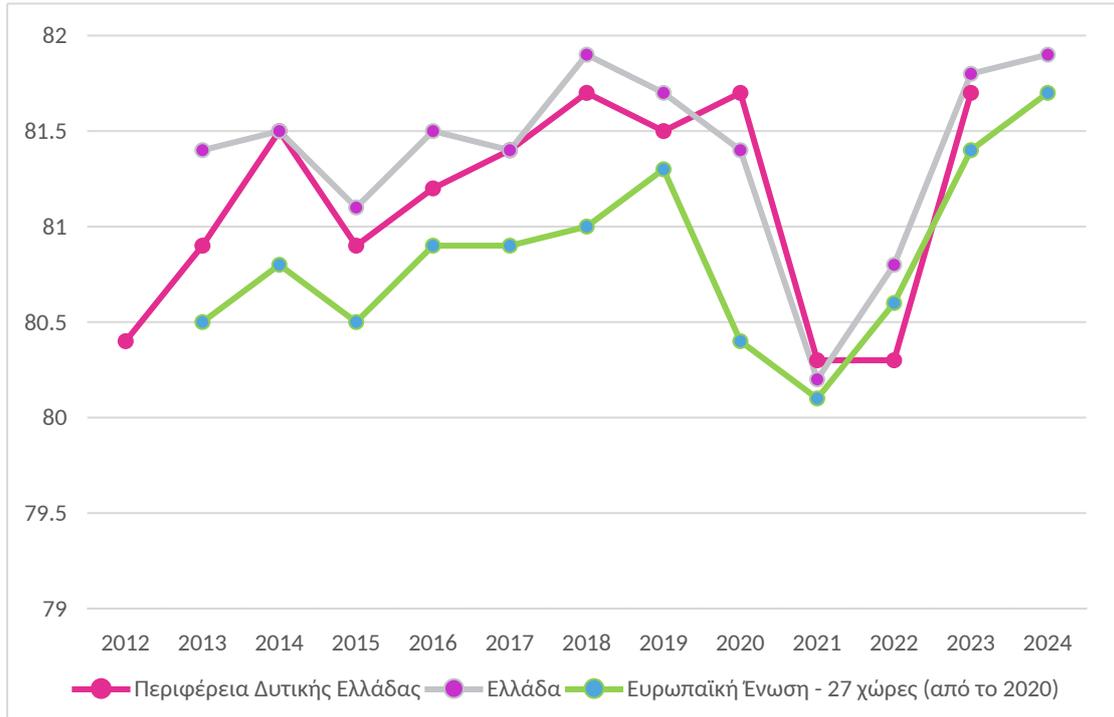
⁵⁵ Eurostat. (2025). Life expectancy at birth by sex. Ανακτήθηκε από:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00205/default/table?lang=en>

⁵⁶ Eurostat. (2025). Life expectancy at birth by sex and NUTS 2 region. Ανακτήθηκε από:

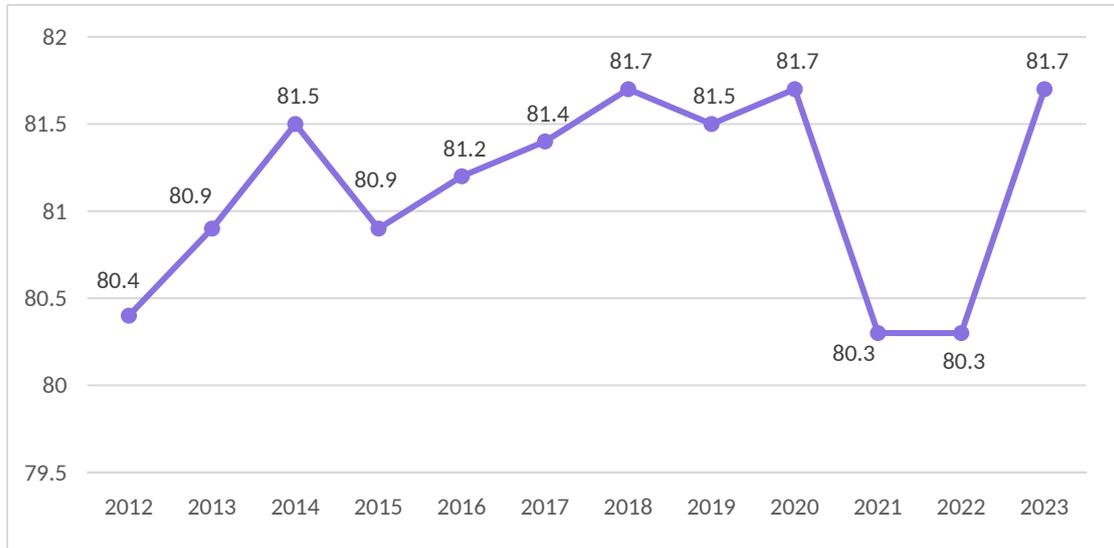
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00101/default/table?lang=en>

Διάγραμμα 38: Προσδόκιο ζωής στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες-από το 2020), στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2024, %).

Πηγή: Eurostat⁵⁷⁵⁸, 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 39: Προσδόκιο ζωής στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2023, %).

Πηγή: Eurostat⁵⁹⁶⁰, 2025 & ίδια επεξεργασία.

⁵⁷ Eurostat. (2025). Life expectancy at birth by sex. Ανακτήθηκε από:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00205/default/table?lang=en>

⁵⁸ Eurostat. (2025). Life expectancy at birth by sex and NUTS 2 region. Ανακτήθηκε από:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00101/default/table?lang=en>

⁵⁹ Eurostat. (2025). Life expectancy at birth by sex. Ανακτήθηκε από:

Συνολικός Δείκτης Γονιμότητας (ΣΔΓ)

Σύμφωνα με τη Eurostat, ο Συνολικός Δείκτης Γονιμότητας (ΣΔΓ) (Total Fertility Rate - TFR) εκφράζει το μέσο αριθμό παιδιών που μπορεί να αποκτήσει μια γυναίκα κατά τη διάρκεια της αναπαραγωγικής της ηλικίας, λαμβάνοντας υπόψη τον τρέχοντα μέσο αριθμό ζωντανών γεννήσεων για διαφορετικές ηλικιακές ομάδες.

Ο ΣΔΓ αποτελεί έναν από τους πλέον σημαντικούς δημογραφικούς δείκτες, καθώς θεωρείται κρίσιμος για την αξιολόγηση της δημογραφικής βιωσιμότητας μιας χώρας. Αυτό συμβαίνει γιατί το επίπεδο αναπλήρωσης του πληθυσμού απαιτεί δείκτη περίπου 2,1 παιδιά ανά γυναίκα. Τιμές κάτω από αυτό το όριο υποδηλώνουν πληθυσμιακή συρρίκνωση σε μακροπρόθεσμη βάση, ενώ τιμές άνω του 2,1 καταδεικνύουν πληθυσμιακή αύξηση.

Η εξέλιξη του δείκτη γονιμότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020) παρουσιάζει μια σταδιακή πτωτική πορεία καθ' όλη τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου. Από το 2012 (1,54) έως το 2023 (1,38), ο δείκτης εμφανίζει μια γενική πτωτική τάση, παρά τις διακυμάνσεις και περιόδους αύξησης που παρεμβάλλονται.

Αναλυτικότερα, την περίοδο 2012-2015, ο δείκτης παρέμεινε σχετικά σταθερός κυμαινόμενος από 1,51 έως 1,54, ενώ το 2016 αυξήθηκε στο 1,57. Ωστόσο, από το 2017 και έπειτα, η πτωτική τάση γίνεται πιο έντονη. Ο δείκτης μειώθηκε σταδιακά από 1,56 το 2017 σε 1,53 το 2019, ενώ η πανδημία του COVID-19 το 2020 φαίνεται να επιτάχυνε αυτή την πτώση, με τον δείκτη να φτάνει στο 1,51. Η περαιτέρω μείωση συνεχίστηκε και τα επόμενα έτη, με τον δείκτη να διαμορφώνεται στο 1,46 το 2022 και στο 1,38 το 2023, που αποτελεί το χαμηλότερο επίπεδο της περιόδου.

Η Ελλάδα εμφανίζει μια ακόμη πιο δραματική εικόνα όσον αφορά στη γονιμότητα. Ξεκινώντας από ένα ήδη χαμηλό επίπεδο 1,34 το 2012, ο δείκτης μειώθηκε το 2013 στο 1,29 και στη συνέχεια παρουσίασε ανοδική σταθεροποίηση κυμαινόμενος από 1,30 έως 1,38 την περίοδο 2014-2016. Το 2017, ο δείκτης ξαναέπεσε στο 1,35, παρέμεινε σταθερός μέχρι το 2018 και ξαναμειώθηκε στο 1,34 το 2019.

Από το 2019 και έπειτα παρατηρείται αντιφατική εξέλιξη. Ο δείκτης μειώθηκε από 1,35 το 2018 σε 1,34 το 2019, στη συνέχεια όμως σημείωσε αύξηση στο 1,39 το 2020 και περαιτέρω στο 1,43 το 2021. Από το 2022 όμως άρχισε απότομη πτώση στο 1,32 και στη συνέχεια στο 1,26 το 2023.

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας παρουσιάζει μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα εικόνα ως προς τον Συνολικό Δείκτη Γονιμότητας κατά την περίοδο 2012-2023. Ξεκινώντας από το 2012 με τιμή 1,35, η οποία ήταν ελαφρώς υψηλότερη από τον εθνικό μέσο όρο (1,34), η Περιφέρεια κατόρθωσε να διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό μια σχετική σταθερότητα τα επόμενα χρόνια, με τον δείκτη να κυμαίνεται γύρω στο 1,31-1,36. Αυτή η σταθερότητα, σε μια περίοδο που η χώρα βίωνε έντονα τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης, υποδηλώνει μια ορισμένη

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00205/default/table?lang=en>

⁶⁰ Eurostat. (2025). Life expectancy at birth by sex and NUTS 2 region. Ανακτήθηκε από: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00101/default/table?lang=en>

δημογραφική ανθεκτικότητα, πιθανόν συνδεδεμένη με τον κοινωνικό και πολιτισμικό ιστό της περιοχής, όπου η οικογένεια και η τοπική κοινότητα εξακολουθούν να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο.

Ωστόσο, από το 2018 και μετά, παρατηρείται μια σταδιακή υποχώρηση που κορυφώνεται στην τριετία 2018–2020, όταν ο δείκτης κυμαίνεται μεταξύ 1,29 και 1,32, αντανακλώντας τις συνέπειες της παρατεταμένης οικονομικής δυσπραγίας αλλά και της αβεβαιότητας που επέφερε η πανδημία. Το 2021 καταγράφεται μια αξιοσημείωτη αύξηση στο 1,42, η οποία όμως αποδείχθηκε παροδική, αφού τα επόμενα δύο έτη ακολούθησε ξανά πτώση στο 1,34. Συνολικά, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, παρότι κινείται σταθερά πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, ακολουθεί τη γενική πτωτική πορεία της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό αναδεικνύει τόσο τη σχετική της ανθεκτικότητα όσο και την ανάγκη εφαρμογής στοχευμένων πολιτικών κοινωνικής προστασίας και οικογενειακής στήριξης, ώστε να αντιστραφεί η τάση και να ενισχυθεί η δημογραφική της προοπτική.

Πίνακας 23: Συνολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020), στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2023).

Διοικητική Ενότητα	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ευρωπαϊκή Ένωση - 27 χώρες (από το 2020)	1,54 (b)	1,51	1,54 (b)	1,54 (b)	1,57	1,56 (b)	1,54 (ep)	1,53 (bep)	1,51 (bep)	1,53 (ep)	1,46 (bep)	1,38 (bep)
Ελλάδα	1,34	1,29	1,30	1,33	1,38	1,35	1,35	1,34	1,39	1,43	1,32	1,26
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	1,35	1,33	1,31	1,33	1,36	1,32	1,29	1,32	1,35	1,42	1,42	1,34

(b): break in time series (διακοπή της χρονικής σειράς)

(bep): break in time series, estimated, provisional (διακοπή της χρονικής σειράς, εκτιμώμενη, προσωρινή)

(ep) estimated, provisional (εκτιμώμενο, προσωρινό)

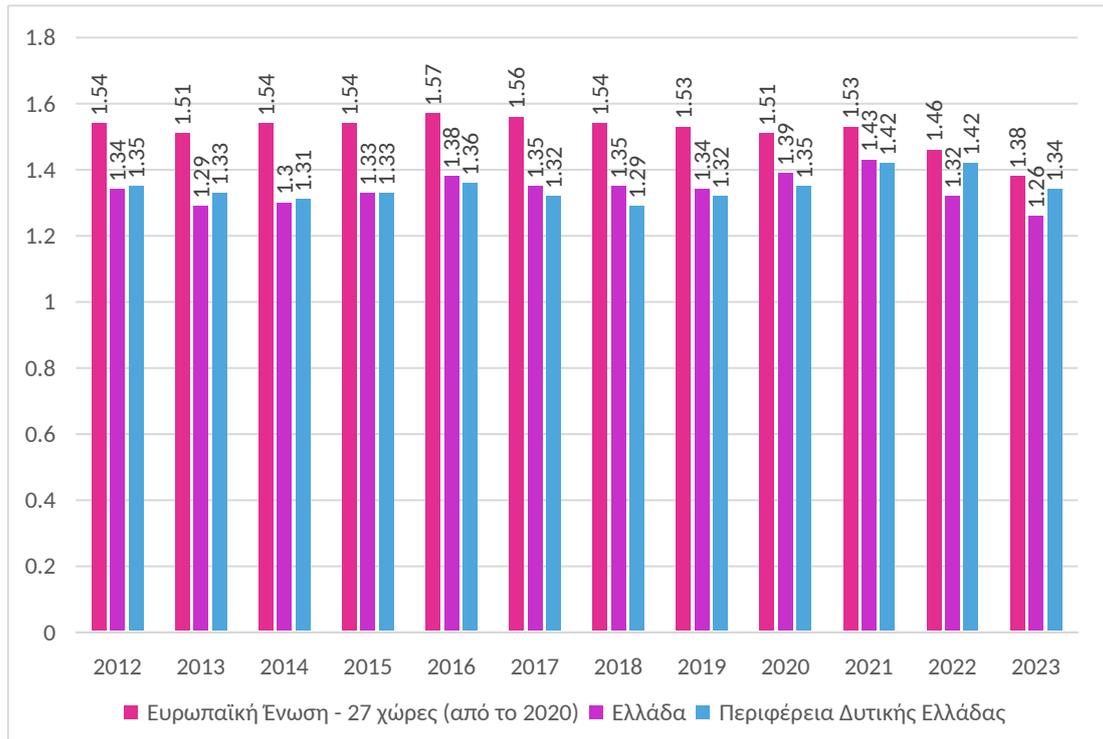
Πηγή: Eurostat^{61,62}, 2025 & ίδια επεξεργασία.

⁶¹ Eurostat. (2025). Total fertility rate by NUTS 2 region. Ανακτήθηκε από:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00100/default/table?lang=en&category=t_dem_o.t_demofmreg

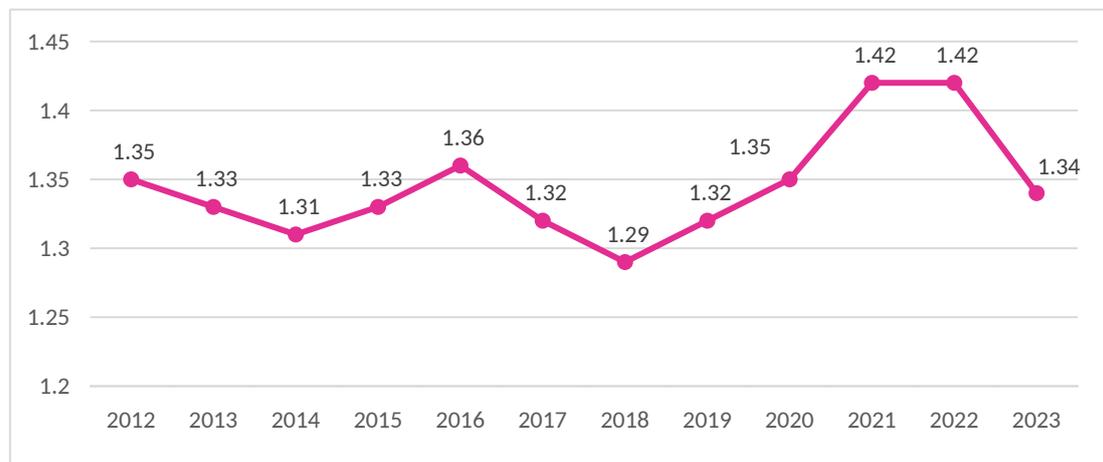
⁶² Eurostat. (2025). Total fertility rate. Ανακτήθηκε από:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00199/default/table?lang=en&category=t_dem_o.t_demo_fer

Διάγραμμα 40: Συνολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020), στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Πηγή: Eurostat, 2025^{63,64} & ιδία επεξεργασία.

Διάγραμμα 41: Συνολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

⁶³ Eurostat. (2025). Total fertility rate by NUTS 2 region. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00100/default/table?lang=en&category=t_dem_o.t_demofmreg

⁶⁴ Eurostat. (2025). Total fertility rate. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00199/default/table?lang=en&category=t_dem_o.t_demo_fer

Πηγή: Eurostat, 2025^{65,66} & ίδια επεξεργασία.

Σύγκριση Γεννήσεων - Θανάτων

Η μελέτη της φυσικής κίνησης του πληθυσμού, δηλαδή της σχέσης γεννήσεων και θανάτων, αποτελεί θεμελιώδη δείκτη για την κατανόηση των δημογραφικών τάσεων και των κοινωνικοοικονομικών τους επιπτώσεων. Ο αριθμός των γεννήσεων αντανακλά τη δυναμική αναπαραγωγής ενός πληθυσμού και συνδέεται άμεσα με την ηλικιακή του διάρθρωση, τις κοινωνικές πολιτικές στήριξης της οικογένειας, αλλά και το γενικότερο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον. Αντίστοιχα, οι θάνατοι εκφράζουν την υγειονομική κατάσταση, το προσδόκιμο ζωής και τις επιδράσεις παραγόντων όπως οι κρίσεις ή οι επιδημίες. Ο συνδυασμός των δύο αυτών μεγεθών –γεννήσεις και θάνατοι– διαμορφώνει το φυσικό ισοζύγιο του πληθυσμού, το οποίο αποτελεί κρίσιμο μέγεθος για τη βιωσιμότητα των κοινωνιών, την προοπτική ανάπτυξης και την αναπαραγωγή του ανθρώπινου δυναμικού.

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα που ακολουθεί, τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Ελλάδα παρατηρείται μια σαφής τάση υποχώρησης των γεννήσεων και ταυτόχρονα διατήρησης των θανάτων σε υψηλά επίπεδα. Στην ΕΕ οι γεννήσεις μειώνονται από περίπου 4,30 εκατομμύρια το 2013 σε 3,56 εκατομμύρια το 2024, ενώ οι θάνατοι ξεπερνούν σταθερά τα 4,4 εκατομμύρια ετησίως, οδηγώντας σε ένα αρνητικό φυσικό ισοζύγιο που επιβεβαιώνει τη δημογραφική γήρανση της Ευρώπης. Στην Ελλάδα η εικόνα είναι ακόμη πιο ανησυχητική: οι γεννήσεις υποχωρούν από 94.134 το 2013 σε μόλις 68.288 το 2024, ενώ οι θάνατοι αυξάνονται από 111.794 σε 125.892 κατά την ίδια περίοδο. Το χάσμα μεταξύ γεννήσεων και θανάτων διευρύνεται συνεχώς, με αποτέλεσμα η χώρα να βιώνει μια έντονη δημογραφική κρίση, η οποία επηρεάζει άμεσα την κοινωνική συνοχή, την αγορά εργασίας και το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.

⁶⁵ Eurostat. (2025). Total fertility rate by NUTS 2 region. Ανακτήθηκε από:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00100/default/table?lang=en&category=t_dem_o.t_demofmreg

⁶⁶ Eurostat. (2025). Total fertility rate. Ανακτήθηκε από:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00199/default/table?lang=en&category=t_dem_o.t_demo_fer

Πίνακας 24: Σύγκριση γεννήσεων και θανάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020) και στην Ελλάδα (2013-2024).

Διοικητική ή Ενότητα		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Γεννήσεις	ΕΕ (27 χώρες - από το 2020)	4.302.289	4.360.234	4329512 (bep)	4.378.440	4327775 (bep)	4244353 (be)	4166236 (bep)	4.069.896	4.088.494	3.879.509	3.669.659	3.556.198 (p)
	Ελλάδα	94.134	92.149	91.847	92.898	88.553	86.440	83.763	84.764	85.346	75.921	71.249	68288 (p)
Θάνατοι	ΕΕ (27 χώρες - από το 2020)	4.419.258	4.372.607	4.620.411	4.534.200	4.661.018	4.693.576	4.653.033	5.185.351	5.297.333	5.158.399	4.856.197	4.815.526 (p)
	Ελλάδα	111.794	113.740	121.183	118.788	124.501	120.296	124.965	131.047	143.923	139.921	127.169	125.892 (p)

(be): break in time series, estimated (διακοπή στη χρονοσειρά, εκτιμώμενη)

(bep): break in time series, estimated, provisional (διακοπή της χρονικής σειράς, εκτιμώμενη, προσωρινή)

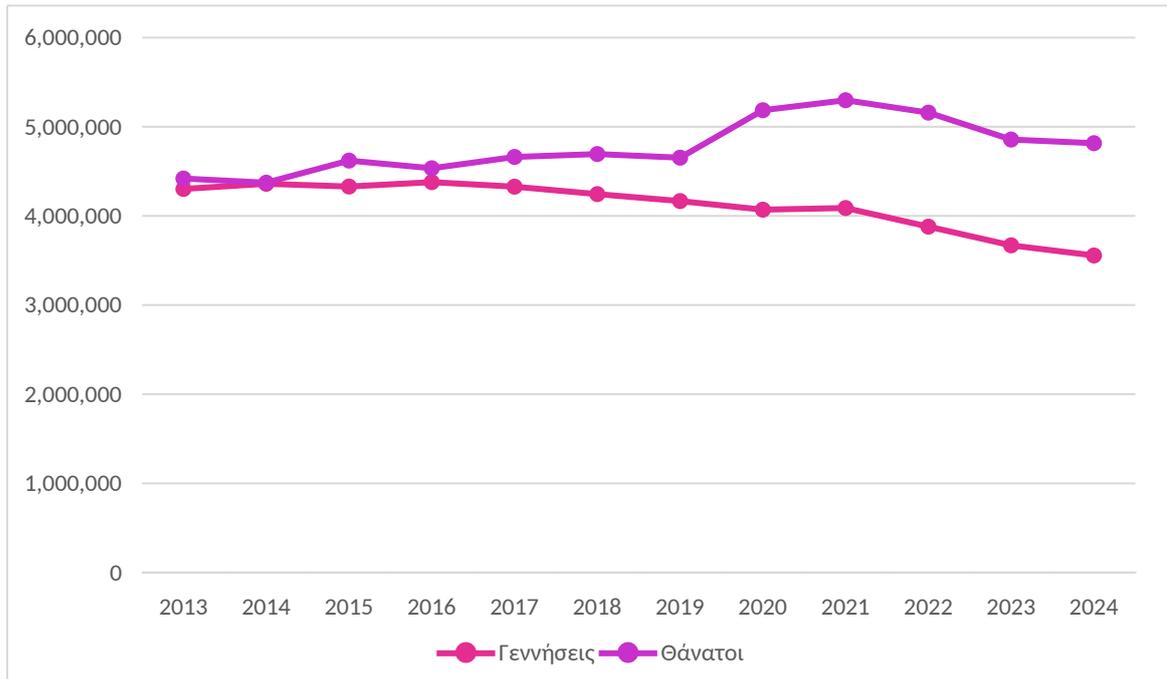
(p) provisional (προσωρινή)

Πηγή: Eurostat^{67,68}, 2025 & ίδια επεξεργασία.

⁶⁷ Eurostat. (2024). Live births and crude birth rate. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/tps00204?category=t_demo.t_demo_fer

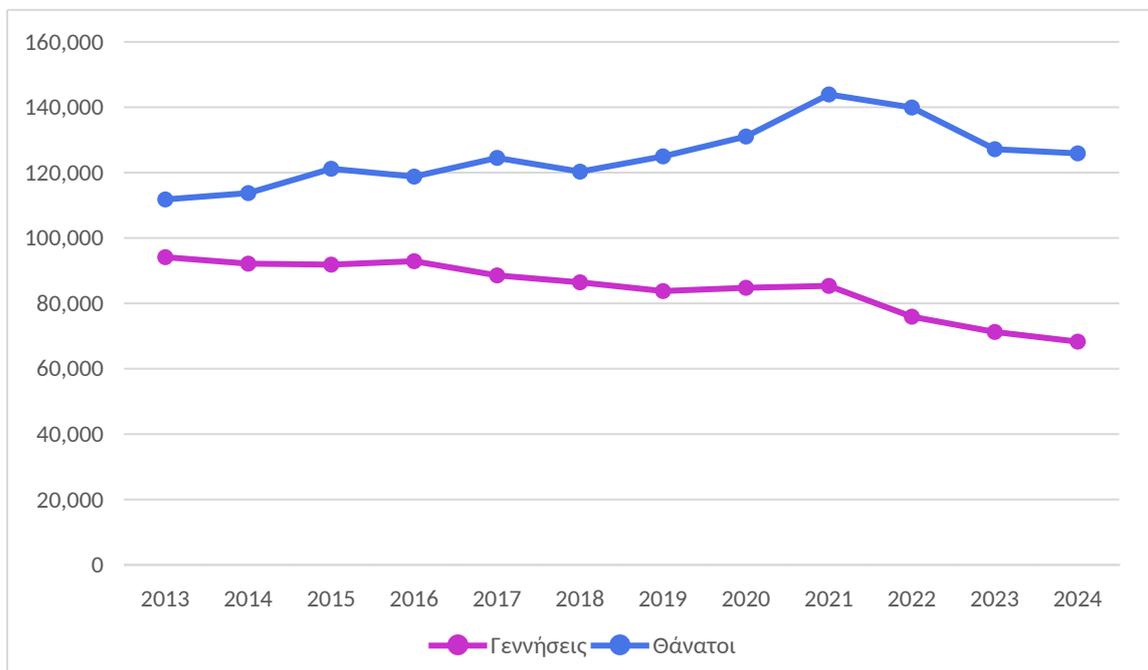
⁶⁸ Eurostat. (2025). Deaths and crude death rate. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00029/default/table?lang=en&category=t_demo.t_demo_mor

Διάγραμμα 42: Σύγκριση γεννήσεων και θανάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020) (2013-2024).

Πηγή: Eurostat⁶⁹, 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 43: Σύγκριση γεννήσεων και θανάτων στην Ελλάδα (2013-2024).

⁶⁹ Eurostat. (2024). Live births and crude birth rate. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/tps00204?category=t_demo.t_demo_fer

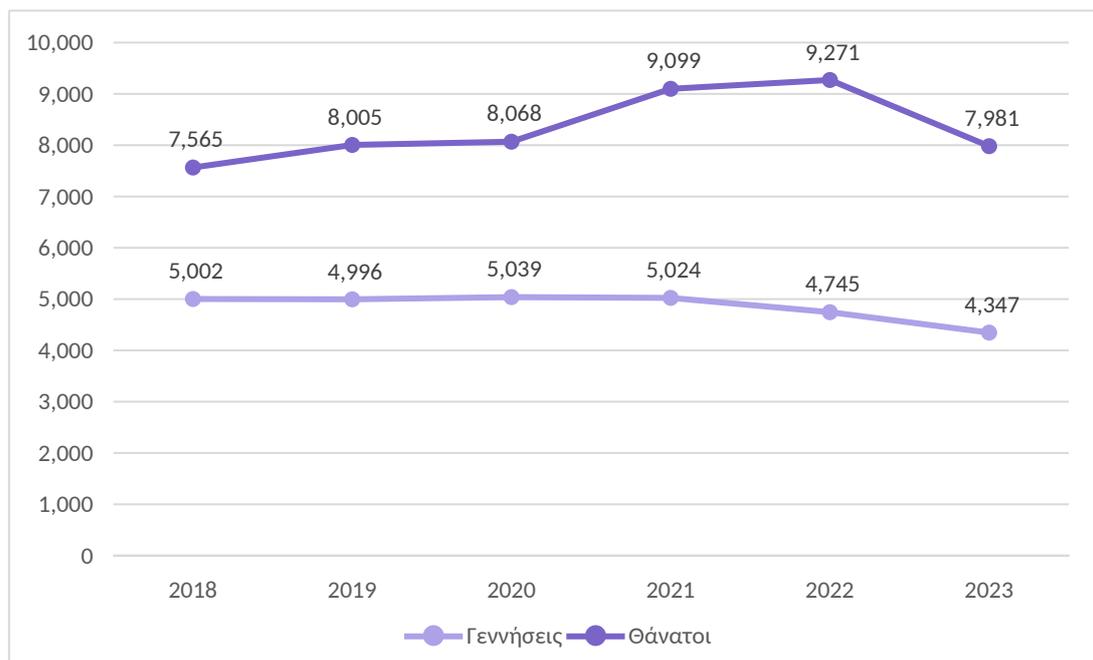
⁷⁰ Eurostat. (2025). Deaths and crude death rate. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00029/default/table?lang=en&category=t_demo.t_demo_mor

Πηγή: Eurostat^{71,72}, 2025 & ίδια επεξεργασία.

Η εξέλιξη των γεννήσεων και θανάτων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας την περίοδο 2018–2023 αναδεικνύει τη διεύρυνση του δημογραφικού ελλείμματος. Οι γεννήσεις παραμένουν σχετικά σταθερές μέχρι το 2021, κινούμενες γύρω στις 5.000 ετησίως, αλλά στη συνέχεια καταγράφεται μια καθοδική πορεία, με σημαντική μείωση το 2023 (4.347 γεννήσεις). Αντίθετα, οι θάνατοι ακολουθούν αυξητική τάση, φτάνοντας το 2021 και 2022 σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα (9.099 και 9.271 αντίστοιχα), πριν σημειώσουν μερική υποχώρηση το 2023 (7.981), που ωστόσο παραμένει πολύ πάνω από τον αριθμό των γεννήσεων.

Το χάσμα ανάμεσα στις δύο κατηγορίες είναι ενδεικτικό της έντονης γήρανσης του πληθυσμού και της υπογεννητικότητας που χαρακτηρίζουν την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Η διαρκής υπεροχή των θανάτων έναντι των γεννήσεων οδηγεί σε αρνητικό φυσικό ισοζύγιο, το οποίο μεσοπρόθεσμα αναμένεται να επιδράσει αρνητικά στη δυναμική ανάπτυξης, στην αγορά εργασίας και στη βιωσιμότητα των κοινωνικών δομών της Περιφέρειας. Πρόκειται για μια τάση που εντάσσεται στη γενικότερη εθνική εικόνα, αλλά με τοπικές ιδιαιτερότητες, καθώς η Δυτική Ελλάδα εμφανίζει εντονότερα το φαινόμενο της πληθυσμιακής συρρίκνωσης.

Διάγραμμα 44: Σύγκριση γεννήσεων και θανάτων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2018-2023).

Πηγή: <https://socialpolicy-pde.gr/syγκrissi-genniseon-thanaton-synolika-gia-tin-perifereia-dytikis-elladas/>

⁷¹ Eurostat. (2024). Live births and crude birth rate. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/tps00204?category=t_demo.t_demo_fer

⁷² Eurostat. (2025). Deaths and crude death rate. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00029/default/table?lang=en&category=t_demo.t_demo_mor

Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Η μελέτη του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών αποτελεί έναν από τους πιο κρίσιμους δείκτες για την αποτύπωση της οικονομικής ευημερίας και της κοινωνικής συνοχής σε περιφερειακό επίπεδο. Το διαθέσιμο εισόδημα αποτυπώνει το σύνολο των πόρων που έχουν τα νοικοκυριά στη διάθεσή τους για κατανάλωση και αποταμίευση, μετά την αφαίρεση των φόρων και των κοινωνικών εισφορών, και επομένως αποτελεί άμεσο μέτρο του βιοτικού επιπέδου. Η εξέλιξή του επιτρέπει την εκτίμηση των οικονομικών πιέσεων που ασκούνται στα νοικοκυριά, την αξιολόγηση της αγοραστικής τους δύναμης και την κατανόηση των επιπτώσεων των κοινωνικοοικονομικών κρίσεων, αλλά και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών κοινωνικής προστασίας.

Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, η πορεία του διαθέσιμου εισοδήματος κατά την περίοδο 2012-2022 παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις. Στα πρώτα χρόνια της περιόδου (2012-2016), οι τιμές παραμένουν σχετικά χαμηλές, κυμαινόμενες γύρω στα 6.200-6.300 εκατομμύρια πρότυπα αγοραστικής δύναμης (PPS), γεγονός που αντανακλά τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης και της λιτότητας, με εξαίρεση το 2013 που η τιμή είχε πέσει στα 5.961,06.

Από το 2017 καταγράφεται μια τάση ανόδου, η οποία όμως δεν είναι γραμμική. Συγκεκριμένα, το διαθέσιμο εισόδημα αυξάνεται από τα 6.497,40 εκατομμύρια το 2017 στα 6.819,29 το 2019, με μια ενδιάμεση υποχώρηση το 2018 (6.396,26). Το 2020 εμφανίζεται εκ νέου μείωση (6.560,04), η οποία συνδέεται με τις αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19, επιβεβαιώνοντας την ευαισθησία της Περιφέρειας σε εξωγενείς κρίσεις.

Η εικόνα αντιστρέφεται την τριετία 2020-2022, οπότε παρατηρείται σαφής βελτίωση. Το διαθέσιμο εισόδημα αυξάνεται σημαντικά το 2021 (7.116,48) και φτάνει στο υψηλότερο επίπεδο της περιόδου το 2022 (7.519,81), γεγονός που πιθανότατα συνδέεται με την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας και την υλοποίηση μέτρων στήριξης σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

Συνολικά, η ανάλυση δείχνει ότι η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας ακολουθεί μια πορεία σταδιακής ενίσχυσης του διαθέσιμου εισοδήματος, αν και εξακολουθεί να εμφανίζει ευπάθειες σε περιόδους κρίσεων. Η βελτίωση των τελευταίων ετών αναδεικνύει την ανάγκη για σταθερές και μακροπρόθεσμες πολιτικές ενίσχυσης της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών, ώστε να διασφαλιστεί η κοινωνική συνοχή και να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα της Περιφέρειας απέναντι σε μελλοντικές προκλήσεις.

Πίνακας 25: Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2022).

Έτος	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Διαθέσιμο εισόδημα	6.214,43	5.961,06	6.291,96	6.242,47	6.253,85	6.497,40	6.396,26	6.819,29	6.560,04	7.116,48	7.519,81 (p)

(p) provisional (προσωρινή)

Χρονική συχνότητα: Ετήσια

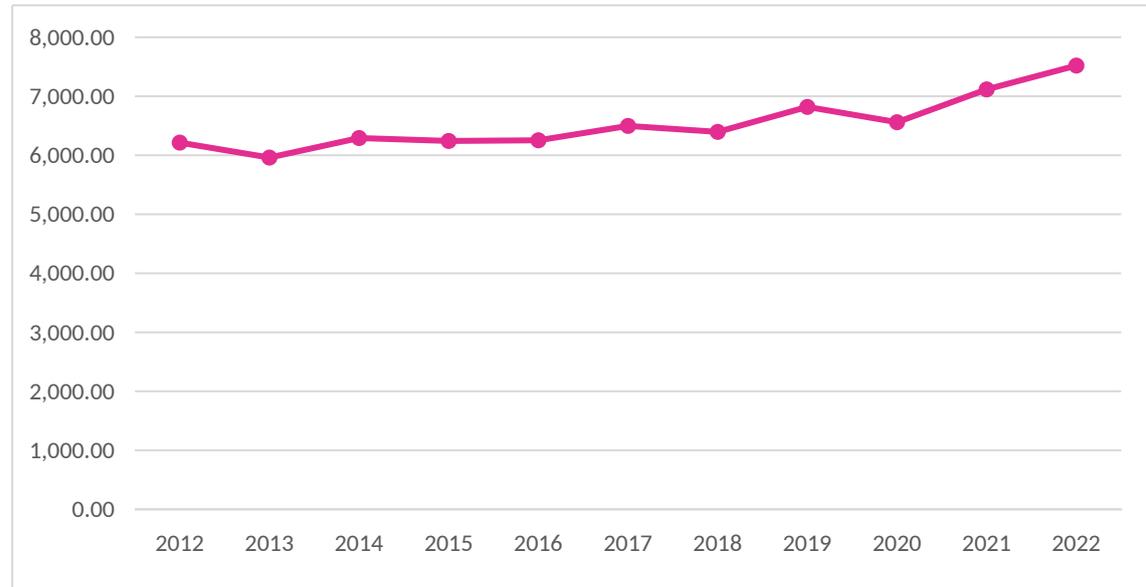
Μονάδα μέτρησης: Εκατομμύρια πρότυπα αγοραστικής δύναμης (PPS, ΕΕ27 από το 2020)

Κατεύθυνση ροής: Ισοζύγιο

Δείκτης εθνικών λογαριασμών (ΕΕΚ 2010): Διαθέσιμο εισόδημα, καθαρό

Πηγή: Eurostat⁷³, 2025 & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 45: Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2012-2022).

Πηγή: Eurostat⁷⁴, 2025 & ίδια επεξεργασία.

Μέση Μηνιαία Δαπάνη Νοικοκυριού

Η μέση μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών αποτελεί έναν σημαντικό δείκτη για την εκτίμηση του βιοτικού επιπέδου και της αγοραστικής δύναμης των πολιτών. Ο δείκτης αυτός αποτυπώνει το ύψος των χρηματικών πόρων που διαθέτουν τα νοικοκυριά σε μηνιαία βάση για κατανάλωση, καλύπτοντας βασικές και μη βασικές ανάγκες. Η ανάλυσή του σε περιφερειακό επίπεδο αναδεικνύει τις χωρικές ανισότητες και τις διαφοροποιήσεις που υπάρχουν στο εσωτερικό της χώρας, οι οποίες συχνά συνδέονται με την οικονομική ανάπτυξη, την απασχόληση, την παραγωγική διάρθρωση και τις κοινωνικές συνθήκες κάθε περιοχής.

Σύμφωνα με τα στοιχεία για το 2023, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας καταγράφει μέση μηνιαία δαπάνη νοικοκυριού ύψους 92,9 μονάδων, τοποθετούμενη λίγο πάνω από τον μέσο

⁷³ Eurostat. (2025). Disposable income of private households by NUTS 2 region. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00026/default/table?lang=en&category=t_reg_t_reg_eco

⁷⁴ Eurostat. (2025). Disposable income of private households by NUTS 2 region. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00026/default/table?lang=en&category=t_reg_t_reg_eco

όρο των περισσότερων ηπειρωτικών περιφερειών της χώρας. Η δαπάνη αυτή είναι υψηλότερη από εκείνη της Ηπείρου (78,1), της Στερεάς Ελλάδας (69,5) και της Ανατολικής Μακεδονίας (85,1), γεγονός που υποδηλώνει μια σχετική ανθεκτικότητα των νοικοκυριών της Περιφέρειας σε σχέση με άλλες περιοχές με χαμηλότερη κατανάλωση. Ωστόσο, παραμένει χαμηλότερη από τις πιο ανεπτυγμένες και αστικοποιημένες περιφέρειες, όπως η Αττική (115,3), το Νότιο Αιγαίο (112,4) και η Κρήτη (98,4).

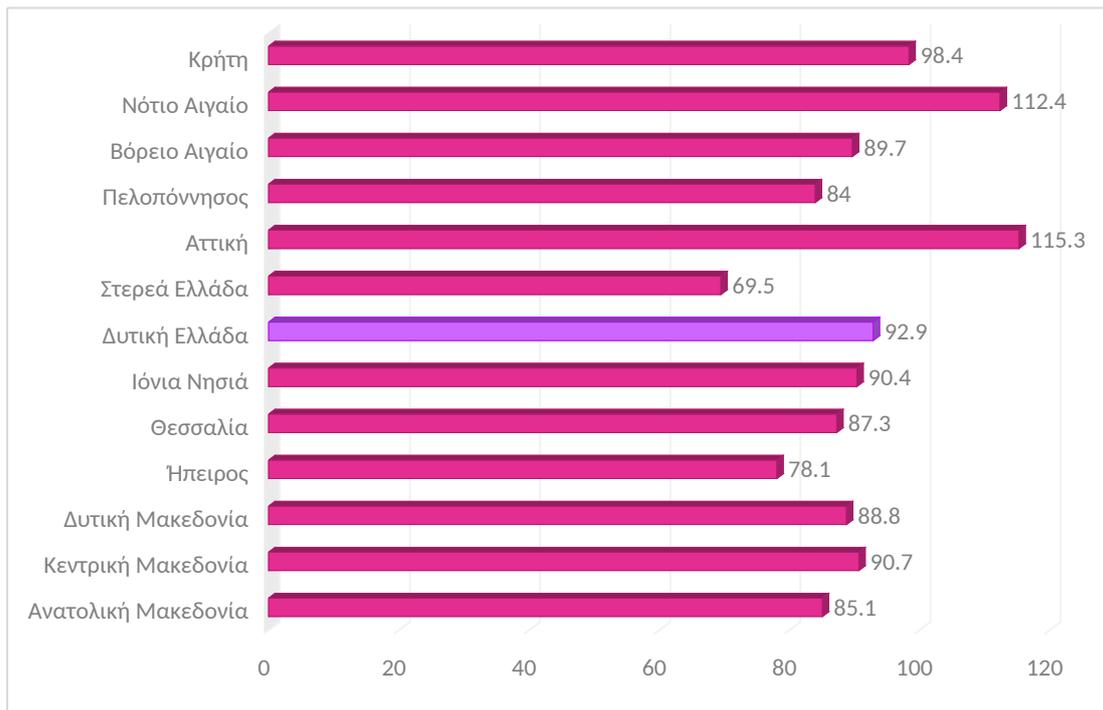
Η θέση της Δυτικής Ελλάδας αντανακλά τον μεσαίο χαρακτήρα της Περιφέρειας: δεν συγκαταλέγεται στις πλέον εύρωστες περιοχές, αλλά ούτε και στις πλέον αδύναμες. Η καταναλωτική της δαπάνη αποτυπώνει έναν πληθυσμό που, παρά τις διαχρονικές οικονομικές πιέσεις και τη στασιμότητα της παραγωγικής βάσης, καταφέρνει να διατηρεί ένα σχετικά ικανοποιητικό επίπεδο κατανάλωσης. Παράλληλα, η ανάλυση δείχνει ότι η Περιφέρεια χρειάζεται περαιτέρω ενίσχυση σε όρους εισοδήματος και απασχόλησης, ώστε να συγκλίνει με τις ισχυρότερες οικονομικά περιφέρειες της χώρας και να ενισχύσει τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Πίνακας 26: Μέση μηνιαία δαπάνη νοικοκυριού ανά Περιφέρεια (2023).

Περιφέρεια	Μέση Μηνιαία Δαπάνη Νοικοκυριού
Ανατολική Μακεδονία	85,1
Κεντρική Μακεδονία	90,7
Δυτική Μακεδονία	88,8
Ήπειρος	78,1
Θεσσαλία	87,3
Ιόνια Νησιά	90,4
Δυτική Ελλάδα	92,9
Στερεά Ελλάδα	69,5
Αττική	115,3
Πελοπόννησος	84
Βόρειο Αιγαίο	89,7
Νότιο Αιγαίο	112,4
Κρήτη	98,4

Πηγή: <https://socialpolicy-pde.gr/mesi-miniaia-dapani-noikokyrioy-ana-perifereia-2023/>

Διάγραμμα 46: Μέση μηνιαία δαπάνη νοικοκυριού ανά Περιφέρεια (2023).

Πηγή: <https://socialpolicy-pde.gr/mesi-miniaia-dapani-noikokyrioy-ana-perifereia-2023/>

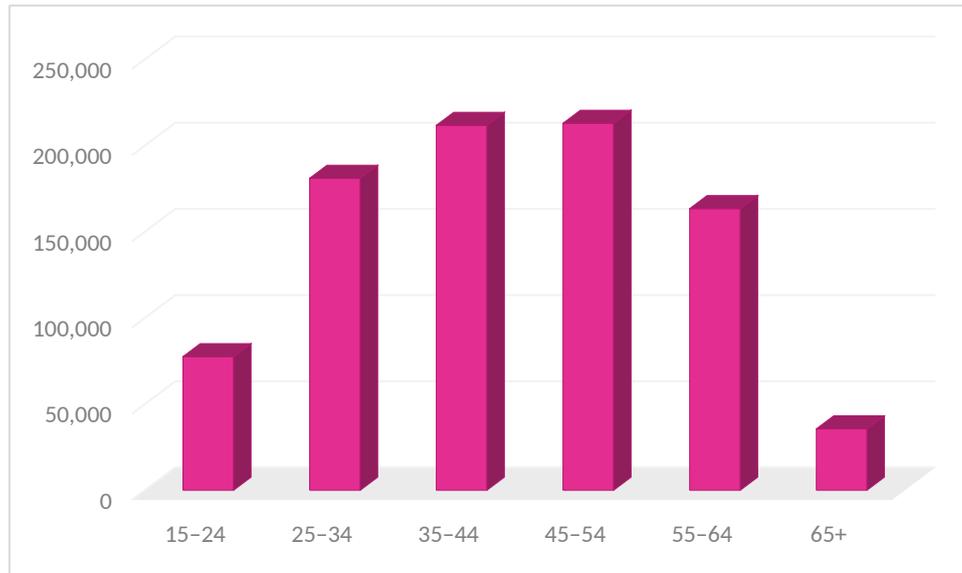
Συνολική ανεργία ανά ηλικιακή ομάδα

Η ανεργία αποτελεί έναν από τους κύριους κοινωνικοοικονομικούς δείκτες, καθώς επηρεάζει άμεσα την ευημερία των νοικοκυριών, την κοινωνική συνοχή και τις προοπτικές ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο. Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, η αποτύπωση των εγγεγραμμένων ανέργων για το 2023 αναδεικνύει κρίσιμες τάσεις που σχετίζονται με τη διάρθρωση της αγοράς εργασίας και τις ιδιαίτερες ανάγκες των ηλικιακών ομάδων. Η ανάλυση αυτών των δεδομένων καθίσταται απαραίτητη προκειμένου να τεκμηριωθούν στοχευμένες πολιτικές απασχόλησης, να ενισχυθεί η κοινωνική προστασία και να μειωθούν οι παράγοντες που τροφοδοτούν τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Τα στοιχεία για το 2023 αναδεικνύουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των εγγεγραμμένων ανέργων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας συγκεντρώνεται στις ηλικιακές κατηγορίες 35-44 ετών (24%) και 45-54 ετών (24%), οι οποίες μαζί αντιπροσωπεύουν σχεδόν το ήμισυ του συνόλου. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει πως η ανεργία δεν πλήττει μόνο τους νεότερους, αλλά κυρίως άτομα σε παραγωγική και οικογενειακά απαιτητική φάση της ζωής τους, με σημαντικές επιπτώσεις τόσο στο εισόδημα των νοικοκυριών όσο και στη γενικότερη κοινωνική συνοχή. Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι η ομάδα των 55-64 ετών καταγράφει ένα υψηλό ποσοστό (19%), γεγονός που αντανακλά τις δυσκολίες επανένταξης των μεγαλύτερων ηλικιακά εργαζομένων στην αγορά εργασίας.

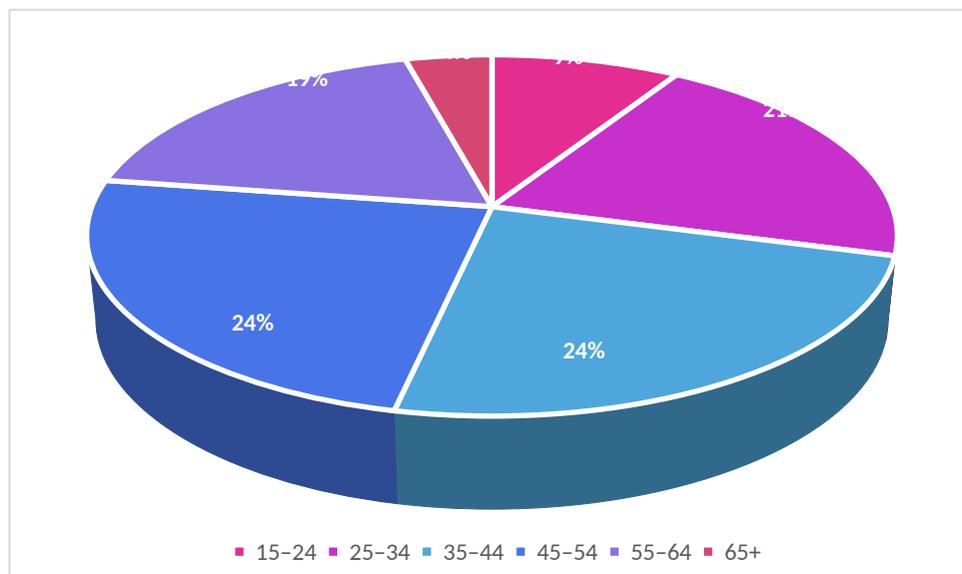
Αντιθέτως, οι νεότερες ηλικιακές ομάδες (15-24 ετών) αποτελούν μόλις το 9% του συνόλου, ενώ οι άνω των 65 ετών περιορίζονται σε 4%, υποδηλώνοντας είτε χαμηλότερη συμμετοχή στην αναζήτηση εργασίας είτε διαφοροποιημένες επαγγελματικές και κοινωνικές συνθήκες. Συνολικά, οι αριθμοί αυτοί σκιαγραφούν μια εικόνα έντονης συγκέντρωσης της ανεργίας στις μέσες παραγωγικές ηλικίες, στοιχείο που αναδεικνύει την ανάγκη για στοχευμένες πολιτικές στήριξης, τόσο με δράσεις επανεκπαίδευσης και κατάρτισης όσο και με μέτρα ενίσχυσης της απασχόλησης σε κλάδους με προοπτικές ανάπτυξης.

Διάγραμμα 47: Εγγεγραμμένοι άνεργοι ανά ηλικιακή ομάδα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Πηγή: <https://mdaae.gr/data/engegrammenoi-anergoi-ana-dimo/> & ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 48: Ποσοστά εγγεγραμμένων ανέργων ανά ηλικιακή ομάδα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2023).

Πηγή: <https://mdaae.gr/data/engegrammenoi-anergoi-ana-dimo/> & ίδια επεξεργασία.

Άτομα που κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό

Σύμφωνα με τη Eurostat, ένας άνθρωπος βρίσκεται σε κατάσταση φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού όταν αντιμετωπίζει μία ή περισσότερες από τις παρακάτω προβληματικές καταστάσεις: Είτε θεωρείται φτωχός (δηλαδή έχει εισοδήματα μικρότερα του 60% του μέσου εθνικού εισοδήματος), είτε ζει σε κατάσταση ένδειας (δηλαδή στερείται βασικά καταναλωτικά αγαθά, ή αδυνατεί να ανταπεξέλθει σε στοιχειώδεις οικονομικές υποχρεώσεις), είτε ζει σε οικογένεια αντιμέτωπη με τον κίνδυνο της ανεργίας (δηλαδή σε οικογένεια που κανένα μέλος της δεν έχει «κανονική δουλειά»).

Παρακάτω παρουσιάζεται ένα Διάγραμμα που απεικονίζει το ποσοστό των κατοίκων που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για τα έτη 2020-2024 στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020), στο σύνολο της χώρας και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται είναι σε επίπεδο Περιφέρειας και χώρας, λόγω της έλλειψης δεδομένων σε μικρότερη κλίμακα.

Το διάγραμμα αποκαλύπτει μια σταθερή βελτίωση στους δείκτες κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού κατά την περίοδο 2020-2024, με την Ευρωπαϊκή Ένωση να παραμένει σχετικά σταθερή γύρω στο 21%, την Ελλάδα να σημειώνει μια σημαντική μείωση από 27,4% το 2020 σε 26,9% το 2024, και την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας να εμφανίζει τη μεγαλύτερη βελτίωση με πτώση από 43,7% σε 35,2% (μείωση της τάξης του 19,5%). Παρά τη θετική εξέλιξη, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις κοινωνικής συνοχής, καθώς το ποσοστό της παραμένει σχεδόν διπλάσιο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ενώ η Ελλάδα συνολικά, αν και βελτιώνεται, εξακολουθεί να υστερεί κατά περίπου 6 ποσοστιαίες μονάδες από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Όπως είναι αναμενόμενο, ο δείκτης αυτός έχει άμεσο αρνητικό αντίκτυπο για όλη την περιοχή παρέμβασης.

Πίνακας 27: Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για την Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020), το σύνολο της χώρας και την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2020-2024).

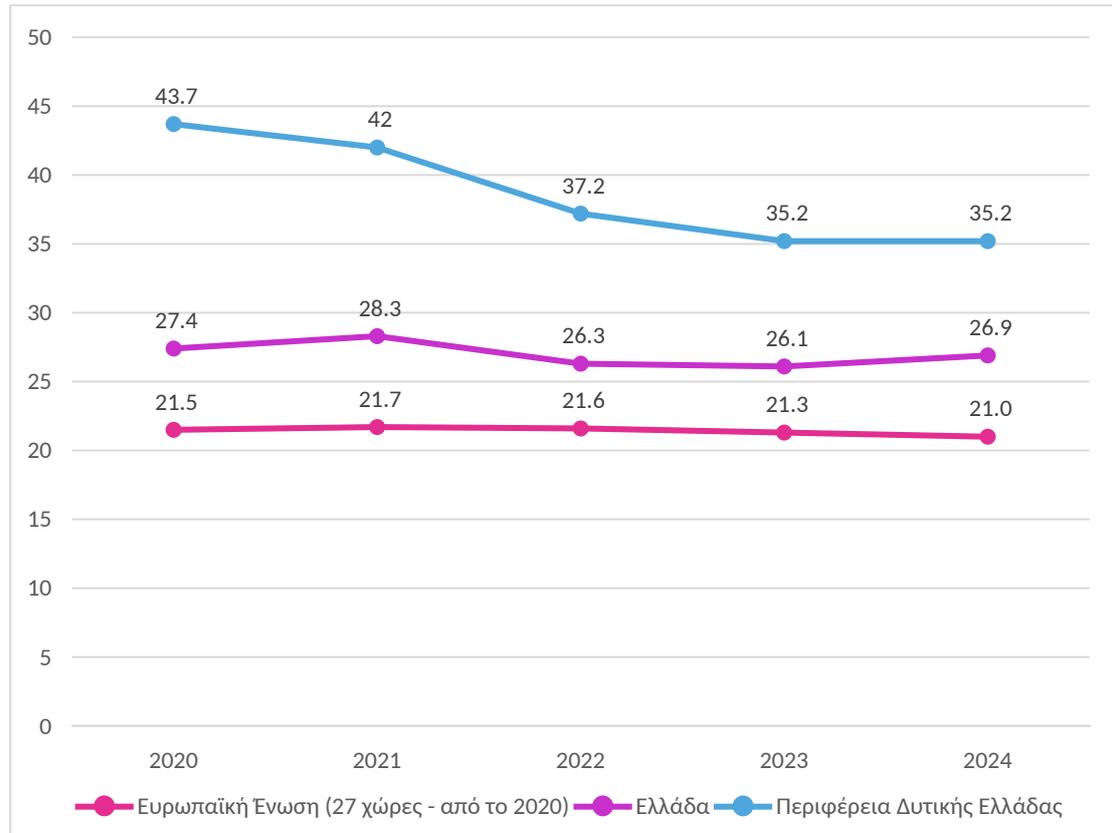
Διοικητική Ενότητα	2020	2021	2022	2023	2024
Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020)	21,5	21,7	21,6	21,3	21,0
Ελλάδα	27,4	28,3	26,3	26,1	26,9
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	43,7	42	37,2	35,2	35,2

Πηγή: Eurostat 2025⁷⁵⁷⁶ & ιδία επεξεργασία.

⁷⁵ Eurostat. (2025). Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01n/default/table?lang=en&category=livco_n.ilc.ilc_pe.ilc_peps

⁷⁶ Eurostat. (2025). Persons at risk of poverty or social exclusion by NUTS 2 region. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps11n/default/table?lang=en&category=livco_n.ilc.ilc_pe.ilc_peps

Διάγραμμα 49: Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για την Ευρωπαϊκή Ένωση (27 χώρες - από το 2020), το σύνολο της χώρας και την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (% , 2020-2024).

Πηγή: Eurostat 2025⁷⁷⁸ & ίδια επεξεργασία.

3.2.1 Ετήσια Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος & Συνθήκων Διαβίωσης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας 2024⁷⁹

Η Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης εκπονήθηκε από το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, στο πλαίσιο του Εθνικού Μηχανισμού για τον Συντονισμό, την Παρακολούθηση και την Αξιολόγηση των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής (σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 4387/2016).

⁷⁷ Eurostat. (2025). Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01n/default/table?lang=en&category=livco_n.ilc.ilc_pe.ilc_peps

⁷⁸ Eurostat. (2025). Persons at risk of poverty or social exclusion by NUTS 2 region. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps11n/default/table?lang=en&category=livco_n.ilc.ilc_pe.ilc_peps

⁷⁹ Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας. 2025. «ΕΤΗΣΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ & ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 2024». Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/wp-content/uploads/2025/09/ereyna-eisodimatos-synthikon-diaviosis-2024.pdf>

Βασικός στόχος της έρευνας είναι η αποτύπωση των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, με έμφαση στην εισοδηματική κατανομή, τα φαινόμενα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, για το έτος 2024.

Η έρευνα για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας το 2024 αναδεικνύει μια περιοχή που βρίσκεται σε φάση μετασχηματισμού, με θετικές αλλά και ανησυχητικές τάσεις. Η σημαντική δημογραφική συρρίκνωση και η γήρανση του πληθυσμού συνιστούν κρίσιμες προκλήσεις, καθώς παρατηρείται μείωση γεννήσεων, αρνητικό ισοζύγιο γεννήσεων-θανάτων και υπογεννητικότητα, ιδίως στην ύπαιθρο. Παρά τη σταθεροποιητική επίδραση των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, η πληθυσμιακή φθορά παραμένει έντονη.

Σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, η Περιφέρεια καταγράφει μείωση της ανεργίας και σταδιακή αύξηση της απασχόλησης, αλλά τα ποσοστά παραμένουν χαμηλότερα από τον εθνικό μέσο όρο, με έντονες ανισότητες φύλου και ηλικίας. Παράλληλα, το υψηλό ποσοστό του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού εξακολουθεί να αποτελεί ζήτημα, αν και ακολουθεί πτωτική πορεία. Η Αχαΐα αναδεικνύεται ως ο βασικός πόλος οικονομικής ανάπτυξης, με υψηλότερο εισόδημα και μεγαλύτερη δυναμική, σε αντίθεση με την Αιτωλοακαρνανία και την Ηλεία που παραμένουν πιο αδύναμες.

Συνολικά, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας εμφανίζει ενθαρρυντικές εξελίξεις στην εισοδηματική ισότητα και τη μείωση της φτώχειας, καθώς και αυξητική τάση στα εισοδήματα και την κατανάλωση. Ωστόσο, η διατήρηση των διαρθρωτικών αδυναμιών στην αγορά εργασίας, η συγκέντρωση της ανάπτυξης σε έναν μόνο πόλο και οι έντονες δημογραφικές πιέσεις καθιστούν αναγκαία την εφαρμογή πιο στοχευμένων πολιτικών για την ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη.

3.3 Χαρτογράφηση Κέντρων Κοινότητας και των Παραρτημάτων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, μέσω του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης, διαθέτει ένα εκτεταμένο δίκτυο Κοινωνικών Δομών, το οποίο ανταποκρίνεται στις διαφοροποιημένες ανάγκες κοινωνικής φροντίδας του πληθυσμού (βλ. Ενότητα 1.1.6). Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη σημασία έχει η λειτουργία των Κέντρων Κοινότητας και των Παραρτημάτων τους, τα οποία αποτελούν βασικά σημεία αναφοράς για την υποστήριξη των πολιτών. Μέσα από τις δομές αυτές παρέχονται υπηρεσίες που ενισχύουν την κοινωνική συνοχή, προάγουν την ισότητα στην πρόσβαση και καλύπτουν κρίσιμες ανάγκες ευάλωτων ομάδων σε ολόκληρη την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Παρακάτω παρατίθεται το σύνολο των Κέντρων Κοινότητας και των Παραρτημάτων τους στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας:

Πίνακας 28: Κέντρα Κοινότητας και Παραρτήματα αυτών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Όνομα	Δήμος	Διεύθυνση	Κατηγορία δομής
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ανδραβίδας- Κυλλήνης (Παράρτημα Ρομά &	Ανδραβίδας-Κυλλήνης	Ανδρέα Καρκαβίτσα 21	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

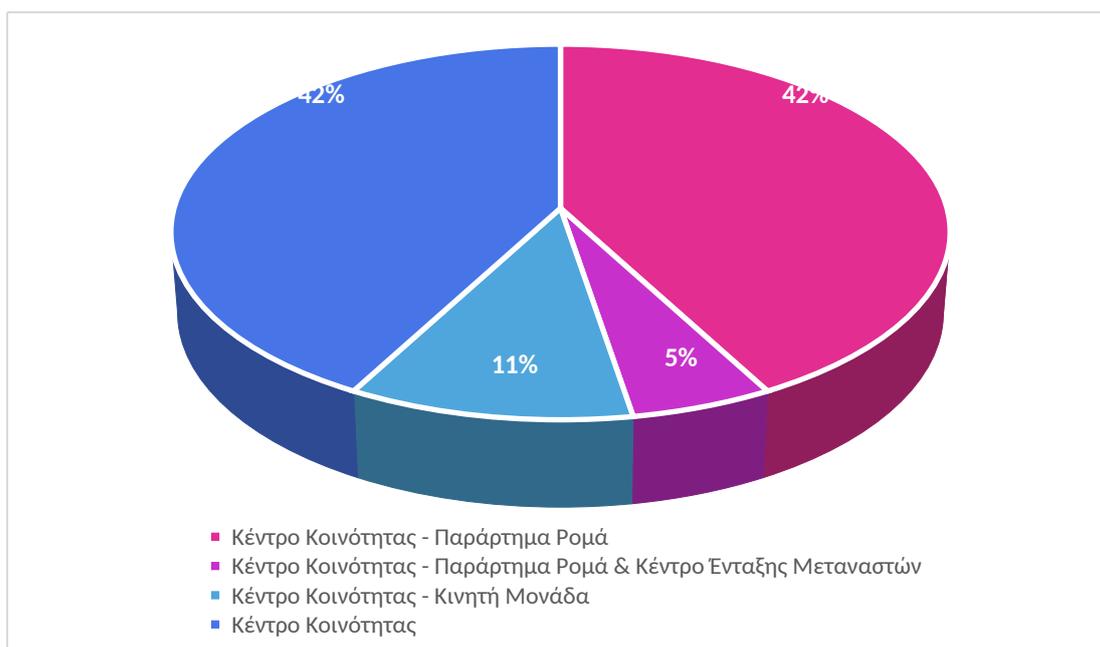
Όνομα	Δήμος	Διεύθυνση	Κατηγορία δομής
ΚΕΜ)			
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Πύργου (Παράρτημα Ρομά)	Πύργου	Αγίου Σπυρίδωνος 41, Πύργος	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ήλιδας (Παράρτημα Ρομά)	Ήλιδας	Μπουντουβή Αχιλλέα 21, Αμαλιάδα	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Πηνειού (Παράρτημα Ρομά)	Πηνειού	1ο χλμ. επαρχ. οδού Γαστούνης- Βαρθολομιού	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ερυμάνθου (Παράρτημα Ρομά)	Ερυμάνθου	Χαλανδρίτσα	ΔΟΜΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Δυτικής Αχαΐας (Παράρτημα Ρομά)	Δυτικής Αχαΐας	Σώσου Ταυρομένεος 50, Κάτω Αχαΐα, Δημαρχείο	ΔΟΜΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Αγρινίου (Παράρτημα Ρομά)	Αγρινίου	Παράδρομος Ε.Ο. Αγρινίου-Αντιρρίου & Δ. Γληνού, Αγρίνιο	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ναυπακτίας (Παράρτημα Ρομά)	Ναυπακτίας	Θ. Νόβα 16, Ναύπακτος	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ι.Π. Μεσολογγίου (Παράρτημα Ρομά)	Ιεράς Πόλεως Μεσολογγίου	Σταυροπούλου 31, Ραδιομέγαρο, Μεσολόγγι	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Αιγιαλείας (Κινητή Μονάδα)	Αιγιαλείας	Ελίκης 51, Αίγιο	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Πατρέων (Κινητή Μονάδα)	Πατρέων	Ελ. Βενιζέλου 38 & Σολωμού, Πάτρα	ΔΟΜΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Καλαβρύτων	Καλαβρύτων	Πολύκεντρο, Πολιτιστικό Κέντρο (δίπλα από νέα ΚΤΕΛ)	ΔΟΜΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ζαχάρως	Ζαχάρως	Τασίας Παπαδοπούλου	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Αρχαίας Ολυμπίας	Αρχαίας Ολυμπίας	Π. Κονδύλη 1, Αρχαία Ολυμπία	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ανδρίτσαινας- Κρεστένων	Ανδρίτσαινας- Κρεστένων	Νέο Δημαρχείο Πλ. Παπαπολυχρονίου	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ξηρομέρου	Ξηρομέρου	Αστακός	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Ακτίου- Βόνιτσας	Ακτίου-Βόνιτσας	Πλ. Αγίου Σπυρίδωνος, Βόνιτσα	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Δήμου Θέρμου	Θέρμου	Πλατεία Οικογένειας Νικολίτσα, Δημαρχείο Θέρμου	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	Αμφιλοχίας	Β. Καραπάνου,	ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Όνομα	Δήμος	Διεύθυνση	Κατηγορία δομής
Δήμου Αμφιλοχίας		Αμφιλοχία	

Πηγή: <https://socialpolicy-pde.gr/subject/kentro-koinotitas/>

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα και την ιστοσελίδα του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας διαθέτει 19 Κέντρα Κοινότητας, εκ των οποίων τα 8 (42%) είναι Παράρτημα Ρομά, το ένα (5%) διαθέτει και Παράρτημα ΚΕΜ (Κέντρο Ένταξης Μεταναστών) και τα 2 (11%) αποτελούν Κινητές Μονάδες. Επιπλέον, ως κατηγορία δομής, τα 4 (21%) δηλώνουν ότι είναι Δομή Παροχής Βασικών Αγαθών.

Διάγραμμα 50: Κατηγορία Κέντρων Κοινότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (%).

Πηγή: <https://socialpolicy-pde.gr/subject/kentro-koinotitas/> & ίδια επεξεργασία.

3.4 Συνοπτική παρουσίαση αποτελεσμάτων της μελέτης με τίτλο «Έρευνα σε στελέχη των Κέντρων Κοινότητας των Δήμων και της Περιφέρειας για τα προβλήματα των Ρομά: Περιγραφή Έρευνας, Στατιστικές Αναλύσεις και Συμπεράσματα» (2023)⁸⁰

Η μελέτη του 2023 με τίτλο «Έρευνα σε στελέχη των Κέντρων Κοινότητας των Δήμων και της Περιφέρειας για τα προβλήματα των Ρομά: Περιγραφή Έρευνας, Στατιστικές Αναλύσεις και Συμπεράσματα» αποτυπώνει με σαφήνεια τις πολυδιάστατες προκλήσεις που αντιμετωπίζει

⁸⁰ Ρηγόπουλος, Κ. (2023). Έρευνα σε στελέχη των Κέντρων Κοινότητας των Δήμων και της Περιφέρειας για τα προβλήματα των Ρομά: Περιγραφή Έρευνας, Στατιστικές Αναλύσεις και Συμπεράσματα. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/wp-content/uploads/2023/11/ereyna-se-stelechi-ton-kentron-koinotitas-ton-dimon-kai-tis-perifereias-gia-ta-provlimata-ton-roma.pdf>

η κοινότητα των Ρομά στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Μέσα από τις απαντήσεις των στελεχών των Κέντρων Κοινότητας αναδεικνύονται σοβαρά ζητήματα που άπτονται της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της υγείας, της στέγασης και των γενικότερων συνθηκών διαβίωσης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη χαμηλή σχολική συμμετοχή και στη συχνή πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου, στην υψηλή ανεργία και την απουσία σταθερών επαγγελματικών διεξόδων, αλλά και στις ελλείψεις στην υγειονομική κάλυψη και στη διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών κατοικίας.

Η έρευνα καταγράφει ότι οι προκαταλήψεις, η διάκριση και η αδυναμία καλλιέργειας εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς εντείνουν την κοινωνική απομόνωση των Ρομά. Πολλά στελέχη υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα ενίσχυσης του ρόλου κοινωνικών διαμεσολαβητών, οι οποίοι μπορούν να λειτουργήσουν ως συνδετικός κρίκος μεταξύ κοινοτήτων Ρομά και δημόσιων υπηρεσιών. Παράλληλα, αναδεικνύεται η ανάγκη για ενδυνάμωση των Κέντρων Κοινότητας μέσω επαρκούς στελέχωσης και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης του προσωπικού, ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις ανάγκες των ωφελουμένων.

Τα ποσοτικά δεδομένα επιβεβαιώνουν ότι η μεγάλη πλειονότητα των Ρομά –πάνω από 70%– προσφεύγει στα Κέντρα Κοινότητας κυρίως για θέματα που σχετίζονται με προγράμματα πρόνοιας και οικονομικής στήριξης, με κορυφαίο παράδειγμα τις αιτήσεις για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα. Το υψηλό αυτό ποσοστό συνδέεται με την άμεση χρηματική ανταπόδοση του προγράμματος, στοιχείο που καθιστά ελκυστική την πρόσβαση σε τέτοιου είδους υπηρεσίες. Αντιθέτως, η συμμετοχή σε δράσεις που αφορούν τη μαθησιακή υποστήριξη, την επαγγελματική κατάρτιση ή την απόκτηση νέων δεξιοτήτων παραμένει περιορισμένη.

Αξιοσημείωτο είναι ότι, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των στελεχών, οι Ρομά της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας δεν εμφανίζονται απαραίτητα ως περισσότερο παραβατικοί συγκριτικά με τον υπόλοιπο πληθυσμό, ούτε αντιμετωπίζονται συστηματικά με καχυποψία από τις γειτονικές κοινότητες. Διαπιστώνεται επίσης σχετικά ικανοποιητική πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής πρόνοιας. Ωστόσο, η δυσκολία ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα και η υψηλή σχολική διαρροή παραμένουν κρίσιμο εμπόδιο, ενώ καταγράφονται και ζητήματα όπως οι παιδικόι γάμοι ή μορφές μικροπαραβατικότητας που δυσχεραίνουν περαιτέρω την κοινωνική ενσωμάτωση.

Η μελέτη καταλήγει ότι απαιτείται μια συνεκτική, μακροπρόθεσμη στρατηγική που θα συνδυάζει κοινωνικές υπηρεσίες με ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης και εκπαίδευσης, με άξονα την ουσιαστική συμμετοχή των ίδιων των Ρομά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των παρεμβάσεων. Η σύνδεση της οικονομικής στήριξης με την υποχρεωτική εκπαίδευση και με προγράμματα επιμόρφωσης αναδεικνύεται ως πρακτική κατεύθυνση, ενώ παράλληλα προτείνονται δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του ευρύτερου πληθυσμού, ώστε να ενισχυθεί η αποδοχή και να περιοριστούν οι προκαταλήψεις. Τα Κέντρα Κοινότητας, εφόσον ενισχυθούν θεσμικά και επιχειρησιακά, μπορούν να αποτελέσουν καταλύτες

κοινωνικής αλλαγής, συμβάλλοντας σε ένα πλαίσιο ισότητας, δικαιοσύνης και κοινωνικής συνοχής.

3.5 Ανεπάρκεια υφιστάμενων δεδομένων για τις δομές κοινωνικής προστασίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και αναγκαιότητα διεξαγωγής πρωτογενούς έρευνας

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης ανέδειξε σοβαρά κενά στη διαθεσιμότητα, την επικαιρότητα και την αξιοπιστία των δεδομένων που αφορούν στις δομές κοινωνικής προστασίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Παρά τις σημαντικές προσπάθειες που έχουν καταβληθεί για τη χαρτογράφηση των υφιστάμενων δομών και την αποτύπωση των ωφελούμενων, οι διαθέσιμες πληροφορίες παραμένουν αποσπασματικές και συχνά ετερογενείς. Η άνιση κατανομή των δεδομένων μεταξύ διαφορετικών φορέων, η απουσία ενιαίας βάσης παρακολούθησης και η έλλειψη συγκρίσιμων δεικτών δυσχεραίνουν τη συγκρότηση μιας ολοκληρωμένης εικόνας για τον τρόπο λειτουργίας, την αποτελεσματικότητα και τον κοινωνικό αντίκτυπο των δομών.

Επιπλέον, πολλές κατηγορίες πληθυσμού δεν εκπροσωπούνται επαρκώς στα διαθέσιμα στοιχεία. Για παράδειγμα, ομάδες όπως οι Ρομά, οι μετανάστες, τα άτομα με αναπηρία σε απομακρυσμένες περιοχές ή οι ηλικιωμένοι που δεν συμμετέχουν σε θεσμοθετημένα προγράμματα, συχνά απουσιάζουν από τις καταγραφές, δημιουργώντας έτσι στρεβλή εικόνα για την πραγματική διάσταση των κοινωνικών αναγκών. Παράλληλα, η διαχρονική παρακολούθηση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και του βαθμού ικανοποίησης των ωφελούμενων παραμένει περιορισμένη, με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η αξιολόγηση της εξέλιξης των αναγκών και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζονται.

Τα παραπάνω καταδεικνύουν την αναγκαιότητα σχεδιασμού και υλοποίησης πρωτογενούς έρευνας σε επίπεδο Περιφέρειας. Η πρωτογενής έρευνα παρέχει τη δυνατότητα συλλογής αξιόπιστων, επικαιροποιημένων και συγκρίσιμων δεδομένων, μέσα από τη συστηματική καταγραφή των εμπειριών, των αντιλήψεων και των αναγκών τόσο των ωφελούμενων όσο και των στελεχών των δομών. Επιπλέον, καθιστά εφικτή την ποσοτική και ποιοτική διερεύνηση κρίσιμων παραμέτρων όπως η πρόσβαση σε υπηρεσίες, η ποιότητα φροντίδας, η επάρκεια υποδομών και προσωπικού, καθώς και οι τομείς όπου απαιτούνται νέες παρεμβάσεις.

Η διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας δεν αποτελεί απλώς εργαλείο αποτύπωσης, αλλά ουσιαστική προϋπόθεση για τον τεκμηριωμένο σχεδιασμό πολιτικών κοινωνικής προστασίας σε περιφερειακό επίπεδο. Μέσα από αυτήν, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας μπορεί να αναπτύξει ένα συνεκτικό πλαίσιο αξιολόγησης, να ενισχύσει τη διαφάνεια και τη λογοδοσία, και να εξασφαλίσει ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των πολιτών, συμβάλλοντας στη μείωση των ανισοτήτων και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογικό Πλαίσιο Έρευνας

Η μεθοδολογία που υιοθετείται στην παρούσα μελέτη με τίτλο «Π3.5 Έρευνα στα Κέντρα Κοινότητας (ΚΚ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας» βασίζεται σε έναν συστηματικό και πολυεπίπεδο σχεδιασμό, ο οποίος αντανάκλα τόσο τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις αξιολόγησης κοινωνικών πολιτικών (OECD/DAC, Ευρωπαϊκή Επιτροπή) όσο και τις ανάγκες της Περιφέρειας.

Η επιλογή μικτής μεθοδολογικής προσέγγισης (ποσοτικής και ποιοτικής) επιτρέπει την εις βάθος ανάλυση: αφενός παρέχει γενικεύσιμα δεδομένα για τον πληθυσμό των ωφελούμενων, αφετέρου ενσωματώνει τις βιωματικές διαστάσεις της καθημερινής τους εμπειρίας, οι οποίες δεν είναι δυνατόν να συλληφθούν αποκλειστικά με στατιστικούς δείκτες. Η συνδυασμένη χρήση ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων αναγνωρίζεται διεθνώς ως αξιόπιστη πρακτική, καθώς αξιοποιεί τα πλεονεκτήματα κάθε προσέγγισης. Παράλληλα, η τριγωνοποίηση (triangulation) των πηγών και μεθόδων ενισχύει την εγκυρότητα των ευρημάτων: μειώνει τις προκαταλήψεις και προσφέρει πιο στέρεα και ολοκληρωμένα συμπεράσματα μέσω της σύγκλισης διαφορετικών δεδομένων και οπτικών.⁸¹

4.1 Πληθυσμός-στόχος

Ο πληθυσμός-στόχος της έρευνας συγκροτείται από δύο διακριτές κατηγορίες, ώστε να ληφθούν υπόψη τόσο η πλευρά των ωφελούμενων όσο και η πλευρά των παρόχων υπηρεσιών:

- **Ωφελούμενοι Κέντρων Κοινότητας:** πολίτες που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες των Κέντρων Κοινότητας, με έμφαση σε ομάδες αυξημένου κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού (Ρομά, μετανάστες, άνεργοι, ΑμεΑ, ηλικιωμένοι, άστεγοι). Σε περιπτώσεις όπου οι ίδιοι δεν μπορούν να συμμετέχουν άμεσα (π.χ. ανήλικοι, άτομα με αναπηρίες που δυσχεραίνουν την επικοινωνία), η έρευνα θα περιλαμβάνει και τις απόψεις των κηδεμόνων ή δικαστικών συμπαραστατών.
- **Στελέχη και επιστημονικά υπεύθυνοι Κέντρων Κοινότητας:** το προσωπικό των δομών (κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, σύμβουλοι απασχόλησης, διοικητικοί υπάλληλοι), καθώς και οι επιστημονικά υπεύθυνοι κάθε Κέντρου.

Η συνδυαστική διερεύνηση των δύο παραπάνω κατηγοριών ενισχύει την τριγωνοποίηση των δεδομένων, διασφαλίζοντας ότι η συνολική εικόνα είναι πολύπλευρη και αξιόπιστη. Μέσω της σύγκρισης της οπτικής των ωφελούμενων και των στελεχών των ΚΚ, επιτυγχάνεται μια πληρέστερη κατανόηση της λειτουργίας και αποτελεσματικότητάς τους.

⁸¹ Ευαγγέλου, Ε. (2014). Η χρήση της μεθοδολογικής τριγωνοποίησης στην έρευνα της ποιότητας ζωής των ψυχικά πασχόντων που ζουν στην κοινότητα. e-Journal of Science & Technology, (35). Ανακτήθηκε από http://ejst.uniwa.gr/issues/issue_35/Euaggelou_35.pdf

4.2 Δειγματοληψία και μέγεθος δείγματος

Η δειγματοληψία σχεδιάζεται με απλή τυχαία μέθοδο (random sampling), με στόχο ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού στόχου. Οι βασικές παράμετροι του σχεδιασμού περιλαμβάνουν διάστημα εμπιστοσύνης 95% και μέγιστη διακύμανση $p=0,5$, ώστε να μεγιστοποιείται το απαιτούμενο μέγεθος δείγματος για δεδομένο επίπεδο εμπιστοσύνης. Το περιθώριο δειγματοληπτικού σφάλματος εκτιμάται ότι θα κυμανθεί στο 3-5%. Προβλέπεται αναλογική στρωματοποίηση του δείγματος ανά Περιφερειακή Ενότητα (Αιτωλοακαρνανία, Αχαΐα, Ηλεία) και ανά ειδικό Παράρτημα (Ρομά, Μεταναστών), ώστε να εξασφαλιστεί η αναγκαία γεωγραφική και κοινωνική αντιπροσωπευτικότητα. Για τους επιστημονικά υπεύθυνους των ΚΚ θα επιδιωχθεί πλήρης καταγραφή (census) δεδομένου ότι ο αριθμός τους είναι περιορισμένος.

Επιπρόσθετα, θα εφαρμοστεί υπερ-δειγματοληψία (oversampling) σε υποομάδες του πληθυσμού με ιστορικά υψηλά ποσοστά μη απόκρισης ή δυσκολία πρόσβασης (π.χ. κοινότητες Ρομά, μετανάστες), έτσι ώστε να συγκεντρωθούν επαρκή δεδομένα για αυτές. Η πρακτική αυτή χρησιμοποιείται συχνά σε μεγάλες έρευνες για να “ρίξει φως” σε μικρές πληθυσμιακές ομάδες που διαφορετικά θα εκπροσωπούσαν ανεπαρκώς στο δείγμα. Παρότι η υπερ-εκπροσώπηση συγκεκριμένων ομάδων θα μπορούσε να οδηγήσει σε μη αντιπροσωπευτικό συνολικό δείγμα, το ζήτημα αντιμετωπίζεται μέσω σταθμίσεων (weights) κατά την ανάλυση – δηλαδή επαναφοράς των υπερ-δειγματοληπτηθέντων ομάδων στην πραγματική τους πληθυσμιακή αναλογία – εξαλείφοντας έτσι τον κίνδυνο μεροληψίας. Με αυτόν τον τρόπο, διασφαλίζεται ότι αφενός μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για μικρές αλλά κρίσιμες ομάδες, αφετέρου τα συνολικά αποτελέσματα παραμένουν έγκυρα.

82

4.3 Εργαλεία συλλογής δεδομένων

Για τη συλλογή των πρωτογενών δεδομένων θα χρησιμοποιηθούν τρία κύρια ερευνητικά εργαλεία, προσαρμοσμένα στις ανάγκες κάθε ομάδας στόχου:

- **Ερωτηματολόγιο ωφελούμενων:** Δομημένο ερωτηματολόγιο που θα απευθυνθεί στους πολίτες-ωφελούμενους των Κέντρων. Περιλαμβάνει ενότητες σχετικά με την πρόσβαση στις υπηρεσίες και την ενημέρωση, την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, τον χρόνο απόκρισης, τον βαθμό κάλυψης των αναγκών, καθώς και τα εμπόδια πρόσβασης (π.χ. γλωσσικά, χωρικά, θεσμικά). Επιπλέον, θα διερευνά την υποκειμενική ευημερία των ωφελούμενων και θα τους δίνει χώρο για προτάσεις βελτίωσης. Θα χρησιμοποιηθούν τυποποιημένες κλίμακες (όπως κλίμακες Likert 5 βαθμίδων), διχοτομικές ερωτήσεις (Ναι/Όχι) και ανοικτά πεδία για ποιοτικές απαντήσεις. Η χρήση κλιμάκων Likert και κλειστών ερωτήσεων διευκολύνει την ποσοτική ανάλυση και αυξάνει την ακρίβεια των αποτελεσμάτων ενώ τα ανοικτά

⁸² Pew Research Center – Mercer, A. (2016). Oversampling is used to study small groups, not bias poll results. Ανακτήθηκε από: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2016/10/25/oversampling-is-used-to-study-small-groups-not-bias-poll-results/#:~:text=Oversampling%20is%20the%20practice%20of,too%20small%20to%20report%20on>

ερωτήματα επιτρέπουν στους ωφελομένους να εκφράσουν με δικά τους λόγια εμπειρίες και απόψεις.

- **Ερωτηματολόγιο στελεχών:** Δεύτερο δομημένο ερωτηματολόγιο που θα απευθυνθεί στα στελέχη των ΚΚ. Εστιάζει σε ζητήματα όπως ο φόρτος εργασίας, η επάρκεια προσωπικού και υλικοτεχνικών υποδομών, η διαθεσιμότητα απαραίτητων δεξιοτήτων, η συνεργασία με άλλες κοινωνικές δομές (υγεία, πρόνοια, εκπαίδευση, απασχόληση) καθώς και η ανάδειξη καλών πρακτικών. Μέσω αυτού, θα αποτυπωθούν η οπτική και οι προτάσεις βελτίωσης από την πλευρά του προσωπικού που υλοποιεί τις υπηρεσίες.
- **Πιλοτική εφαρμογή:** Πριν από την πλήρη διεξαγωγή της έρευνας, θα πραγματοποιηθεί ένα πιλοτικό τεστ (pilot test) των ερωτηματολογίων σε μικρό αριθμό ατόμων. Στόχος είναι να ελεγχθούν η σαφήνεια και κατανοησιμότητα των ερωτήσεων, η λογική σειρά και ροή των θεμάτων, ο χρόνος που απαιτείται για τη συμπλήρωση, καθώς και η τεχνική λειτουργικότητα των ηλεκτρονικών εργαλείων (στη διαδικτυακή μορφή). Η πιλοτική εφαρμογή και ο έλεγχος ενός ερωτηματολογίου θεωρούνται κρίσιμης σημασίας διαδικασίες, ώστε ο σχεδιασμός του εργαλείου να είναι σαφής, περιεκτικός και ακριβής ως προς τα αποτελέσματα. Τα σχόλια και οι παρατηρήσεις που θα συλλεχθούν στην πιλοτική φάση θα αξιοποιηθούν για τις αναγκαίες βελτιώσεις των ερωτηματολογίων πριν την κύρια έρευνα.

4.4 Διαδικασία συλλογής δεδομένων και διασφάλιση ποιότητας

Η συλλογή των δεδομένων θα πραγματοποιηθεί με συνδυασμό μεθόδων, προκειμένου να διευκολυνθεί η συμμετοχή και να αυξηθεί το ποσοστό απόκρισης:

- **Επιτόπια συλλογή:** Μέσω συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων σε χαρτί ή ηλεκτρονικά, με φυσική παρουσία ερευνητών στα ίδια τα Κέντρα Κοινότητας.
- **Διαδικτυακή συλλογή:** Μέσω ασφαλούς ηλεκτρονικής πλατφόρμας, όπου οι συμμετέχοντες θα μπορούν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο online (κάτι ιδιαίτερα χρήσιμο για ωφελομένους με πρόσβαση στο διαδίκτυο ή για στελέχη με περιορισμένο χρόνο).
- **Τηλεφωνική συλλογή:** Σε ειδικές περιπτώσεις, όταν οι παραπάνω τρόποι δεν είναι εφικτοί (π.χ. λόγω απόστασης ή ψηφιακού αναλφαριθμητισμού), θα διενεργηθούν τηλεφωνικές συνεντεύξεις με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου.

Όλοι οι εμπλεκόμενοι ερευνητές/ερευνήτριες θα εκπαιδευτούν κατάλληλα πριν από τη συλλογή δεδομένων, ακολουθώντας συγκεκριμένο πρωτόκολλο δεοντολογίας. Αυτό περιλαμβάνει την εξασφάλιση ενημερωμένης συναίνεσης (informed consent) από κάθε συμμετέχοντα, με τρόπο κατανοητό και διαφανή, καθώς και την ευαισθητοποίηση των ερευνητών σε ζητήματα ευάλωτων ομάδων (σεβασμός της ιδιωτικότητας, αποφυγή στιγματισμού κ.λπ.). Καμία έρευνα σε ανθρώπους δεν μπορεί να διεξαχθεί χωρίς την

προηγούμενη ενημερωμένη συγκατάθεση των συμμετεχόντων, η οποία πρέπει να παρέχεται εγγράφως ή με ισοδύναμο τρόπο σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κώδικα Δεοντολογίας.

Για τη διασφάλιση της ποιότητας των δεδομένων, θα εφαρμοστούν πολλαπλές διαδικασίες ελέγχου κατά τη διάρκεια της συλλογής:

- **Έλεγχοι πληρότητας σε πραγματικό χρόνο:** Στην ηλεκτρονική πλατφόρμα, θα υπάρχουν αυτοματοποιημένοι έλεγχοι ώστε να αποτρέπονται ελλειπείς απαντήσεις (υπενθυμίσεις για υποχρεωτικές ερωτήσεις που τυχόν παραλείπονται).
- **Λογικοί έλεγχοι (skip logic):** Δομημένη ροή ερωτήσεων που προσαρμόζεται στις απαντήσεις (π.χ. αν ένας ωφελούμενος δηλώσει ότι δεν έχει χρησιμοποιήσει ποτέ μια συγκεκριμένη υπηρεσία, το ερωτηματολόγιο θα παρακάμπτει τις ερωτήσεις που αφορούν την αξιολόγηση της υπηρεσίας αυτής). Έτσι, μειώνεται η σύγχυση των ερωτώμενων και αυξάνεται η ακρίβεια των δεδομένων.
- **Επαλήθευση δεδομένων (διπλός έλεγχος):** Θα διενεργηθεί δευτερογενής έλεγχος (επαλήθευση) σε τυχαίο υποσύνολο περίπου 10% των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων, είτε με επανάληψη κάποιων κρίσιμων ερωτήσεων είτε με τηλεφωνική επικοινωνία, ώστε να διασφαλιστεί η αξιοπιστία των καταγραφών και να εντοπιστούν τυχόν αποκλίσεις ή λάθη καταχώρισης.
- **Τεχνικές περιορισμού μεροληψιών:** Θα ληφθούν μέτρα για την ελαχιστοποίηση γνωστών σφαλμάτων και μεροληψιών που εμφανίζονται σε κοινωνικές έρευνες. Για παράδειγμα, η ανωνυμία και εμπιστευτικότητα των απαντήσεων θα τονιστεί, ώστε οι συμμετέχοντες να αισθάνονται άνετα να απαντήσουν ειλικρινά και να μειωθεί η επίδραση της μεροληψίας κοινωνικής επιθυμίας (social desirability bias - τάση να δίνονται κοινωνικά αποδεκτές απαντήσεις αντί των πραγματικών απόψεων). Επίσης, οι ερωτήσεις θα διατυπωθούν με σαφήνεια και θα ζητούν πληροφορίες για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα, ώστε να περιοριστεί η μεροληψία ανάκλησης (recall bias - σφάλματα μνήμης ή αναχρονισμοί στις αυτοαναφορές). Τέλος, η τυχαία δειγματοληψία και η κάλυψη ολόκληρου του πληθυσμού-στόχου συμβάλλουν στην αποφυγή μεροληψίας επιλογής (selection bias - συστηματικής υπο- ή υπερ-εκπροσώπησης ορισμένων υποομάδων).

4.5 Μέθοδοι ανάλυσης

Μετά την ολοκλήρωση της συλλογής, τα δεδομένα θα αναλυθούν με συνδυασμό ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων, αξιοποιώντας εξειδικευμένα λογισμικά και τεχνικές:

- **Ποσοτική ανάλυση:** Θα πραγματοποιηθεί στατιστική επεξεργασία των ποσοτικών δεδομένων με τη χρήση πακέτων όπως το SPSS ή/και Stata. Η ανάλυση θα περιλαμβάνει περιγραφικούς δείκτες (μέσους όρους, διακυμάνσεις, ποσοστιαίες αναλογίες) καθώς και επαγωγικούς στατιστικούς ελέγχους για τη διερεύνηση σχέσεων ή διαφορών: ενδεικτικά, θα διεξαχθούν έλεγχοι χ^2 για κατηγορικές μεταβλητές, t-tests για τη σύγκριση μέσων όρων μεταξύ δύο ομάδων, και αναλύσεις διασποράς (ANOVA) για περισσότερες από δύο ομάδες. Επιπλέον, όπου κρίνεται

σκόπιμο, θα εφαρμοστούν μοντέλα παλινδρόμησης (π.χ. λογιστικής παλινδρόμησης για δυαδικές εξαρτημένες μεταβλητές) προκειμένου να ελεγχθούν οι επιδράσεις πολλαπλών παραγόντων. Τέλος, θα κατασκευαστούν σύνθετοι δείκτες (composite indices) για την ποσοτική αποτίμηση πολυδιάστατων εννοιών όπως η πρόσβαση στις υπηρεσίες και η αντιλαμβανόμενη ποιότητα: μέσω κατάλληλης βαθμονόμησης των επιμέρους μεταβλητών, θα προκύψουν αριθμητικοί δείκτες σε ενιαία κλίμακα 0-100, διευκολύνοντας τις συγκρίσεις μεταξύ ομάδων και χρονικών στιγμών.

- **Ποιοτική ανάλυση:** Οι ανοικτές ερωτήσεις και οι ποιοτικές πληροφορίες θα αναλυθούν μέσω θεματικής ανάλυσης (thematic analysis). Θα ακολουθηθεί διαδικασία κωδικοποίησης των απαντήσεων, αρχικά με επαγωγικό τρόπο (αφήνοντας τα θέματα να αναδυθούν από τα δεδομένα) και στη συνέχεια οργανώνοντας τις κωδικοποιημένες θεματικές ενότητες σε ένα συνεκτικό πλαίσιο. Για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας, η κωδικοποίηση θα γίνει από δύο ανεξάρτητους ερευνητές και θα συγκριθούν τα αποτελέσματά τους. Ο συντελεστής Cohen's κ θα χρησιμοποιηθεί ως μέτρο της διασυνεντευξιακής συμφωνίας (inter-rater reliability) μεταξύ των κωδικοποιήσεων. Στόχος είναι η τιμή του κ να είναι τουλάχιστον 0,70, που αντιστοιχεί σε «ουσιαστική» έως «άριστη» συμφωνία σύμφωνα με τη βιβλιογραφία. Τυχόν διαφωνίες στην κωδικοποίηση θα επιλύονται με συζήτηση και, εφόσον χρειαστεί, με τη μεσολάβηση τρίτου αξιολογητή, ώστε το τελικό θεματικό σχήμα να είναι έγκυρο.
- **Ενοποίηση αποτελεσμάτων (μικτή μέθοδος):** Αφού ολοκληρωθούν οι επιμέρους αναλύσεις, θα ακολουθήσει συγκλίνον (convergent) μικτό σχήμα ενοποίησης των αποτελεσμάτων. Αυτό σημαίνει ότι τα ποσοτικά και ποιοτικά ευρήματα θα εξεταστούν παράλληλα και συγκριτικά, προκειμένου να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό συγκλίνουν ή αποκλίνουν. Η τεχνική αυτή συνεπάγεται την άμεση αντιπαραβολή των δύο τύπων δεδομένων – για παράδειγμα, μπορεί να δημιουργηθεί ένας πίνακας όπου σε κάθε γραμμή θα παρουσιάζονται τα ποσοτικά αποτελέσματα και μια σύνοψη ποιοτικών απαντήσεων για την ίδια θεματική ενότητα. Η παράθεση των δεδομένων «δίπλα-δίπλα» είναι χαρακτηριστική των συγκλίνοντων μεικτών σχεδίων και βοηθά στον εντοπισμό μοτίβων αλλά και αντιφάσεων. Με τον τρόπο αυτό, θα προκύψει μια ολοκληρωμένη εικόνα: τα ποσοτικά αποτελέσματα θα δώσουν το γενικό περίγραμμα των τάσεων, ενώ τα ποιοτικά θα φωτίσουν το «πώς» και «γιατί» πίσω από τους αριθμούς. Η συσχέτιση και ερμηνεία των ευρημάτων θα γίνει λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα συμπίπτοντα σημεία (convergence) όσο και τυχόν αποκλίσεις, οι οποίες μπορεί να αποκαλύπτουν σημαντικές πτυχές που θα είχαν παραβλεφθεί με μια μονομερή προσέγγιση.

4.6 Κριτήρια αξιολόγησης

Η ανάλυση και τα συμπεράσματα της μελέτης θα οργανωθούν με βάση διεθνώς αναγνωρισμένα κριτήρια αξιολόγησης προγραμμάτων, σύμφωνα με το πλαίσιο του

OECD/DAC και τις πρακτικές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Συγκεκριμένα, θα εξεταστούν οι ακόλουθες διαστάσεις:

- **Συνάφεια (Relevance):** Κατά πόσο οι στόχοι και οι δράσεις των ΚΚ ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των ωφελούμενων και στις προτεραιότητες της κοινωνικής πολιτικής.
- **Συνοχή (Coherence):** Ο βαθμός στον οποίο οι υπηρεσίες των ΚΚ είναι συνεκτικές και συμπληρωματικές με άλλες παρεμβάσεις (σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο), αποφεύγοντας επικαλύψεις ή αντιφάσεις.
- **Αποτελεσματικότητα (Effectiveness):** Το μέτρο στο οποίο τα ΚΚ επιτυγχάνουν τους τεθέντες στόχους τους και παράγουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα για τους ωφελούμενους.
- **Αποδοτικότητα (Efficiency):** Η σχέση μεταξύ των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται και των πόρων που χρησιμοποιούνται - δηλαδή αν οι υπηρεσίες παρέχονται με οικονομικά αποδοτικό τρόπο (value for money).
- **Προστιθέμενη αξία της ΕΕ (EU added value):** Η επιπλέον αξία που προκύπτει από τη συγχρηματοδότηση ή την εμπλοκή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις συγκεκριμένες δομές, σε σύγκριση με ό,τι θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο σε εθνικό/τοπικό επίπεδο.

Τα παραπάνω κριτήρια (Συνάφεια, Συνοχή, Αποτελεσματικότητα, Αποδοτικότητα και Ενωσιακή προστιθέμενη αξία) συνάδουν με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για αξιολογήσεις προγραμμάτων. Μέσω της διάρθρωσης των ευρημάτων γύρω από αυτές τις έννοιες, θα διασφαλιστεί ότι η αξιολόγηση των ΚΚ γίνεται σε σύγκριση με βέλτιστες πρακτικές και πρότυπα διεθνώς, παρέχοντας χρήσιμα συμπεράσματα για τη λήψη αποφάσεων σε επίπεδο πολιτικής.

4.7 Δεοντολογία και προστασία δεδομένων

Η διεξαγωγή της έρευνας θα συμμορφωθεί πλήρως με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων (GDPR, Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679)⁸³ και τις αρχές της ερευνητικής δεοντολογίας. Ιδιαίτερη μέριμνα θα δοθεί στα ακόλουθα σημεία:

- **Συναίνεση συμμετεχόντων:** Θα εξασφαλιστεί ρητή ενημερωμένη συναίνεση από κάθε συμμετέχοντα, είτε σε έγγραφη μορφή είτε ηλεκτρονικά (με ψηφιακή φόρμα συναίνεσης). Το έντυπο συναίνεσης θα περιλαμβάνει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες (σκοπό της έρευνας, δικαιώματα συμμετέχοντος, εγγυήσεις απορρήτου), ώστε η συμμετοχή να είναι απολύτως εκούσια και ενσυνείδητη. Σε περίπτωση ανηλίκων ή ατόμων που δεν έχουν δικαιοπρακτική ικανότητα, θα ζητείται η συναίνεση των νόμιμων εκπροσώπων τους, με παράλληλη λήψη υπόψη - στο μέτρο του δυνατού - και της άποψης των ίδιων των υποκειμένων.

⁸³ Ευρωπαϊκή Ένωση. (2016). Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (ΕΕ 2016/679). Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>

- **Ανωνυμοποίηση και εμπιστευτικότητα:** Όλα τα προσωπικά δεδομένα που θα συλλεγούν (π.χ. ονόματα, στοιχεία επικοινωνίας) θα κωδικοποιηθούν και θα αντικατασταθούν με ανωνυμοποιημένα IDs, ώστε κανένα αποτέλεσμα να μην μπορεί να συνδεθεί με την ταυτότητα συγκεκριμένου ατόμου. Τα δεδομένα θα αποθηκεύονται σε ασφαλές περιβάλλον (με περιορισμένη πρόσβαση, χρήση κρυπτογράφησης όπου ενδείκνυται) και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων θα παραμείνουν αυστηρά εμπιστευτικές και δεν θα δοθούν σε κανέναν ατομικά αναγνωρίσιμες πληροφορίες.
- **Ειδικές πρόνοιες για ευάλωτες ομάδες:** Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας σε πληθυσμούς όπως οι Ρομά, οι μετανάστες, τα ΑμεΑ κ.λπ., θα χρησιμοποιηθούν εξειδικευμένα εργαλεία και πρακτικές ώστε να διασφαλιστεί η ουσιαστική συμμετοχή τους. Ενδεικτικά, θα υπάρξει δυνατότητα διερμηνείας σε διαφορετικές γλώσσες όταν χρειάζεται, χρήση ερωτηματολογίων σε απλουστευμένη ή προσβάσιμη γλώσσα (easy-to-read format) για άτομα με γνωστικές δυσκολίες, καθώς και προσαρμογή του τρόπου διεξαγωγής (π.χ. περισσότερος χρόνος στις συνεντεύξεις) ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε ομάδας. Οι ερευνητές θα είναι ενημερωμένοι για τις πολιτισμικές ευαισθησίες και θα επιδεικνύουν σεβασμό στα ήθη και τις ιδιαιτερότητες κάθε κοινότητας.
- **Διατήρηση και καταστροφή δεδομένων:** Τα δεδομένα που θα συλλεγούν θα τηρούνται μόνο για το απολύτως απαραίτητο χρονικό διάστημα προκειμένου να εκπληρωθούν οι σκοποί της έρευνας. Η διάρκεια διατήρησης θα γνωστοποιηθεί εκ των προτέρων στους συμμετέχοντες (π.χ. μέχρι την ολοκλήρωση της μελέτης και τυχόν μελλοντικών αξιολογήσεων). Με την ολοκλήρωση του έργου, όλα τα προσωπικά δεδομένα θα καταστραφούν με ασφαλή τρόπο (π.χ. οριστική διαγραφή ψηφιακών αρχείων, καταστροφή έντυπου υλικού), εκτός αν οι συμμετέχοντες δώσουν εκ νέου συναίνεση για παράταση της διατήρησης. Η ασφαλής καταστροφή θα γίνει σύμφωνα με τα προβλεπόμενα πρότυπα, ώστε να μη υπάρχει δυνατότητα ανάκτησης των δεδομένων.

Με τα παραπάνω μέτρα, η μελέτη διασφαλίζει την προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των συμμετεχόντων, ευθυγραμμίζεται με τις νομικές απαιτήσεις περί προσωπικών δεδομένων, και υιοθετεί τις βέλτιστες πρακτικές δεοντολογίας στην κοινωνική έρευνα.

Κεφάλαιο 5. Αποτελέσματα

5.1 Εισαγωγή

Η αποτύπωση των αποτελεσμάτων της έρευνας στα Κέντρα Κοινότητας, τα Παραρτήματα Ρομά και τα Κέντρα Ένταξης Μεταναστών, αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι δομές αυτές ανταποκρίνονται στις ανάγκες των πολιτών και συμβάλλουν στην ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Τα Κέντρα Κοινότητας λειτουργούν ως βασικός μηχανισμός πρόσβασης των ευάλωτων ομάδων σε ένα σύνολο υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, αποτελώντας την κύρια πύλη ενημέρωσης, διασύνδεσης και υποστήριξης. Η συστηματική αξιολόγηση του έργου τους, μέσα από την καταγραφή των εμπειριών και της ικανοποίησης των ωφελούμενων, επιτρέπει την εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων για την αποτελεσματικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και για τον βαθμό στον οποίο οι δομές επιτυγχάνουν τον κοινωνικό τους ρόλο.

Η παρούσα αποτίμηση καταδεικνύει ότι τα Κέντρα Κοινότητας αποτελούν για τους περισσότερους χρήστες μια σταθερή και προσιτή δομή, όπου μπορούν να λάβουν υποστήριξη για ζητήματα που αφορούν την καθημερινότητά τους, την κοινωνική τους ένταξη και την πρόσβαση σε προνοιακές παροχές. Οι ωφελούμενοι αναγνωρίζουν ότι οι υπηρεσίες που λαμβάνουν διευκολύνουν σημαντικά την επαφή τους με το σύστημα πρόνοιας, ενώ η επαφή με το προσωπικό της δομής διαμορφώνει κλίμα εμπιστοσύνης και αίσθηση ασφάλειας. Το ανθρώπινο δυναμικό εμφανίζεται ως ένας από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες ικανοποίησης, καθώς οι πολίτες αξιολογούν θετικά τη συμπεριφορά, τη διαθεσιμότητα και την υποστηρικτικότητα των στελεχών.

Παρά τη γενικά θετική εικόνα, η ανάλυση των αποτελεσμάτων αναδεικνύει και συγκεκριμένες πτυχές που θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές για τη βελτίωση της λειτουργίας των δομών. Οι ωφελούμενοι επισημαίνουν την ανάγκη για συστηματικότερη και σαφέστερη ενημέρωση σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες, καθώς και την αξία της ταχύτερης διεκπεραίωσης διαδικασιών που, σε ορισμένες περιπτώσεις, δημιουργούν καθυστερήσεις. Εμφανίζεται επίσης η ανάγκη ενίσχυσης των υποδομών και η διασφάλιση περισσότερων δυνατοτήτων υποστήριξης, καθώς αρκετοί πολίτες θεωρούν ότι η διεύρυνση των υπηρεσιών θα μπορούσε να εξυπηρετήσει πιο ολοκληρωμένα τις ανάγκες τους.

Εξίσου σημαντικό εύρημα αποτελεί το γεγονός ότι τα Κέντρα Κοινότητας δεν λειτουργούν μόνο ως δομές εξυπηρέτησης, αλλά και ως σταθερός μηχανισμός πρόληψης και έγκαιρης παρέμβασης απέναντι σε φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού. Μέσα από τις υπηρεσίες τους, οι δομές ενισχύουν τη δυνατότητα των πολιτών να αντιμετωπίζουν δυσκολίες που σχετίζονται με χαμηλό εισόδημα, ανεργία, πρόσβαση σε παροχές ή κοινωνικές υπηρεσίες, ενώ αποτελούν χώρο όπου οι ωφελούμενοι μπορούν να αναζητήσουν καθοδήγηση και προσωπική υποστήριξη. Η έρευνα καταγράφει ότι αυτή η καθημερινή λειτουργία των δομών συμβάλλει ουσιαστικά στη σταθεροποίηση των συνθηκών ζωής των πολιτών και στη βελτίωση της κοινωνικής τους λειτουργικότητας.

Συνολικά, η αποτίμηση των αποτελεσμάτων υπογραμμίζει ότι τα Κέντρα Κοινότητας αποτελούν κρίσιμο πυλώνα κοινωνικής προστασίας στις τοπικές κοινωνίες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Η θετική εμπειρία των ωφελούμενων αποτυπώνει την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας τους, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύονται σαφή περιθώρια περαιτέρω ενίσχυσης, κυρίως σε επίπεδο ενημέρωσης, οργάνωσης και πρόσθετων υπηρεσιών. Η καταγραφή αυτών των ευρημάτων συμβάλλει ουσιαστικά στον σχεδιασμό βελτιώσεων και στην ενίσχυση του ρόλου των δομών, ώστε να συνεχίσουν να λειτουργούν ως βασικός μηχανισμός στήριξης των πολιτών και ενδυνάμωσης της κοινωνικής συνοχής.

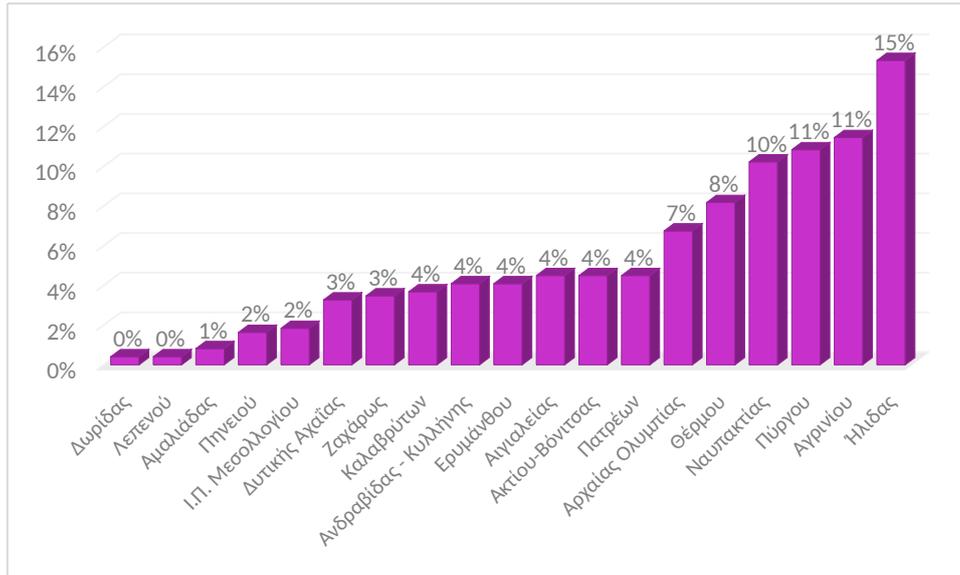
5.2 Ωφελούμενοι Κέντρων Κοινότητας Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

ΕΝΟΤΗΤΑ Α: ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

A.1 Δήμος κατοικίας

Η μεγαλύτερη μερίδα των ερωτηθέντων κατοικούν στο Δήμο Ήλιδας (15%), και η μικρότερη στους Δήμους Δωρίδας, Λεπενού και Αμαλιάδας. Υψηλή είναι και η συμμετοχή ερωτηθέντων από τους Δήμους Αγρινίου και Πύργου (11%) και Ναυπακτίας (10%). Μέτρια συμμετοχή σημειώνουν οι ερωτηθέντες που κατοικούν στους Δήμους Θέρμου (8%) και Αρχαίας Ολυμπίας (7%). Η συμμετοχή ερωτηθέντων που κατοικούν στους Δήμους Ακτίου-Βόνιτσας, Ερυμάνθου, Ανδραβίδας-Κυλλήνης, Καλαβρύτων, Ζαχάρως, Δυτικής Αχαΐας και Πηνειού, κυμαίνεται από 4% έως 2%.

Διάγραμμα 51: Δήμος Κατοικίας ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

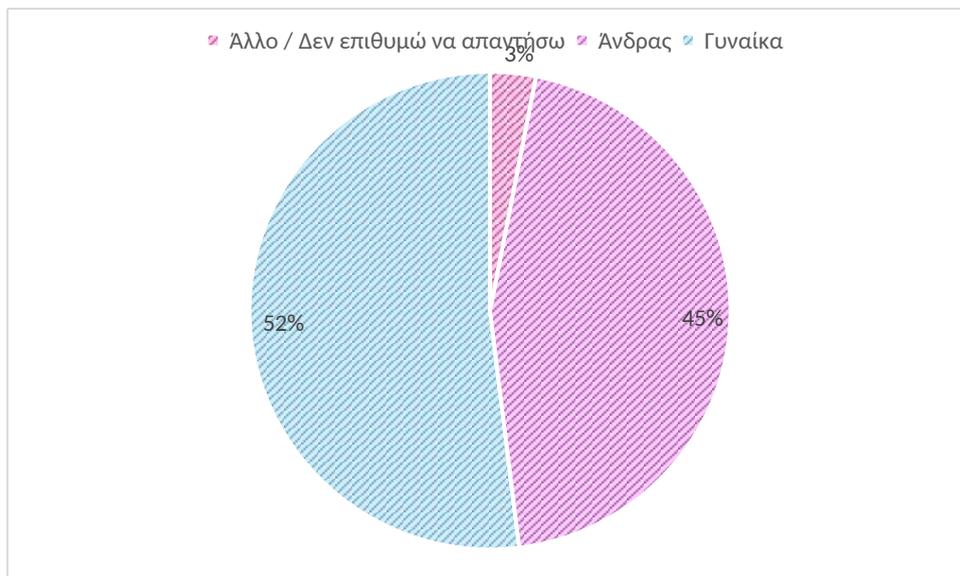

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

A.2 Φύλο

Η μεγαλύτερη μερίδα των ερωτηθέντων αποτελείται από Γυναίκες με 52%. Έπειτα, οι άνδρες αποτελούν το 45% ΚΑΙ ΤΟ 3% των ερωτηθέντων απάντησαν «Άλλο/Δεν επιθυμώ να απαντήσω».

Διάγραμμα 52: Φύλο ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ενταξης Μεταναστών

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

A.3 Ηλικία

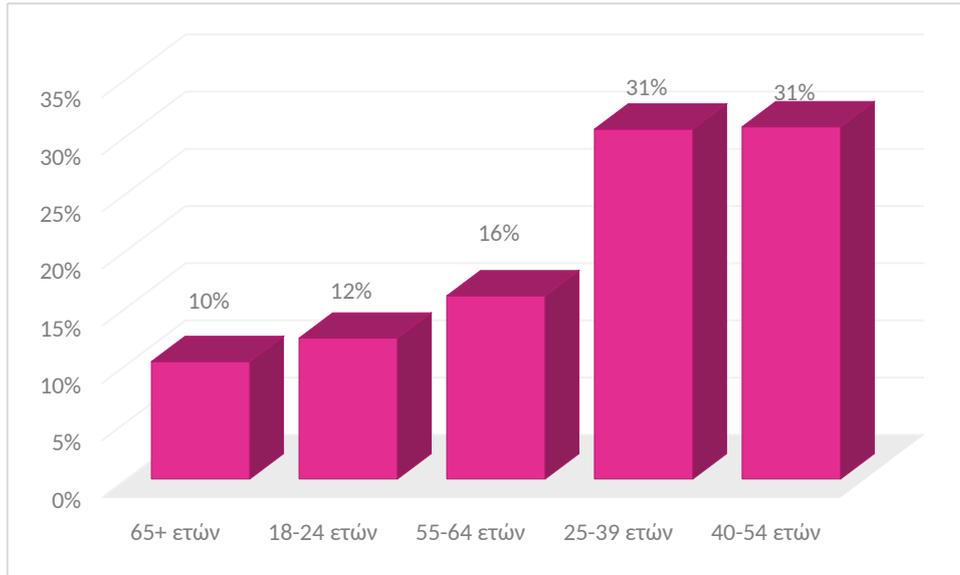
Η κατανομή των ηλικιακών ομάδων των ωφελούμενων των Κέντρων Κοινότητας και Παραρτημάτων Ρομά/ΚΕΜ δείχνει ότι η πλειονότητα είναι ενήλικες ηλικίας 25-54 ετών (συνολικά 62%), γεγονός που υποδηλώνει ότι οι δομές εξυπηρετούν κυρίως άτομα σε παραγωγική ηλικία, πιθανώς με ανάγκες υποστήριξης για εργασία, κοινωνική ένταξη ή οικογενειακές υποχρεώσεις. Σημαντικό ποσοστό (16%) είναι ηλικίας 55-64 ετών, ενώ οι νέοι 18-24 ετών αποτελούν το 12% και οι ηλικιωμένοι 65+ μόνο το 10%. Η κατανομή αυτή δείχνει ότι οι υπηρεσίες των δομών πρέπει να καλύπτουν ποικίλες ανάγκες, από εκπαίδευση και κοινωνική ένταξη για τους νεότερους έως υποστήριξη σε θέματα υγείας και κοινωνικής φροντίδας για τα μεγαλύτερα άτομα. Παράλληλα, η ισοκατανομή μεταξύ 25-39 και 40-54 ετών (31% η κάθε ομάδα) υποδηλώνει ότι η μέση ηλικία των ωφελούμενων είναι αρκετά ενδιάμεση, γεγονός που μπορεί να επηρεάζει τόσο το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών όσο και τις προτεραιότητες της δομής.

Πίνακας 29: Ηλικιακή κατανομή δείγματος Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

Ηλικιακή Ομάδα	Ποσοστό (%)
18-24 ετών	12%
25-39 ετών	31%
40-54 ετών	31%
55-64 ετών	16%
65+ ετών	10%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 53: Ηλικιακή κατανομή δείγματος Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

A.4 Εκπαιδευτικό επίπεδο

Η κατανομή του εκπαιδευτικού επιπέδου των ωφελούμενων των Κέντρων Κοινότητας και Παραρτημάτων Ρομά/ΚΕΜ δείχνει ότι η πλειονότητα διαθέτει βασική ή μέση εκπαίδευση: 24% έχει παρακολουθήσει μερικές τάξεις Δημοτικού, 20% είναι απόφοιτοι Δημοτικού, 22% απόφοιτοι Γυμνασίου και 24% απόφοιτοι Λυκείου. Μόλις 7% έχουν ολοκληρώσει ΤΕΙ ή ΑΕΙ, ενώ 2% διαθέτουν μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο. Ένα πολύ μικρό ποσοστό (1%) δεν απάντησε. Η εικόνα αυτή υπογραμμίζει ότι η πλειονότητα των ωφελούμενων ανήκει σε κοινωνικά και εκπαιδευτικά ευάλωτες ομάδες, γεγονός που καθιστά κρίσιμη την προσφορά δομημένων υπηρεσιών εκπαίδευσης, κατάρτισης, κοινωνικής ένταξης και πληροφόρησης για την ενίσχυση των δεξιοτήτων και της αυτονομίας τους. Παράλληλα, η ύπαρξη μικρού αριθμού υψηλότερης εκπαίδευσης (ΤΕΙ/ΑΕΙ και μεταπτυχιακό) υποδηλώνει ότι οι δομές καλούνται να καλύψουν ένα ευρύ φάσμα αναγκών, από βασική υποστήριξη έως εξειδικευμένη συμβουλευτική.

Πίνακας 30: Εκπαιδευτικό επίπεδο ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

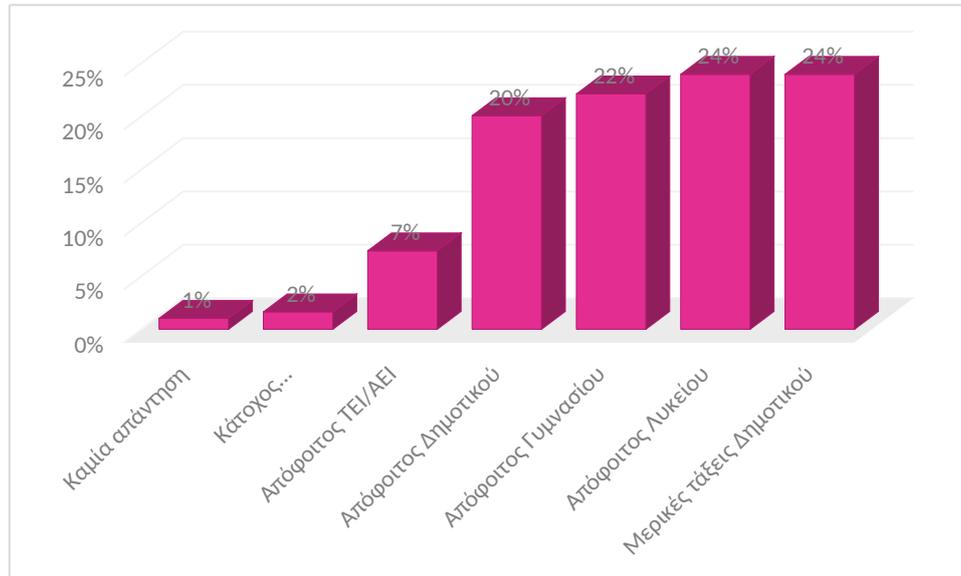
Εκπαιδευτικό επίπεδο	Ποσοστό (%)
Μερικές τάξεις Δημοτικού	24%
Απόφοιτος Δημοτικού	20%
Απόφοιτος Γυμνασίου	22%
Απόφοιτος Λυκείου	24%
Απόφοιτος ΤΕΙ/ΑΕΙ	7%
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού	2%

Καμία απάντηση

1%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 54: Εκπαιδευτικό επίπεδο ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

A.5 Εργασιακή κατάσταση

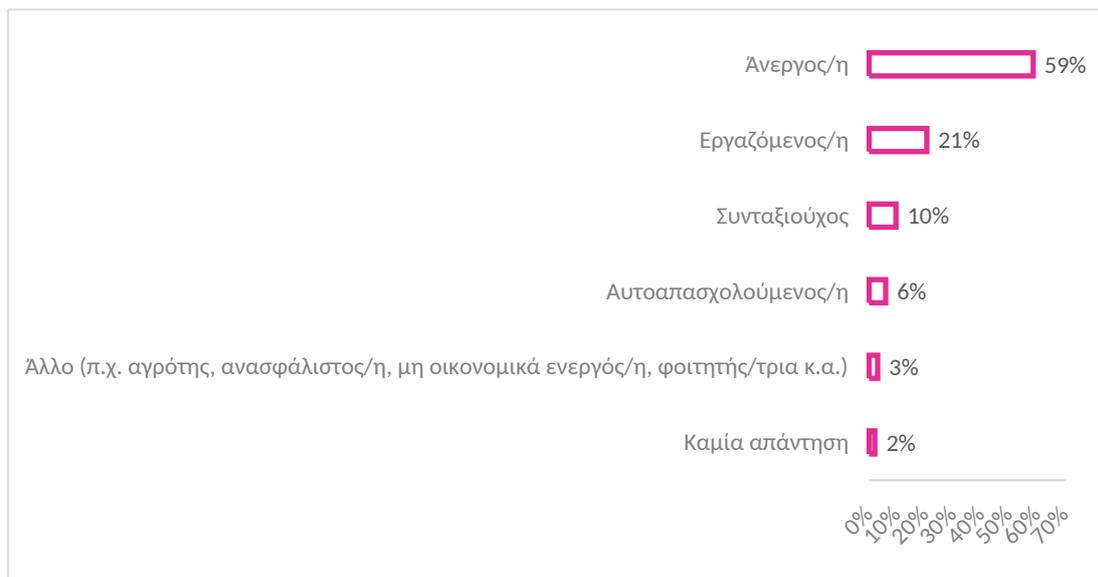
Η κατανομή της εργασιακής κατάστασης των ωφελούμενων των Κέντρων Κοινότητας και Παραρτημάτων Ρομά/ΚΕΜ δείχνει ότι η πλειονότητα είναι άνεργοι/ες (59%), γεγονός που υπογραμμίζει την ανάγκη των δομών να παρέχουν υποστήριξη για εύρεση εργασίας, κατάρτιση και κοινωνική ένταξη. Το 21% είναι εργαζόμενοι/ες, ενώ 6% είναι αυτοαπασχολούμενοι/ες, και 10% συνταξιούχοι, δείχνοντας ότι υπάρχει και μια μικρότερη ομάδα που μπορεί να απαιτεί υπηρεσίες ενίσχυσης εισοδήματος ή πρόσβασης σε κοινωνικά προνόμια. Το 3% ανήκει σε άλλες κατηγορίες (π.χ. αγρότες, ανασφάλιστοι/ες, φοιτητές/τριες), ενώ 2% δεν απάντησε. Η εικόνα αυτή καταδεικνύει ότι οι δομές εξυπηρετούν κυρίως κοινωνικά και οικονομικά ευάλωτα άτομα, όπου η ανεργία αποτελεί κρίσιμο παράγοντα κοινωνικής και οικονομικής απομόνωσης, επηρεάζοντας ταυτόχρονα και τις ανάγκες για καθοδήγηση, κατάρτιση και πρόσβαση σε προγράμματα κοινωνικής υποστήριξης.

Πίνακας 31: Κατάσταση ασχολίας ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών.

Εργασιακή κατάσταση	Ποσοστό (%)
Εργαζόμενος/η	21%
Αυτοαπασχολούμενος/η	6%
Άνεργος/η	59%
Συνταξιούχος	10%
Άλλο (π.χ. αγρότης, ανασφάλιστος/η, μη οικονομικά ενεργός/η, φοιτητής/τρια κ.α.)	3%
Καμία απάντηση	2%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 55: Κατάσταση ασχολίας ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

A.6 Οικογενειακή κατάσταση

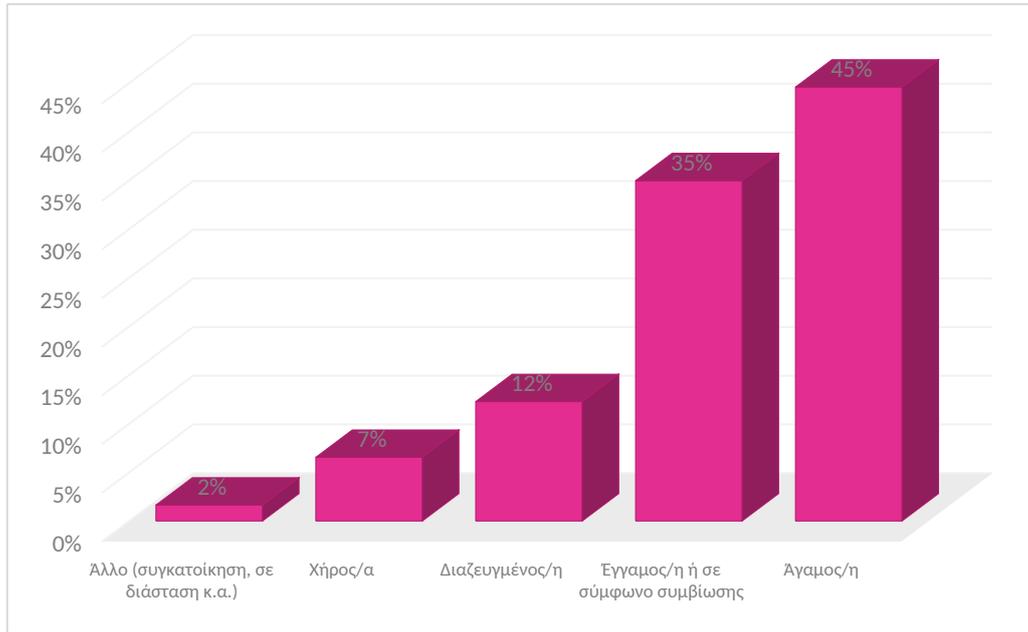
Η κατανομή της οικογενειακής κατάστασης των ωφελούμενων των Κέντρων Κοινότητας και Παραρτημάτων Ρομά και ΚΕΜ δείχνει ότι η πλειονότητα είναι άγαμοι/ες (45%), ενώ σημαντικό ποσοστό είναι έγγαμοι/ες ή σε σύμφωνο συμβίωσης (35%). Μικρότερα ποσοστά είναι διαζευγμένοι/ες (12%) και χήροι/ες (7%), με ελάχιστες περιπτώσεις «Άλλο» (2%), όπως συγκατοίκηση ή διάσταση. Η εικόνα αυτή υπογραμμίζει ότι μεγάλο μέρος των ωφελούμενων πιθανώς δεν διαθέτει σταθερή οικογενειακή υποστήριξη, γεγονός που μπορεί να ενισχύει την εξάρτηση από τις υπηρεσίες των δομών για κοινωνική ένταξη, ψυχολογική υποστήριξη και κάλυψη βασικών αναγκών. Παράλληλα, η παρουσία σημαντικού ποσοστού έγγαμων/συμβίωνων υποδεικνύει ότι οι δομές εξυπηρετούν και οικογένειες, όπου οι ανάγκες μπορεί να περιλαμβάνουν και υποστήριξη παιδιών ή συνεργασία με άλλους φορείς κοινωνικής πρόνοιας.

Πίνακας 32: Οικογενειακή κατάσταση ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

Οικογενειακή κατάσταση	Ποσοστό (%)
Άγαμος/η	45%
Έγγαμος/η ή σε σύμφωνο συμβίωσης	35%
Διαζευγμένος/η	12%
Χήρος/α	7%
Άλλο (συγκατοίκηση, σε διάσταση κ.α.)	2%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 56: Οικογενειακή κατάσταση ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

A.7 Τύπος οικογένειας

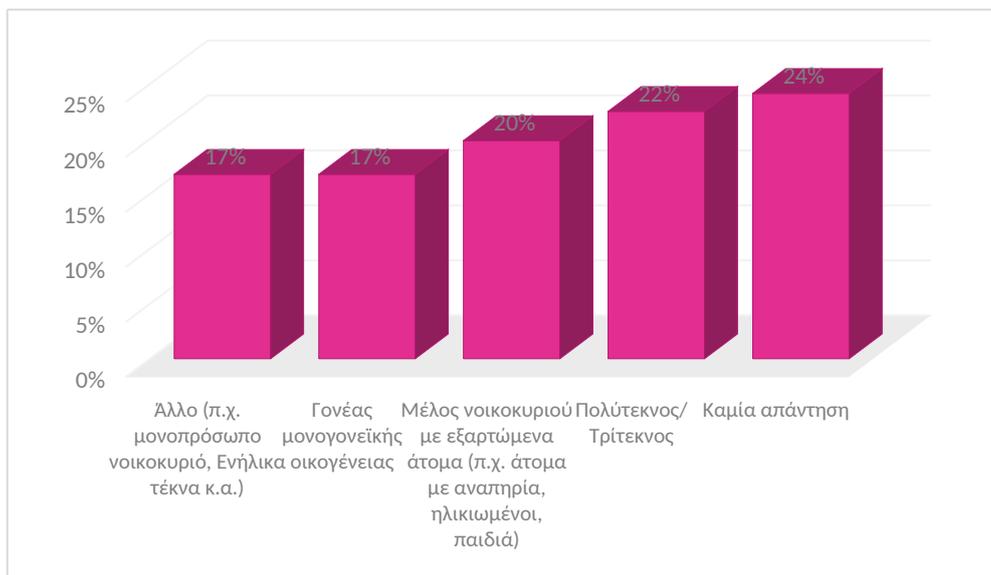
Η κατανομή του τύπου οικογένειας των ωφελούμενων των Κέντρων Κοινότητας και Παραρτημάτων Ρομά και ΚΕΜ δείχνει ποικιλία κοινωνικών και οικογενειακών δομών. Σημαντικό ποσοστό είναι πολύτεκνοι ή τρίτεκνοι (22%), ενώ 17% είναι γονείς μονογονεϊκής οικογένειας και άλλο 17% ανήκουν σε κατηγορίες «Άλλο», όπως μονοπρόσωπα νοικοκυριά ή ενήλικα τέκνα που ζουν με τους γονείς τους. Επιπλέον, το 20% είναι μέλη νοικοκυριού με εξαρτώμενα άτομα (π.χ. άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένοι, παιδιά). Το 24% δεν απάντησε. Η εικόνα αυτή υπογραμμίζει ότι οι ωφελούμενοι ζουν σε διαφορετικά κοινωνικά και οικογενειακά περιβάλλοντα, με σημαντικές ευθύνες φροντίδας για άλλους και ποικίλες ανάγκες υποστήριξης. Οι δομές καλούνται να προσαρμόσουν τις υπηρεσίες τους ανάλογα με την πολυπλοκότητα των οικογενειακών συνθηκών, ώστε να καλύπτονται τόσο οι ανάγκες των εξαρτώμενων μελών όσο και η κοινωνική και οικονομική στήριξη των γονέων ή άλλων υπεύθυνων μελών.

Πίνακας 33: Τύπος οικογένειας ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

Τύπος Οικογένειας	Ποσοστό (%)
Γονέας μονογονεϊκής οικογένειας	17%
Πολύτεκνος/Τρίτεκνος	22%
Μέλος νοικοκυριού με εξαρτώμενα άτομα (π.χ. άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένοι, παιδιά)	20%
Άλλο (π.χ. μονοπρόσωπο νοικοκυριό, ενήλικα τέκνα κ.α.)	17%
Καμία απάντηση	24%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 57: Οικογενειακή κατάσταση ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

A.7.α Αριθμός παιδιών

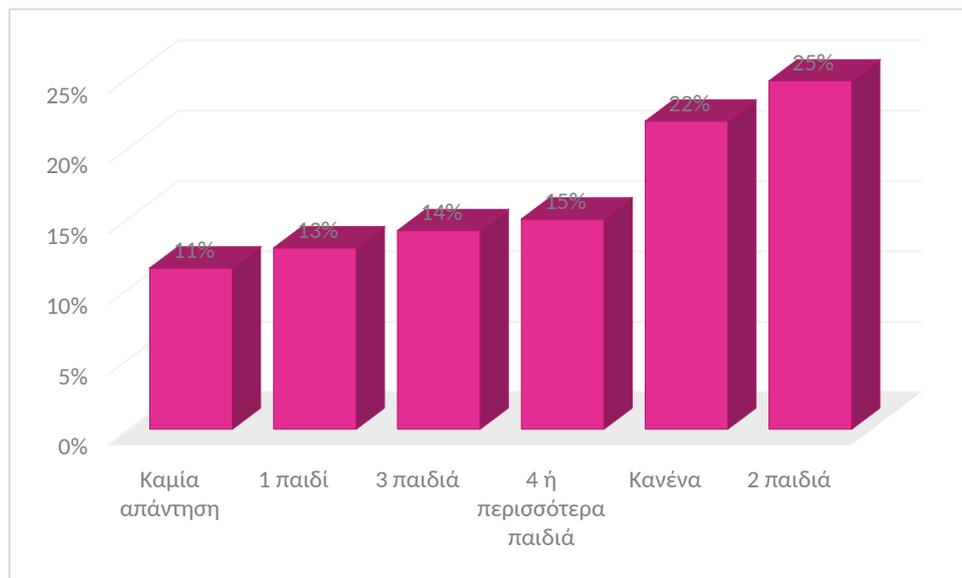
Η κατανομή του αριθμού παιδιών των ωφελούμενων των Κέντρων Κοινότητας και Παραρτημάτων Ρομά και ΚΕΜ δείχνει ότι ένα σημαντικό ποσοστό (22%) δεν έχει παιδιά, ενώ το μεγαλύτερο μέρος έχει 1 ή περισσότερα παιδιά: 13% έχει 1 παιδί, 25% δύο παιδιά, 14% τρία και 15% τέσσερα ή περισσότερα παιδιά. Επιπλέον, 11% δεν απάντησε. Η εικόνα αυτή υπογραμμίζει ότι οι δομές εξυπηρετούν οικογένειες με ποικίλο μέγεθος, γεγονός που επηρεάζει τις ανάγκες για υποστήριξη σε θέματα παιδείας, φροντίδας, οικονομικής βοήθειας και κοινωνικής ένταξης. Ο υψηλός αριθμός παιδιών σε ένα μέρος των οικογενειών δείχνει επίσης την ανάγκη για στοχευμένες υπηρεσίες σε πολύτεκνα νοικοκυριά, που μπορεί να περιλαμβάνουν πρόσβαση σε προγράμματα σίτισης, εκπαίδευσης και κοινωνικής στήριξης.

Πίνακας 34: Αριθμός παιδιών ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

Αριθμός παιδιών	Ποσοστό (%)
Κανένα	22%
1 παιδί	13%
2 παιδιά	25%
3 παιδιά	14%
4 ή περισσότερα παιδιά	15%
Καμία απάντηση	11%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 58: Αριθμός παιδιών ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

A.8 Παρακαλούμε δηλώστε αν ανήκετε σε κάποια από τις παρακάτω κατηγορίες. (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Στην παρούσα ερώτηση πολλαπλών επιλογών, τα ποσοστά κάθε κατηγορίας υπολογίστηκαν με βάση τον συνολικό αριθμό των απαντήσεων που δόθηκαν (σύνολο επιλεγμένων επιλογών) και όχι με βάση τον συνολικό αριθμό των συμμετεχόντων.

Η κατανομή των κατηγοριών των ωφελούμενων των Κέντρων Κοινότητας και Παραρτημάτων Ρομά/ΚΕΜ δείχνει ότι οι υπηρεσίες εξυπηρετούν κυρίως ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Το υψηλότερο ποσοστό αφορά Ρομά (27%), ενώ σημαντικό μέρος είναι άτομα με αναπηρία ή

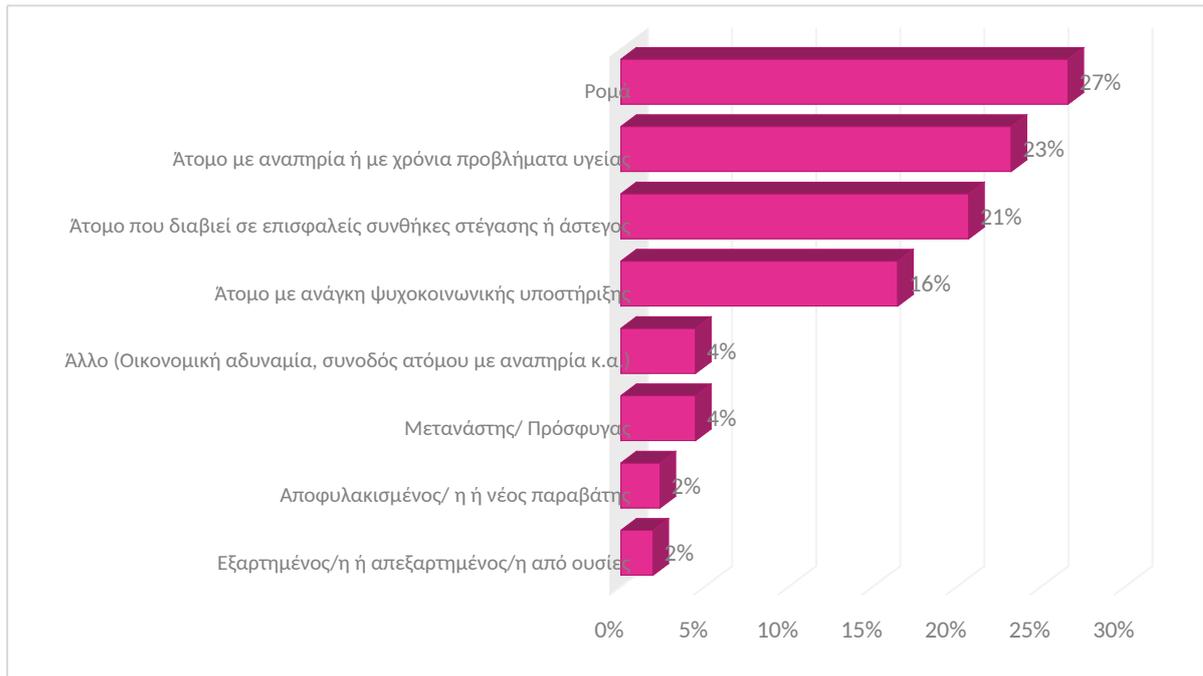
χρόνια προβλήματα υγείας (23%) και άτομα που διαβιούν σε επισφαλείς συνθήκες στέγασης ή είναι άστεγοι (21%). Επιπλέον, 16% αναφέρουν ανάγκη ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, ενώ μικρότερα ποσοστά αφορούν μετανάστες/πρόσφυγες (4%), αποφυλακισμένους/νέους παραβάτες (2%) και εξαρτημένους/απεξαρτημένους από ουσίες (2%). Ένα 4% εντάσσεται στην κατηγορία «Άλλο», που περιλαμβάνει οικονομική αδυναμία ή συνοδούς ατόμων με αναπηρία. Η εικόνα αυτή καταδεικνύει ότι οι δομές καλούνται να ανταποκριθούν σε ποικίλες και συχνά πολλαπλές ανάγκες, τόσο κοινωνικές όσο και υγειονομικές, και να προσαρμόσουν τις υπηρεσίες τους ώστε να καλύπτονται οι διαφορετικές προτεραιότητες κάθε ευάλωτης ομάδας.

Πίνακας 35: Κατηγορίες ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ενταξης Μεταναστών

Κατηγορίες	Ποσοστό (%)
Άτομο που διαβιεί σε επισφαλείς συνθήκες στέγασης ή άστεγος	21%
Άτομο με αναπηρία ή με χρόνια προβλήματα υγείας	23%
Άτομο με ανάγκη ψυχοκοινωνικής υποστήριξης	16%
Μετανάστης / Πρόσφυγας	4%
Ρομά	27%
Αποφυλακισμένος/η ή νέος παραβάτης	2%
Εξαρτημένος/η ή απεξαρτημένος/η από ουσίες	2%
Άλλο (Οικονομική αδυναμία, συνοδός ατόμου με αναπηρία κ.α.)	4%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 59: Κατηγορίες ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας, Παραρτημάτων Ρομά και Κέντρων Ένταξης Μεταναστών.

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΡΟΜΑ & ΚΕΜ)

Β.0 Σε ποια Δομή εξυπηρετείστε; (Σημειώστε μόνο μία επιλογή)

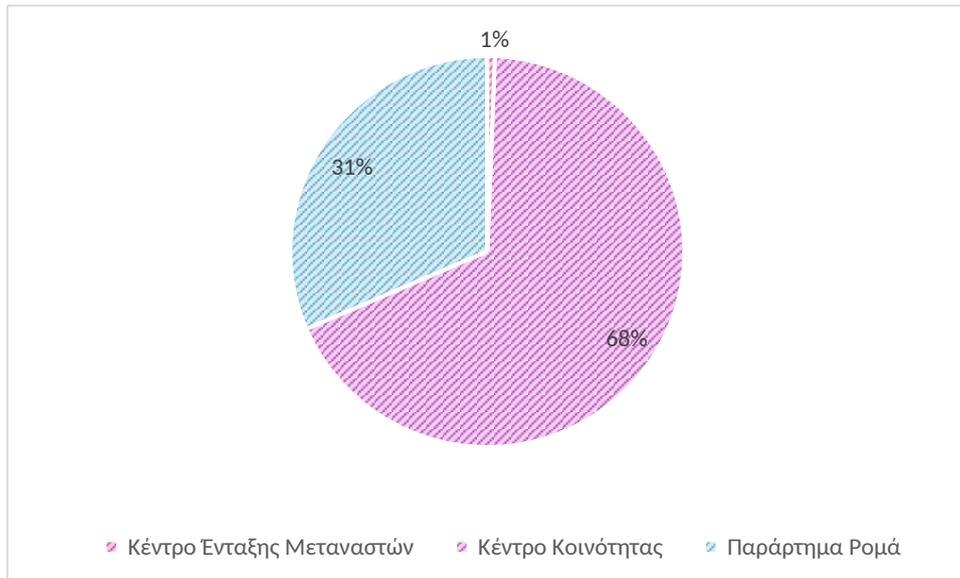
Το 68% του συνόλου των ερωτηθέντων εξυπηρετούνται από το Κέντρο Κοινότητας, το 31% από το Παράρτημα Ρομά και μόλις το 1% από το Κέντρο Ένταξης Μεταναστών. Οι επόμενες ερωτήσεις απαντήθηκαν από την αντίστοιχη μερίδα συμμετεχόντων για κάθε δομή εξυπηρέτησης.

Πίνακας 36: Δομή εξυπηρέτησης ωφελούμενων (Κέντρα Κοινότητας, Παραρτήματα Ρομά και Κέντρα Ένταξης Μεταναστών)

Δομή Εξυπηρέτησης	Ποσοστό (%)
Κέντρο Κοινότητας	68%
Παράρτημα Ρομά	31%
Κέντρο Ένταξης Μεταναστών	1%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 60: Δομή εξυπηρέτησης ωφελούμενων (Κέντρα Κοινότητας, Παραρτήματα Ρομά και Κέντρα Ένταξης Μεταναστών)

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Τα ακόλουθα πεδία συμπληρώθηκαν για την Δομή που απάντησε ο κάθε συμμετέχων στην ερώτηση Β.0.

B.1 Κέντρο Κοινότητας

B.1.α Πόσο συχνά λαμβάνετε υπηρεσίες από το Κέντρο Κοινότητας;

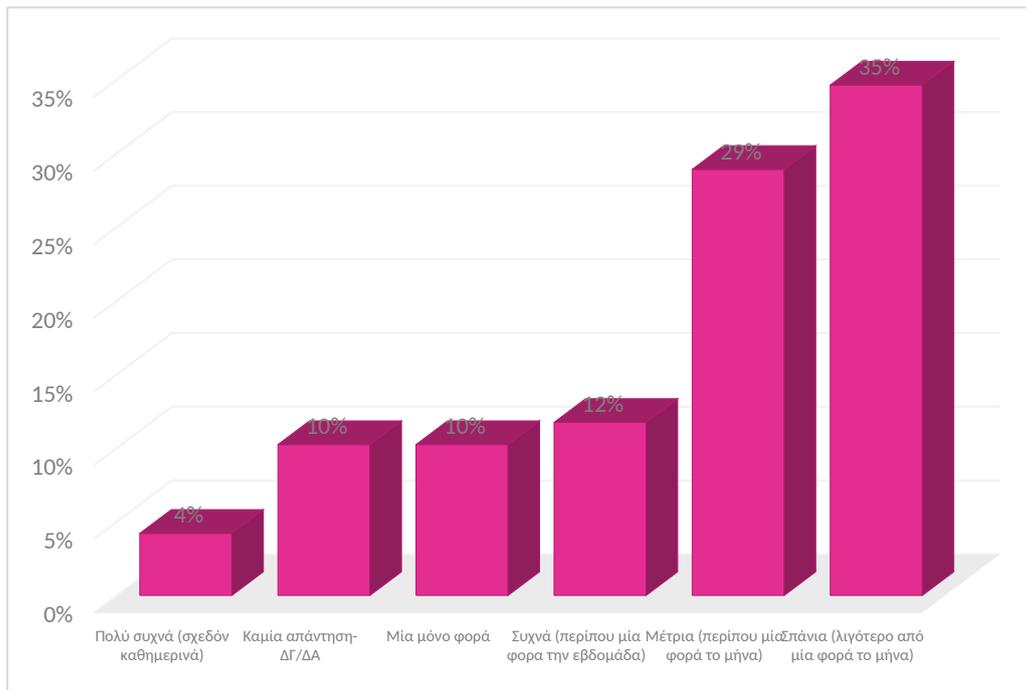
Η κατανομή της συχνότητας λήψης υπηρεσιών από το Κέντρο Κοινότητας δείχνει ότι η πλειονότητα των ωφελούμενων χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες με μέτρη ή σπάνια: 29% περίπου μία φορά τον μήνα και 35% λιγότερο από μία φορά τον μήνα. Μόλις το 16% των ωφελούμενων χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες συχνά ή πολύ συχνά (12% περίπου μία φορά την εβδομάδα, 4% σχεδόν καθημερινά), ενώ 10% αναφέρει ότι τις έχει χρησιμοποιήσει μόνο μία φορά και άλλο 10% δεν απάντησε. Η εικόνα αυτή υποδεικνύει ότι η καθημερινή ή τακτική χρήση των υπηρεσιών είναι σχετικά περιορισμένη, κάτι που μπορεί να οφείλεται είτε στις προσωπικές ανάγκες των ωφελούμενων είτε σε περιορισμούς πρόσβασης, όπως γεωγραφική απόσταση, εργασία ή έλλειψη χρόνου. Παράλληλα, η χαμηλή συχνότητα χρήσης μπορεί να υποδηλώνει ότι οι υπηρεσίες του Κέντρου χρησιμοποιούνται κυρίως για συγκεκριμένες ανάγκες ή περιστασιακές υποστηρίξεις και όχι ως καθημερινή ή συνεχής πηγή βοήθεια.

Πίνακας 37: Συχνότητα λήψης υπηρεσιών ωφελούμενων από τα Κέντρα Κοινότητας

Συχνότητα Λήψης Υπηρεσιών	Ποσοστό (%)
Πολύ συχνά (σχεδόν καθημερινά)	4%
Συχνά (περίπου μία φορά την εβδομάδα)	12%
Μέτρια (περίπου μία φορά τον μήνα)	29%
Σπάνια (λιγότερο από μία φορά τον μήνα)	35%
Μία μόνο φορά	10%
Καμία απάντηση - ΔΓ/ΔΑ	10%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 61.: Συχνότητα λήψης υπηρεσιών ωφελούμενων από τα Κέντρα Κοινότητας

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Β.1.β Ποιο είναι το χρονικό διάστημα που εξυπηρετείστε από το Κέντρο Κοινότητας;

Η κατανομή του διαστήματος εξυπηρέτησης από το Κέντρο Κοινότητας δείχνει ότι οι ωφελούμενοι παρουσιάζουν σχετικά μεγάλη ποικιλία στη διάρκεια της σχέσης τους με τη δομή. Ένα σημαντικό ποσοστό έχει εξυπηρετείται για 3-4 χρόνια (22%) και 5 ή περισσότερα χρόνια (17%), υποδηλώνοντας ότι οι δομές παρέχουν μακροχρόνια υποστήριξη σε ένα μέρος των χρηστών. Παράλληλα, 13% χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες για λιγότερο από 6 μήνες και 20% για 6-12 μήνες, ενώ 19% για 1-2 χρόνια, γεγονός που δείχνει ότι υπάρχει και σημαντικός αριθμός ωφελούμενων με πιο πρόσφατη ένταξη. Το 8% δεν απάντησε. Η εικόνα αυτή

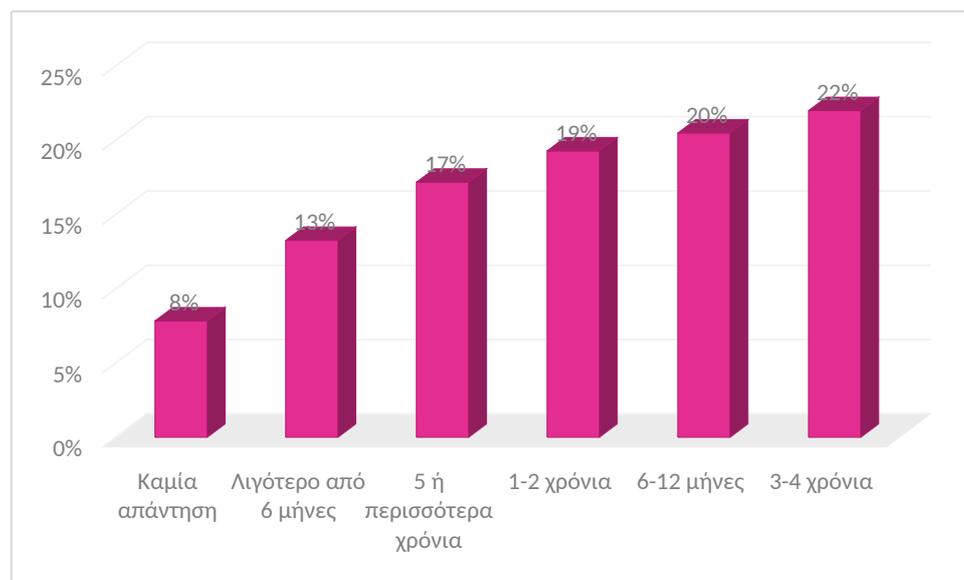
υπογραμμίζει ότι το Κέντρο Κοινότητας καλύπτει τόσο νέους όσο και παλαιούς ωφελούμενους, προσφέροντας ευκαιρίες για σταθερή και συνεχή υποστήριξη, ενώ ταυτόχρονα ανταποκρίνεται και σε περιστασιακές ή βραχυχρόνιες ανάγκες.

Πίνακας 38: Διάστημα εξυπηρέτησης ωφελούμενων από τα Κέντρα Κοινότητας

Διάστημα Εξυπηρέτησης	Ποσοστό (%)
Λιγότερο από 6 μήνες	13%
6-12 μήνες	20%
1-2 χρόνια	19%
3-4 χρόνια	22%
5 ή περισσότερα χρόνια	17%
Καμία απάντηση	8%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 62: Διάστημα εξυπηρέτησης ωφελούμενων από τα Κέντρα Κοινότητας

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

B.1.γ Ποια ήταν η πηγή πληροφόρησης για τη δομή; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Στην παρούσα ερώτηση πολλαπλών επιλογών, τα ποσοστά κάθε κατηγορίας υπολογίστηκαν με βάση τον συνολικό αριθμό των απαντήσεων που δόθηκαν (σύνολο επιλεγμένων επιλογών) και όχι με βάση τον συνολικό αριθμό των συμμετεχόντων.

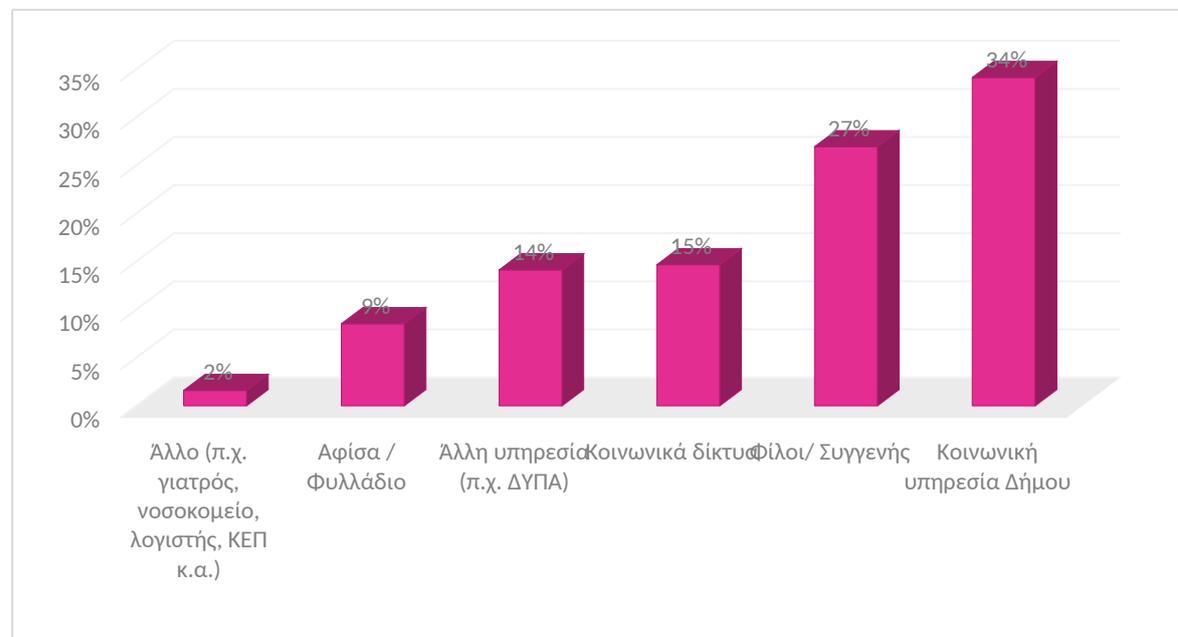
Η κατανομή των πηγών πληροφόρησης για το Κέντρο Κοινότητας δείχνει ότι η πλειονότητα των ωφελούμενων ενημερώνεται μέσω θεσμικών φορέων, με την κοινωνική υπηρεσία του Δήμου να αποτελεί την κύρια πηγή (34%). Σημαντικό ποσοστό βασίζεται σε φίλους ή συγγενείς (27%) και σε κοινωνικά δίκτυα (15%), ενώ 14% ενημερώθηκε μέσω άλλων υπηρεσιών, όπως η ΔΥΠΑ. Μικρότερο ρόλο διαδραματίζουν οι αφίσες ή τα φυλλάδια (9%) και άλλες πηγές, όπως γιατροί, νοσοκομεία, λογιστές ή ΚΕΠ (2%). Η εικόνα αυτή υπογραμμίζει ότι η ενημέρωση για τις υπηρεσίες του Κέντρου Κοινότητας προέρχεται τόσο από επίσημες θεσμικές δομές όσο και από προσωπικά δίκτυα, με τους επίσημους φορείς να έχουν τον πιο καθοριστικό ρόλο στην πρόσβαση των ωφελούμενων στις υπηρεσίες

Πίνακας 39: Πηγή Πληροφόρησης για το Κέντρο Κοινότητας

Πηγή Πληροφόρησης	Ποσοστό (%)
Κοινωνική υπηρεσία Δήμου	34%
Κοινωνικά δίκτυα	15%
Φίλοι/Συγγενείς	27%
Άλλη υπηρεσία (πχ ΔΥΠΑ)	14%
Αφίσα / Φυλλάδιο	9%
Άλλο (π.χ. γιατρός, νοσοκομείο, λογιστής, ΚΕΠ κ.α.)	2%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 63: Πηγή Πληροφόρησης για το Κέντρο Κοινότητας

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

B.2 Παράρτημα Ρομά

B.2.α Πόσο συχνά λαμβάνετε τις υπηρεσίες του Παραρτήματος Ρομά;

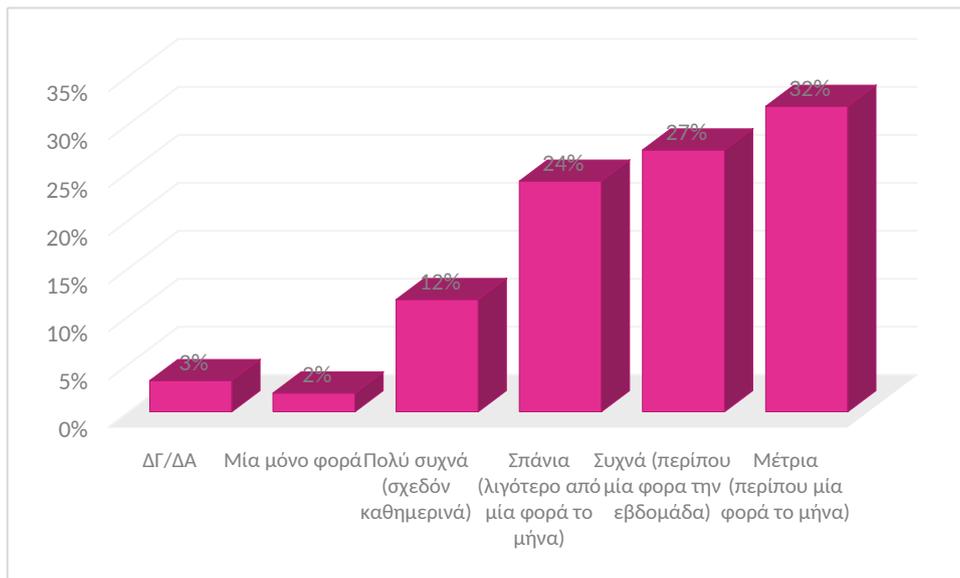
Η κατανομή της συχνότητας λήψης υπηρεσιών στο Παράρτημα Ρομά δείχνει ότι μεγάλο μέρος των ωφελούμενων χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες τακτικά: 12% πολύ συχνά (σχεδόν καθημερινά) και 27% περίπου μία φορά την εβδομάδα, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό (32%) αξιοποιεί τις υπηρεσίες μέτρια (περίπου μία φορά τον μήνα). Σπάνια τις χρησιμοποιεί το 24%, μόλις 2% τις έχει λάβει μία μόνο φορά, και 3% δεν απάντησε. Η εικόνα αυτή υποδηλώνει ότι οι υπηρεσίες του Παραρτήματος Ρομά καλύπτουν τόσο τακτικές όσο και περιστασιακές ανάγκες των ωφελούμενων, με μεγαλύτερη συγκέντρωση σε εβδομαδιαία ή μηνιαία χρήση, γεγονός που μπορεί να σχετίζεται με συγκεκριμένες δραστηριότητες, προγράμματα ή προσωπικές ανάγκες των οικογενειών της κοινότητας. Παράλληλα, η σχετικά υψηλή συχνότητα τακτικής χρήσης σε σχέση με άλλα Κέντρα υπογραμμίζει τη σημασία του Παραρτήματος ως σταθερό πόρο για την κοινότητα Ρομά.

Πίνακας 40: Συχνότητα λήψης υπηρεσιών για το Παράρτημα Ρομά.

Συχνότητα Λήψης Υπηρεσιών	Ποσοστό (%)
Πολύ συχνά (σχεδόν καθημερινά)	12%
Συχνά (περίπου μία φορά την εβδομάδα)	27%
Μέτρια (περίπου μία φορά τον μήνα)	32%
Σπάνια (λιγότερο από μία φορά τον μήνα)	24%
Μία μόνο φορά	2%
ΔΓ/ΔΑ	3%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 64: Συχνότητα λήψης υπηρεσιών για το Παράρτημα Ρομά

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

B.2.β Ποιο είναι το χρονικό διάστημα που εξυπηρετείστε από το Παράρτημα Ρομά;

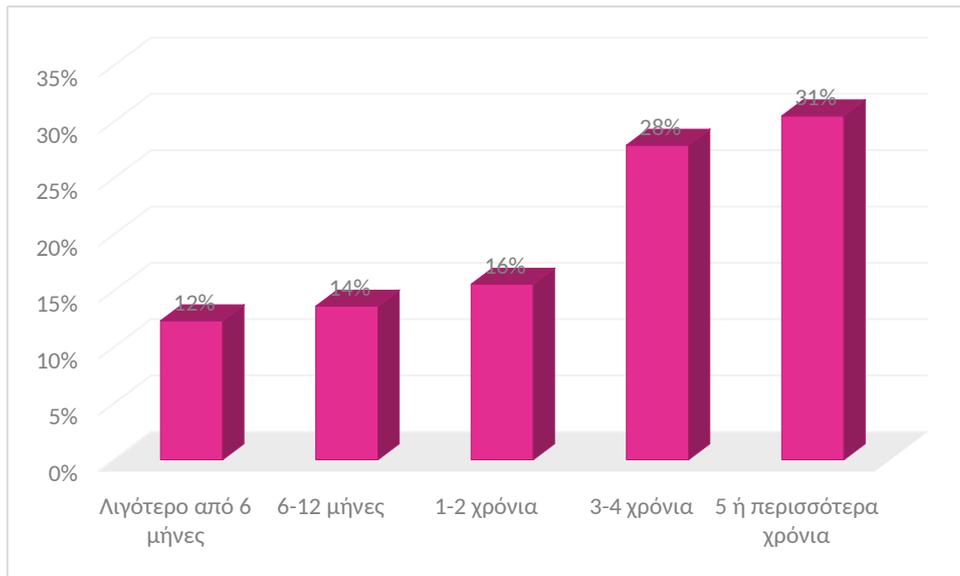
Η κατανομή του διαστήματος εξυπηρέτησης στο Παράρτημα Ρομά δείχνει ότι η πλειονότητα των ωφελομένων εξυπηρετείται από τη δομή από 1 μήνα έως 4 χρόνια. Συγκεκριμένα, 32% εξυπηρετείται για 1-2 χρόνια, 24% για 3-4 χρόνια, 27% για 6-12 μήνες και 12% λιγότερο από 6 μήνες, ενώ μόνο 2% έχει εξυπηρετηθεί για 5 ή περισσότερα χρόνια. Η εικόνα αυτή υποδηλώνει ότι το Παράρτημα παρέχει υποστήριξη τόσο σε σχετικά νέους ωφελομένους όσο και σε άτομα με μεσομακροχρόνια συμμετοχή, γεγονός που ενισχύει τη συνέχεια και την οικειότητα με τις υπηρεσίες, ενώ η χαμηλή συμμετοχή στην κατηγορία 5+ ετών δείχνει ότι η μακροχρόνια παραμονή στη δομή είναι περιορισμένη, πιθανώς λόγω κινητικότητας ή αλλαγών στις ανάγκες της κοινότητας Ρομά.

Πίνακας 41: Διάστημα εξυπηρέτησης από το Παράρτημα Ρομά

Διάστημα Εξυπηρέτησης	Ποσοστό (%)
Λιγότερο από 6 μήνες	12%
6-12 μήνες	27%
1-2 χρόνια	32%
3-4 χρόνια	24%
5 ή περισσότερα χρόνια	2%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 65: Διάστημα εξυπηρέτησης από το Παράρτημα Ρομά

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

B.2.γ Ποια ήταν η πηγή πληροφόρησης για τη δομή; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Στην παρούσα ερώτηση πολλαπλών επιλογών, τα ποσοστά κάθε κατηγορίας υπολογίστηκαν με βάση τον συνολικό αριθμό των απαντήσεων που δόθηκαν (σύνολο επιλεγμένων επιλογών) και όχι με βάση τον συνολικό αριθμό των συμμετεχόντων.

Η κατανομή των πηγών πληροφόρησης για το Παράρτημα Ρομά δείχνει ότι η πλειονότητα των ωφελούμενων ενημερώνεται μέσω προσωπικών δικτύων, με φίλους ή συγγενείς να αποτελούν την κύρια πηγή ενημέρωσης (62%). Σημαντικό ρόλο παίζουν επίσης η κοινωνική υπηρεσία του Δήμου (21%) και άλλες υπηρεσίες, όπως η ΔΥΠΑ (9%), ενώ τα αφισιακά ή έντυπα μέσα έχουν ελάχιστη επίδραση (1%). Δεν καταγράφηκαν άλλες πηγές. Η εικόνα αυτή υπογραμμίζει ότι η διάχυση της πληροφόρησης στην κοινότητα Ρομά βασίζεται κυρίως σε προσωπικές επαφές και δίκτυα, κάτι που δείχνει τη σημασία των σχέσεων εμπιστοσύνης και της κοινωνικής δικτύωσης για την πρόσβαση στις υπηρεσίες, ενώ οι επίσημοι φορείς φαίνεται να λειτουργούν συμπληρωματικά.

Πίνακας 42: Πηγή πληροφόρησης για το Παράρτημα Ρομά

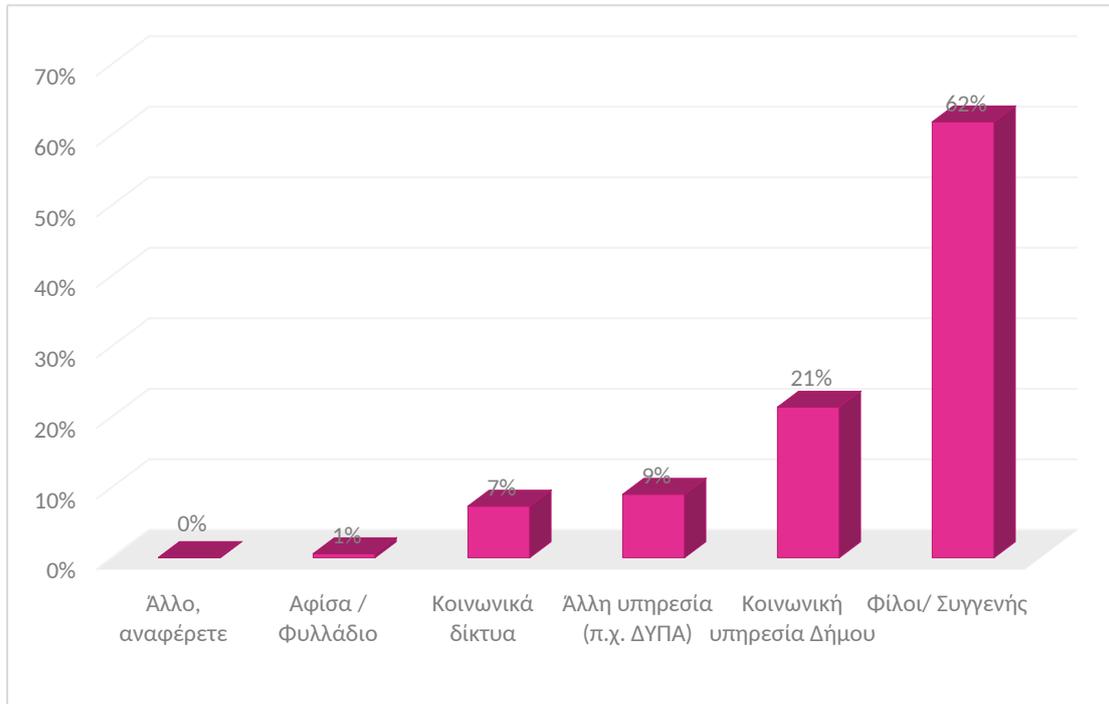
Πηγή Πληροφόρησης	Ποσοστό (%)
Κοινωνική υπηρεσία Δήμου	21%
Κοινωνικά δίκτυα	7%
Φίλοι/Συγγενείς	62%
Άλλη υπηρεσία (πχ ΔΥΠΑ)	9%
Αφίσα / Φυλλάδιο	1%

Άλλο

0%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 66: Πηγή πληροφόρησης για το Παράρτημα Ρομά

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

B.3 Κέντρο Ένταξης Μεταναστών

B.3.α Πόσο συχνά λαμβάνετε τις υπηρεσίες του Κέντρου Ένταξης Μεταναστών;

Συνολικά οι απαντήσεις που λήφθηκαν για το Κέντρο Ένταξης Μεταναστών, ήταν τρεις (3). Οι δύο εκ των τριών ερωτηθέντων απάντησαν «Συχνά (περίπου μία φορά την εβδομάδα)», ενώ ο ένας δεν απάντησε καθόλου.

B.3.β Ποιο είναι το χρονικό διάστημα που εξυπηρετείστε από το Κέντρο Ένταξης Μεταναστών;

Συνολικά οι απαντήσεις που λήφθηκαν για το Κέντρο Ένταξης Μεταναστών, ήταν τρεις (3). Ο ένας ερωτηθέν δεν απάντησε καθόλου, ενώ οι υπόλοιποι δύο απάντησαν «Λιγότερο από 6 μήνες» και «6-12 μήνες»

Β.3.γ Ποια ήταν η πηγή πληροφόρησης για τη δομή; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Συνολικά οι απαντήσεις που λήφθηκαν για το Κέντρο Ένταξης Μεταναστών, ήταν τρεις (3). Ο ένας στους τρεις ερωτηθέντες δεν επέλεξε καμία απάντηση. Ένας ερωτηθέντας εκ των τριών, επέλεξε μόνο ως πηγή πληροφόρησης την Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου, και ο τρίτος επέλεξε τα Κοινωνικά Δίκτυα, τους Φίλους/Συγγενείς και την επιλογή «Άλλη υπηρεσία (π.χ. ΔΥΠΑ).

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ: ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ ΡΟΜΑ & ΚΕΜ

Γ.1 Κέντρο Κοινότητας

Γ.1.α Πόσο ικανοποιημένη/ος είστε από τις υπηρεσίες του Κέντρου Κοινότητας;

Οι απαντήσεις των ωφελούμενων αποτυπώνουν ένα ιδιαίτερα θετικό επίπεδο ικανοποίησης από τις υπηρεσίες των Κέντρων Κοινότητας, με τα ποσοστά «πολύ» και «πάρα πολύ» να κυριαρχούν σχεδόν σε όλες τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Ταυτόχρονα, σημαντικό μέρος των συμμετεχόντων αξιολογεί τις υπηρεσίες ως «αρκετά» ικανοποιητικές, ενισχύοντας την εικόνα συνολικής αποτελεσματικότητας των δομών.

Ωστόσο, είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι ένα σημαντικό ποσοστό συμμετεχόντων, που εξυπηρετούνται από τα Κέντρα Κοινότητας, δεν έδωσε καμία απάντηση, ενδεχομένως επειδή δεν έλαβε την αντίστοιχη υπηρεσία. Τα ποσοστά αποχής κυμαίνονται μεταξύ 13 έως 22%.

Αναλυτικότερα, υπηρεσίες όπως η πληροφόρηση και υποστήριξη για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα και για άλλα επιδόματα/συντάξεις, αξιολογήθηκαν ως πάρα πολύ ικανοποιητικές με ποσοστά 58-59%. Έπειτα, η βοήθεια για πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες (τρόφιμα, φάρμακα κ.α.) ικανοποίησε πάρα πολύ το 41% των ωφελούμενων, ενώ η πληροφόρηση και στήριξη σε θέματα φροντίδας ατόμων με ειδικές ανάγκες, παιδιά και ηλικιωμένους, ικανοποίησε πάρα πολύ το 32%, ενώ το 27% δεν έλαβε την υπηρεσία.

Οι υπηρεσίες οι για τις οποίες η ικανοποίηση είναι ιδιαίτερα υψηλή, με ποσοστά που κυμαίνονται από 39% έως 44% είναι αυτές της υποστήριξης για ζητήματα στέγασης ή την αντιμετώπιση έλλειψης στέγης, της υποστήριξης για συμμετοχή σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης & Νέας Γενιάς, της ενημέρωσης για θέματα νομικού χαρακτήρα, και τέλος, της πληροφόρησης για πρόσβαση σε υπηρεσίες στήριξης γυναικών. Τέλος, ένα σημαντικό ποσοστό που κυμαίνεται από 46% έως 48% δήλωσε πάρα πολύ ικανοποιημένο, όπως η υποστήριξη για συμμετοχή σε προγράμματα νέων, δράσεις κοινωνικοποίησης και κοινωνικής ένταξης μαθητών με ειδικές ανάγκες ή μαθησιακές δυσκολίες και τέλος, δημιουργική απασχόληση.

Αν και υπάρχει ένα ποσοστό που δηλώνει ότι δεν έλαβε συγκεκριμένες υπηρεσίες - γεγονός αναμενόμενο λόγω διαφοροποίησης αναγκών- τα συνολικά ευρήματα καταδεικνύουν ότι τα Κέντρα Κοινότητας ανταποκρίνονται ουσιαστικά στους ωφελούμενους, καλύπτοντας κρίσιμες κοινωνικές, ψυχοκοινωνικές και πρακτικές ανάγκες και ενισχύοντας τη λειτουργία τους ως βασικός πυλώνας κοινωνικής προστασίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Πίνακας 43: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις υπηρεσίες του Κέντρου Κοινότητας

Υπηρεσία	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ	Δεν έλαβα την υπηρεσία	Καμία απάντηση
Πληροφορίες και υποστήριξη για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα	0%	1%	7%	11%	58%	11%	13%
Πληροφορίες και υποστήριξη για άλλα επιδόματα / συντάξεις	1%	1%	5%	15%	59%	6%	13%
Βοήθεια για πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες (τρόφιμα, φάρμακα κ.α.)	0%	3%	11%	15%	41%	15%	16%
Πληροφόρηση και υποστήριξη σε θέματα φροντίδας (ΑμεΑ, ηλικιωμένοι, βρέφη, παιδιά)	1%	2%	6%	16%	32%	27%	17%
Υποστήριξη για ζητήματα στέγασης ή αντιμετώπιση έλλειψης στέγης	0%	2%	7%	10%	25%	39%	17%
Πληροφόρηση για πρόσβαση σε υπηρεσίες στήριξης γυναικών (κακοποίηση, κοινωνική ένταξη)	2%	2%	6%	11%	17%	44%	20%
Υποστήριξη για συμμετοχή σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης & Νέας Γενιάς	0%	3%	8%	10%	20%	39%	20%
Πληροφόρηση και συμβουλευτική για εργασία, κατάρτιση, επιμόρφωση, επαγγελματικό προσανατολισμό	0%	3%	10%	17%	24%	28%	18%
Συμβουλευτική ψυχοκοινωνική στήριξη (παιδιών, ενηλίκων, οικογένειας)	1%	2%	8%	15%	30%	29%	16%

Δημιουργική απασχόληση και στήριξη παιδιών σχολικής/προσχολικής ηλικίας (μαθησιακή υποστήριξη, παροχή γευμάτων, υποστήριξη σχολείου)	2%	2%	6%	7%	15%	48%	20%
Υποστήριξη για συμμετοχή σε προγράμματα νέων (δεξιότητες, πολιτισμός, συμμετοχή)	1%	2%	7%	7%	17%	46%	20%
Δράσεις κοινωνικοποίησης/κοινωνικής ένταξης για μαθητές ΑμεΑ ή παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες	1%	2%	7%	6%	15%	47%	22%
Ενημέρωση για θέματα νομικού χαρακτήρα (δικαιώματα, διαδικασίες)	1%	1%	8%	8%	19%	41%	21%
Άλλη υπηρεσία που δεν αναφέρετε	0%	0%	0%	0%	1%	0%	99%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 67: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις υπηρεσίες του Κέντρου Κοινότητας

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γ.1.β Σε ποιο βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από τη λειτουργία του Κέντρου Κοινότητας, λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω κριτήρια;

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι ωφελούμενοι εκφράζουν πολύ υψηλά επίπεδα ικανοποίησης ως προς τα επιμέρους κριτήρια λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας, με τις θετικές αξιολογήσεις («πολύ» και «πάρα πολύ») να κυριαρχούν σε όλα τα πεδία. Η αποχή ή η άγνοια των ωφελούμενων περί των παροχών φτάνει μέχρι και 5-6% σε όλα τα κριτήρια.

Στην κατηγορία Πρόσβαση & Εξυπηρέτηση, η πλειονότητα των συμμετεχόντων δηλώνει ότι η τοποθεσία, το ωράριο και η διαδικασία εγγραφής διευκολύνουν ουσιαστικά την πρόσβαση, με ποσοστά 58-59% στην κατηγορία «πάρα πολύ». Αντίστοιχα υψηλή είναι και η ικανοποίηση από τον χρόνο εξυπηρέτησης, με το 58% των ωφελούμενων να δηλώνουν «πάρα πολύ» ικανοποιημένοι. Ακόμη πιο έντονα θετική είναι η εικόνα που προκύπτει για το Προσωπικό, όπου οι συμμετέχοντες αξιολογούν εξαιρετικά θετικά τη συμπεριφορά, την

επαγγελματικότητα και τον σεβασμό στο απόρρητο. Οι βαθμολογίες «πάρα πολύ» κινούνται σταθερά πάνω από 58 έως 69%, ενώ τα αρνητικά ποσοστά είναι σχεδόν μηδενικά.

Σε σχέση με τις Υποδομές & Ασφάλεια, τα δεδομένα δείχνουν υψηλό αίσθημα ασφάλειας και καταλληλότητα του χώρου, με θετικές απαντήσεις που υπερβαίνουν το 50%. Στο πεδίο της Ποιότητας Υπηρεσιών, οι ωφελούμενοι θεωρούν ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες καλύπτουν σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες τους και συμβάλλουν ουσιαστικά στην καθημερινότητά τους, με τις πιο ισχυρές θετικές απαντήσεις να αγγίζουν ή να ξεπερνούν το 60%.

Τέλος, ο Αντίκτυπος της δομής αξιολογείται ιδιαίτερα υψηλά: η συμβολή των υπηρεσιών στη βελτίωση της καθημερινής ζωής, στην ενίσχυση της ασφάλειας και στη λειτουργική στήριξη των οικογενειών εμφανίζει συντριπτικά θετικές αξιολογήσεις, με το 64% να δηλώνει «πάρα πολύ» ικανοποιημένο από τη συνολική λειτουργία του Κέντρου Κοινότητας. Συνολικά, τα ευρήματα αποδεικνύουν ότι τα Κέντρα Κοινότητας καλύπτουν αποτελεσματικά τις ανάγκες των ωφελούμενων και προσφέρουν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, ενισχύοντας ουσιαστικά την κοινωνική προστασία σε τοπικό επίπεδο.

Πίνακας 44: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τη λειτουργία του Κέντρου Κοινότητας βάσει κριτηρίων.

Κατηγορία	Κριτήριο Αξιολόγησης	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	ΔΓ/ΔΑ	Καμία απάντηση
Πρόσβαση & Εξυπηρέτηση	Η τοποθεσία και το ωράριο λειτουργίας διευκόλυναν την πρόσβασή μου στη δομή	0%	2%	17%	17%	58%	1%	5%
	Η διαδικασία εγγραφής/ένταξης ήταν απλή και κατανοητή	0%	2%	15%	19%	59%	0%	5%
	Ο χρόνος εξυπηρέτησης ήταν ικανοποιητικός	0%	1%	15%	20%	58%	1%	5%
Προσωπικό	Το προσωπικό ήταν ευγενικό και με αντιμετώπισε με σεβασμό	0%	0%	7%	18%	69%	0%	5%
	Διασφαλίστηκε η εμπιστευτικότητα των προσωπικών μου δεδομένων	0%	3%	12%	20%	58%	1%	5%

	Το προσωπικό διέθετε επαγγελματισμό και επαρκή γνώση	0%	0%	8%	23%	63%	0%	6%
Υποδομές & Ασφάλεια	Ο χώρος της δομής ήταν καθαρός και ασφαλής	0%	3%	16%	24%	52%	1%	5%
	Υπήρχε διασφάλιση ιδιωτικότητας σε ευαίσθητες συζητήσεις	2%	10%	14%	18%	49%	1%	5%
Ποιότητα Υπηρεσιών	Οι υπηρεσίες που έλαβα ανταποκρίθηκαν στις ανάγκες μου	0%	2%	14%	23%	55%	1%	5%
	Το περιεχόμενο και η καθοδήγηση που έλαβα ήταν σαφή και κατανοητά	0%	0%	9%	26%	61%	0%	5%
	Οι υπηρεσίες συνέβαλαν στην επίλυση συγκεκριμένων δυσκολιών που αντιμετώπιζα	1%	2%	16%	25%	49%	2%	5%
Αντίκτυπος	Μέσω των υπηρεσιών καλύφθηκαν βασικές ανάγκες μου	2%	6%	20%	23%	42%	3%	5%
	Βελτιώθηκε η καθημερινότητά μου	3%	4%	25%	28%	33%	3%	5%
	Ένωσα στήριξη και ενδυνάμωση	0%	2%	14%	26%	49%	2%	6%
Συνολική Ικανοποίηση	Συνολικά, είμαι ικανοποιημένος/η από τη λειτουργία της δομής	0%	0%	7%	23%	64%	1%	6%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 68: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τη λειτουργία του Κέντρου Κοινότητας βάσει κριτηρίων.

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γ.2 Παράρτημα Ρομά

Γ.2.α Πόσο ικανοποιημένη/ος είστε από τις υπηρεσίες του Παραρτήματος Ρομά;

Η αποτύπωση του βαθμού ικανοποίησης των ωφελούμενων από τις επιμέρους υπηρεσίες των Παραρτημάτων Ρομά της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας αναδεικνύει ένα έντονα θετικό προφίλ αξιολόγησης. Για όλες σχεδόν τις παρεχόμενες υπηρεσίες, τα ποσοστά που συγκεντρώνει η απάντηση «Πολύ» βρίσκονται σταθερά μεταξύ 21-31% και τα ποσοστά που συγκεντρώνει η απάντηση «Πάρα Πολύ» βρίσκονται κυρίως μεταξύ 23-31% και 38-48%, επιβεβαιώνοντας την υψηλή ανταπόκριση των δομών στις ανάγκες της κοινότητας. Σημειώνεται ότι η μερίδα ωφελούμενων που δεν έδωσαν καμία απάντηση κυμαίνεται μεταξύ 3% και 14%. Τα ποσοστά δυσαρέσκειας («Καθόλου» ή «Λίγο») παραμένουν περιορισμένα, ενώ σημαντικό είναι ότι ένα μικρό μόνο μέρος του πληθυσμού δηλώνει πως δεν έλαβε συγκεκριμένες υπηρεσίες.

Εξαιρετικά θετική αξιολόγηση καταγράφεται για υπηρεσίες όπως η διευκόλυνση πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες, η ενημέρωση για θέματα υγείας, καθώς και η υποστήριξη στην έναρξη επαγγελματικής δραστηριότητας, όπου τα υψηλά ποσοστά ικανοποίησης συνδυάζονται με πολύ χαμηλά επίπεδα αρνητικών απαντήσεων. Παράλληλα, οι υπηρεσίες ενδυνάμωσης γυναικών, επαγγελματικού προσανατολισμού και κοινωνικής υποστήριξης παρουσιάζουν επίσης υψηλές θετικές επιδόσεις, γεγονός που καταδεικνύει την πολυδιάστατη συνεισφορά των Παραρτημάτων στη βελτίωση της καθημερινότητας των ωφελούμενων.

Συνολικά, τα ευρήματα επιβεβαιώνουν ότι οι υπηρεσίες των Παραρτημάτων Ρομά λειτουργούν αποτελεσματικά, στοχευμένα και με υψηλό κοινωνικό αντίκτυπο για τις οικογένειες και τα μέλη της κοινότητας.

Πίνακας 45: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις υπηρεσίες του Παραρτήματος Ρομά.

Υπηρεσία	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ	Δεν έλαβα την υπηρεσία	Καμία απάντηση
Συμβουλευτική οικογένειας, στήριξη δικαιωμάτων και υποστήριξη πρόσβασης παιδιών σε δημόσιες υπηρεσίες (σχολείο, αθλητισμός, πολιτισμός, δημιουργική απασχόληση κλπ).	3%	2%	16%	26%	38%	14%	3%
Στήριξη, ενδυνάμωση και	5%	6%	16%	21%	31%	16%	6%

ενεργοποίηση των γυναικών							
Διευκόλυνση και βοήθεια για πρόσβαση σε υπηρεσίες ρύθμισης προνοιακών αιτημάτων, δικαστικών, αστικοδημοτικών και νομικών εκκρεμοτήτων	3%	3%	14%	28%	42%	6%	5%
Ενημέρωση για θέματα δημόσιας υγείας και πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες υγείας	0%	3%	9%	31%	48%	4%	5%
Παροχή ιατρικής βοήθειας	10%	3%	13%	27%	25%	14%	8%
Βοήθεια για έναρξη επαγγελματικής δραστηριότητας, συνεταιρισμού ή επιχείρησης κοινωνικής οικονομίας	8%	6%	11%	22%	16%	29%	7%
Υποστήριξη για τη διεύρυνση των επαγγελματικών σας προσόντων	3%	6%	20%	25%	23%	17%	7%
Υποστήριξη για την εύρεση εργασίας	2%	6%	16%	23%	27%	15%	12%
Βοήθεια για συμμετοχή σε δράσεις συμβουλευτικής και κατάρτισης	2%	9%	11%	21%	31%	12%	14%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 69: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις υπηρεσίες του Παραρτήματος Ρομά

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γ.2.β Σε ποιο βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από τη λειτουργία του Παραρτήματος Ρομά, λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω κριτήρια;

Η ανάλυση των απαντήσεων των ωφελούμενων στα Παραρτήματα Ρομά της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας καταδεικνύει ένα ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο συνολικής ικανοποίησης από τη λειτουργία των δομών, εφόσον η πλειοψηφία των απαντήσεων βρίσκεται για την επιλογή «Αρκετά» μεταξύ 3-19%, την επιλογή «Πολύ» μεταξύ 23-35% και την επιλογή «Πάρα Πολύ» μεταξύ 31-63%. Η παρουσία ατόμων που δεν γνώριζαν περί των υπηρεσιών, είναι πολύ μικρή (1%) και όσοι δεν έδωσαν καμία απάντηση αποτελούν μία μερίδα με ποσοστό 7-10%. Τα ποσοστά δυσαρέσκειας είναι εξαιρετικά χαμηλά (0-4%) κατά πλειοψηφία, και μερικές εξαιρέσεις, όπου η απάντηση «Λίγο» αγγίζει το 10%.

Τα βασικότερα κριτήρια αξιολόγησης τα οποία εμφανίζουν την υψηλότερη ικανοποίηση των συμμετεχόντων με ποσοστό άνω του 50%, είναι αυτά της τοποθεσίας, του ωραρίου και της λειτουργίας, που διευκόλυναν την πρόσβαση και την εξυπηρέτηση των ωφελούμενων, η διευκόλυνση για την εγγραφή και την ένταξη, αλλά και ο ικανοποιητικός χρόνος εξυπηρέτησης. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες δήλωσαν πολύ ικανοποιημένοι από την ευγένεια, το σεβασμό και την κατάρτιση του προσωπικού καθώς και από τη διασφάλιση της

εμπιστευτικότητας των προσωπικών δεδομένων. Ακόμη όσον αφορά την ποιότητα των υπηρεσιών, οι συμμετέχοντες δήλωσαν πάρα πολύ ικανοποιημένοι από το σαφές και κατανοητό περιεχόμενο και την καθοδήγηση που λάβανε.

Τα ευρήματα αυτά υπογραμμίζουν την αποτελεσματικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και τεκμηριώνουν την ανάγκη συνέχισης και ενίσχυσης της δράσης, εφόσον η συνολική ικανοποίηση των ωφελομένων φτάνει σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Πίνακας 46: Ικανοποίηση ωφελομένων από τη λειτουργία του Παραρτήματος Ρομά βάσει κριτηρίων

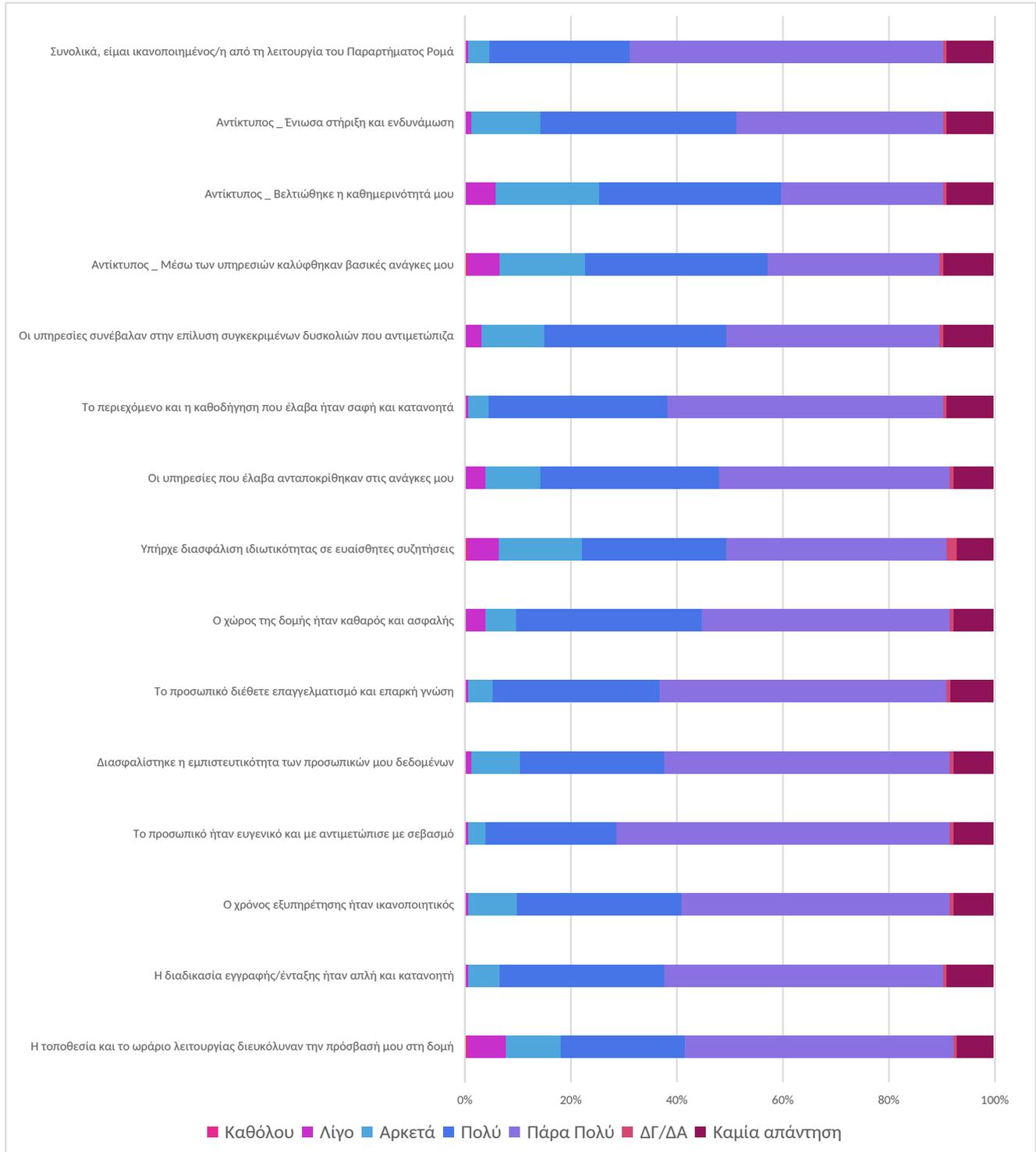
Κατηγορία	Κριτήριο Αξιολόγησης	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	ΔΓ/ΔΑ	Καμία απάντηση
Πρόσβαση & Εξυπηρέτηση	Η τοποθεσία και το ωράριο λειτουργίας διευκόλυναν την πρόσβασή μου στη δομή	0,6%	7%	10%	23%	51%	1%	7%
	Η διαδικασία εγγραφής/ένταξης ήταν απλή και κατανοητή	0,0%	1%	6%	31%	53%	1%	9%
	Ο χρόνος εξυπηρέτησης ήταν ικανοποιητικός	0,0%	1%	9%	31%	51%	1%	8%
Προσωπικό	Το προσωπικό ήταν ευγενικό και με αντιμετώπισε με σεβασμό	0,0%	1%	3%	25%	63%	1%	8%
	Διασφαλίστηκε η εμπιστευτικότητα των προσωπικών μου δεδομένων	0,0%	1%	9%	27%	54%	1%	8%
	Το προσωπικό διαθέτει επαγγελματισμό και επαρκή γνώση	0,0%	1%	5%	32%	54%	1%	8%

Υποδομές Ασφάλεια	& Ο χώρος της δομής ήταν καθαρός και ασφαλής	0,0%	4%	6%	35%	47%	1%	8%
	Υπήρχε διασφάλιση ιδιωτικότητας σε ευαίσθητες συζητήσεις	0,6%	6%	16%	27%	42%	2%	7%
Ποιότητα Υπηρεσιών	Οι υπηρεσίες που έλαβα ανταποκρίθηκαν στις ανάγκες μου	0,0%	4%	10%	34%	44%	1%	8%
	Το περιεχόμενο και η καθοδήγηση που έλαβα ήταν σαφή και κατανοητά	0,0%	1%	4%	34%	52%	1%	9%
	Οι υπηρεσίες συνέβαλαν στην επίλυση συγκεκριμένων δυσκολιών που αντιμετώπιζα	0,0%	3%	12%	34%	40%	1%	10%
Αντίκτυπος	Μέσω των υπηρεσιών καλύφθηκαν βασικές ανάγκες μου	0,6%	6%	16%	34%	32%	1%	10%
	Βελτιώθηκε η καθημερινότητά μου	0,0%	6%	19%	34%	31%	1%	9%
	Ένωσα στήριξη και ενδυνάμωση	0,0%	1%	13%	37%	39%	1%	9%
Συνολική Ικανοποίηση	Συνολικά, είμαι ικανοποιημένος/η από τη λειτουργία	0,0%	1%	4%	27%	59%	1%	9%

	του Παραρτήματος Ρομά								
--	-----------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 70: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τη λειτουργία του Παραρτήματος Ρομά βάσει κριτηρίων

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γ.3 Κέντρο Ένταξης Μεταναστών

Γ.3.α Πόσο ικανοποιημένη/ος είστε από τις υπηρεσίες του Κέντρου Ένταξης Μεταναστών;

*Στον πίνακα συμπληρώνονται τα άτομα που απάντησαν, τα οποία ήταν συνολικά τρία (3).

Πίνακας 47: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις υπηρεσίες του Κέντρου Ένταξης Μεταναστών

Υπηρεσία	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ	Δεν έλαβα την υπηρεσία
Ενημέρωση και παροχή κοινωνικο-ψυχολογικής στήριξης	0	0	1	2	0	0
Ανάπτυξη μαθησιακής στήριξης παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας και ενημέρωση για προγράμματα/μαθήματα ελληνικών ενηλίκων	0	0	0	2	1	0
Στήριξη συμμετοχής σε ομάδες, συλλόγους, οργανώσεις διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου, κλπ.	0	0	0	3	0	0
Βοήθεια για ένταξη σε προγράμματα ελληνικής γλώσσας, κατάρτισης, απασχόλησης, αναγνώρισης δεξιοτήτων και πτυχίων από αλλοδαπή κ.ο.κ. - συμβουλευτική και υπηρεσίες συνοδείας (mentoring schemes)	0	0	1	1	1	0
Μαθήματα ελληνικής γλώσσας και στοιχείων ελληνικής ιστορίας και ελληνικού πολιτισμού σε ενήλικες	0	0	0	3	0	0

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γ.3.β Σε ποιο βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από τη λειτουργία του ΚΕΜ, λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω κριτήρια;

*Στον πίνακα συμπληρώνονται τα άτομα που απάντησαν, τα οποία ήταν συνολικά τρία (3).

Πίνακας 48: Ικανοποίηση ωφελούμενων από τις λειτουργίες του Κέντρου Ένταξης Μεταναστών βάσει κριτηρίων.

Κατηγορία	Κριτήριο Αξιολόγησης	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	ΔΓ/ΔΑ
Πρόσβαση & Εξυπηρέτηση	Η τοποθεσία και το ωράριο λειτουργίας διευκόλυναν την πρόσβασή μου στη δομή	0	0	1	1	1	0
	Η διαδικασία εγγραφής/ένταξης ήταν απλή και κατανοητή	0	0	0	2	1	0
	Ο χρόνος εξυπηρέτησης ήταν ικανοποιητικός	0	0	1	1	1	0
Προσωπικό	Το προσωπικό ήταν ευγενικό και με αντιμετώπισε με σεβασμό	0	0	2	0	1	0
	Διασφαλίστηκε η εμπιστευτικότητα των προσωπικών μου δεδομένων	0	0	2	0	1	0
	Το προσωπικό διαθέτε επαγγελματισμό και επαρκή γνώση	0	0	1	1	1	0
Υποδομές & Ασφάλεια	Ο χώρος της δομής ήταν καθαρός και ασφαλής	0	0	2	1	0	0
	Υπήρχε διασφάλιση ιδιωτικότητας σε ευαίσθητες συζητήσεις	0	0	3	0	0	0
Ποιότητα Υπηρεσιών	Οι υπηρεσίες που έλαβα	0	0	2	0	1	0

	ανταποκρίθηκαν στις ανάγκες μου						
	Το περιεχόμενο και η καθοδήγηση που έλαβα ήταν σαφή και κατανοητά	0	0	2	1	0	0
	Οι υπηρεσίες συνέβαλαν στην επίλυση συγκεκριμένων δυσκολιών που αντιμετώπιζα	0	0	2	0	0	0
Αντίκτυπος	Μέσω των υπηρεσιών καλύφθηκαν βασικές ανάγκες μου	0	0	1	1	1	0
	Βελτιώθηκε η καθημερινότητά μου	0	0	2	0	1	0
	Ένωσα στήριξη και ενδυνάμωση	0	0	2	0	1	0
Συνολική Ικανοποίηση	Συνολικά, είμαι ικανοποιημένος/η από τη λειτουργία του ΚΕΜ	0	0	1	1	1	0

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ: ΑΝΑΓΚΕΣ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΔΟΜΩΝ

Δ.1 Ποιες υπηρεσίες θα θεωρούσατε αναγκαίο να σας παρέχονται από τη δομή (Κέντρο Κοινότητας, Παράρτημα Ρομά, ΚΕΜ), οι οποίες δεν προσφέρονται μέχρι σήμερα;

Στην ερώτηση αυτή, απάντησαν οι 63 ερωτηθέντες από τους 458 (13%). Παρότι οι ωφελούμενοι δηλώνουν γενικά ικανοποιημένοι, οι βασικότερες ανάγκες που κατατέθηκαν εστιάζουν στην ενίσχυση κοινωνικής φροντίδας και βασικών αγαθών, στη βελτίωση της πρόσβασης σε επιδόματα, αιτήσεις και γραφειοκρατικές διαδικασίες, υπηρεσίες ψυχικής υγείας και υποστήριξης ευάλωτων ομάδων και τέλος, στις λειτουργικές βελτιώσεις τις δομές και συγκεκριμένα το προσωπικό, το ωράριο και ο χώρος. Έτσι λοιπόν, οι απαντήσεις

φανέρωσαν πως οι ωφελούμενοι δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στη στήριξη νοικοκυριών με οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες, στη διευκόλυνση των διαδικασιών γραφειοκρατίας και τέλος, στην ανάγκη καλύτερης ενημέρωσης.

Δ.2 Προτάσεις για τη βελτίωση της εξυπηρέτησής σας από τη δομή (απαντήστε ελεύθερα):

Στην ερώτηση αυτή, απάντησαν οι 66 ερωτηθέντες από τους 458 (14 %). Οι απαντήσεις καταδεικνύουν ότι, παρά την γενική ικανοποίηση των ωφελουμένων με την εξυπηρέτηση, οι κύριες προτάσεις επικεντρώνονται κυρίως σε θέματα χώρου και ιδιωτικότητας, με πολλούς συμμετέχοντες να ζητούν μεταφορά της υπηρεσίας ή βελτίωση της διαμόρφωσης του υπάρχοντος χώρου, ώστε να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη ησυχία, διακριτικότητα και καλύτερη πρόσβαση. Επιπλέον, αρκετές απαντήσεις υπογραμμίζουν την ανάγκη για βελτίωση της διαχείρισης και μείωση της γραφειοκρατίας, όπως λιγότερα έγγραφα, δυνατότητα υποβολής αιτήσεων ηλεκτρονικά και διευκόλυνση πρόσβασης σε επιδόματα. Σε μικρότερο βαθμό, αναφέρονται αιτήματα για αύξηση προσωπικού, ομάδες υποστήριξης για ειδικές ανάγκες, και υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Ταυτόχρονα, ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων δηλώνει ότι δεν χρειάζεται καμία αλλαγή και εκφράζει πλήρη ικανοποίηση με την παρεχόμενη εξυπηρέτηση. Συνολικά, οι απαντήσεις αναδεικνύουν ότι οι βασικές βελτιώσεις που προτείνονται εστιάζουν στον χώρο, την ιδιωτικότητα, τη διαχείριση διαδικασιών και την καλύτερη προσβασιμότητα στις υπηρεσίες, ενώ η ποιότητα εξυπηρέτησης του προσωπικού θεωρείται κυρίως ικανοποιητική.

Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα

Η συνολική αποτίμηση της λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας καταδεικνύει ότι πρόκειται για δομές που διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στο σύστημα κοινωνικής προστασίας και αποτελούν βασικό σημείο πρόσβασης των πολιτών σε υπηρεσίες πρόνοιας, στήριξης και κοινωνικής ένταξης. Τα Κέντρα Κοινότητας, μαζί με τα Παραρτήματα Ρομά και τα Κέντρα Ένταξης Μεταναστών, συνθέτουν ένα πολυεπίπεδο δίκτυο κοινωνικών υπηρεσιών, το οποίο ανταποκρίνεται στις ανάγκες πληθυσμών με διαφορετικά χαρακτηριστικά και πολλαπλές μορφές ευαλωτότητας. Η θετική αξιολόγηση των ωφελουμένων αναδεικνύει ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες, τόσο σε επίπεδο ενημέρωσης όσο και σε επίπεδο ουσιαστικής υποστήριξης, συμβάλλουν στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και ενισχύουν την ικανότητα των πολιτών να αλληλεπιδρούν αποτελεσματικά με θεσμούς και φορείς κοινωνικής πολιτικής. Ταυτόχρονα, η διερεύνηση της καθημερινής λειτουργίας των δομών καταδεικνύει την αυξημένη σημασία που έχει η ανθρώπινη διάσταση της κοινωνικής εργασίας, καθώς η συμπεριφορά και ο επαγγελματισμός του προσωπικού αναγνωρίζονται από τους ωφελουμένους ως καθοριστικοί παράγοντες ποιότητας της παρεχόμενης υπηρεσίας. Η διερεύνηση των εμπειριών των πολιτών καταδεικνύει ότι η πλειονότητα εκφράζει σημαντικό επίπεδο ικανοποίησης, στοιχείο που επιβεβαιώνει την αποτελεσματικότητα των δομών στην υλοποίηση του κοινωνικού τους ρόλου, όπως προκύπτει από την αποτίμηση των αποτελεσμάτων της έρευνας .

Παρά τη θετική εικόνα που προκύπτει, η έρευνα ανέδειξε και ορισμένες κρίσιμες αδυναμίες που περιορίζουν τη λειτουργικότητα των δομών. Οι ωφελούμενοι αναφέρουν συστηματικά την ανάγκη για μείωση της γραφειοκρατίας, απλοποίηση των διαδικασιών και ενίσχυση της ψηφιακής υποστήριξης, ενώ ζητήματα όπως η αναμονή, η έλλειψη ιδιωτικότητας στους χώρους εξυπηρέτησης και η περιορισμένη στελέχωση αποτελούν σημαντικές προκλήσεις που επηρεάζουν την εμπειρία εξυπηρέτησης . Τα ευρήματα αυτά καταδεικνύουν ότι, αν και τα Κέντρα Κοινότητας ανταποκρίνονται επαρκώς στον πυρήνα του ρόλου τους, η λειτουργική τους αναβάθμιση απαιτεί στρατηγικό σχεδιασμό και επενδύσεις σε υλικούς και ανθρώπινους πόρους. Οι ανάγκες αυτές συνδέονται άμεσα και με την πολυπλοκότητα των πληθυσμών που εξυπηρετούνται, καθώς ομάδες όπως οι Ρομά, οι μετανάστες και άλλες ιδιαίτερα ευάλωτες κοινωνικές ομάδες αντιμετωπίζουν πολλαπλά εμπόδια, τα οποία απαιτούν εξειδικευμένες υπηρεσίες και ενισχυμένες δομές υποστήριξης.

Το θεωρητικό και πολιτικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα Κέντρα Κοινότητας, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, αναδεικνύει την κεντρικότητά τους στις πολιτικές για την κοινωνική συνοχή. Οι αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, η στρατηγική του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+ και οι κατευθύνσεις για την προώθηση της ενεργούς ένταξης και της προστασίας των ευάλωτων πληθυσμών θέτουν σαφείς προδιαγραφές για την αναγκαιότητα ύπαρξης προσβάσιμων, ολοκληρωμένων και ποιοτικών υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας. Οι δομές των ΚΚ ευθυγραμμίζονται με αυτές τις προδιαγραφές, παρέχοντας ένα σύνολο υπηρεσιών που αντανακλούν τις σύγχρονες απαιτήσεις της κοινωνικής πολιτικής και ενισχύουν την ικανότητα των πολιτών να

συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Η ανάλυση της συνάφειας, της συνοχής και της αποτελεσματικότητας των δομών, βάσει των κριτηρίων του OECD/DAC, επιβεβαιώνει ότι τα Κέντρα Κοινότητας λειτουργούν σε υψηλό επίπεδο, αλλά ταυτόχρονα υπογραμμίζει ότι η βιωσιμότητά τους εξαρτάται από την ενίσχυση της θεσμικής και χρηματοδοτικής τους βάσης .

Η χαρτογράφηση της υφιστάμενης κατάστασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας ανέδειξε ότι οι 19 δομές ΚΚ και τα παραρτήματά τους καλύπτουν ένα ευρύ γεωγραφικό φάσμα, εξυπηρετώντας πληθυσμούς με σημαντικές διαφοροποιήσεις τόσο ως προς τα κοινωνικά χαρακτηριστικά όσο και ως προς τις ανάγκες υποστήριξης. Η χωρική κατανομή των δομών, όπως παρουσιάζεται στο σχετικό τμήμα της μελέτης, καταδεικνύει ότι η Περιφέρεια διαθέτει δομές σε όλες τις μεγάλες ενότητες, ωστόσο η επάρκεια τους διαφοροποιείται σημαντικά ανά περιοχή, με ορισμένες περιοχές να απαιτούν ενίσχυση λόγω αυξημένης ζήτησης και κοινωνικών αναγκών. Η ανάλυση των στατιστικών για τους ωφελούμενους ανά Περιφερειακή Ενότητα καταδεικνύει ότι η Αιτωλοακαρνανία και η Αχαΐα έχουν υψηλότερη συγκέντρωση εξυπηρετούμενων, γεγονός που συνδέεται τόσο με τη δημογραφική τους κατανομή όσο και με την ένταση των κοινωνικών ανισοτήτων που παρατηρούνται στις περιοχές αυτές. Ταυτόχρονα, η Ηλεία παρουσιάζει ιδιαίτερες ανάγκες που συνδέονται με γεωγραφικές και κοινωνικοοικονομικές ιδιαιτερότητες, στοιχείο που επιβάλλει την ανάπτυξη προσαρμοσμένων παρεμβάσεων και ενίσχυση των υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας στις αγροτικές και ημιαστικές περιοχές.

Η λειτουργική αποτίμηση των δομών ανέδειξε ότι το προσωπικό των ΚΚ αποτελεί βασικό παράγοντα επιτυχίας της λειτουργίας τους, καθώς η επαγγελματική τους επάρκεια και η ικανότητα επικοινωνίας με διαφορετικές ομάδες πληθυσμού αναγνωρίζονται ως καθοριστικά στοιχεία από τους ωφελούμενους. Ωστόσο, καταγράφεται ταυτόχρονα ότι η στελέχωση σε αρκετές δομές είναι ανεπαρκής σε σχέση με τον όγκο των αιτημάτων, γεγονός που οδηγεί σε αυξημένη πίεση στους εργαζόμενους και περιορίζει την έκταση και ποιότητα των υπηρεσιών που μπορούν να προσφέρουν. Παράλληλα, οι υποδομές των ΚΚ, περιλαμβανομένων των χώρων εξυπηρέτησης και των τεχνικών συστημάτων, συχνά δεν επαρκούν για να υποστηρίξουν πλήρως τις ανάγκες των πολιτών, ιδίως στις δομές που εξυπηρετούν μεγάλο αριθμό Ρομά ή μεταναστών, όπου οι απαιτήσεις για παροχή πολυγλωσσικής και πολιτισμικά ευαίσθητης υποστήριξης είναι αυξημένες. Η καταγραφή των κενών δεδομένων και η ανεπάρκεια συστηματικών μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης της λειτουργίας των δομών αναδεικνύουν την αναγκαιότητα της πρωτογενούς έρευνας που διενεργήθηκε, όπως επισημαίνεται στο σχετικό μέρος της μελέτης .

Σε επίπεδο αποτελεσμάτων, η έρευνα αποτυπώνει με σαφήνεια ότι οι ωφελούμενοι εκτιμούν ιδιαίτερα τη στήριξη που λαμβάνουν από τα Κέντρα Κοινότητας, ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζουν την ανάγκη για διεύρυνση των υπηρεσιών. Η πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης, η πληροφόρηση σχετικά με επιδόματα και δικαιώματα, η υποστήριξη στη διαχείριση διοικητικών διαδικασιών, η διασύνδεση με υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης και η ενίσχυση σε θέματα απασχόλησης αποτελούν βασικά πεδία στα οποία τα ΚΚ συμβάλλουν καθοριστικά. Ωστόσο, τα ευρήματα επισημαίνουν ότι πολλοί ωφελούμενοι

εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εμπόδια στη διαδικασία πρόσβασης λόγω γεωγραφικής απομόνωσης, περιορισμένης ψηφιακής επάρκειας, έλλειψης μεταφορικών μέσων και κοινωνικών περιορισμών που αφορούν συγκεκριμένες ομάδες, όπως οι Ρομά ή οι μετανάστες. Ενδεικτικά, η αποτύπωση των δομών εξυπηρέτησης δείχνει ότι το 68% των συμμετεχόντων εξυπηρετείται από τα βασικά Κέντρα Κοινότητας, το 31% από τα Παραρτήματα Ρομά και μόλις το 1% από τα Κέντρα Ένταξης Μεταναστών, στοιχείο που αναδεικνύει την περιορισμένη λειτουργική δυναμική των ΚΕΜ και την ανάγκη για ενίσχυσή τους.

Επιπλέον, η ποιοτική και ποσοτική ανάλυση των δεδομένων αναδεικνύει σημαντικές διατομεακές ανισότητες, οι οποίες δεν περιορίζονται μόνο στην πρόσβαση σε υπηρεσίες, αλλά επεκτείνονται στη συμμετοχή των πολιτών σε ένα ευρύτερο φάσμα κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι περιοχές της Περιφέρειας που παρουσιάζουν υψηλότερους δείκτες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού εμφανίζουν ταυτόχρονα μεγαλύτερη εξάρτηση από τις υπηρεσίες των ΚΚ, γεγονός που επιβεβαιώνει τη σημασία της διαρκούς ενίσχυσης του δικτύου κοινωνικής προστασίας σε τοπικό επίπεδο. Ακόμη, η μελέτη καταδεικνύει ότι, παρότι ο ρόλος των δομών είναι ιδιαίτερα σημαντικός, η λειτουργία τους παραμένει εύθραυστη σε σχέση με τις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες, τον πληθυσμό στόχο, τις δημοσιονομικές περιοριστικές πολιτικές και την ανάγκη για θεσμική σταθεροποίηση.

Η συνολική αποτίμηση των συμπερασμάτων επιβεβαιώνει ότι τα Κέντρα Κοινότητας αποτελούν έναν από τους πλέον κρίσιμους μηχανισμούς προώθησης της ΠΔΕ Δυτικής Ελλάδας. Ο ρόλος τους ως δομές πρώτης γραμμής κοινωνικής μέριμνας καθιστά επιτακτική την ανάγκη για συνεχή αναβάθμιση των υπηρεσιών τους, ενίσχυση των ανθρώπινων και υλικών τους πόρων, συστηματική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους και σχεδιασμό πολιτικών που να ανταποκρίνονται στις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες. Τα Κέντρα Κοινότητας έχουν τη δυνατότητα να αποτελέσουν τον θεμέλιο λίθο ενός σύγχρονου, ολοκληρωμένου και βιώσιμου συστήματος κοινωνικής προστασίας. Για να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται στρατηγικός σχεδιασμός, θεσμική σταθερότητα, διατομεακή συνεργασία και προσήλωση στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της καθολικής πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Ερωτηματολόγια για τους Ωφελούμενους Κοινωνικών Δομών:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης ωφελούμενων από τη λειτουργία των Κέντρων Κοινότητας και των Παραρτημάτων Ρομά & ΚΕΜ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνικές Πηγές

Απόφαση υπ' αριθμ. 22127. (2025). Ηλεκτρονική εφαρμογή για τη μέτρηση της ικανοποίησης των πολιτών από υπηρεσίες που παρέχονται από φορείς της Δημόσιας Διοίκησης. ΦΕΚ 1997/Β'/2025. Ανακτήθηκε από: <https://search.et.gr/el/fek/?fekId=780514>

ΕΕΟ GROUP A.E. (2015). Έργο «Καταγραφή αναγκών και διαμόρφωση στρατηγικής Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την αντιμετώπιση του φαινομένου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στο πλαίσιο του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2014-2020». Παραδοτέο 2/ Τεύχος Β: Περιφερειακή Στρατηγική. Ανακτήθηκε από: https://dytikiellada.gr/wp-content/uploads/2016/07/ΜΕΛΕΤΗ_ΦΤΩΧΕΙΑ_06112015.pdf

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027». Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027”. Ανακτήθηκε από: <https://dytikiellada.gr/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B4%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB/&https://dytikiellada.gr/wp-content/uploads/2022/09/sfc2021-PRG-2021EL16FFPR010-1.2.pdf>

Ελληνική Στατιστική Αρχή. (2025). ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ Ή ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2024. Ανακτήθηκε από: <https://www.statistics.gr/documents/20181/3d7d2251-2302-9023-5280-a1d962c3a7a5>

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2021-2027”. (2022). Ανακτήθηκε από: <https://dytikiellada.gr/>

Ευαγγέλου, Ε. (2014). Η χρήση της μεθοδολογικής τριγωνοποίησης στην έρευνα της ποιότητας ζωής των ψυχικά πασχόντων που ζουν στην κοινότητα. e-Journal of Science & Technology, (35). Ανακτήθηκε από: http://ejst.uniwa.gr/issues/issue_35/Euaggelou_35.pdf

Ευρωπαϊκή Ένωση. (2016). Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (ΕΕ 2016/679). Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). Δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων [COM(2017) 250 final]. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την

Επιτροπή των Περιφερειών. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52017DC0250>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2021). Σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων [COM(2021) 102 final]. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52021DC0102>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2021). Ένωση ισότητας – Στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021–2030 (COM/2021/101 final). Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52021DC0101>

Ευρωπαϊκή Ένωση. (2021). Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1057 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 2021, για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+ (ΕΚΤ+). Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 231, 21–59. Ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1057>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2022). Πρόταση Σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με επαρκές ελάχιστο εισόδημα που διασφαλίζει την ενεργό ένταξη (COM(2022) 490 final). Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52022PC0490>

Ευρωπαϊκή Ένωση (2016). Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 202, 7.6.2016, σ. 389–405. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT>

ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ. (2008). Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση: Ετήσια Έκθεση 2008. Μέρος 8: Φτώχεια και εισοδηματικές ανισότητες στην Ελλάδα και στην Ε.Ε. Ανακτήθηκε από: https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESI_10.pdf

Κανελλόπουλος, Θ. (2016). Η μετάλλαξη του κοινωνικού κράτους. SocialPolicy.gr. Ανακτήθηκε από:

<https://socialpolicy.gr/2016/04/%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE>

[%AC%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%BE%CE](https://socialpolicy.gr/2016/04/%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE)

[%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%](https://socialpolicy.gr/2016/04/%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE)

[CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82.html#:~:text=%CF%84%CE%B9%CF%82%20CF%80%CE%B9%CE%BF%20CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%82%20CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82%2C%20CF%8C%CF%80%CF%89%CF%82,%CE%BE%CE%B5%CF%87%CF%89%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%20CF%80%CE%B5%CF%81%CE%AF%CF%80%CF%84%CF%89%CF%83%CE%B7%2C%20CE%B7%20CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B1%20CE%B8%CE%B1](https://socialpolicy.gr/2016/04/%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE)

[C%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82.html#:~:text=%CF%84%CE%B9%CF%82%20CF%80%CE%B9%CE%BF%20CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%82%20CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82%2C%20CF%8C%CF%80%CF%89%CF%82,%CE%BE%CE%B5%CF%87%CF%89%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%20CF%80%CE%B5%CF%81%CE%AF%CF%80%CF%84%CF%89%CF%83%CE%B7%2C%20CE%B7%20CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B1%20CE%B8%CE%B1](https://socialpolicy.gr/2016/04/%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE)

[CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82.html#:~:text=%CF%84%CE%B9%CF%82%20CF%80%CE%B9%CE%BF%20CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%82%20CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82%2C%20CF%8C%CF%80%CF%89%CF%82,%CE%BE%CE%B5%CF%87%CF%89%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%20CF%80%CE%B5%CF%81%CE%AF%CF%80%CF%84%CF%89%CF%83%CE%B7%2C%20CE%B7%20CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B1%20CE%B8%CE%B1](https://socialpolicy.gr/2016/04/%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE)

[CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82.html#:~:text=%CF%84%CE%B9%CF%82%20CF%80%CE%B9%CE%BF%20CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%82%20CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82%2C%20CF%8C%CF%80%CF%89%CF%82,%CE%BE%CE%B5%CF%87%CF%89%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%20CF%80%CE%B5%CF%81%CE%AF%CF%80%CF%84%CF%89%CF%83%CE%B7%2C%20CE%B7%20CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B1%20CE%B8%CE%B1](https://socialpolicy.gr/2016/04/%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE)

Κοτζαμάνης, Β. (χ.η.). Ειδικά Θέματα Δημογραφίας: Χωρικές Διαστάσεις Δημογραφικών Δεδομένων. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Ανακτήθηκε από:

<http://archive.eclass.uth.gr/eclass/modules/document/file.php/MHXA281/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%BB%CE%AD%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%95%CE%BD%CF%8C%CF>

Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Θεσμικό Πλαίσιο. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/michanismos/thesmiko-plaisio/>

Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Οργάνωση και Λειτουργία. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/perifereiako-paratiritirio-koinonikis-entaxis/organosi-kai-leitoyrgia/>

Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Σκοπός. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/michanismos/skopos/>

Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Σκοπός-Αρμοδιότητες. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/perifereiako-paratiritirio-koinonikis-entaxis/skopos-armodiotites/>

Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Δυτικής Ελλάδας. (2025). Ετήσια Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος & Συνθηκών Διαβίωσης 2024. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/wp-content/uploads/2025/09/ereyna-eisodimatos-synthikon-diaviosis-2024.pdf>

Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Κέντρα Κοινότητας. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/subject/kentro-koinotitas/>

Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. χ.η. Εργαλεία - Δείκτες Κοινωνικής Καινοτομίας. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/draseis/ergaleia-deiktes-koinonikis-kainotomias/>

Ρηγόπουλος, Κ. (2023). Έρευνα σε στελέχη των Κέντρων Κοινότητας των Δήμων και της Περιφέρειας για τα προβλήματα των Ρομά: Περιγραφή Έρευνας, Στατιστικές Αναλύσεις και Συμπεράσματα. Ανακτήθηκε από: <https://socialpolicy-pde.gr/wp-content/uploads/2023/11/ereyna-se-stelechi-ton-kentron-koinotitas-ton-dimon-kai-tis-perifereias-gia-ta-provlimata-ton-roma.pdf>

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών - Γενική Γραμματεία ΕΣΠΑ. (2024). Ηλεκτρονική βιβλιοθήκη: Οδηγός Εφαρμογής και Λειτουργίας Κέντρων Κοινότητας - 2024. Ανακτήθηκε από: <https://www.espa.gr/el/Pages/eLibraryFS.aspx?item=2606>

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. (2023). Τι περιλαμβάνει το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη στήριξη των αστέγων. Ανακτήθηκε από: <https://ypergasias.gov.gr/ti-perilamvanei-to-ethniko-schedio-drasis-gia-ti-stirixi-ton-astegon/>

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. (2024). Μια Ελλάδα με Όλους για Όλους: Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030. Ανακτήθηκε από: <https://amea.gov.gr/strategy/strategy-2024-2030>

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων - Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας. (2022). Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας. Ανακτήθηκε από: <https://minscfa.gov.gr/ethniki-stratigiki-gia-tin-koinoniki-entaxi-kai-meiosi-tis-ftocheias/>

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων - Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας. (2023). Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021 – 2030 (1η ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ). Ανακτήθηκε από:

https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2023/06/EL_%CE%95%CE%A3%CE%9A%CE%95-%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%B1-2021_2030_FINAL_1st-REVISION_2023-05.04.2023.pdf

Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, χ.η. Κέντρο Κοινότητας. Ανακτήθηκε από:

<https://www.kentrakoinotitas.gr/>

Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας - Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, χ.η. Κοινωνική Ένταξη των Ρομά. Ανακτήθηκε από: <https://egroma.gov.gr/>

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. (2024). Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη. Ανακτήθηκε από:

<https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2020/05/%CE%926.-%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-2019.pdf>

Διεθνείς Πηγές

Asociación Estatal de Directoras y Gerentes de Servicios Sociales. (2024). *Índice DEC 2023: Derechos, Economía, Cobertura. Informe anual sobre el desarrollo de los servicios sociales en España*. Madrid.

Atkinson, A. B. (2019). *Measuring poverty around the world*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Baredes, B. (2022). *Serving citizens: Measuring the performance of services for a better user experience*. OECD Working Papers on Public Governance, No. 52. Ανακτήθηκε από: https://www.oecd.org/en/publications/serving-citizens_65223af7-en.html#:~:text=Measuring%20the%20performance%20of%20services,additional%20measures%20are%20needed%20to

Council of Europe. (2021). *Council of Europe Action Plan on Protecting Vulnerable Persons in the Context of Migration and Asylum in Europe (2021-2025)*. Ανακτήθηκε από: <https://edoc.coe.int/en/refugees/10241-council-of-europe-action-plan-on-protecting-vulnerable-persons-in-the-context-of-migration-and-asylum-in-europe-2021-2025.html>

European Social Fund+. (χ.η.). What is the ESF+? & Main priorities. Ανακτήθηκε από: <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/el/ti-einai-ekt>

Eurostat. (2024). *Live births and crude birth rate*. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/tps00204?category=t_demo.t_demo_fer

Eurostat. (2025). *Deaths and crude death rate*. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00029/default/table?lang=en&category=t_demo.t_demo_mor

Eurostat. (2025). *Disposable income of private households by NUTS 2 region*. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00026/default/table?lang=en&category=t_reg.t_reg_eco

Eurostat. (2025). *Life expectancy at birth by sex*. Ανακτήθηκε από: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00205/default/table?lang=en>

Eurostat. (2025). *Life expectancy at birth by sex and NUTS 2 region*. Ανακτήθηκε από: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00101/default/table?lang=en>

Eurostat. (2025). *Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex*. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01n/default/table?lang=en&category=livcon.ilc.ilc_pe.ilc_peps

Eurostat. (2025). *Persons at risk of poverty or social exclusion by NUTS 2 region*. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps11n/default/table?lang=en&category=livcon.ilc.ilc_pe.ilc_peps

Eurostat. (2025). *Total fertility rate*. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00199/default/table?lang=en&category=t_demo.t_demo_fer

Eurostat. (2025). *Total fertility rate by NUTS 2 region*. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00100/default/table?lang=en&category=t_demo.t_demo_fmreg

European Commission. (2020). *A Union of Equality: EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation (COM/2020/620 final)*. Ανακτήθηκε από: https://commission.europa.eu/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en

European Union. (2021). *Regulation (EU) 2021/1057 establishing the European Social Fund+ (ESF+)*. *Official Journal of the European Union*, L 231, 21–59. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1057>

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. (2011). *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union*. Ανακτήθηκε από:

<https://fra.europa.eu/en/publication/2012/fundamental-rights-migrants-irregular-situation-european-union>

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. (2020). *Handbook on European law relating to asylum, borders and immigration – Edition 2020*. Ανακτήθηκε από: <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/handbook-european-law-relating-asylum-borders-and-immigration-edition-2020>

Lundgren, D. et al. (2019). *Small is beautiful? Explaining resident satisfaction in Swedish nursing home care*. *BMC Health Services Research*, 19(861). Ανακτήθηκε από: <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-019-4694-9#:~:text=In%20Sweden%2C%20there%20is%20good,such%20as%20staffing%20and%20budget>

Meneguzzo, M., Fiorani, G., & Lega, F. (2011). *Evaluation and Transparency in PA Modernization: Monitoring the Main Mechanisms in Italy and Romania*. In: Ongaro, E. (ed.), *Public Management Reform and Modernization: Trajectories of Administrative Change in Italy, France, Greece, Portugal and Spain*. Edward Elgar.

OECD Observatory of Public Sector Innovation (OPSI). (2014). *Show Your Face (Mettiamoci la Faccia)*. Case study. Ανακτήθηκε από: <https://oecd-opsi.org/innovations/show-your-face/>

Pew Research Center – Mercer, A. (2016). *Oversampling is used to study small groups, not bias poll results*. Ανακτήθηκε από: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2016/10/25/oversampling-is-used-to-study-small-groups-not-bias-poll-results/#:~:text=Oversampling%20is%20the%20practice%20of,to%20small%20to%20report%20on>

Silver, H. (1994). *Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms*. *International Labour Review*, 133(5-6), 531-578. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/247563087_Social_Exclusion_and_Social_Solidarity_Three_Paradigms